

ZBORNÍK

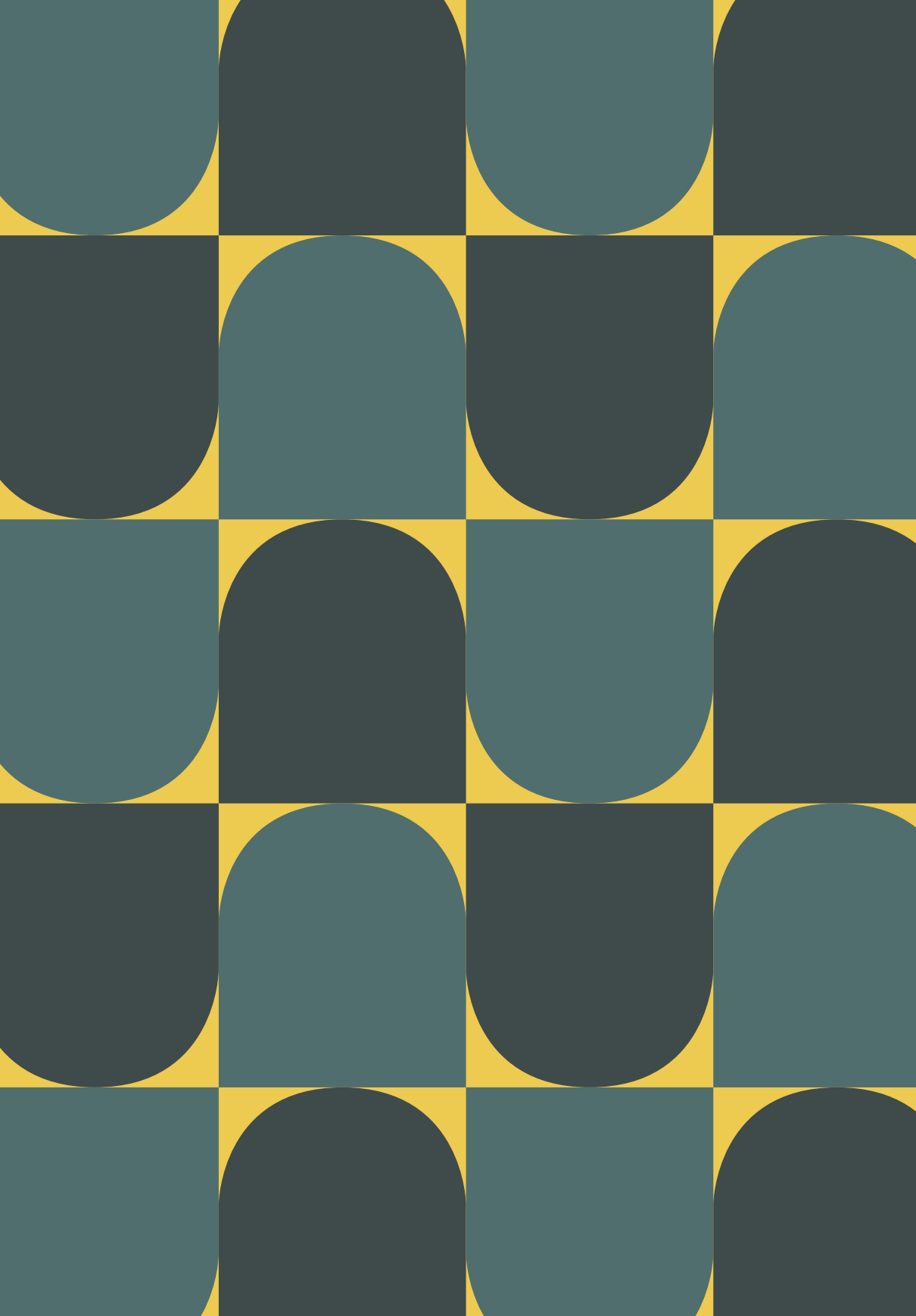
SLOVENSKÉHO BANSKÉHO MÚZEA

XXVII

BANSKÁ ŠTIAVNICA

1/2023

**Zborník zameraný na humanitné,
prírodné a spoločenské vedy.**

ZBORNÍK
SLOVENSKÉHO BANSKÉHO MÚZEA

XXVII

BANSKÁ ŠTIAVNICA

1/2023

Vydalo: © Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici 2023

Redakčná rada: PhDr. Zdena Krišková, Ing. arch. Tereza Bartošiková, PhD.,
PhDr. Marek Budaj, PhD., Doc. Mgr. Petr Hrubý, PhD.,
Doc. RNDe. Stanislav Jeleň, CSc., Mgr. et Mgr. Katarína Kapustka,
PhD., Mgr. Miroslav Lacko, PhD., Doc. Mgr. Katarína Beňová,
PhD., Prof. Dr. Ing. Milada Šťastná, Mgr. Zuzana Denková, PhD.,
Mgr. Peter Konečný, PhD., Doc. PhDr. Petr Popelka,
PhD., Mgr. Lucia Krchnáková, PhD.

Editor: Mgr. Peter Konečný, PhD.

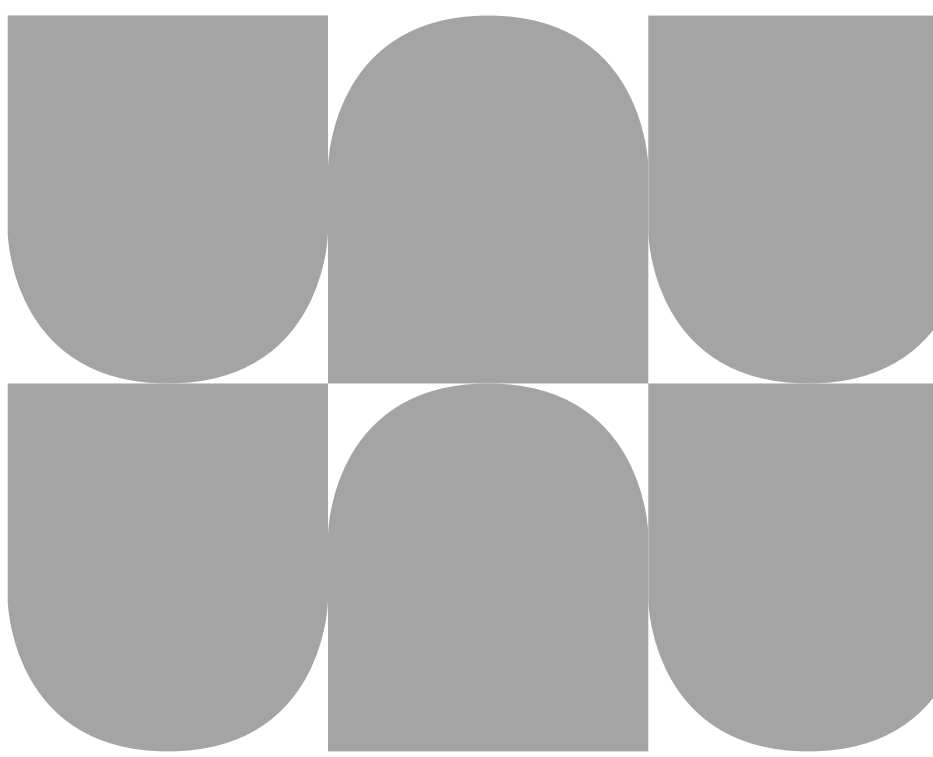
Redaktor: PhDr. Daniel Harvan, Mgr. Tomáš Pastucha, PhD.

Recenzenti/ky zborníka: doc. PhDr. Frederik Federmayer, PhD. Ing. arch. Tereza Bartošiková, PhD.

Grafická úprava/sadzba: Ing. arch. Iveta Chovanová, Ing. arch. MgA. Petra Mészáros

ISBN 978-80-85579-63-5

EAN 9788085579635

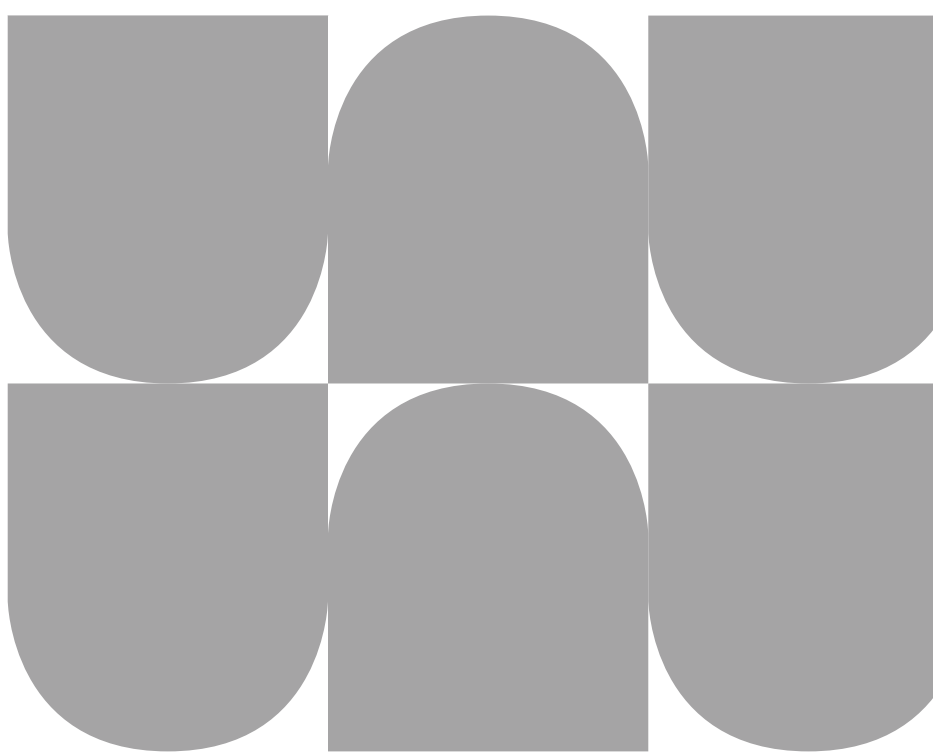

- 7/ ŠTÚDIE**
- 67/ RECENZIE A ANOTÁCIE**
- 75/ SPRÁVY**
- 91/ TEMATICKÁ BIBLIOGRAFIA**

OBSAH

- 7/ **ŠTÚDIE**
- 8/ **Peter Konečný**
ÚRADNÍCKE ELITY V UHORSKOM BANÍCTVE
A HUTNÍCTVE MEDZI 16. A 19. STOROČÍM – ÚVOD
- 12/ **Miroslav Lacko**
HABSBURGISCHE VERWALTER DER NEUSOHLER
BERGKAMMER UND KUPFERHANDLUNG
IM 16. JAHRHUNDERT
- 40/ **Tomáš Pastucha**
ALBRECHT GRUEBER A JEHO PÔSOBENIE
V BANSKEJ ŠTIAVNICI V 17. STOROČÍ
- 54/ **Lukáš Patera**
MANAŽMENT ŽELEZORUDNÝCH ZÁVODOV KNIEŽACEJ
TĚŠÍNSKEJ KOMORY NA SPIŠI V DRUHEJ POLOVICI
19. STOROČIA
- 67/ **RECENZIE A ANOTÁCIE**
- 68/ **Miroslav Lacko**
VZDĚLÁNÍ – SPOLEČNOST – HOSPODÁŘSTVÍ
- 70/ **Mária Janušová**
REALITA JE LEN MASKOU DUCHA. NOVÁ MONOGRAFIA
EDMUNDA GWERKA V KONCEPCII ZSÓFIE KISS-SZEMÁN
- 73/ **Tomáš Pastucha**
DER THURZO-KODEX

- 75/ **SPRÁVY**
- 76/ **Richard R. Senček**
OTÁZNIKY NAD NOVOU DEFINÍCIOU POJMU MÚZEUM
- 78/ **Tomáš Pastucha**
VERNISÁŽ VÝSTAVY STROJ, KTORÝ ZMENIL SVET
(PRÍBEH OHŇOVÉHO STROJA ISAACA POTTERA)
- 80/ **Emília Švecová, Silvia Herianová**
EKOLOGIZÁCIA PREVÁDZKY V MÚZEU. PRVÉ POZOROVANIA
A SKÚSENOSTI SLOVENSKEHO BANSKÉHO MÚZEA
- 83/ **Elena Hegyi**
SPOMIENKA NA DOC. ING. IVANA HERČKA CSC., VÝZNAMNÚ
OSOBNOSŤ SLOVENSKEJ MUZEOLÓGIE, PRI PRÍLEŽITOSTI
JEHO NEDOŽITÝCH 80. NARODENÍN.
- 86/ **Adriana Matejková**
PRVÁ ÚSPEŠNÁ CROWDFUNDINGOVÁ KAMPAŇ MÚZEA
- CHVÁLA ZBERATELSTVU: KLENOTY MÚZEA V BANSKEJ
ŠTIAVNICI (SLOVENSKÁ PLATFORMA STARTLAB)
- 91/ **TEMATICKÁ BIBLIOGRAFIA 2013-2021**

ŠTÚDIE

ÚRADNÍCKE ELITY V UHORSKOM BANÍCTVE A HUTNÍCTVE MEDZI 16. A 19. STOROČÍM – ÚVOD

Peter Konečný

Téma archontológie, teda výskumu úradníckych elít, v posledných rokoch čoraz viac rezonuje v historickom výskume aj u nás na Slovensku. Vzhľadom na významné postavenie uhorských úradov, ktoré sídlili na území dnešného Slovenska a spravovali najvýznamnejšie banské oblasti, sa ukazuje byť potrebné venovať oveľa viac pozornosti aj archontológii banských úradov. Inštitucionálne a personálne prepojenia, ktoré tento typ historického výskumu odкрýva a ďalej analyzuje, majú pritom potenciál obohatiť aj ďalšie oblasti historického poznania.

Počiatky výskumu úradníckych elít sú v geografickom priestore bývalého Uhorska spojené s osobou maďarského historika a knihovníka Zoltána Fallenbüchla. Pre obdobie raného novoveku je kľúčová jeho práca *Magyarország föméltóságai* z roku 1988¹. V nej nielenže podal prehľad najvyšších hodnostárov Uhorska, ale v rozsiahlej úvodnej štúdií „Ad lectorem“² približuje archontológiu ako pomocnú vedu historickú cez jej dejiny (s dôrazom na maďarskú historiografiu) a popisuje tiež jej metódy a postupy. Maďarskí historici a archívári následne nadviazali na tento počin obsiahlym trojčastovým dielom *Magyarország világi archontológiája*³ a následne aj niekoľkými prácami o archontológii župných úradov v novoveku.

Slovenský archontologický výskum sa nachádza stále iba vo fáze svojho rozbehu. Významnú prvo-lezeckú pozíciu pritom držia hlavne práce Frederika Federmyera, ktorý dnes, aj ako univerzitný pedagóg, formuje budúce generácie historikov a archívárov.

Spojenie historického výskumu a pomocných vied historických sa ukazuje aj v prípade archontológie ako kľúčové. Problematika archontológie má často presahy aj do ďalších pomocných vied historických - genealógie, sfragistiky, heraldiky a ďalších. Ako to koniec koncov ukazujú aj Federmyerove štúdie.⁴

Najuzšie však archontológia súvisí s dejinami správy, pretože práve administratívny kontext je konštituuujúci nielen pre jej pochopenie, ale i pre jej využitie ako pomocnej vedy historickej. Metodologicky ich prepája s prosopografiou ako historiografickým prístupom, ktorého cieľom je zhromažďovať biografické informácie o určenom okruhu osôb. Svoje korene má práve vo výskume antických a ranostredovekých dejín, kde nedostatok prameňov ku konkrétnym životopisom nutne tlačil historikov do skúmania elít vo forme kolektívnych biografii.⁵

Napriek tomu, že archontológia doteraz v historickom bádani prekvitala hlavne pri výskume politických elít, postupne bádajúci starších dejín rozširujú svoje výskumy aj na iné typy elít. Pri výskume

4 FEDERMAYER, Frederik. Archontológia a jej význam pre genealogický výskum. In *Genealogicko-heraldický hlas*, 19, 2009, č. 1-2, s. 3-12; FEDERMAYER, Frederik. Wappenbuch R. J. Helmersa - prameň k heraldickému výskumu ranonovovekých spoločenských elít stredoslovenských banských miest. In *Montánna história*, 10, 2017-2018, Bratislava, 2019, s. 10-33; FEDERMAYER, Frederik. Uhorská vetva poštmajstrovského rodu Paar z pohľadu heraldiky. In DUCHONOVÁ, Diana - LENGYELOVÁ, Tünde a kol. *Historik na cestách. Jubileum Viliama Čičája*. Bratislava: Veda, s. 97-112; FEDERMAYER, Frederik. Album mariánskeho bratstva pri jezuitskom kolégiu v Prešporke - prosopografický prameň k výskumu spoločenských elít uhorskej metropoly. In *Genealogické a heraldické informácie XXIII*. Brno: Moravská genealogická a heraldická spoločnosť, 2019, s. 118-131.

5 CAMERON, Averil M. (ed.): *Fifty Years of Prosopography: The Later Roman Empire, Byzantium and Beyond*. Oxford: Oxford University Press, 2003, ISBN 0-19-726292-2. Pozri tiež napríklad dlhodobý projekt Berlínsko-brandenburskej akadémie vied "Prosopographie der mittelbyzantinischen Zeit", online: <https://www.degruyter.com/serial/proso-b/html>.

1 FAHLENBÜCHL, Zoltán. *Magyarország föméltóságai*. Budapest: Maecenas Könyvkiadó, 1988, 159 s. ISBN 963-02-5536-7.

2 Tamže, s. 7-31 (v maďarčine) a s. 35-65 (v nemčine).

3 *Magyarország világi archontológiája 1000 - 1301, 1301 - 1457, 1457 - 1526*, vyd. Atila Zsoldos, Pál Engel et al. Budapest : História. MTA Történettudományi Intézete, 2011, 1996, 2016.

urbánných dejín je pochopiteľné, že v posledných desaťročiach nachádza archontológia svoje uplatnenie aj pri výskume mestských elit.⁶

Doterajší výskum dejín baníctva a hutníctva sa primárne orientoval na témy z dejín banskej techniky a topografie banských diel, banského meračstva alebo banského školstva. Oveľa menšia pozornosť bola u nás venovaná úradníckym elitám, ktoré mali rozhodovacie právomoci hlavne po presadení dominance štátu v banskom podnikaní v druhej polovici 17. storočia ale i neskôr v období vrcholnej industrializácie pred rokom 1918.⁷

Prvou výnimkou je práca historika Štefana Gaucsika *Podnik v osídľach štátu: podnikateľské elity na príklade Rimamuránsko-šalgótarjárskej železiarskej spoločnosti*, ktorá na príklade kľúčového podniku z konca sledovaného obdobia sleduje manažérsku elitu tohto podniku, jej mocenské postavenie a finančné prepojenia.⁸ Snažil sa v jej rámci priniesť do tejto výskumnej témy v teoreticko-metodologickej rovine aj impulzy od zahraničných historikov.

Druhú výnimku, okrem štúdií venovaných jednotlivým osobnostiam, predstavujú v našej historiografii priekopnícke štúdie Miroslava Lacka o archontológii Vrchného inšpektorského úradu v Smolníku do roku 1871.⁹ V nich predbežne zmapoval úradnícku elitu v centre hornouhorskej štátnej banskej správy v období jej prvého rozkvetu a podrobne osvetlil aj správny vývoj tamojšieho baníctva. Zameral sa na obdobie, keď

štát prebral Smolnícky mediarsky podnik a vytvoril pre zabezpečenie jeho prevádzky, ale i kvôli kontrole a formovaniu banského podnikania v prvej polovici 18. storočia, nadriadený úrad. Ten mal svoje staršie obdobie v Dolnom Uhorsku (v podobe Hlavného komorskogrófskeho úradu v Banskej Štiavnici) alebo aj v západnejších častiach monarchie.

Vzhľadom na kľúčový význam úradu hlavného komorského grófa pri presadzovaní štátnych záujmov uhorského baníctva a jeho pioniersku úlohu pri presadzovaní modernej byrokratickej praxe sa Slovenský banský archív rozhodol v roku 2020 začať s výskumnou úlohou *Vývoj a archontológia Hlavného komorskogrófskeho úradu v Banskej Štiavnici do doby tereziánskych reforiem, 1571/73 – 1747*. V jeho rámci skúmajú pracovníci SBA v spolupráci s externými vedeckými spolupracovníkmi inštitucionálny vývoj a úradnícke elity tohto najvýznamnejšieho banského úradu v Uhorsku. Hlavným cieľom dlhodobej výskumnej úlohy je analyzovať a vo viacerých výstupoch prezentovať vývoj jeho pôvodcu a zloženie personálu, ktorý na tomto úrade pôsobil.

Hlavný komorskogrófský úrad vznikol ako nadriadený úrad troch dolnouhorských (stredoslovenských) banských komôr po prijatí Maximiliánovho banského poriadku v rokoch 1571/73. Jeho vedenie sa však podarilo obsadiť až v roku 1598, a to viedenským komorským úradníkom Davidom Haagom. Postupne, až do polovice 18. storočia, úplne splynul s Banskou komorou v Banskej Štiavnici, čím prebral mnohé jej úlohy. Ako zástupca eráru v úlohe vlastníka baní, hüt a ďalších prevádzok riešil však nielen bansko-technologickú a hospodársku agendu. Pod jeho právomocí podliehali aj ďalšie oblasti, ako napríklad správa komorských panstiev, vykonávanie patronátneho práva, komisariát dolnouhorských banských miest a dohľad na správou bratských pokladníc. Slúžil tiež ako odvolacia inštitúcia banských súdov. Jeho priama podriadenosť viedenskej cisárskej komore z neho robila jeden z hlavných nástrojov presadzovania politiky Habsburgovcov na území Uhorska. Historický výskum vývoja a personálneho zloženia Hlavného komorskogrófskeho úradu tak predstavuje zásadný príspevok k problematike predmodernej byrokratizácie,

6 Medzi početnými štúdiami by som napríklad vyzdvihol prácu nemeckých kolegov – HÄBERLEIN, Mark – REINHARD, Wolfgang: *Augsburger Eliten des 16. Jahrhunderts : Prosopographie wirtschaftlicher und politischer Führungsgruppen 1500–1620*. Berlin: Akademie-Verlag, 1996, ISBN 3-05-002861-0.

7 Naopak v českej historiografii, špeciálne v Ostrave pod vedením prof. Milana Mýšky, vznikli viaceré záslužné publikácie venujúce sa aj tomuto obdobiu. Napr. MÝŠKA, Milan a kol. *Historická encyklopédie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska do poloviny XX. století*. 3. zv. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003-2018.

8 GAUCSÍK, Štefan. *Podnik v osídľach štátu : podnikateľské elity na príklade Rimamuránsko-šalgótarjárskej železiarskej spoločnosti*. Bratislava: Veda, 2020, ISBN 978-80-224-1869-0.

9 LACKO, Miroslav. Príspevok k archontológii Vrchného inšpektorského úradu v Smolníku do roku 1788. In *Montánná história* 3 (2010), s. 96-195 a LACKO, Miroslav. Príspevok k archontológii Vrchného inšpektorského úradu v Smolníku v rokoch 1788 až 1871. In *Montánná história* 2 (2009), s. 108-207.

presadenia sa novej funkčnej elity na úkor tradičných stavovských elit a môže zásadne pomôcť pri objasnení počiatkov štátneho podnikania v baníctve.

Významný medzník vo fungovaní Hlavného komorskogrófskeho úradu predstavoval rok 1747, keď úrad prešiel zásadnou reformou a z úradu viazaného na osobu hlavného komorského grófa sa stal úradom s kolegiálnym rozhodovaním a s odbornou rezortnou štruktúrou. Táto jeho reforma odrážala zároveň širšie reformy štátnej hospodárskej správy v počiatkovej fáze vlády Márie Terézie. Rok 1747 preto slúži ako časový medzník pre prvú fázu tejto výskumnej úlohy.

Okrem staršej štúdie z roku 1914 od F. Eckhardta¹⁰ k počiatkom fungovania tohto úradu neexistuje žiadna vedecká práca, ktorá by sa systematicky zaoberala jeho fungovaním. Výskumná úloha preto zaplňuje významný deziderát v rámci dejín správy i montánnej archontológie Habsburskej monarchie. Výstupy z aktuálne prebiehajúcich výskumov by pritom mali siahať od prvého dielu prehľadných dejín Hlavného komorskogrófskeho úradu, cez tematicky užšie zamerané prípadové štúdie a edíciu správy komisie tajného radcu U. A. Popela z Lobkowicz o stave dolnouhorských bankských komôr a miest z roku 1647, až k vypracovaniu elektronickej databázy *Archontológia Hlavného komorskogrófskeho úradu a podriadených bankských komôr a podnikov*, ktorá bude aj do budúcnosti slúžiť ako hlavný pracovný nástroj pri pokračovaní výskumnej úlohy a mala by byť prístupná verejnosti aj v online podobe.

Nasledujúce tri štúdie tematického čísla Zborníka SBM síce reprezentatívne pokrývajú obdobie od 16. až po záver 19. storočia, ale každá z nich svoju tému uchopuje iným spôsobom. Prvá štúdia od Miroslava Lacka sa venuje správcovi banskej komory a mediarskeho podniku v Banskej Bystrici, ktorí boli dosadení Habsburgovcami po prebratí komory a podniku v roku 1546. V nej sa po historiografickom prehľade a krátkych dejinách banksobystrickej komory, s ťažiskovým zameraním na obdobie okolo polovice 16. storočia, venuje vo forme štruktúrovaných

prosopografických profilov jednotlivým správcovi, pričom v dohľadateľných prípadoch popisuje aj ich erby. Štúdia od Tomáša Pastuchu je venovaná zámožnému bankskému podnikateľovi Albrechtovi Grueberovi, ktorý sa v závere svojho života stal aj bankským majstrom v Banskej Štiavnici. Na základe archívneho výskumu tak predstavuje jednu z mnohých významných postáv banskoštiavnického baníctva v 17. storočí a poukazuje na dobovo typické prepojenia medzi bankským podnikaním a úradníckou kariérou na banskom súde. V poslednej štúdii od Lukáša Pateru sa čitatelia môžu oboznámiť s už modernými štruktúrami banskej správy na príklade manažmentu železorných závodov na Spiši, ktoré patrili kniežacej tešínskej komore. Aj táto štúdia prináša na základe nových archívnych výskumov prehľad o jednotlivých úradníkoch, ktorí spravovali bankské závody v Bindte a Máriahute. Okrem iného pritom ukazuje, že na rozdiel od predchádzajúcich období začína v 19. storočí aj v menších súkromných bankských podnikoch čoraz väčšiu rolu hrať vysokoškolské montanistické vzdelanie. Autor má pritom ambíciu vypracovať v budúcnosti rozsiahlu archontológiu úradníctva Tešínskej komory, resp. jej nasledovníckych spoločností.

To, že výskum kolektívnych biografii má aj svoje limity je pre kriticky postupujúceho historika samozrejmosť. Prehľadne na to poukázal napríklad český historik Jiří Stočes vo svojom príspevku z roku 2012.¹¹ Okrem iných problémov, poukazuje na komplexný vzťah medzi biografickými a štatistickými metódami, na potrebu využívať databázové programy na zachytenie veľkého množstva dát, a tým aj na limity zručností mnohých historikov. S odstupom jedného desaťročia od Stočesovho príspevku sa však zdá, že kvantifikujúce metódy v historiografii ešte len čakajú nové možnosti a príležitosti.

Archontologický výskum postavený na prosopografických postupoch určite nie je jediným vhodným prístupom k výskumu úradníckych elit. Staršie biografické prístupy alebo naopak dejiny správy majú

10 ECKHARDT, Franz. „Die Errichtung des Oberstkammergrafenamtes in Ungarn im 16. Jahrhundert“. In: *Ungarische Rundschau für historische und soziale Wissenschaften* 3, 1914, s. 567 – 586.

11 STOČES, Jiří. Prosopografie - od nadšení ke skepsi a zpět. In *Český časopis historický* 110, č. 3 - 4 (2012), s. 765 - 775, 776 - 788.

aj naďalej svoje opodstatnenie, avšak ich výpovedná hodnota a reprezentatívnosť, hlavne pri životopisoch jednotlivých osobností alebo úradov, častokrát pokrívajú. Aj profesionálni historici majú totiž tendenciu strácať odstup od svojich výskumných subjektov a prisudzovať im nekriticky väčšiu vzorovosť a význam, než reálne vo svojej dobe mali. Práve tu môže archontológia, a celkovo prosopografické uchopenie výskumu historických subjektov ako aktérov dejín, pôsobiť korigujúco a zároveň objasniť ich prepojenia, ktoré by inak zostali nepomenované alebo dokonca skryté.

Veríme preto, že predkladané tematické číslo Zborníka SBM bude ďalším impulzom, aj pre nastupujúcu generáciu historikov, venovať sa témam z okruhu archontológie a prosopografie banských funkčných elít na začiatku moderny. Archívnych i publikovaných materiálov máme k tomu na Slovensku i v blízkom zahraničí viac ako dostatok. Prepojenia tunajšej banskej správy i banského podnikania s okolitými krajinami, ktoré tvorili v minulosti Habsburskú ríšu, resp. Rakúsko-Uhorsko, pritom tieto témy predurčujú aj pre širšie medzinárodné uchopenie.

HABSBURGISCHE VERWALTER DER NEUSOHLER BERGKAMMER UND KUPFERHANDLUNG IM 16. JAHRHUNDERT

Miroslav Lacko

Správny aparát a vrchní úředníci mediarskeho podniku, resp. po roku 1546 etablovanej štátnej Banskej komory v Banskej Bystrici dodnes neboli predmetom systematickej pozornosti bádateľov, hoci práve banskobystrická Banská komora zohrala kľúčovú úlohu v presadzovaní habsburskej štátnej správy v prostredí dolnouhorskej (dnes stredoslovenskej) banskej oblasti. Komorskí úradníci na čele tejto štátnej inštitúcie boli ale primárne proto-manadžermi banskobystrického mediarskeho podniku, ktorého produkcia dosahovala v 16. storočí globálny ekonomický význam, a tým mala, samozrejme, aj dôležitý podiel na hospodárstve komplikovane rozvíjajúceho sa habsburského kompozitného štátu. Cieľom štúdie je preto nielen zostaviť prvý archontologický prehľad riadiacich úradníkov banskobystrickej Banskej komory do konca 16. storočia, ale aj analyzovať ich kompetencie, sociálny vzostup a pôvod, a to v kontexte súdobej habsburskej hospodárskej politiky. V neposlednom rade sa autor štúdie zameriava aj na spôsob obsadzovania riadiacich funkcií banskobystrickej Banskej komory, ich štruktúru a úlohu v systéme vznikajúcej proto-modernej štátnej banskej správy v Uhorsku.

Kľúčové slová: baníctvo, banská správa, úradníctvo, Habsburská monarchia, Banská Bystrica

Einleitung

Die Archontologie als selbstständige Disziplin, die sich mit dem Beamtentum auseinandersetzt, spielt eine zentrale Rolle in der Untersuchung vormoderner sozialer Bewegungen, Eliten, Bürokratisierungsprozesse und Aufstiegschancen des Beamtentums. Die Beamten in der Frühen Neuzeit stellen bedeutende Akteure der ständischen Gesellschaft dar und förderten die Geburt einer modernen Staatlichkeit. In den Ländern des ehemaligen Königreichs Ungarn bzw. des Habsburgerreichs hat die Archontologie eine langjährige Tradition. Dies gilt vor allem für die ungarische Geschichtsforschung mit ihren zahlreichen archontologischen Nachschlagewerken.¹ In den 1970er und 1980er Jahren führten die ungarischen Historiker und Archivare mehrere Diskussionen über die Methoden der ar-

chontologischen Forschung mit dem Ziel, diese fest in der Forschungslandschaft zu verankern.² Dieses Ziel wurde auch erreicht, da die Archontologie in den folgenden Jahrzehnten an Popularität gewonnen hat.³ In

1 Vgl. FALLENBÜCHL, Zoltán. A Szepesi Kamara tisztviselői a 17.–18. században. In *Levéltári Közlemények*, 1967, Jg. 38, H. 2, S. 193 – 236. Ders. A Magyar Kamara tisztviselői a 18. században. In *Levéltári Közlemények*, 1970, Jg. 41, H. 2, S. 259 – 336.

2 SZÉKELY, Vera. Gondolatok az archontológiáról. In *Levéltári Szemle*, 1978, Jg. 28, H. 2, S. 271 – 278. BÖLÖNY, József. Gondolatok az archontológiáról és a kritikáról. Ebenda, S. 279 – 287. HAVASSY, Péter. A magyar világi archontológiáról (historiográfiai és bibliográfiai áttekintés). In *Levéltári Szemle*, 1987, Jg. 37, H. 2, S. 27 – 46. FALLENBÜCHL, Zoltán. A 18. századi magyar archontológia. In *Levéltári Közlemények*, 1990, Jg. 61, H. 1 – 2, S. 3 – 21.

3 FALLENBÜCHL, Zoltán. *Magyarország fóméltóságai 1526–1848*. Budapest : Maecenas Könyvkiadó, 1988. ENGEL, Pál. *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*. Band 1 und 2. Budapest : MTA Történettudományi Intézete, 1992–1996. FALLENBÜCHL, Zoltán. *Magyarország fõispánjai 1526–1848*. Budapest : Argentum kiadó, 1994. Siehe auch die Rezension zu diesem Nachschlagewerk von PÁLFFY, Géza. Archontológiai kézikönyv vagy század eleji ismereteink összegzése? In *Fons : forráskutatás és történeti segéd tudományok*, 1995, Jg. 2, H. 1, S. 99 – 111. SUNKÓ, Attila. Az erdélyi fejedelmi testőrség archontológiája a 16. században. In *Fons : forráskutatás és történeti segéd tudományok*, 1994, Jg. 1, H. 2, S. 186 – 214. FALLENBÜCHL, Zoltán. Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon. Budapest : Osiris Kiadó; Országos Széchényi Könyvtár, 2002. KUZMA, Dóra. Besztercebánya bíróinak és esküdteinek archontológiája a 16. század első felében. In *Fons : forráskutatás és történeti segéd tudományok*,

der Slowakei wurde die archontologische Forschung von Frederik Federmayer und seinen Mitarbeitern initiiert. In den letzten zwei Jahrzehnten erschienen erste Forschungsergebnisse in Form mehrerer Aufsätze und Publikationen, die teilweise als Qualifikationsarbeiten unter Leitung von F. Federmayer verfasst wurden.⁴ Zu diesen Qualifikationsarbeiten gehören auch die ersten Abhandlungen zur Archontologie der habsburgischen Montanverwaltung, die der Autor des vorliegenden Aufsatzes im Rahmen seines Studiums an der Philosophischen Fakultät der Comenius-Universität in den Jahren 2009–2011 erarbeitete und in Form der zwei umfangreichen Aufsätze publizierte.⁵

2004, Jg. 11, H. 2, S. 219 – 234. TÓTH, Árpád. „A polgárok józanabb része...“ : Pozsony választott polgárai, 1790–1848 (Archontológia és prozopográfia). Ebenda, S. 235 – 276. NÉMETH, István. Az archontológia és a várostörténet : Karrierék és hatalmi csoportok a kora újkori városokban (16.–17. század). Ebenda, S. 197 – 218. SUNKÓ, Attila. Levélkeresők : A Gyulafehérvári Káptalan és a Kolozsmonostori Konvent requisitorainak archontológiája a 16.–17. században. Ebenda, S. 277 – 327. KENYERES, István. A magyarországi végvárak és a mezei hadak élelmézési szervezetének archontológiája a 16. században. Ebenda, S. 329 – 395. SARUSI KISS, Béla. Murányi tisztségviselői a 16. században : Archontológiai és életrajzi adattár. Ebenda, S. 397 – 441. NÉMETH, István. *Kassa város archontológiája*. Birák, belső és külső tanács 1500–1700. Budapest : Szentpétery Imre Történettudományi Alapítvány, 2006. TÓTH, Norbert C. – HORVÁTH, Richárd – NEUMANN, Tibor – PÁLOSFALVI, Tamás. *Magyarország világi archontológiája 1458–1526*. I. Főpapok és bárók. Budapest : Történettudományi Intézet MTA, 2017. TÓTH, Norbert C. – HORVÁTH, Richárd – NEUMANN, Tibor – PÁLOSFALVI, Tamás – KOVÁCS, W. András. *Magyarország világi archontológiája 1458–1526*. II. Megyék. Budapest : Történettudományi Intézet MTA, 2017.

4 FEDERMAYER, Frederik. Archontológia a jej význam pre genealogický výskum. In *Genealogicko-heraldický hlas*, 2009, Jg. 19, H. 1 – 2, S. 3 – 12. Ders. Leopold Peck (1560–1625) – uhorský kráľovský pokladník a jeho rodina. In CZOCH, Gábor et al. *Kapitoly z dejín Bratislavy*. Bratislava : Kalligram, 2006, S. 150 – 194. ČERVENOVÁ, Katarína. *Archontológia richtárov zemepanského mestečka Veličná v rokoch 1684–1780*. Diplomová práca. Bratislava : Filozofická fakulta Univerzity Komenského, 2009. FEDERMAYER, Frederik. Archontologický výskum na Slovensku. In *Historické štúdie*, 2013, Jg. 47, S. 9 – 10. SZEGHYOVÁ, Blanka. Úradníci a zamestnanci súdnej samosprávy v mestách Pentapolitany v 16. storočí. Ebenda, S. 73 – 88. FEDERMAYER, Frederik. Juraj Rakovický (+1657) – riaditeľ Uhorskej komory (archontologicke-biografický profil). Ebenda, S. 89 – 98. BRINDZA, Peter. Potomkovia Adama Košťála z Trnova v službách Turčianskej stolice a konventu (genealogicko-archontologická štúdia). Ebenda, S. 99 – 107. ČERVENOVÁ, Katarína. *Správa Oravského hradu a panstva v rokoch 1606–1626 z pohľadu archontológie*. Ebenda, S. 109 – 118. FEDERMAYER, Frederik. Klement Literát Beczenzy (a archontológia zástupcov palatinských miestodržiteľov). In *Historický časopis*, 2011, Jg. 59, H. 3, S. 493 – 513.

5 Den slowakischen bibliografischen Regeln zufolge handelt es sich um die Aufsätze im Umfang einer Monografie. Vgl. LACKO, Miroslav.

Dank dieser Bemühungen verfügt das Oberinspektorsamt in Schmöllnitz (slow. *Smolník*) als einzige Bergbaubehörde der Habsburgermonarchie über eine vollständige archontologische Darstellung.

In diesem Aufsatz liegt der Fokus auf den ranghöchsten Beamten der Neusohler Bergkammer und Kupferhandlung, die im 16. Jahrhundert zu den größten Kupferproduzenten Europas zählte.⁶ Die folgenden archontologischen Profile wurden mit dem Ziel erarbeitet, die Verwalter dieser Bergkammer in einer chronologischen Reihenfolge mit grundlegenden Angaben zur Amtszeit, Karriere und Amtstätigkeit zu präsentieren und sie als Akteure und Entscheidungsträger in der damaligen Verwaltung darzustellen. Die chronologische Auflistung beginnt mit dem Übergang der Kupferhandlung in Neusohl (slow. *Banská Bystrica*) aus der Verpachtung von Familie Fugger in die staatliche Verwaltung im April 1546 und schließt mit der Besetzung des niederungarischen (heutzutage mitelslowakischen) Bergbaubereiches durch die Rebellen von Stefan Bocskay. Im Rahmen seines Aufstandes gegen die Habsburger in den Jahren 1605–1606 wurde die Stadt Neusohl im April 1605 ausgeplündert. Im Juni 1605 wurde Johann Szentiványi von S. Bocskay zum provisorischen Verwalter der Bergkammer ernannt, was eine Unterbrechung in der staatlichen Verwaltung des Neusohler Kupferwesens vom April 1605 bis Juni 1607 bedeutete. Die staatlichen Kammerbeamten hatten Neusohl noch vor dem Einzug von Bocskays Rebellen verlassen.⁷

Prispevok k archontológii Vrchného inšpektorského úradu v Smolníku v rokoch 1788 až 1871. In *Montánna história*, 2009, Jg. 2, S. 108 – 207. Ders. Prispevok k archontológii Vrchného inšpektorského úradu v Smolníku do roku 1788. In *Montánna história*, 2010, Jg. 3, S. 94 – 195.

6 Zur Quantifizierung der mitteleuropäischen Kupferproduktion in Mitteleuropa des 16. Jahrhunderts siehe: WESTERMANN, Ekkehard. Zur Silber- und Kupferproduktion Mitteleuropas vom 15. bis zum frühen 17. Jahrhundert. Über Bedeutung und Rangfolge der Reviere von Schwaz, Mansfeld und Neusohl. In *Der Anschnitt*, 1986, Jg. 38, H. 5 – 6, S. 187 – 211.

7 Mehr darüber VLACHOVIČ, Jozef. Stredoslovenské banské mestá a protihabsburské povstania v prvej tretine 17. storočia (Prispevok k problematike dejín pätnásťročnej a tridsaťročnej vojny na Slovensku). In *Historický časopis*, 1960, Jg. 8, H. 4, S. 527 – 539. JURKOVIČ, Emil. *Dejiny kráľovského mesta Banská Bystrica (na základe poverenia predstaviteľov mesta napísal v rokoch 1896–1922 Emil Jurkovič)*. Banská Bystrica : O. z. Pribicer pre Mesto Banská Bystrica, 2005, S. 527

Die Neusohler Bergkammer hatte seit dem Jahr 1546 eine besondere Stellung im System der habsburgischen Montan- und Kammerverwaltung, da diese Kammer bis zur Errichtung des Obersten Kammergrafenamtes in Schemnitz (slow. *Banská Štiavnica*) in den Jahren 1596–1597 eine zentrale staatliche Behörde für die Bergbaureviere im Königreich Ungarn darstellte.⁸ Die obersten Beamten der Neusohler Bergkammer erfüllten daher im Rahmen ihrer Amtstätigkeit besonders wesentliche Aufträge, die nicht nur das Neusohler Bergbaurevier, sondern auch andere Bergbaugebiete im Ungarischen Königreich betrafen.

Eine bedeutende und bis heute wenig bekannte Rolle spielten die Verwalter der Neusohler Bergkammer bei der Durchsetzung der sog. Maximilianischen Bergordnung, die im Jahr 1571 offiziell in die Praxis des ungarischen Bergbaus eingeführt wurde. Nach der Schlacht bei Mohatsch (ung. *Mohács*) im Jahr 1526 und der Eingliederung des Königreichs Ungarn in die Habsburgermonarchie konnten die Habsburger vielversprechende Erträge aus den ungarischen Berg- und Hüttenwerken generieren, aber zunächst mussten sie die rechtliche Autonomie der emanzipierten ungarischen Bergstädte beschränken. Die Voraussetzungen für diesen Prozess wurden in den folgenden Jahrzehnten der zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts geschaffen. Erste Schritte in diese Richtung unternahm bereits Ferdinand I., indem er der Niederösterreichischen Kammer befahl, eine neue Bergordnung zu erarbeiten. Diese konnte erst

– 532. BALÁZ, Zoltán. Odráz povstania Štefana Bočkaia in stredoslovenské banské mestá. In *Banské mestá na Slovensku*. Zborník príspevkov zo sympózia o banských mestách na Slovensku, ktoré usporiadala Sekcia pre dejiny miest Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV v spolupráci so štátnym ústredným banským archívom v Banskej Štiavnici a so štátnym okresným archívom v Žiari nad Hronom 26.–28. mája 1987 na Počúvadle. Zost. Richard Marsina. Martin : Osveta, 1990, S. 150 – 156.

8 Vgl. ECKHART, Franz. Die Errichtung des Oberstkammergrafenamtes in Ungarn im 16. Jahrhundert. In *Ungarische Rundschau für historische und soziale Wissenschaften*, 1914, Jg. 3, S. 567 – 586. ČELKO, Mikuláš. Hlavný komorskogrofský úrad v Banskej Štiavnici. In ČELKOVÁ, Mária – ČELKO, Mikuláš – GRAUS, Igor. *Portréty komorských grofov a osobností baníctva a hutníctva na území Slovenska v 17.–19. storočí / Porträts der Kammergrafen und Persönlichkeiten des Berg- und Hüttenwesens auf dem Gebiet der Slowakei im 17. bis 19. Jahrhundert*. Košice : Banská agentúra; Zväz hutníctva, ťažobného priemyslu a geológie Slovenskej republiky, 2007, S. 6 – 11.

nach langjährigen Auseinandersetzungen mit den sieben niederungarischen Bergstädten veröffentlicht werden, die bei der Ausarbeitung der Bergordnung intensiven Widerstand leisteten. Parallel zur neuen Bergordnung sollte in Niederrungarn ein Kammergrafenamt (1597 in Schemnitz) errichtet werden, das die staatliche Montanverwaltung repräsentieren sollte. Außerdem war geplant worden, die Ausübung der Montanverwaltung dem Einfluss der Bergstädte zu entziehen. Wegen des Widerstandes der Städte gelang es erst Kaiser Maximilian II. im Jahr 1571, die Bergordnung durchzusetzen.⁹

Trotz der wirtschaftspolitischen Bedeutung des erwähnten staatlichen Bergamtes in Neusohl blieb seine Leitung, Verwaltungsgeschichte und Beamtenschaft von den Historikern unbeachtet, die sich vor allem auf die wirtschaftlichen Leistungen der Neusohler Kupferhandlung im 16. Jahrhundert konzentrierten und die Neusohler Bergkammer nur für eine Unternehmensführung hielten.¹⁰ Eine Ausnahme stellt die Publikation des österreichischen Wirtschaftshistorikers Günther (Freiherr von) Probszt dar, der das deutsche ‚Element‘ in den niederungarischen Bergstädten untersuchte.¹¹ Probszt sammelte die grundlegenden Angaben zu den Karrieren von verschiedenen Beamten, Gewerken und sogar Arbeitern, deren Namen alphabetisch geordnet sind. Da es sich um verschiedene Persönlichkeiten handelt, die oft nicht

9 Mehr darüber GEDEON, Magdolna. Das Rechtsbuch von Schemnitz und die Maximilianische Bergordnung. In Balogh, Elemér et al. *Schwabenspiegel-Forschung im Donaugebiet*. Konferenzbeiträge in Szeged zum mittelalterlichen Rechtstransfer deutscher Spiegel (Ivs Saxonicum-Maidebvirgense in Oriente, Band 4). Berlin; Boston : De Gruyter, 2015, S. 159 – 168. MICHALENKOVÁ, Eva. K historickej genéze zavádzania banského poriadku Maximiliána II. z roku 1571. In *Právněhistorické studie*, 1990, Jg. 31, S. 87 – 107.

10 Vgl. PROBSZT, Günther. Der Neusohler „Kupferkauf“. In *Vierteljahrsschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte*, 1953, Jg. 40, H. 4, S. 289 – 326. Siehe auch mehrere Veröffentlichungen von J. Vlachovič, wie z. B. VLACHOVIČ, Jozef. Die Kupfererzeugung und der Kupferhandel in der Slowakei vom Ende des 15. bis zur Mitte des 17. Jahrhunderts. In *Schwerpunkte der Kupferproduktion und des Kupferhandels in Europa, 1500–1650*. Hrsg. von Hermann Kellenbenz. Köln; Wien : Böhlau, 1977, S. 148 – 171 und 405 – 409. Zur Biografie und Forschung von J. Vlachovič siehe: LACKO, Miroslav. Historik Jozef Vlachovič (1929–1977) a jeho dielo. In *Montánna história*, 2011, Jg. 4, S. 214 – 221.

11 Von PROBSZT, Günther. *Das deutsche Element im Personal der niederungarischen Bergstädte*. München : Verlag R. Oldenbourg, 1958.

nur deutscher Herkunft waren und nicht nur zum staatlichen Beamtentum gehörten, stellt das Werk von Probszt ohne klare chronologische Abgrenzung ein selektives und heterogenes Handbuch dar, das die Kriterien an ein archontologisches Nachschlagewerk nicht erfüllt. In seiner Publikation fehlt eine verwaltungsgeschichtliche Skizze und die einzelnen Ämter sowie ihre Befugnisse werden nicht behandelt, weshalb die sowohl uneinheitliche als auch archaische Struktur und Terminologie der in diesem Werk erwähnten amtlichen Funktionen auf die Leser unklar, chaotisch und widersprüchlich wirkt. Die genannten Defizite der bisherigen Geschichtsforschung sollten wenigstens teilweise durch die vorliegende Studie behoben werden.

Zur Verwaltungsgeschichte der Neusohler Bergkammer bis zum Ende des 16. Jahrhunderts

Die Fugger zeigten schon in den 1530er Jahren kein Interesse daran, das Neusohler Kupferunternehmen – den sog. Ungarischen Handel – weiterzuführen. Im Februar 1541 kam es zur letzten Verlängerung der Verpachtung in Neusohl und ihres Handelsvertrags mit dem Wiener Kaiserhof um fünf Jahre, d. h. bis 1546. Diese Wandlung in der Unternehmenspolitik der Fugger wurde vor allem durch politische Beweggründe verursacht, wozu die starke politische Instabilität des damaligen Königreichs Ungarn und die reale Gefahr von osmanischen Angriffen auf das niederungarische Bergbaugebiet gehörten.¹² Die Fugger und auch andere oberdeutsche Kontrahenten und Gläubiger des Habsburgerreiches waren nicht gewillt, dieses Unternehmensrisiko zu tragen. Daher musste die Neusohler Kupferhandlung nach dem Pachtabschluss von Anton und Raymund Fugger in die habsburgische Staatsverwaltung übernommen werden.¹³ Der Übernahmeprozess mit der Teilnahme

12 So VLACHOVIČ, Jozef. Počiatky habsburskej správy v slovenskom banictvie (Mediarsky podnik v Banskej Bystrici v polovici 16. storočia). In *Historický časopis*, 1957, Jg. 5, H. 4, S. 471 – 475.

13 Vgl. SKLADANÝ, Marián. Počiatky erárneho podnikania v stredoslovenskom banictvie. In *Slovensko a Habsburská monarchia v 16. a 17.*

Abb. 1: Neusohler Kammerhof oder sog. Unterhaus am Neusohler Ringplatz im Jahr 1913 (Stredoslovenské múzeum Banská Bystrica)

Abb. 2: Der Hinterhof des Neusohler Kammerhofes um 1900 (Stredoslovenské múzeum Banská Bystrica)

Abb. 3: Der Abriss des Neusohler Kammerhofes im Jahr 1913 (Stredoslovenské múzeum Banská Bystrica)

von königlichen Kommissaren, wodurch die ganze Kupferhandlung der Niederösterreichischen Kammer unterstellt wurde, verlief im Frühling 1546, direkt in Neusohl, wie folgt:

- 10. April 1546: Übernahme der Schmelzhütte in Lipscherseifen (slow. *Baláže*),
- 15. April 1546: Übernahme des Kammerhofes und Meierhofes in Neusohl (slow. *Banská Bystrica*),
- 16. April 1546: Übernahme der Bergwerke in Herrengrund (slow. *Špania Dolina*) und Umgebung mit der gesamten Arbeiterschaft,
- 18. April 1546: Aufnahme aller Bauern (d. h. Hilfsarbeitskräfte),
- 19. April 1546: Übernahme der Schmelzhütte in Altgebirg (slow. *Staré Hory*) mit allen Vorräten,
- 20. April 1546: Übernahme der Schmelzhütte in Hermanetz (slow. *Harmanec*),
- 21. April 1546: Übernahme der Spleißhütte in Tajov,
- 22. April 1546: Übernahme der Saiger- und Spleißhütten in Moschnitz (slow. *Moštenica*),
- 28. April 1546: Übernahme des Kupferhammers in Neusohl,
- 29. Mai 1546: Übernahme des Oberhauses am Ringplatz in Neusohl.¹⁴

Dadurch begann eine neue Etappe in der Geschichte des Neusohler Kupferwesens, d. h. die Epoche der Staatsverwaltung, die bis zum Ende des Abbaus von Herrengrunder Kupfererzen im Jahr 1888 dauerte.¹⁵ Die Führung der Kupferhandlung und Bergkammer hatten die Kommissare der Niederösterreichischen Kammer in Wien übernommen. Mit der Leitung von Neusohler Bergkammer wurde Christoph von Künritz beauftragt, der viele organisatorische Bemühungen anstellen musste, um den Betrieb der Neusohler Kup-

ferhandlung aufrechterhalten zu können. Die Lage des Betriebs konnte erst nach zwei Jahren stabilisiert werden, als König Ferdinand I. von Habsburg mit dem Augsburger Großkaufmann Matthias Manlich (1499–1559) einen Vertrag über den Neusohler Kupferhandel abschloss.¹⁶ Zugleich gewährte Christoph von Künritz eine Anleihe von mehr als 8.000 Gulden (abgekürzt: fl.) aus privaten Mitteln zum Betrieb der Neusohler Kupferhandlung.¹⁷ Im Oktober 1548 wurde die Leitung in Neusohl durch den Mitverwalter Wolfgang Hohenwarter aus der Steiermark ergänzt, der nach dem Tod von Künritz das Verwaltersamt innehatte.¹⁸ Die Neusohler Bergkammer hatte ihren Sitz im Kammerhof, d. h. im sog. Unterhaus am Neusohler Ringplatz, wozu auch ein ausgedehnter Garten mit einem Meierhof und Brauhaus gehörte. Im Kammerhof wurde eine Dienstwohnung für den Verwalter bzw. Mitverwalter der Bergkammer und Kupferhandlung eingerichtet. Außerdem wurde direkt im Kammerhof ein sog. Brenn- und Probiertaggen betrieben, in dem der Kammerprobierer den Metallgehalt der erzeugten Metalle untersuchte.¹⁹ Der Kammerhof mit seinen Bauten war auch durch das sog. Kammer-Tor zugänglich, das am Fluss Gran stand, über den eine hölzerne Brücke führte.²⁰

In den 1550er und 1560er Jahren verfügte die Neusohler Bergkammer über eine stabile Verwaltungsstruktur, an deren Spitze drei oder vier leitende Beamte standen. Die höchste Funktion wurde durch den Verwalter ausgeübt, der dabei mit einem untergeordneten Mitverwalter kooperierte. Zum engen Kreis der obersten Leitung zählten auch der Buchhal-

storočí. Zborník príspevkov z vedeckého sympózia usporiadaného dňa 22. novembra 1994 v Bratislave. Bratislava : Österreichisches Ost- und Südosteuropa Institut – Pobočka Bratislava; Katedra slovenských dejín a archívniectva Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, 1994, S. 50 – 59.

14 Štátny archív v Banskej Bystrici (im Folgenden nur ŠABB), Magistrát mesta Banská Bystrica (MMBB), Stadtprotokoll, Sign. PP3, pag. 176, 216.

15 JAKAB, Zoltán. Španiolinské baníctvo v druhej polovici 19. storočia. In *Zborník prednášok zo seminára Z histórie medenorodného baníctva v banskobystrickom regióne*. Banská Bystrica : KB press, 2005, S. 86.

16 VLACHOVIČ, Jozef. *Slovenská meď v 16. a 17. storočí*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1964, S. 75 – 78. Der Handelskontrakt vom 1. Februar 1548 wurde in extenso von K. O. Müller publiziert. Vgl. MÜLLER, Karl Otto (Hrsg.). *Quellen zur Handelsgeschichte der Paumgartner von Augsburg (1480–1570)*. Wiesbaden : Franz Steiner Verlag, 1955, Nr. 501, S. 206 – 208.

17 Siehe unten Profil-Nr. 1.

18 Siehe unten Profil-Nr. 2.

19 PROBSZT, Das deutsche Element, Anm. II, S. 110f.

20 Der Kammerhof oder sog. Unterhaus galt als Sitz der königlichen Bergkammer bis zum Jahr 1871, wenn das Gebäude in Besitz der Direktion staatlicher Forstwirtschaft übernommen wurde. Vgl. BALÁZ, Ján. *Domy starej Banskej Bystrice I*. Banská Bystrica : BBB, 2008, S. 63 – 75.

ter und der Einnehmer, die zusammen mit den übrigen Beamten Dienstwohnungen im sog. Oberhaus am Neusohler Ringplatz nutzen konnten. Im Oberhaus befand sich die Kapelle St. Johannes der Täufer, die den Kammerbeamten diente.²¹ Der Verwalter hatte umfassende Direktionsbefugnisse und war im untersuchten Zeitraum unmittelbar der Niederösterreichischen Kammer in Wien unterstellt. Dem Verwalter oblag die Direktion des gesamten Berg-, Hütten-, Probier-, Wald- und Fuhrwesen in diesem Großunternehmen, wobei er in allen finanziellen Angelegenheiten eng mit dem Einnehmer und dem Buchhalter zusammenarbeiten musste. Sämtliche Zahlungen durften nur mit schriftlichen Belegen, Quittungen und Bestätigungen durchgeführt werden und mussten buchhalterisch richtig bearbeitet werden. Laut dem Bericht des obersten österreichischen Bergmeisters Georg Singer vom 16. Februar 1567 sollte sich der Neusohler Verwalter in allen Bereichen der Kupfer- und Silberproduktion auskennen und auch die lateinische Sprache beherrschen, um die Neusohler Bergkammer bei den niederungarischen Bergstädten und den umliegenden Grundherren repräsentieren zu können.²² In der Neusohler Bergkammer existierte auch ein lateinischer Schreiber (mit der Wohnung im Kammerhof), der die Dokumente in lateinischer bzw. ungarischer Sprache verfassen, registrieren und expedieren sollte.²³ Eine wesentliche Rolle spielten die Verwalter ausgerechnet in der Kommunikation und Kooperation mit den Repräsentanten der Bergstädte, mit denen die langjährigen Verhandlungen über die neue Bergordnung geführt wurden. Aus der bisheri-

21 Vom Oberhaus ist nur ein Drittel des ehemaligen Gebäudes bis heute erhalten, weil Ferdinand III. dieses Kammerhaus im Oktober 1649 an Jesuiten abgetreten hatte, die an diesem Platz 1695 die Kirche St. Franz Xaver erbauten. Mehr darüber BALÁZ, Domy starej Banskej Bystrice I, Anm. 20, S. 203 – 206. PROBSZT, Das deutsche Element, Anm. 11, S. 110.

22 Österreichisches Staatsarchiv Wien (im Folgenden nur ÖStA), Finanz- und Hofkammerarchiv (FHKA) – Alte Hofkammer (AHK), Ungarisches Münz- und Bergwesen (UMB), rote Nr. 4, Kar. 10, fol. 417r – 421r.

23 *Chronologisch-systematische Sammlung der Berggesetze der Königreiche: Ungarn, Kroatien, Dalmatien, Slavonien und des Großfürstenthumes Siebenbürgen*. 2. Band. Bearb. von Franz Anton Schmidt. Wien : Hof- und Staats-Aerial-Druckerey, 1834, Nr. 117, S. 64 – 65, 79.

Abb. 4: Neusohl mit dem Kammerhof und Kammer-Tor auf der Zeichnung schwedischer Montanexperten aus dem Jahr 1750 (Foto: Göran Rydén)

Abb. 5: Ein erhaltener Teil des sog. Oberhauses am Neusohler Ringplatz (Foto: Miroslav Lacko)

gen Geschichtsforschung ist bekannt, dass Jakob Gienger und Ulrich Dreyling, die auch das Neusohler Verwaltersamt innehatten, an diesen Verhandlungen teilnahmen.²⁴

Die Neusohler Bergkammer war nicht nur für die staatliche Kupferhandlung zuständig, sondern auch für die privaten Bergwerke im Oberen Grantal und durch das Berggericht in Botza (slow. *Boca*) für den Bergbau im nördlich gelegenen Liptauer Komitat.²⁵ Außerdem hatten die Neusohler Kammerbeamten auch verschiedene Gutachten und Stellungnahmen zum Stand des Berg- und Hüttenwesens in anderen Bergbaurevieren zu verfassen, zum Beispiel im sog. oberungarischen, d. h. Zipser-Gemerer Bergbauggebiet. Dazu kam es schon in den 1560er Jahren und wiederholt in den 1570er Jahren.²⁶ Diese umfangreichen Befugnisse der Neusohler Verwalter wurden nach der Errichtung des Obersten Kammergrafenamtes in Schemnitz 1597 geschmälert, als die Kompetenzen zwischen dem Oberkammergrafen mit Sitz in Schemnitz und dem Verwalter der Neusohler Bergkammer aufgeteilt wurden. Der damalige Verwalter Valentin Krüger hielt diese Kompetenzverteilung für unpraktisch und zweckwidrig, da die erwähnte Änderung gemäß seiner Stellungnahme aus dem Jahr 1603 einen negativen Einfluss auf die Betriebsorganisation und die Disziplin der Arbeiterschaft hatte. Krügers Beschwerde war, laut dem nach Neusohl entsendeten kaiserlichen Rat Hans Steinberger, teilweise berechtigt.²⁷

Eine besondere Beziehung existierte zwischen der Bergkammer und der Stadt Neusohl, zu deren Stadtbürgern die Oberbeamten der Kammerverwal-

terung nicht gehörten. Das Kammerbeamtentum stellte eine von der Stadt getrennte Elite dar, die auf der Liste der Neusohler Neubürger nur ausnahmsweise auftauchte.²⁸ Wie im Folgenden erwähnt wird, kam es zwischen der Stadt und der Bergkammer auch zu mehreren Streitigkeiten, die vor allem die habsburgische Rekatholisierungspolitik betrafen, die einige Verwalter der Bergkammer forcierten. Direkt in der Bergkammer fanden auch die Hochzeiten von Oberbeamten statt, wozu sie die Kapelle im Oberhaus benutzen konnten.²⁹ Diese angespannte Beziehung, die durch zwei konkurrierende Eliten in einer Stadt geprägt wurde, muss noch ausführlich analysiert werden, weil der heutige Forschungsstand darüber ungenügend ist.

Staatliche Verwalter der Neusohler Bergkammer und Kupferhandlung bis zum Ende des 16. Jahrhunderts

PROFIL-NR. 1

Name:

Christoph von Künritz
(† 14.08.1557), Herr zu Haggenberg

Herkunftsort:

Es handelt sich um eine alte, aus Meißen stammende Adelsfamilie, die sich im Laufe des 16. Jahrhunderts in Niederösterreich angesiedelt hatte.

Karriere:

1543 – Herr zu Haggenberg

1546 – Verwalter der Neusohler Kupferhandlung

1554 – Verpfänder der Herrschaft und Burg Laa an der Thaya (Niederösterreich)

1555 – Hofkammerrat

24 Vgl. MICHALENKOVÁ, K *historickéj genéze*, Anm. 9, S. 96 – 102.

25 *Chronologisch-systematische Sammlung der Berggesetze der Königreiche: Ungarn, Kroatien, Dalmatien, Slavonien und des Großfürstenthumes Siebenbürgen*. I. Band. Bearb. von Franz Anton Schmidt. Wien : Hof- und Staats-Aerial-Druckerey, 1834, Nr. 110, S. 394 – 396.

26 Vgl. LACKO, Miroslav. *Protoglobalisierung im oberungarischen Metallhandel: Göllnitzer Bergbaurevier im ‚langen‘ 16. Jahrhundert*. In *Montánna história*, 2017–2018, Jg. 10, S. 81 – 86.

27 HILDEBRANDT, Reinhard (Hrsg.). *Quellen und Regesten zu den Augsburger Handelshäusern Paler und Rehlinger 1539–1642*. Wirtschaft und Politik im 16. und 17. Jahrhundert. Teil 1: 1539–1623. Stuttgart : Franz Steiner Verlag, 1996, Nr. 231 und 232, S. 254 – 255.

28 Einige Ausnahmen im untersuchten Zeitraum (d. h. bis zum Jahr 1605) präsentierten die folgenden Beamten: Kammereinnehmer Adam Altensteig (Bürgerrechtsverleihung am 7. März 1567), Bergmeister Martin Kupetz (Bürgerrechtsverleihung am 27. Juli 1576) und Bergschreiber Johann Koch (Bürgerrechtsverleihung am 5. Juni 1587). ŠABB, MMBB, Sign. 45A, Elenchus Neo-Civium Neosoliensium ab anno 1561 usque 1800, pag. 7 – 66.

29 Z. B., im Oberhaus fand die Hochzeit des Kammerbuchhalters Kaspar Liechtenberger mit der Witwe Anna von Sparneck (geb. Perner) am 1. Februar 1604 statt. FEDERMAYER, Frederik. *Wappenbuch R. J. Helmersa – prameň k heraldickému výskumu ranonovovekých spoločenských elit stredoslovenských banských miest*. In *Montánna história*, 2017–2018, Jg. 10, S. 28.

Amtszeit in Neusohl:

April 1546–14.08.1557

Biografie:

Christoph von Künritz, der in Meißen geboren ist, wurde 1546 zum ersten habsburgischen Verwalter der Neusohler Kupferhandlung und Bergkammer mit einem jährlichen Gehalt von 400 fl. und einer Dienstwohnung im Neusohler Kammerhof. Seine Vorfahren und Verwandten waren im Erzgebirge unternehmerisch tätig. Bis zum Jahr 1551 gewährte er selbst eine Anleihe von 8.689 fl. 34 den, um den Betrieb der Neusohler Kupferhandlung aufrechtzuerhalten.³⁰ Im Jahr 1553 bat er um die Entlassung aus seinem Amt in Neusohl, wozu es nicht kam.³¹ Er heiratete Agnes, geb. von Harrach. Aus dieser Ehe gingen zwei Söhne hervor: Johann Heinrich Freiherr von Künritz († 29.09.1603), der sich mit Elisabeth von Eck verheiratete, und Wolf Jakob. Christoph von Künritz ist am 14.08.1557 in Neusohl gestorben und wurde in Haggenberg begraben.³²

Wappen:

In Silber drei, zwei und eins, doppelt gehenkelte, rote oder holzfarbige Stöbel.³³

PROFIL-NR. 2

Name:**Wolfgang Hohenwarter****Herkunftsort:**

Leoben, Steiermark

Karriere:

März 1536 – Rechen- und Gegenschreiber des Waldmeisteramtes in der Steiermark³⁴

04.08.1544 – Waldmeister in der Steiermark

Oktober 1548 – Mitverwalter der Neusohler Bergkammer und Kupferhandlung

30.07.1558 – Verwalter der Neusohler Bergkammer und kaiserlicher Rat³⁵

1561 – Entlassung aus dem Verwaltersamt in Neusohl auf seine eigene Bitte

Amtszeit in Neusohl:

1548–1561

Biografie:

Wolfgang Hohenwarter war ein Leobener Stadtbürger, als Ferdinand I. ihn zum Rechen- und Gegenschreiber des Waldmeisteramtes in der Steiermark ernannte.³⁶ Von 1544 bis 1548 übte Hohenwarter das Amt des steirischen Waldmeisters aus.³⁷ Im Oktober 1548 wurde er zum Mitverwalter der Neusohler Bergkammer und Kupferhandlung mit einem jährlichen Gehalt von 200 ung. fl. sowie einem Zuschuss von 100 ung. fl., über den seine Ehefrau verfügen konnte. In der Funktion des Verwalters hatte er auf staatliche Kosten über das jährliche Gehalt von 400 ung. fl., die Dienstwohnung im Kammerhof, fünf Pferde mit Futter sowie Hilfspersonal (einen Schreiber, eine Kammerdienerin, zwei Knechte und einen Stallknecht).³⁸

In Neusohl hat er im Jahr 1548 die Errichtung großer Rechen auf dem Fluss Gran (*Hron*) initiiert, die zum Einfangen des Treibholzes aus dem Oberen Grantal dienten. Dies ermöglichte eine effizientere Versorgung der Hütten- und Hammerwerke im Neusohler Bergbaurevier mit Holz und Holzkohle sowie eine beachtliche Kostensenkung in den Hüttenbetrieben. In diesem Zusammenhang konnte die Neusohler Bergkammer mit dem Bau einer neuen Schmelzhütte am Zusammenfluss von Gran und Bis-tritz anfangen, die unter der Bezeichnung ‚Neue Hüt-te‘ bekannt wurde.³⁹

Im Sommer 1550 unternahm er eine Visitations-reise zu den Eisenwerken im Komitat Gemer, wo er die Eisenbergwerke, Hütten und Hämmer in der

30 VLACHOVIČ, Slovenská med, Anm. 16, S. 83.

31 PROBSZT, Das deutsche Element, Anm. 11, S. 82 – 83.

32 KIRNBAUER von Erzstätt, Johann Evangelist. *Johann Stebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch: Niederösterreichischer Adel*. 1. Abteilung A–R [4. Aufl.]. Nürnberg: Verlag von Bauer und Raspe, 1909, S. 255, Taf. 131.

33 KNESCHKE, Ernst Heinrich (Hrsg.). *Neues allgemeines Deutsches Adels-Lexicon*. 5. Band. Leipzig: Verlag von Friedrich Voigt, 1864, S. 204 – 206.

34 GÖTH, Georg. Urkunden-Regesten für die Geschichte von Steiermark vom Jahre 1252 bis zum Jahre 1598. In *Mittheilungen des Historischen Vereines für Steiermark*, 1866, Jg. 14, S. 195.

35 VLACHOVIČ, Slovenská med, Anm. 16, S. 80 – 84.

36 SIKORA, Adalbert. Die Herren vom Graben. Die Geschichte eines steirischen Adelsgeschlechtes. In *Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark*, 1960, Jg. 51, S. 82.

37 Von MUCHAR, Albert. *Geschichte des Herzogthums Steiermark*. 7. Band. Graz: Leuschner & Lubensky, 1864, S. 489.

38 PROBSZT, Das deutsche Element, Anm. 11, S. 68 – 69.

39 VLACHOVIČ, Slovenská med, Anm. 16, S. 80 – 81.

Abb. 6: Siegel von Wolfgang Hohenwarter aus dem Jahr 1556 (Publiziert von F. Federmayer, 2019, S. 245)

Abb. 7: Siegel des Neusohler Mitverwalters Oswald Mayr aus dem Jahr 1559 (Publiziert von F. Federmayer, 2022, S. 168)

Herrschaft Murán zusammen mit dem dortigen Hofrichter Peter Feigel von Seibelsdorf besichtigte. Laut Hohenwarters Bericht vom 31.08.1550 sollte die Eisenerzeugung in Gemer erhöht werden, wozu auch zwanzig Bergmänner, Hammerschmiede, Schmelzer und Zimmerleute aus der Steiermark einberufen werden könnten. Zugleich machte Hohenwarter den Vorschlag, den Gemerer Eisenhandel zu regulieren und dafür eine ‚Eisenkammer‘ zu errichten. Diese Idee erwähnte auch der dortige Hofrichter Peter Feigel, der im Zipser-Gemerer Bergbaugebiet tätig war. Offensichtlich forcierte Hohenwarter die habsburgischen Wirtschaftsinteressen in den oberungarischen Bergbaurevieren, die noch nicht durch die staatliche Montanverwaltung kontrolliert wurden.⁴⁰

Während seiner Amtszeit in Neusohl geriet Hohenwarter in mehrere Konflikte nicht nur mit anderen Experten, sondern auch mit dem Neusohler Stadtrat. Der Prager Münzmeister Ludwig Neufahrer und der Hüttentechnologe Hans Tyrol versuchten in Neusohl ein neues Schmelzverfahren im Betrieb einzuführen, das eine größere Kupfer- und Silberausbeutung bringen sollte. Hohenwarters Gutachten dazu fiel negativ aus und gemäß seiner Einschätzung hatten beide Technologen durch ihre Schmelzproben im Jahr 1555 der Kupferhandlung einen Schaden von 10.000 ung. fl. verursacht. Bezüglich der hüttentechnologischen Innovationen ist Hohenwarter auch mit dem kaiserlichen Rat Christoph Jörgler zu Tollet († 1578) aus Oberösterreich aneinandergeraten, der im Oktober 1558 nach Neusohl kam und einen neuen Typus von höheren Schmelzöfen in das Neusohler Hüttenwesen einführte.⁴¹ Eine heftige Auseinandersetzung hatte Hohenwarter mit dem Neusohler Stadtrat, weil er die Rekatholisierung der niederungarischen Bergstädte forcierte. Im Jahr 1560 drohte in Neusohl sogar ein Aufstand gegen die Bergkammer, und die Stadtverwaltung erhob mehrere Klagen gegen Hohen-

40 ÖStA, FHKA AHK, UMB, rote Nr. 1, Kar. 1, fol. 239r – 240v.

41 Vgl. PROBSZT, Günther: Oberösterreicher in den niederungarischen Bergstädten. In *Mitteilungen des Oberösterreichischen Landesarchivs*, 1954, Jg. 3, S. 175 – 190. VLACHOVIČ, Slovenská meď, Anm. 16, S. 107 – 108.

warter beim Landesherrn in Wien.⁴² Möglicherweise aus diesen Gründen verließ Hohenwarter Neusohl im folgenden Jahr.

In den 1550er Jahren heiratete er Anna vom Graben († um 1564), die Witwe des verstorbenen Ritters Christoph Stadler zu Stadl, die aus der steirischen Adelsfamilie vom Graben stammte. Von ihrem Bruder Andree erbt sie ein ansehnliches Vermögen, das sie dann ihren Söhnen aus der Ehe mit Stadler hinterließ.⁴³

Wappen:

Wiese stehender Turm; Helmzier: ein Turm zwischen den Elefantenrüsseln (gemäß dem Siegel Wolfgang Hohenwarters aus dem Jahr 1556).⁴⁴ Diese heraldische Figur könnte auf eine Verwandtschaftsverbinding mit der steirischen Adelsfamilie von Hohenwart hinweisen.

PROFIL-NR. 3

Name:

Kaspar Kaufmann († 1564)

Herkunftsart:

unbekannt

Karriere:

1557 – Mitverwalter der Neusohler Bergkammer

1561 – Gewerke bei den Bergwerken in Ponik (slow. *Pontiky*)

Amtszeit in Neusohl:

1557–1559

Biografie:

Von 1557 bis 1559 übte Kaspar Kaufmann die Funktion des Mitverwalters der Neusohler Bergkammer und Kupferhandlung aus. In dieser Funktion kooperierte er in Bezug auf finanzielle Angelegenheiten der Bergkammer mit dem Verwalter Wolfgang Hohenwarter. Im Sommer 1558 sollte Kaufmann die Goldbergwerke in Botza (slow. *Boca*) besichtigen. Im April 1559 wurde von der Niederösterreichischen Kammer Oswald Mayr für die Stelle Kaspar Kaufmanns vorgeschlagen,

42 Näher dazu VLACHOVIČ, Slovenská meď, Anm. 16, S. 111 – 113.

43 SIKORA, Die Herren vom Graben, Anm. 36, S. 80 – 93.

44 FEDERMAYER, Frederik. *Zbierka erbových pečati: Pečať – prameň rodovej heraldiky a genealógie*. I. Band. Bratislava : Univerzita Komenského, 2019, S. 245.

womit dessen Karriere in der Kammerverwaltung zu Ende ging. Oswald Mayr übernahm die Funktion des Mitverwalters schon im Mai 1559.⁴⁵ Den Anlass für Kaufmanns Entlassung stellte die mangelhafte finanzielle Leitung des Amtes dar, weil er der Kammerverwaltung einen Betrag von 1.000 fl. ung. schuldig blieb. Diesen Betrag musste Kaufmann noch mehrere Jahre nach seiner Entlassung tilgen, wofür er auch mit seinem ganzen Eigentum bürgte. Nach Kaufmanns Tod trat die Kammer sein bewegliches Inventar an seinen Sohn Elias ab.⁴⁶

Wappen:

unbekannt⁴⁷

PROFIL-NR. 4

Name:

Oswald Mayr († 1562)

Herkunftsart:

Tirol

Karriere:

bis Mai 1559 – Beamter in der Niederösterreichischen Kammerbuchhaltung

12.05.1559 – Mitverwalter der Neusohler Bergkammer

Amtszeit in Neusohl:

1559–1562

Biografie:

In seinen frühen Jahren war Oswald Mayr in Tirol tätig und wurde später nach Wien in die Niederösterreichische Kammer geholt. Im Mai 1559 ernannte diese ihn zum Mitverwalter der Neusohler Bergkammer und Kupferhandlung. Jedoch bat er schon 1561 um die Freistellung von dieser Funktion und die erneute Einsetzung bei der Niederösterreichischen Kammer in Wien. Sein Gesuch wurde wegen Mangel an qualifizierten Beamten abgelehnt. Während

45 NEMETH, István H. A magyarországi abszolútista várospolitika első lépései (16–17. század). Az alsó-magyarországi bányavárosok központi igazgatásának kialakulása (az Altes Münz- und Bergwesen, Ungarn fond alapján). In *Lymbus: Magyarságtudományi Forrásközlemények*, 2007, S. 381 – 391.

46 PROBSZT, Das deutsche Element, Anm. 11, S. 74.

47 Eine Verwandtschaft mit der niederösterreichischen Adelsfamilie ‚Kauffmann‘ wurde bis heute nicht bewiesen. Vgl. KIRNBAUER, Johann Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch : Niederösterreichischer Adel, Anm. 32, S. 219 – 220.

seiner Amtstätigkeit musste er den Verwalter vertreten, wenn dieser aus amtlichen Gründen nicht in Neusohl war. Im April 1562 ersuchte er wiederum um die Versetzung nach Wien, weil er nur die deutsche Sprache beherrschte und krank war. Kurz danach ist er aber gestorben.⁴⁸

Wappen:

Ein nach heraldisch-rechts gewandtes Lämmchen (gemäß dem Siegel Oswald Mayrs aus dem Jahr 1559).⁴⁹

PROFIL-NR. 5

Name:

Wilhelm Ygl zu Volderturn († 1587)

Herkunftsort:

Hall in Tirol, Tirol

Karriere:

bis 1550 – Verwalter der Herrschaft Liechtenberg (Saalfelden) im Salzburgischen Land

bis 1558 – Gewerke und Mitbesitzer mehrerer Bergwerke in Tirol

1550 – in den Adelsstand erhoben

04.05.1558 – Verwalter des Hüttenmeisteramtes in Rattenberg und Geschworener des Berggerichts in Schwaz

1562 – als Verwalter der Neusohler Bergkammer vorgeschlagen

1563 – Mitglied der Visitationskommission in der Neusohler Kupferhandlung

1564 – Verwalter der Neusohler Bergkammer und Kupferhandlung

1577 – außerhalb seiner Funktion in Neusohl mit der Verwaltung des Schlosses Sigmundsburg in Tirol beauftragt

Amtszeit in Neusohl:

1563–1587

Biografie:

Die Familie Ygl besaß schon im ausgehenden 15. Jahrhundert das Anwesen ‚Volderturn‘ in Volders bei

Hall in Tirol. Wilhelms Bruder, der als Hermann Ygl bekannt ist, war in der Funktion des Stadtschreibers in Innsbruck und in den 1550er Jahren in Hall tätig. Ab 1556 bekleidete Hermann das Amt des Sekretärs in mehreren Hofkanzleien und das Kanzleramt in der Grafschaft Glatz.

Wilhelm Ygl wurde am Anfang seiner Karriere zum Verwalter einer Herrschaft im Salzburgischen Land und zugleich zum Mitbesitzer mehrerer Bergwerke in Stanzertal und Hötting bei Innsbruck. Nach der Nobilitierung begann er im Mai 1558 zunächst als Verwalter des Hüttenmeisteramtes in Rattenberg seine lange Karriere in staatlichen Diensten. Außerdem übte er die Funktion eines Berggerichtsgeschworenen in Schwaz aus. Die Obrigkeit war mit seiner Amtstätigkeit nicht zufrieden, weil Wilhelm einige Rückstände in der Kassa des Hüttenmeisteramtes verursacht haben sollte.⁵⁰ Trotzdem wurde er 1563 zum Mitglied der Visitationskommission in Neusohl ernannt und ein Jahr später aufgrund des königlichen Reskripts vom 20.03.1564 mit der Verwaltung der Neusohler Bergkammer beauftragt.⁵¹ Seine Gesundheit wurde schon damals durch giftigen Hüttenrauch beschädigt. Nach Neusohl war er ohne seine Familie gekommen, die später aber anreiste. Im Amt des Verwalters wirkte er in Neusohl eine lange Zeit, d. h. bis zu seinem Tod. Trotz verschiedener Vorwürfe und finanzieller Defizite während seiner Neusohler Amtstätigkeit wurde Wilhelm Ygl von der Funktion nicht abgesetzt.⁵² Eine offene Forschungsfrage bleibt sein Verhältnis zu den drei anderen Mitverwaltern der Neusohler Bergkammer, die in den folgenden Jahren nacheinander zusammen mit Ygl in der Leitung dieser Kupferhandlung tätig waren. Ob sie ihn im Amt während seiner Abwesenheit vertreten haben oder ob Ygl für einige Zeit mit anderen Aufgaben beauftragt wurde, muss noch überprüft werden. In den 1570er Jahren tauchte er als Gewerke zusammen mit Abraham Schnizer in

48 PROBSZT, Das deutsche Element, Anm. 11, S. 96 – 97. NEMETH, A magyarországi abszolutista városipolitika első lépései, Anm. 45, S. 381 – 401.

49 FEDERMAYER, Frederik. *Zbierka erbových pečati : Heraldické kuriozity a pozoruhodnosti*. II. Band. Bratislava : Univerzita Komenského, 2022, S. 168.

50 RANGERR, Lukas. Warmund Ygl und seine Karte von Tirol. In *Forschungen und Mitteilungen zur Geschichte Tirols und Vorarlbergs*, 1904, Jg. 1, S. 183 – 186.

51 Chronologisch-systematische Sammlung, I. Band, Anm. 25, Nr. 105, S. 355; Nr. 110, S. 394.

52 PROBSZT, Das deutsche Element, Anm. 11, S. 168 – 169.

Imst (Tirol) auf, wo Ygl ab 1576 auch eine Schmelzhütte betrieb.⁵³ Gegen Ende seines Lebens in Neusohl wurde Abraham Klocker, der damalige Mitverwalter der Bergkammer, ihm untergeordnet, weil Ygl schon zu alt war und an einer Krankheit litt.

Ygls Amtstätigkeit in Neusohl wurde vor allem durch verschiedene Probleme mit der Finanzierung der gesamten Kupferhandlung geprägt. Wegen der Finanznot der Neusohler Bergkammer, die mit den Lohnauszahlungen zögerte, musste er 1574 den bergmännischen Revolten standhalten. Auch in den folgenden Jahren mangelte es an Betriebskapital und Ygl wurde der Misswirtschaft beschuldigt. Die Schulden der Neusohler Kupferhandlung wuchsen immer mehr und erreichten bis Ende 1581 die Höhe von mehr als 110.000 fl. Nach Ygls Tod wurden seine Rückstände gegenüber der Bergkammer auf 3.000 fl. beziffert, die aber von seiner Hinterlassenschaft nicht getilgt werden konnten.⁵⁴ In den 1580er Jahren war Ygl schon krank, bettlägerig und deswegen unfähig, das Verwaltersamt auszuüben.⁵⁵

Sein Sohn Warmund († 1611) ist in Neusohl geboren, wo er im Jahr 1574 das lateinische Werk „Rekreation und exercitii causa“ auf Deutsch übersetzte. Warmund zog 1577 nach Tirol, wobei er dort verschiedene Ämter bekleidete. Im Jahr 1605 wurde seine Karte von Tirol, die eine der ältesten Karten dieser Region ist, im Verlag des Buchdruckers Georg Nigrinus in Prag publiziert. Unter Rudolf II. wurde er zum Hofkammerbuchhalter in Prag.⁵⁶

Wilhelms Tochter Rebeka heiratete am 01.02.1587 in Neusohl Peter Scheuchenstuhl, dessen Familie in der niederungarischen Montanverwaltung tätig war.⁵⁷

53 MUTSCHLECHNER, Georg. Imst als Bergbauzentrum. In EGG, Erich (Hrsg.). *Stadtbuch Imst*. Innsbruck: Tyrolia, 1976, S. 24.

54 VLACHOVIČ, Slovenská med, Anm. 16, S. 120 – 139.

55 *Chronologisch-systematische Sammlung der Berggesetze der Königreiche: Ungarn, Kroatien, Dalmatien, Slavonien und des Großfürstenthumes Siebenbürgen*. 3. Band. Bearb. von Franz Anton Schmidt. Wien: Hof- und Staats-Aerial-Druckerey, 1834, Nr. 154, S. 48.

56 Näher dazu RANGERR, Warmund Ygl, Anm. 50, S. 187 – 201. BEIMROHR, Wilfried. Warmund Ygl und seine Karte von Tirol. In *Archiv & Quelle*, 2008, Heft 32, S. 1 – 8.

57 FEDERMAYER, Wappenbuch R. J. Helmersa, Anm. 29, S. 26 – 27.

Abb. 8: Wappen des Kartographen Warmund Ygl zu Volderturn (1605)

Abb. 9: Siegel des Neusohler Verwalters Wilhelm Ygl zu Volderturn vom 23.10.1571 (ŠABB – Archiv Kremnica, Magistrát mesta Kremnica, Tomus I, Fons 21, Fasc. 1, Nr. 43; Foto: Miroslav Lacko)

Wappen:

Durch ein Kreuz viergeteilter Schild; in Feld 1 und 4 ein schwarzer Adler in Gold; in Feld 2 und 3 in Blau ein Igel in seinem Nest; Helmzier: ein auf der Helmkrone stehender, nach heraldisch-rechts gewandter, goldener und bekrönter Drache mit zwei Flügeln; rechter Flügel mit einem schwarzen Adler in Gold, linker Flügel mit einem Igel in seinem Nest in Blau; Decken: schwarz-golden, blau-golden – mehrmals gebessert.⁵⁸

PROFIL-NR. 6

Name:

Jakob Gienger zu Grienbichel
(09.08.1510–29.11.1578)

Herkunftsart:

Freie Reichsstadt Ulm (heutzutage Baden-Württemberg)

Karriere:

vor 1554 – kaiserlicher Mautner in Ybbs an der Donau und dann kaiserlicher Rat, Hopfpennig- und Kuchelmeister der Erzherzoge Karl und Ferdinand

1554 – Vizedom in Österreich ob der Enns

um 1560 – niederösterreichischer Kammerrat

1563 – Mitglied der Visitationskommission in der Neusohler Kupferhandlung

1565 – Verwalter bzw. Mitverwalter der Neusohler Bergkammer und Kupferhandlung

1567 – Entlassung aus dem Neusohler Verwaltersamt

Amtszeit in Neusohl:

1563–1567

Biografie:

Jakob Gienger stammte aus einer alten adeligen Familie, die noch im 15. Jahrhundert zum Ulmer Patriziat gehört hatte. Sein Vater Ernst Damian Gienger (1475–1556) und seine Mutter Ursula Schütz von Raittenau (1480–1523) waren in Ulm tätig. Jakob trat, wie die übrigen Familienmitglieder, in die Dienste der Habsburger ein und sein Aufstieg war bemerkenswert. Zuerst übte er die Funktion des kaiserlichen Mautners in Ybbs an der Donau aus und gleich danach wurde er zum kaiserlichen Rat sowie zum Hopfpennig- und Kuchelmeister der jungen Erzher-

zoge Karl und Ferdinand. Von 1554 bis 1560 wirkte er als Vizedom in Österreich ob der Enns und in den 1560er Jahren als Rat der Niederösterreichischen Kammer in Wien. Zugleich kam Jakob zu einem beträchtlichen Besitztum. Neben anderen Besitztümern kaufte er 1552 das Schloss Grünbüchel in Niederösterreich, woraus auch das Adelsprädikat ‚von und zu Grienbichel‘ (bzw. Grienpichl, Grienpüchl, Grünbichel, Grienbuchel) in seinem Namen abgeleitet wurde.⁵⁹

In Neusohl tauchte Jakob Gienger schon im Oktober 1563 als Mitglied der Visitationskommission, auf, die die Neusohler Bergkammer tiefgreifend reformieren sollte.⁶⁰ Im Juli 1565 erfuhr Jakob von seinem Bruder Wilhelm Gienger (1519–1586), der einer der Hofkammerräte war, dass er zum Verwalter der Neusohler Bergkammer und Kupferhandlung vorgeschlagen worden war. Deswegen verfasste Jakob Gienger eine schriftliche Stellungnahme zu diesem Vorschlag für den Kaiser. Im Alter von 55 Jahren und nach seinen 30 Dienstjahren in der Kammerverwaltung fühlte er sich schon zu alt und zu müde, um das anspruchsvolle Amt innehaben zu können, weshalb er die Bestellung eines anderen Experten aus diesem Bereich empfahl. Jakob erwähnte auch schwierige Krankheiten, die er vorher überstanden hatte, sowie eine große Entfernung der Stadt Neusohl, die er mit seiner Ehefrau und den Kindern überwinden müsste. Die Schwierigkeiten bei der Besetzung des Verwaltersamtes in Neusohl waren ihm bekannt, jedoch konnte sich Jakob aus den angeführten Gründen nicht bereit erklären, das Amt anzutreten.⁶¹ Trotzdem wurde er noch im Jahr 1565 nach Neusohl entsendet und der Kaiser bewilligte ihm ein Jahr später ein ‚Gnadengeld‘ von 4.000 fl. für seine Verdienste um das österreichische Salzwesen und das Neusohler Kup-

59 WISSGRILL, Franz Karl. *Schauplatz des landsässigen Niederösterreichischen Adels vom Herren- und Ritterstande von dem 11. Jahrhundert an, bis auf jetzige Zeiten*. Band 3. Wien : Johann Karl Schuender, 1797, S. 323 – 324. Freiherr von STARKENFELS, Alois – KIRNBAUER von Erztätt, Johann Evangelist. *Johann Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch: Oberoesterreichischer Adel*. Nürnberg : Verlag von Bauer und Raspe, 1904, S. 66.

60 Chronologisch-systematische Sammlung, 1. Band, Anm. 25, Nr. 105, S. 355.

61 ÖStA, FHKA AHK, UMB, rote Nr. 4, Kar. 9, fol. 84r – 85v.

58 ÖStA, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Adelsarchiv, Reichsadelsakten, Sign. 467.17 vom 16. 10. 1630.

ferwesen. Den Betrag sollte die Neusohler Bergkammer ihm in acht Raten auszahlen.⁶² In Neusohl blieb er nur bis zu seiner Entlassung 1567. Während seiner Amtszeit in den Jahren 1565–1566 fanden Rebellionen der Bergarbeiter statt, die gegen die Abschaffung der Lohnzuschüsse kämpften.⁶³ Außerdem führte er die Verhandlungen mit den sieben niederungarischen Bergstädten über eine neue Bergordnung.⁶⁴

Jakob Gienger hatte mit seiner ersten Ehefrau, Elisabetha von Haideck, keine Nachkommen. Aus seiner zweiten Ehe mit Barbara Kölnpöck gingen vier Töchter (Barbara, Petronilla, Apollonia, Eva) und ein Sohn (Nikolaus) hervor. Nikolaus Gienger (1556–1636) wurde 1608 in den Freiherrnstand erhoben. Jakobs Bruder Georg Gienger von Rotteneck (1497–1577), Vizekanzler am Innsbrucker Hof, heiratete 1528 in Augsburg Maria Magdalena von Ilsung (1505–1561), Tochter von Achilles Ilsung von Tratzberg und Magdalena Stuntz.⁶⁵ Die Familie Ilsung handelte in der Mitte des 16. Jahrhunderts auch mit Neusohler Kupfer.⁶⁶

Der bekannte Kremnitzer Renaissance-Medailleur Lukas Richter fertigte mehrere Medaillen zu Ehren Jakob Gengers und seiner Ehefrau Barbara Kölnpöck an: im Jahr 1568 eine Silbermedaille auf Jakob und Barbara mit ihren Brustbildern und im Jahr 1571 zwei kleine vergoldete Silbermedaillen.⁶⁷

Wappen:

Viergeteilt; in Feld 1 und 4 in Rot auf grünem Dreieck ein silberweißer Turm mit Zinnenkrone; Feld 2 und 3 von Blau über Silberweiß schräglinks geteilt und über Teilung belegt mit dem Beil. 2 Helmzierden: Helm 1 – ein Paar Büffelhörner; heraldisch-rechts Rot über Silberweiß und heraldisch-links farbverwechselt tingiert,

Abb. 10: Wappen der Familie Gienger zu Grienbichel (Publiziert von A. Freiherr von Starkenfels – J. E. Kirnbauer von Erzstätt, 1904, Taf. 27)

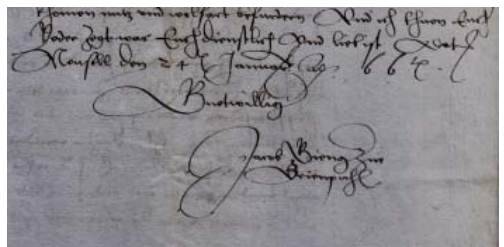

Abb. 11: Unterzeichnung des Neusohler Verwalters Jakob Gienger zu Grienbichel vom 24.01.1566 (ŠABB, MMBB, Fasc. 19, Nr. 15; Foto: Miroslav Lacko)

62 PROBSZT, Das deutsche Element, Anm. 11, S. 52 – 53.

63 VLACHOVIČ, Slovenská med, Anm. 16, S. 93 – 94.

64 ŠABB, MMBB, Fasc. 19, Nr. 15 vom 24. 1. 1566.

65 WISSGRILL, Schauplatz des landsässigen Nieder-Oesterreichischen Adels, Anm. 59, S. 318 – 325.

66 Vgl. SEIBOLD, Gerhard. *Die Manlich*. Geschichte einer Augsburger Kaufmannsfamilie. Sigmaringen : Jan Thorbecke Verlag, 1995, S. 58f.

67 Landesmuseum Württemberg in Stuttgart, Kunst- und Kulturgeschichtliche Sammlungen – Münzkabinett, Inv.-Nr. MK3970 und MK3971. HAAS KIANIČKA, Daniel. *Kremnickí renesanční medailéri 16. storočia a ich medaily zo zbierok NBS – Múzea minci a medailí Kremnica*. Kremnica : NBS – Múzeum minci a medailí, 2020, S. 238.

Abb. 12: Die Vorderseite der Medaille aus dem Jahr 1568 mit dem Brustbild Jakob Giengers (Landesmuseum Württemberg in Stuttgart, Kunst- und Kulturgeschichtliche Sammlungen – Münzkabinett, Inv.-Nr. MK3970)

Abb. 13: Die Rückseite der Medaille aus dem Jahr 1568 mit dem Brustbild Barbara Giengers (Landesmuseum Württemberg in Stuttgart, Kunst- und Kulturgeschichtliche Sammlungen – Münzkabinett, Inv.-Nr. MK3970)

dazwischen auf grünem Dreieck der Turm; Helm 2 – zwischen offenem, von Gold und Silber übereck geteilten Flug ein natürlicher Eber wachsend. Decken: schwarz-silbern, schwarz-golden.⁶⁸

PROFIL-NR. 7

Name:
**Ulrich Dreyling von Wagrain,
Stumm und Hocholdingen**

Herkunftsort:

Schwaz, Tirol

Karriere:

bis 1552 – Universitätsstudium in Padua, Ingolstadt, Wien und Tübingen

02.07.1567 – Verwalter der Neusohler Bergkammer und Kammerrat

1569 – Entlassung aus dem Verwaltersamt in Neusohl

1573 – Berghauptmann in Sankt Joachimsthal (tschech. *Jáchymov*), Schlaggenwald (tschech. *Horní Slavkov*) und Schönfeld (tschech. *Krásno*)

Amtszeit in Neusohl:

1566–1571

Biografie:

Ulrich war der älteste Sohn von Hans Dreyling († 1573), der zu den bedeutendsten Tiroler Gewerken in den 1550er Jahren zählte und mit dem Augsburger Handelshaus Manlich im Schwazer Bergbaurevier eng kooperierte.⁶⁹ Die Manlich beteiligten sich zu gleicher Zeit auch am Neusohler Kupferhandel.⁷⁰ Ulrich ging aus Hans Dreylings Ehe mit der Tochter von Hans Heyrling von Winkl hervor. Sein Universitätsstudium absolvierte Ulrich in Padua, Ingolstadt (1547), Wien (1549) und Tübingen (1552).⁷¹ Im Jahr 1566 wurde er

68 Von HYE, Franz-Heinz. *Die Wappen des alten Tiroler Adels bis zum Übergang Tirols an Bayern 1805/1806*. Innsbruck : Universitätsverlag Wagner, 2010, S. 84. STARKENFELS – KIRNBAUER, Johann Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch : Oberoesterreichischer Adel, Anm. 59, S. 66, Taf. 27.

69 Mehr darüber STAUDINGER, Franz. Adam Dreyling, „der Meister des siebten Siegels“. Anmerkungen zum Stand des Forschungsprojekts „Adam Dreyling“. In INGENHAEFF, Wolfgang – BAIR, Johann (Hrsg.). *Bergbau und Persönlichkeiten*. 13. Internationaler Montanhistorischer Kongress, Hall in Tirol, Sterzing, Schwaz 2014. Wattens : Berenkamp Buch- und Kunstverlag, 2015, S. 317 – 334.

70 SEIBOLD, Die Manlich, Anm. 66, S. 60 – 62f.

71 PROBSZT, Das deutsche Element, Anm. 11, S. 37 – 38. FEDERMAYER, Wappenbuch R. J. Helmersa, Anm. 29, S. 22.

nach Neusohl entsendet, um die Verwaltung der Bergkammer und Kupferhandlung zu verstärken.⁷²

Am 02.07.1567 ernannte Kaiser Maximilian II. Ulrich Dreyling zum Verwalter der Neusohler Bergkammer mit einem jährlichen Gehalt von 800 ung. fl. und zahlreichen Naturalien sowie Diensten, wie einem Fass Bier pro Woche, Holz nach Bedarf und Küchendiensten im Neusohler Kammerhof. Außerdem konnte er zwei Gärten für den eigenen Bedarf nutzen und zwei Pferde kaufen. Für den Unterhalt dieser Pferde sollten 50 ung. Pfennige wöchentlich vergütet werden. Bei Dienstreisen sollten ihm 20 Kreuzer für ein Pferd und einen Mann pro Tag ausgezahlt werden. Der Kaiser verlieh ihm auch den Titel ‚Kammerrat‘ und befahl ihm, die Beamten der Bergkammer, insbesondere den Buchhalter und den Einnehmer, vor allem wegen des Rechnungswesens streng zu kontrollieren. Ulrich sollte die Neusohler Bergkammer bei den Bergstädten sowie bei den umliegenden Grundherren und grundherrschaftlichen Provisoren vertreten. Namentlich wurden die für die Kupferhandlung bedeutenden Herrschaften erwähnt, wie Altensohl (slow. *Zvolen*), Wiglasch (slow. *Viglaš*), Lipsch (*Slovenská Lupča*), Likava und Arwa (slow. *Orava*). In der Ernennungsurkunde werden die Schwierigkeiten mit der Verteidigung des niederungarischen Bergbaugesbietes gegen die Osmanen erwähnt, an der auch die Bergmänner aus dem Neusohler Bergbaurevier beteiligt waren. Dagegen protestierten die Bergstädte, die unter Mangel an Arbeitskräften litten. Der Kaiser bat daher den obersten Kreishauptmann im Bergbaugesbiet darum, die Einberufung der Bergmänner zum Militärdienst zu verhindern.⁷³

Dreyling war auch verpflichtet, neue junge Montanexperten für die Neusohler Kupferhandlung in Tirol zu finden. Deswegen richtete er eine Bitte an Georg Ilsung, Landvogt in Schwaben, der geeignete Kandidaten nennen sollte. Für die tauglichste Person hielt Ilusing den Tiroler Georg Mayr. Dabei handelte es sich um den Bruder des Händlers Urban Mayr, der in Schwaz mit den Fuggern kooperierte.⁷⁴ Es ist nicht

72 ÖStA, FHKA AHK, UMB, Rote Nr. 4, Kar. 10, fol. 427r.

73 ÖStA, FHKA AHK, UMB, Rote Nr. 4, Kar. 10, fol. 510r – 519r.

74 ÖStA, FHKA AHK, UMB, Rote Nr. 4, Kar. 10, fol. 415r – 415v.

Abb. 14: Bronzeepitaph des Tiroler Gewerken Hans Dreyling († 1573) in der Pfarrkirche Maria Himmelfahrt in Schwaz, gegossen von Christof Löffler im Jahr 1578 (Foto: Miroslav Lacko)

Abb. 15: Wappen der Familie Dreyling mit der Darstellung Hans Dreylings und seiner Nachkommenschaft an seinem Epitaph in Schwaz (Foto: Miroslav Lacko)

Abb. 16: Gedenktafel für drei Söhne Hans Dreylings (Ulrich, Johann und Kaspar) als Auftraggeber des Schwazer Epitaphs seines Vaters (Foto: Miroslav Lacko)

Abb. 17: Siegel Ulrich Dreylings vom 24.01.1570 (ŠABB – Archív Kremnica, Magistrát mesta Kremnica, Tomus I, Fons 37, Fasc. 1, Nr. 84; Foto: Miroslav Lacko)

auszuschließen, dass die Mayrs aus Schwaz mit dem Neusohler Verwalter Oswald Mayr verwandt waren.⁷⁵ Um 1567 wurde auch Hans Jakob Gienger, ein Vetter Jakob Gengers zu Grienbichel (1510–1578), nach Neusohl entsendet, sich in die Technologien der Kupferverhüttung und in die Direktion eines Großunternehmens einzuarbeiten. Dreyling gab zu dieser Besetzung eine negative Stellungnahme ab, da Hans Jakob wegen der Körperschwäche angeblich ungeeignet für diese Arbeit war.⁷⁶

Schon im Juni 1569 plante Dreyling seine Rückkehr nach Tirol, weshalb er in Wien eine Bitte um seine Entlassung aus dem Neusohler Verwaltersamt einreichte. Dieses Gesuch begründete er mit dem Plan, seinen alten Vater in Schwaz zu vertreten und die Leitung des Tiroler Familienunternehmens zu übernehmen.⁷⁷ Seine Entlassung wurde 1571 auch genehmigt.⁷⁸

Im Todesjahr seines Vaters Hans Dreyling (1573) wirkte Ulrich als Berghauptmann in Sankt Joachimsthal, Schlaggenwald und Schönfeld, d. h. im böhmischen Erzgebirge. Diese Funktion übte er in den 1570er und 1580er Jahren aus, als er sich mit dem Stand des Joachimsthaler Bergbaus auseinandersetzte.⁷⁹ Noch im Jahr 1591 trat er als kaiserlicher Kommissar bei einer Streitigkeit zwischen der Stadt Eger (tschech. *Cheb*) und des Stiftes Waldsassen auf.⁸⁰ Ulrich Dreyling ist wahrscheinlich in den 1590er Jahren gestorben, weil keine späteren Erwähnungen seiner Tätigkeit bekannt sind.

Wappen:

Viergeteilter Schild; in Feld 1 und 4 in Silberweiß ein

75 Siehe Profil-Nr. 4. Mehr über Urban Mayr in Schwaz: SPRANGER, Carolin. *Der Metall- und Versorgungshandel der Fugger in Schwaz in Tirol 1560–1575 zwischen Krisen und Konflikten*. Augsburg: Wißner-Verlag, 2006, S. 284 – 285.

76 ÖStA, FHKA AHK, UMB, Rote Nr. 4, Kar. 10, fol. 425r – 428v.

77 ÖStA, FHKA AHK, UMB, Rote Nr. 5, Kar. 11, fol. 235r – 238r.

78 PROBSZT, Das deutsche Element, Anm. 11, S. 38.

79 MAJER, Jiří. Těžba stříbrných rud v Jáchymově v 16. století. In *Sborník Národního technického muzea v Praze*, 1968, Jg. 5, S. 212f. WENZEL, Gustav. Uebersicht der Berggesetzgebung des österreichischen Kaiserthumes (Schluß). In *Zeitschrift für österreichische Rechtsgelehrsamkeit und politische Gesetzkunde*, 1844, Band 2, S. 320 – 321.

80 Národní archiv Praha, České gubernium – guberniální listiny, Inv.-Nr. 3127 vom 3. Oktober 1591.

aufrecht nach heraldisch-rechts schreitender schwarzer Steinbock; in Feld 2 und 3 in Schwarz ein goldener Mittelbalken; Helmzier: ein wachsender Steinbock.⁸¹

PROFIL-NR. 8

Name:

Abraham Klocker († 1600)

Herkunftsort:

Deutsche Länder

Karriere:

1575 – Mitverwalter der Neusohler Bergkammer unter Wilhelm Ygl von Volderturn

1588 – Neusohler Bergmeister

Amtszeit in Neusohl:

1575–1600

Biografie:

Abraham Klocker stammte aus einer Adelsfamilie, deren Wappen ihr von Karl V. am 10.05.1521 verliehen wurde. Zusammen mit den Brüdern Ulrich und Simon stand Abraham lebenslang in den Diensten der Habsburger.⁸² Im Jahr 1575 wurde er zum Mitverwalter der Neusohler Bergkammer unter dem Verwalter Wilhelm Ygl von Volderturn, dem er mit der Direktion der Kupferhandlung aushelfen sollte. Schon im Jahr 1578 wurde die Verwaltung der Neusohler Bergkammer durch die Wiener Kammerräte für die Unordnung im Rechnungswesen heftig kritisiert.⁸³ In den 1580er Jahren war der alte Verwalter W. Ygl krank und A. Klocker litt an Podagra.⁸⁴ Außerdem hatte er auch ein „blödes Gesicht“, weshalb er über keine Autorität bei den untergeordneten Beamten verfügte. Trotzdem wurde Klocker 1588 zum Neusohler Bergmeister ernannt, und diese Funktion übte er in den folgenden Jahren parallellaufend mit dem Verwaltersamt aus. Dabei machte er Schulden, weshalb sein Gehalt beschlagnahmt werden musste.⁸⁵ Kritisiert wurde er

Abb. 18: Wappen der Familie Klocker (Publiziert von R. J. Helmers, 1705, Teil 4, Tafel 106)

81 HYE, Die Wappen des alten Tiroler Adels, Anm. 68, S. 56.

82 ÖStA, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Adelsarchiv, Reichsadel-sakten, Sign. 224.28 vom 24. 2. 1594.

83 Chronologisch-systematische Sammlung, 2. Band, Anm. 23, Nr. 147, S. 470 – 475.

84 Chronologisch-systematische Sammlung, 3. Band, Anm. 55, Nr. 154, S. 48.

85 Chronologisch-systematische Sammlung, 3. Band, Anm. 55, Nr. 164, S. 187.

auch für seine unternehmerische Tätigkeit im Oberen Grantal, wo er die Silberbergwerke in Jarabá betrieb. Da Klocker in diesen Bergwerken mit großen Verlusten gewirtschaftet hatte, bot er 1585 der Niederösterreichischen Kammer an, die dortigen Bergwerke in die Kammerverwaltung zu übernehmen, wofür die Kammer seine Schulden erlassen sollte. Der Kaiser lehnte 1587 dieses Angebot nach dem Versuchsabbau ab und Klockers Schulden sollten auf andere Weise eingetrieben werden. Deswegen verkaufte er 1591 seine Bergwerksanteile in Jarabá an Paul Schwager. Bis zum Ende August 1600 ist Klocker gestorben.⁸⁶

Wappen:

Viergeteilter Schild; Feld 1 und Feld 4 in Schwarz ein goldener, nach heraldisch-links gewandter, laufender Löwe am goldenen Schräglinks-Balken; Feld 2 und 3 von Rot über Weiß schräglinks geteilt und farbverwechselt, belegt mit einem Schlüssel; Helmzier: offener Adlerflug, wechselnd rot-weiß je mit einem weiß-roten Schlüssel, dazwischen aus der Helmkrone wachsender, vorne gewandter, goldener Löwe; Decken: schwarz-golden, weiß-rot. Klockers Wappen wurde in den Jahren 1536, 1580 und 1594 nachgebessert.⁸⁷ Trotzdem fehlt eine heraldische Analyse dieses Wappens anhand der bis heute erhaltenen Siegel und Reichsadelsakten. Dieses Wappen ist nur im Wappenbuch von Rudolf Johann Helmers aus dem Jahr 1705 erfasst, jedoch nicht in neueren Wappenbüchern.⁸⁸

PROFIL-NR. 9

Name:

Markus (Marx) Gienger auf Oberhöflein († um 1593)

Herkunftsort:

Freie Reichsstadt Ulm (heutzutage Baden-Württemberg)

Karriere:

1575 – Rechnungsbeamter in der Buchhaltung der Niederösterreichischen Kammer in Wien

1578 – oberster Bergmeister und Waldmeister in Niederösterreich

1587 – Verwalter der Neusohler Bergkammer und Kupferhandlung als Nachfolger von Wilhelm Ygl

Amtszeit in Neusohl:

1587–1593

Biografie:

Markus Gienger war der Sohn von Matthäus II. Gienger. Um 1575 wirkte Markus als einer der Rechnungsbeamten in der Niederösterreichischen Kammerbuchhaltung. Im Jahr 1578 wurde er zum obersten Bergmeister und Waldmeister in Niederösterreich.⁸⁹ Diese Funktion übte er bis zu seiner Berufung in das Neusohler Verwaltersamt 1587 aus.⁹⁰ Die Niederösterreichische Kammer erließ am 15.01.1587 eine ausführliche Instruktion für Gienger, in der konkrete Maßnahmen für die wirtschaftlich bedeutsame Kupferproduktion in der Neusohler Kupferhandlung festgesetzt wurden.⁹¹ Während seiner Amtstätigkeit in Neusohl wurden mehrere Vorwürfe gegen seine Direktion erhoben, die seine angebliche Misswirtschaft und Verschwendungssucht betrafen. Gienger bezeichnete diese Anschuldigungen als eine Verleumdung vonseiten der untergeordneten Beamten, die ihn angeblich ihren Hass auf ihn spüren ließen. Da Gienger auch mit dem Kammerrat Christoph von Rappach in einen heftigen Konflikt geraten war, kam seine Entlassung in Frage.⁹² Diese Maßnahme konnte aber zu seiner Lebzeit nicht realisiert werden.

Markus verheiratete sich am 01.02.1579 auf St. Peter in der Au mit Magdalena Wucherer. Im Jahr 1589 kaufte er den Ansitz Oberhöflein in Niederösterreich, der als Adelsprädikat bei mehreren Gengern im Namen auftaucht.⁹³

Der Kremnitzer Medailleur Abraham Eisker

89 WISSGRILL, Schauplatz des landsässigen Nieder-Oesterreichischen Adels, Anm. 59, S. 321.

90 Zu seinen Verleihungen der Bergberechtigungen in dieser Funktion mehrere Angaben im ÖStA, FHKA AHK, VUG, rote Nr. 18/A, fol. 341r – 345v.

91 Chronologisch-systematische Sammlung, 3. Band, Anm. 55, Nr. 164, S. 154 – 163.

92 PROBSZT, Das deutsche Element, Anm. 11, S. 53.

93 WISSGRILL, Schauplatz des landsässigen Nieder-Oesterreichischen Adels, Anm. 59, S. 321f.

fertigte 1586 eine Medaille auf Markus Gienger und seine Ehefrau Anna (eine andere Ehefrau?) an.⁹⁴

Wappen:

Viergeteilter Schild; Feld 1 und 4 von Schwarz über Gold schrägrechts geteilt, belegt mit einem gestielten silberweißen Beil; Feld 2 und 3 von Silberweiß über Schwarz geteilt und farbverwechselt, mit einem wachsenden Eber nach heraldisch-links belegt; Helmzier: offener Adlerflug, heraldisch-rechts golden, heraldisch-links schwarz, dazwischen Eber, wachsend, nach heraldisch-rechts.⁹⁵

PROFIL-NR. 10

Name:

Valentin Krüger

Herkunftsort:

Deutsche Länder

Karriere:

um 1571 – Hüttenbeamter bei der Neusohler Kupferhandlung

1584 – Hüttenbereiter der Neusohler Kupferhandlung

1590 – Mitverwalter der Neusohler Bergkammer und Kupferhandlung

1593 – Verwalter der Neusohler Bergkammer und Kupferhandlung

Amtszeit in Neusohl:

1571–1605

Biografie:

Valentin Krüger stammte aus einem deutschen Adelsgeschlecht, das noch in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts bekannt war.⁹⁶ Seine Karriere bei der Neusohler Bergkammer begann er um 1571, als er im Neusohler Hüttenwesen tätig war. Schon im Jahr 1584 übte er die Funktion eines Hüttenbereiters aus, die das höchste Hüttenamt im Rahmen der Neusohler Bergkammer darstellte.⁹⁷ In dieser Funktion erreichte

Abb. 19: Wappen der Familie Gienger auf Oberhöflein (Publiziert von A. Freiherr von Starckenfels – J. E. Kirnbauer von Erzstätt, 1904, Tafel 27)

⁹⁴ HAAS KIANIČKA, Kremnickí renesanční medailéri, Anm. 67, S. 248.

⁹⁵ HYE, Die Wappen des alten Tiroler Adels, Anm. 68, S. 84.

⁹⁶ SEYLER, Gustav A. *Johann Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch*. Fünfzehnhundert Acht und Zwanzig bürgerliche Wappen. Nürnberg : Verlag von Bauer und Raspe, 1909, S. 65, Taf. 71. Im Jahr 1855 wird ein Arzt aus dieser Familie erwähnt.

⁹⁷ Chronologisch-systematische Sammlung, 3. Band, Anm. 55, Nr. 157, S. 118.

Abb. 20: Wappen des Neusohler Verwalters Valentin Krüger aus dem Jahr 1590 (Publiziert von B. Balážová, 2013, S. 71)

Krüger mehrere Erfolge: So verbesserte er die Technologie der Kupferverhüttung in den hiesigen Hüttenwerken und erzielte im Zeitraum von elf Jahren in der Silberproduktion beim Kupfersaigern einen Ertrag von 36.000 fl. Diese Erfolge mussten honoriert werden.⁹⁸ Im Jahr 1590 wurde er zum Mitverwalter der Neusohler Bergkammer bestellt und 1593, nach dem Tod Markus Giengers, zum Verwalter. Im Verwaltersamt musste Krüger zahlreiche Probleme lösen wie die osmanischen Angriffe auf die niederungarischen Bergstädte, die Finanznot der Neusohler Kupferhandlung und die unzufriedenen Bergarbeiter. Es gelang nicht, diese Probleme bis zum Ende seiner Neusohler Amtszeit zu beheben. In den Jahren 1602–1604 geriet er in heftigen Konflikt mit dem nach Neusohl entsandten kaiserlichen Rat Hans Steinberger, der die gesamte Bergkammer und die Produktionsprozesse reformieren sollte. Die Tätigkeit Steinbergers in Neusohl hielt Krüger für eine Bedrohung seiner Machtstellung in der Kammerverwaltung.⁹⁹ Krügers Amtszeit in Neusohl wurde 1605 durch den Aufstand von Stefan Bocskay beendet.

Am 08.02.1594 heiratete Krüger Rachel Siceli, die Witwe des verstorbenen Schemnitzer Kammerbuchhalters Martin Küttner von Küniz, die aus der vermögenden Schemnitzer Bürgerfamilie Siceli stammte. Krüger hatte mindestens zwei Söhne – Wolf und Georg. Im Jahr 1597 kaufte Krüger in Schemnitz eine Bierbrauerei.¹⁰⁰

Wappen:

Mit Stufe schwarz-golden schräglinksgeteilt, belegt mit Schrägbalken, in welchem ein laufendes Einhorn; Helmzier: wachsendes Einhorn, nach heraldisch-rechts.¹⁰¹

98 PROBSZT, Das deutsche Element, Anm. 11, S. 84 – 85.

99 Mehr darüber VLACHOVIČ, Slovenská meď, Anm. 16, S. 149 – 164.

100 BALÁŽOVÁ, Barbara. *Medzi Prahou a Norimbergom, Viedňou a Banskou Štiavnicou: Ulrich Reutter a jeho svet okolo 1600*. Bratislava: Societas historiae artium, 2013, S. 79 – 80.

101 Vgl. auch SEYLER, Siebmacher's grosses und allgemeines Wapenbuch, Anm. 96, S. 65, Taf. 71.

Schlussfolgerung

Wie aus den vorliegenden archontologischen Profilen der Neusohler Kammerverwalter hervorgeht, mussten sich die Habsburger beim Ausbau der vormodernen Staatsverwaltung im Ungarischen Königreich des 16. Jahrhunderts mit mehreren Problemen auseinandersetzen. Die habsburgische Verwaltung litt vor allem unter einem Mangel an qualifizierten Experten, die imstande waren, bedeutende Großunternehmen wie die Neusohler Kupferhandlung kompetent zu leiten. Deswegen musste die habsburgische Verwaltung aktiv solche Experten bzw. Beamten suchen, wobei zwei Möglichkeiten zur Verfügung standen, um diese Belegschaft anzuwerben: Einerseits konnten die Habsburger schon erfahrene und zuverlässige Beamte aus den Kammerämtern in österreichischen Ländern nach Neusohl einberufen, wobei diese vornehmlich eine Expertise im Rechnungswesen oder in anderen amtlichen Angelegenheiten hatten (wie Oswald Mayr, Jakob Gienger, Markus Gienger usw.). Andererseits mussten Experten mit Erfahrungen im Berg- und Hüttenwesen aus österreichischen und deutschen Bergbaurevieren nach Neusohl bestellt werden (Christoph von Künritz, Wolfgang Hohenwarter, Wilhelm Ygl, Ulrich Dreyling, Valentin Krüger).

Von besonderer Bedeutung für die Neusohler Bergkammer waren die Tiroler Berg- und Hüttenwerke sowie die Bergämter, in denen mehrere Amtsträger für die Neusohler Kupferhandlung angeworben wurden (wie Wilhelm Ygl, Ulrich Dreyling, Oswald Mayr). Dabei handelte es sich nicht nur um die obersten Beamten der Neusohler Bergkammer, sondern auch um mittlere Beamte sowie zahlreiche Arbeiter, die freiwillig oder im Auftrag von Tirol nach Neusohl versetzt wurden.¹⁰² Welche Konsequenzen diese Arbeitsmigration im Bereich des Wissens- und Innovationstransfers zwischen den österreichischen Bergbaurevieren und dem Neusohler Erzrevier hatte, bleibt eine offene Forschungsfrage.

¹⁰² Vgl. MUTSCHLECHNER, Georg. Tirol und die Bergstadt Neusohl. In *Veröffentlichungen des Tiroler Landesmuseums Ferdinandeum*, 1990, Jg. 70, S. 147 – 159. NEUHAUSER, Georg. Migrationsbewegungen von Tiroler Erzknapen vom Mittelalter bis ins 18. Jahrhundert. In GRÄF, Rudolf – WOLF, Josef (Hrsg.). *250 Jahre Eisenhüttenindustrie in Reschitza*. Studien zur Industriegeschichte des Banater Berglands. Band 1. Cluj-Napoca : Rumänische Akademie; Zentrum für Siebenbürgische Studien, 2022, S. 131 – 154.

Abb. 21: Wappen der Familie Krüger aus dem frühen 18. Jahrhunderts (Publiziert von R. J. Helmers, 1705, Teil 4, Tafel 111)

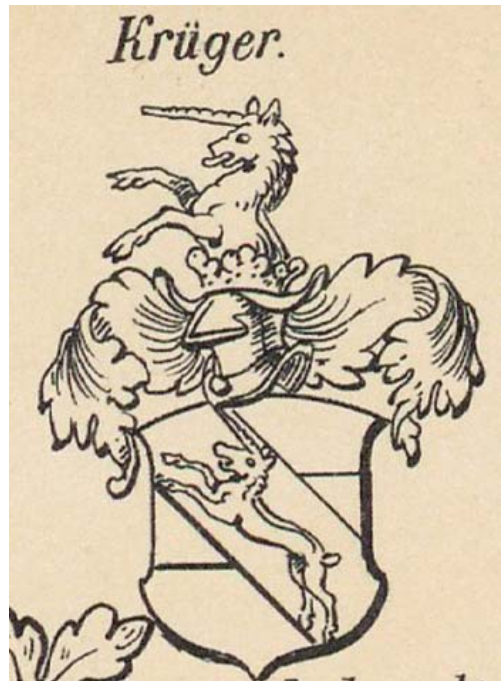

Abb. 22: Wappen der Familie Krüger aus dem 19. Jahrhundert (Publiziert von G. A. Seyler, 1909, Tafel 71)

Literaturverzeichnis

- BALÁŽ, Ján. *Domy starej Banskej Bystrice I. Banská Bystrica* : BBB, 2008.
- BALÁŽ, Zoltán. Odras povstania Štefana Bočkaia na stredoslovenské banské mestá. In *Banské mestá na Slovensku*. Zborník príspevkov zo sympózia o banských mestách na Slovensku, ktoré usporiadala Sekcia pre dejiny miest Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV v spolupráci so Štátnym ústredným bankovým archívom v Banskej Štiavnici a so Štátnym okresným archívom v Žiari nad Hronom 26.–28. mája 1987 na Počúvadle. Zost. Richard Marsina. Martin : Osveta, 1990, S. 150 – 156.
- BALÁŽOVÁ, Barbara. *Medzi Prahou a Norimbergom, Viedňou a Banskou Štiavnicou : Ulrich Reutter a jeho svet okolo 1600*. Bratislava : Societas historiae artium, 2013.
- BEIMROHR, Wilfried. Warmund Ygl und seine Karte von Tirol. In *Archiv & Quelle*, 2008, Heft 32, S. 1 – 8.
- BÖLÖNY, József. Gondolatok az archontológiáról és a kritikáról. In *Levéltári Szemle*, 1978, Jg. 28, H. 2, S. 279 – 287.
- BRINDZA, Peter. Potomkovia Adama Koštiala z Trnova v službách Turčianskej stolice a konventu (genealogicko-archontologická štúdia). In *Historické štúdie*, 2013, Jg. 47, S. 99 – 107.
- ČELKO, Mikuláš. Hlavný komorskogrófsky úrad v Banskej Štiavnici. In ČELKOVÁ, Mária – ČELKO, Mikuláš – GRAUS, Igor. *Portréty komorských grófov a osobností baníctva a hutníctva na území Slovenska v 17.–19. storočí / Porträts der Kammergrafen und Persönlichkeiten des Berg- und Hüttenwesens auf dem Gebiet der Slowakei im 17. bis 19. Jahrhundert*. Košice : Banská agentúra; Zväz hutníctva, ťažobného priemyslu a geológie Slovenskej republiky, 2007, S. 6 – 11.
- ČERVENOVÁ, Katarína. *Archontológia richtárov zemepanského mestečka Veličná v rokoch 1684–1780*. Diplomová práca. Bratislava : Filozofická fakulta Univerzity Komenského, 2009.
- ČERVENOVÁ, Katarína. Správa Oravského hradu a panstva v rokoch 1606–1626 z pohľadu archontológie. In *Historické štúdie*, 2013, Jg. 47, S. 109 – 118.
- ECKHART, Franz. Die Errichtung des Oberstkammergrafenamtes in Ungarn im 16. Jahrhundert. In *Ungarische Rundschau für historische und soziale Wissenschaften*, 1914, Jg. 3, S. 567 – 586.
- ENGEL, Pál. *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*. Band 1 und 2. Budapest : MTA Történettudományi Intézete, 1992–1996.
- FALLENBÜCHL, Zoltán. A Szepesi Kamara tiszttviselői a 17.–18. században. In *Levéltári Közlemények*, 1967, Jg. 38, H. 2, S. 193 – 236.
- FALLENBÜCHL, Zoltán. A Magyar Kamara tiszttviselői a 18. században. In *Levéltári Közlemények*, 1970, Jg. 41, H. 2, S. 259 – 336.
- FALLENBÜCHL, Zoltán. *Magyarország főméltóságai 1526–1848*. Budapest : Maecenas Könyvkiadó, 1988.
- FALLENBÜCHL, Zoltán. A 18. századi magyar archontológia. In *Levéltári Közlemények*, 1990, Jg. 61, H. 1 – 2, S. 3 – 21.
- FALLENBÜCHL, Zoltán. *Magyarország főispánjai 1526–1848*. Budapest : Argentum kiadó, 1994.
- FALLENBÜCHL, Zoltán. *Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon*. Budapest : Osiris Kiadó; Országos Széchényi Könyvtár, 2002.
- FEDERMAYER, Frederik. Leopold Peck (1560–1625) – uhorský kráľovský pokladník a jeho rodina. In CZOCH, Gábor et al. *Kapitoly z dejín Bratislavy*. Bratislava : Kalligram, 2006, S. 150 – 194.

- FEDERMAYER, Frederik. Archontológia a jej význam pre genealogický výskum. In *Genealogicko-heraldický hlas*, 2009, Jg. 19, H. 1 – 2, S. 3 – 12.
- FEDERMAYER, Frederik. Klement Literát Beczency (a archontológia zástupcov palatínských miestodržiteľov). In *Historický časopis*, 2011, Jg. 59, H. 3, S. 493 – 513.
- FEDERMAYER, Frederik. Archontologický výskum na Slovensku. In *Historické štúdie*, 2013, Jg. 47, S. 9 – 10.
- FEDERMAYER, Frederik. Juraj Rakovický (†1657) – riaditeľ Uhorskej komory (archontologicko-biografický profil). In *Historické štúdie*, 2013, Jg. 47, S. 89 – 98.
- FEDERMAYER, Frederik. Wappenbuch R. J. Helmersa – prameň k heraldickému výskumu ranonovovekých spoločenských elit stredoslovenských banských miest. In *Montánna história*, 2017–2018, Jg. 10, S. 10 – 33.
- FEDERMAYER, Frederik. *Zbierka erbových pečatí : Pečať – prameň rodovej heraldiky a genealógie. I.* Band. Bratislava : Univerzita Komenského, 2019.
- FEDERMAYER, Frederik. *Zbierka erbových pečatí : Heraldické kuriozity a pozoruhodnosti. II.* Band. Bratislava : Univerzita Komenského, 2022.
- GEDEON, Magdolna. Das Rechtsbuch von Schemnitz und die Maximilianische Bergordnung. In Balogh, Elemér et al. *Schwabenspiegel-Forschung im Donaugebiet*. Konferenzbeiträge in Szeged zum mittelalterlichen Rechtstransfer deutscher Spiegel (Ivs Saxonico-Maidebvrngense in Oriente, Band 4). Berlin; Boston : De Gruyter, 2015, S. 159 – 168.
- GÖTH, Georg. Urkunden-Regesten für die Geschichte von Steiermark vom Jahre 1252 bis zum Jahre 1598. In *Mittheilungen des Historischen Vereines für Steiermark*, 1866, Jg. 14, S. 188 – 203.
- Chronologisch-systematische Sammlung der Berggesetze der Königreiche: Ungarn, Kroatien, Dalmatien, Slavonien und des Großfürstenthumes Siebenbürgen.* 1. Band. Bearb. von Franz Anton Schmidt. Wien : Hof- und Staats-Aerarial-Druckerey, 1834.
- Chronologisch-systematische Sammlung der Berggesetze der Königreiche: Ungarn, Kroatien, Dalmatien, Slavonien und des Großfürstenthumes Siebenbürgen.* 2. Band. Bearb. von Franz Anton Schmidt. Wien : Hof- und Staats-Aerarial-Druckerey, 1834.
- Chronologisch-systematische Sammlung der Berggesetze der Königreiche: Ungarn, Kroatien, Dalmatien, Slavonien und des Großfürstenthumes Siebenbürgen.* 3. Band. Bearb. von Franz Anton Schmidt. Wien : Hof- und Staats-Aerarial-Druckerey, 1834.
- JAKAB, Zoltán. Špaňodolinské baníctvo v druhej polovici 19. storočia. In *Zborník prednášok zo seminára Z histórie medenorodného baníctva v banskobystrickom regióne*. Banská Bystrica : KB press, 2005, S. 83 – 86.
- JURKOVIČ, Emil. *Dejiny kráľovského mesta Banská Bystrica (na základe poverenia predstaviteľov mesta napísal v rokoch 1896–1922 Emil Jurkovič)*. Banská Bystrica : O. z. Pribicer pre Mesto Banská Bystrica, 2005.
- HAAS KIANIČKA, Daniel. *Kremnickí renesanční medailéri 16. storočia a ich medaily zo zbierok NBS – Múzea mincí a medailí Kremnica*. Kremnica : NBS – Múzeum mincí a medailí, 2020.
- HAVASSY, Péter. A magyar világi archontológiáról (historiográfiai és bibliográfiai áttekintés). In *Leváltári Szemle*, 1987, Jg. 37, H. 2, S. 27 – 46.
- HELMERS, Rudolf Johann. *Erneuert- und Vermehrtes Wappen-Buch*. Nürnberg : Froberg, 1705.

- HILDEBRANDT, Reinhard (Hrsg.). *Quellen und Regesten zu den Augsburger Handelshäusern Paler und Rehlinger 1539–1642*. Wirtschaft und Politik im 16. und 17. Jahrhundert. Teil 1: 1539–1623. Stuttgart : Franz Steiner Verlag, 1996.
- Von HYE, Franz-Heinz. *Die Wappen des alten Tiroler Adels bis zum Übergang Tirols an Bayern 1805/1806*. Innsbruck : Universitätsverlag Wagner, 2010.
- KENYERES, István. A magyarországi végvárak és a mezei hadak élelmészeti szervezetének archontológiája a 16. században. In *Fons : forráskutatás és történeti segéd tudományok*, 2004, Jg. 11, H. 2, S. 329 – 395.
- KIRNBAUER von Erzstätt, *Johann Evangelist. Johann Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch : Niederösterreichischer Adel*. 1. Abteilung A–R [4. Aufl.]. Nürnberg : Verlag von Bauer und Raspe, 1909.
- KNESCHKE, Ernst Heinrich (Hrsg.). *Neues allgemeines Deutsches Adels-Lexicon*. 5. Band. Leipzig : Verlag von Friedrich Voigt, 1864.
- KUZMA, Dóra. Besztercebánya bíróinak és esküdteinek archontológiája a 16. század első felében. In *Fons : forráskutatás és történeti segéd tudományok*, 2004, Jg. 11, H. 2, S. 219 – 234.
- LACKO, Miroslav. Príspevok k archontológii Vrchného inšpektorského úradu v Smolníku v rokoch 1788 až 1871. In *Montánna história*, 2009, Jg. 2, S. 108 – 207.
- LACKO, Miroslav. Príspevok k archontológii Vrchného inšpektorského úradu v Smolníku do roku 1788. In *Montánna história*, 2010, Jg. 3, S. 94 – 195.
- LACKO, Miroslav. Historik Jozef Vlachovič (1929–1977) a jeho dielo. In *Montánna história*, 2011, Jg. 4, S. 214 – 221.
- LACKO, Miroslav. Protoglobalisierung im oberungarischen Metallhandel: Göllnitzer Bergbaurevier im ‚langen‘ 16. Jahrhundert. In *Montánna história*, 2017–2018, Jg. 10, S. 34 – 89.
- MAJER, Jiří. Těžba stříbrných rud v Jáchymově v 16. století. In *Sborník Národního technického muzea v Praze*, 1968, Jg. 5, S. 111 – 279.
- MICHALENKOVÁ, Eva. K historickej genéze zavádzania banského poriadku Maximiliána II. z roku 1571. In *Právněhistorické studie*, 1990, Jg. 31, S. 87 – 107.
- Von MUCHAR, Albert. *Geschichte des Herzogthums Steiermark*. 7. Band. Graz : Leuschner & Lubensky, 1864.
- MUTSCHLECHNER, Georg. Imst als Bergbauzentrum. In EGG, Erich (Hrsg.). *Stadtbuch Imst*. Innsbruck : Tyrolia, 1976, S. 19 – 36.
- MUTSCHLECHNER, Georg. Tirol und die Bergstadt Neusohl. In *Veröffentlichungen des Tiroler Landesmuseums Ferdinandeum*, 1990, Jg. 70, S. 147 – 159.
- MÜLLER, Karl Otto (Hrsg.). *Quellen zur Handelsgeschichte der Paumgartner von Augsburg (1480–1570)*. Wiesbaden : Franz Steiner Verlag, 1955.
- NÉMETH, István. Az archontológia és a várostörténet : Karrierek és hatalmi csoportok a kora újkori városokban (16.–17. század). In *Fons : forráskutatás és történeti segéd tudományok*, 2004, Jg. 11, H. 2, S. 197 – 218.
- NÉMETH, István. *Kassa város archontológiája*. Bírák, belső és külső tanács 1500–1700. Budapest : Szentpétery Imre Történettudományi Alapítvány, 2006.
- NEMETH, István H. A magyarországi abszolutista várospolitikai első lépései (16–17. század). Az alsómagyarországi bányavárosok központi igazgatásának kialakulása (az Altes Münz- und Bergwesen, Ungarn fond alapján). In *Lymbus : Magyarságtudományi Forrásközlemények*, 2007, S. 361 – 407.

- NEUHAUSER, Georg. Migrationsbewegungen von Tiroler Erzknappen vom Mittelalter bis ins 18. Jahrhundert. In GRÄF, Rudolf – WOLF, Josef (Hrsg.). *250 Jahre Eisenhüttenindustrie in Reschitza*. Studien zur Industriegeschichte des Banater Berglands. Band 1. Cluj-Napoca : Rumänische Akademie; Zentrum für Siebenbürgische Studien, 2022, S. 131 – 154.
- PÁLFFY, Géza. Archontológiai kézikönyv vagy század eleji ismereteink összegzése? In *Fons : forráskutatás és történeti segédtdományok*, 1995, Jg. 2, H. 1, S. 99 – 111.
- PROBSZT, Günther. Der Neusohler „Kupferkauf“. In *Vierteljahrschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte*, 1953, Jg. 40, H. 4, S. 289 – 326.
- PROBSZT, Günther. Oberösterreicher in den niederungarischen Bergstädten. In *Mitteilungen des Oberösterreichischen Landesarchivs*, 1954, Jg. 3, S. 175 – 190.
- PROBSZT, Günther. *Das deutsche Element im Personal der niederungarischen Bergstädte*. München : Verlag R. Oldenbourg, 1958.
- RANGERR, Lukas. Warmund Ygl und seine Karte von Tirol. In *Forschungen und Mitteilungen zur Geschichte Tirols und Vorarlbergs*, 1904, Jg. 1, S. 183 – 207.
- SARUSI KISS, Béla. Murányy tisztségviselői a 16. században : Archontológiai és életrajzi adattár. In *Fons : forráskutatás és történeti segédtdományok*, 2004, Jg. 11, H. 2, S. 397 – 441.
- SEIBOLD, Gerhard. *Die Manlich*. Geschichte einer Augsburger Kaufmannsfamilie. Sigmaringen : Jan Thorbecke Verlag, 1995.
- SEYLER, Gustav A. *Johann Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch*. Fünfhundertacht und Zwanzig bürgerliche Wappen. Nürnberg : Verlag von Bauer und Raspe, 1909.
- SIKORA, Adalbert. Die Herren vom Graben. Die Geschichte eines steirischen Adelsgeschlechtes. In *Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark*, 1960, Jg. 51, S. 43 – 95.
- SKLADANÝ, Marián. Počiatky erárneho podnikania v stredoslovenskom banictve. In *Slovensko a Habsburská monarchia v 16. a 17. storočí*. Zborník príspevkov z vedeckého sympózia usporiadaného dňa 22. novembra 1994 v Bratislave. Bratislava : Österreichisches Ost- und Südosteuropa Institut – Pobočka Bratislava; Katedra slovenských dejín a archívniectva Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, 1994, S. 50 – 59.
- SPRANGER, Carolin. *Der Metall- und Versorgungshandel der Fugger in Schwaz in Tirol 1560–1575 zwischen Krisen und Konflikten*. Augsburg : Wißner-Verlag, 2006.
- Freiherr von STARKENFELS, Alois – KIRNBAUER von Erzstätt, Johann Evangelist. *Johann Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch : Oberösterreichischer Adel*. Nürnberg : Verlag von Bauer und Raspe, 1904.
- STAUDINGER, Franz. Adam Dreyling, „der Meister des siebten Siegels“. Anmerkungen zum Stand des Forschungsprojekts „Adam Dreyling“. In INGENHAEFF, Wolfgang – BAIR, Johann (Hrsg.). *Bergbau und Persönlichkeiten*. 13. Internationaler Montanhistorischer Kongress, Hall in Tirol, Sterzing, Schwaz 2014. Wattens : Berenkamp Buch- und Kunstverlag, 2015, S. 317 – 334.
- SUNKÓ, Attila. Az erdélyi fejedelmi testőrség archontológiája a 16. században. In *Fons : forráskutatás és történeti segédtdományok*, 1994, Jg. 1, H. 2, S. 186 – 214.
- SUNKÓ, Attila. Levélkeresők : A Gyulafehérvári Káptalan és a Kolozsmonostori Konvent requisitorainak archontológiája a 16.–17. században. In *Fons : forráskutatás és történeti segédtdományok*, 2004, Jg. 11, H. 2, S. 277 – 327.

- SZEGHYOVÁ, Blanka. Úradníci a zamestnanci súdnej samosprávy v mestách Pentapolitany v 16. storočí. In *Historické štúdie*, 2013, Jg. 47, S. 73 – 88.
- SZÉKELY, Vera. Gondolatok az archontológiáról. In *Lévtári Szemle*, 1978, Jg. 28, H. 2, S. 271 – 278.
- TÓTH, Árpád. „A polgárok józanabb része...“ : Pozsony választott polgárai, 1790–1848 (Archontológia és prozopográfia). In *Fons : forráskutatás és történeti segéd tudományok*, 2004, Jg. 11, H. 2, S. 235 – 276.
- TÓTH, Norbert C. – HORVÁTH, Richárd – NEUMANN, Tibor – PÁLOSFALVI, Tamás. *Magyarország világi archontológiája 1458–1526*. I. Főpapok és bárók. Budapest : Történettudományi Intézet MTA, 2017.
- TÓTH, Norbert C. – HORVÁTH, Richárd – NEUMANN, Tibor – PÁLOSFALVI, Tamás – KOVÁCS, W. András. *Magyarország világi archontológiája 1458–1526*. II. Megyék. Budapest : Történettudományi Intézet MTA, 2017.
- VLACHOVIČ, Jozef. Počiatky habsburskej správy v slovenskom baníctve (Mediarsky podnik v Banskej Bystrici v polovici 16. storočia). In *Historický časopis*, 1957, Jg. 5, H. 4, S. 467 – 483.
- VLACHOVIČ, Jozef. Stredoslovenské banské mestá a protihabsburské povstania v prvej tretine 17. storočia (Príspevok k problematike dejín pätnásťročnej a tridsaťročnej vojny na Slovensku). In *Historický časopis*, 1960, Jg. 8, H. 4, S. 526 – 556.
- VLACHOVIČ, Jozef. *Slovenská meď v 16. a 17. storočí*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1964.
- VLACHOVIČ, Jozef. Die Kupfererzeugung und der Kupferhandel in der Slowakei vom Ende des 15. bis zur Mitte des 17. Jahrhunderts. In *Schwerpunkte der Kupferproduktion und des Kupferhandels in Europa, 1500–1650*. Hrsg. von Hermann Kellenbenz. Köln; Wien : Böhlau, 1977, S. 148 – 171 und 405 – 409.
- WENZEL, Gustav. Uebersicht der Berggesetzgebung des österreichischen Kaiserthumes (Schluß). In *Zeitschrift für österreichische Rechtsgelehrsamkeit und politische Gesetzkunde*, 1844, Band 2, S. 320 – 321.
- WESTERMANN, Ekkehard. Zur Silber- und Kupferproduktion Mitteleuropas vom 15. bis zum frühen 17. Jahrhundert. Über Bedeutung und Rangfolge der Reviere von Schwaz, Mansfeld und Neusohl. In *Der Anschnitt*, 1986, Jg. 38, H. 5 – 6, S. 187 – 211.
- WISSGRILL, Franz Karl. *Schauplatz des landsässigen Nieder-Oesterreichischen Adels vom Herren- und Ritterstande von dem 11. Jahrhundert an, bis auf jetzige Zeiten*. Band 3. Wien : Johann Karl Schuender, 1797.
- Mgr. Miroslav Lacko, PhD.** (1988) – je postdoktorským výskumníkom na Friedrich-Christian-Lesser-Kolleg für Ostmitteleuropa (Friedrich-Schiller-Universität Jena) v Nemecku. Zaoberá sa hospodárskymi a sociálnymi dejinami neskorého stredoveku a raného novoveku, finančnými dejinami Habsburskej monarchie, urbánymi dejinami raného novoveku, dejinami baníctva a environmentálnymi dejinami v strednej Európe. Je autorom viac než 100 štúdií a článkov, ako aj spoluautorom viacerých monografií. V rokoch 2008 až 2019 bol editorom ročenky Montánna história. Od ukončenia svojho univerzitného štúdia (2011) pôsobil na vedeckých a univerzitných pracoviskách na Slovensku, v Rakúsku, Česku a v Nemecku.
- Mgr. Miroslav Lacko, PhD.**
historik
Friedrich-Schiller-Universität Jena
Nemecko
mir.lacko@gmail.com

ALBRECHT GRUEBER A JEHO PÔSOBENIE V BANSKEJ ŠTIAVNICI V 17. STOROČÍ

Tomáš Pastucha

It is a well-known fact that the history of the burgesses elites of contemporary Slovakia is still a poorly treated topic, which is also a case of burgesses families from Banská Štiavnica. In 2022, the Slovak Mining Museum acquired digital images of historical documents, which are currently in the private ownership of direct descendants of the Grueber family from Banská Štiavnica. The fact that some documents indicated the family's connection to the mining enterprising decided the need to research the history of this family. The resulting study maps the life and career of the burgess and mining official Albrecht Grueber, who in the years 1677-1692 worked as a mining master on the mining court in Banská Štiavnica. The paper touches on several aspects of Albrecht Grueber's life, as well as the history of the family. Gradually, the reader becomes familiar with the possible origin of the family, the life of Albrecht Grueber, his career, his personal property, the use of his personal coat of arms and seals, and also Albrecht Grueber's immediate family. The examined period ends with the turn of the 17th and 18th centuries.

Keywords: burghery, mining master, mining court, coat of arms, mining

Úvod

Medzi hlavné dominanty Banskej Štiavnice nepochybne patrí baroková kalvária. Komplex stavieb, ktorého vznik je datovaný do rokov 1744 – 1751, upúta svojou polohou na strmom, osamotenom kopci Scharffenberg (Ostrý vrch), vďaka ktorej je viditeľná nielen z historického centra mesta, ale aj zo širokého okolia. Banskoštiavnická kalvária je pietnym miestom, no v posledných rokoch aj atraktívnym turistickým cieľom. Kalvária je však nielen pamiatkou, dominantou, cieľom pútnikov či atrakciou, ale aj historickým prameňom. Jej vznik, kompozícia i výzdoba vypovedajú ako o náboženskom vývoji mesta, tak aj o banskoštiavnických elitách v 18. storočí. Stavba kalvárie bola totiž realizovaná prevažne z milodarov, zbierok, ofier, ale aj z prostriedkov mesta, banského eráru či vplyvných rodín.¹ Symboly donátorov sa pritom nachádzajú na jednotlivých stavbách kalvárie. Táto

skutočnosť platí aj o dvojetážovej kaplnke trinásteho zastavenia (Ecce homo), pričom na jej fasáde je možné vidieť motívy z erbov dvoch meštianskych rodov. Lavú časť zdobia leopard držiaci rýl, symbolizujúci rod Grueber, pravej časti dominuje lev držiaci tri ruže, odkazujúci na rod Krecsmáry.² V nasledujúcej štúdii bude pozornosť venovaná prvému menovanému rodu.

Je potrebné zdôrazniť, že nejde o jediné dochované vyobrazenie erbu rodiny Grueber. Karel Müller publikoval v roku 2003 článok o troch erbových listinách z uhorského prostredia novoobjavených v Opave. Müller vo svojom príspevku prináša stručnú interpretáciu okolností udelenia armálesov, ktoré sa spomínajú priamo v ich texte, ako aj heslovitý popis jednotlivých dokumentov, zahrňujúci stručný regest, fyzický opis dokumentu a osobitne aj opis vyobrazeného erbu.³ Dva z tejto trojice armálesov, datované do rokov 1674

1 BENOVIC, Karol – ČELKO, Mikuláš – GOGA, Štefan – IVANIČ, Ján – LABUDA, Jozef – LONGAUER, Jozef. *Banskoštiavnická kalvária 1751 – 2001*. Banská Štiavnica : Rímskokatolícka cirkev Banská Štiavnica, 2001, s. 8.

2 Tamtiež, s. 65; HIDVÉGHY, Árpád. *A Selmezi kálvária*. Selmezbánya : Nyomatott Joerges Ágost öz. és fia Könyvnyomóház, 1900, s. 43; NAGY, Iván. *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal, Hatodik kötet*. Pest : Kiadja Ráth Mór, 1860, s. 464.

3 MÜLLER, Karel. *Tri nové uherské armálesy v Opavě*. In: *Genealogicko-heraldický hlas*, 2003, roč. 13, č. 1, s. 41 – 45.

a 1689, sa vzťahujú k rodine Grueber, pričom zaujme informácia, že sú vo vlastníctve priamych potomkov tohto rodu a sú uchovávané spolu s ďalšími rodinnými dokumentami.⁴

V roku 2022 Slovenské banské múzeum získalo digitálne snímky nielen dvoch vyššie spomenutých erbových listín, ale aj celého rodinného archívu rodu Grueber.⁵ Keďže jedna z listín poukazovala na prepojenie rodu s baníckou činnosťou v Banskej Štiavnici, rozhodli sme sa pre bližší výskum dejín rodiny Grueber.

O Grueberovcoch bolo doposiaľ publikovaných niekoľko solitérnych faktov v rámci iných tém, v žiadnom prípade preto nemožno hovoriť o systematickom mapovaní dejín rodu. Nedostatočný stav výskumu sa však netýka len rodu Grueber. Vo všeobecnosti platí, že dejiny jednotlivých meštianskych rodov, pôsobiach v minulosti na území súčasného Slovenska, sú vo veľkej väčšine prípadov nezmapované, prípadne sú spracované nedostatočne, teda nesystematicky či príliš stručne. Slovenskí historici si túto časť našich dejín začali intenzívnejšie všímať až v posledných rokoch.⁶ Obrovský rozsah neprebádanej témy, či skôr tém, a zároveň malý počet odborníkov podrobne mapujúcich tieto témy, navyše nevytvárajú predpoklad pre komplexné a dôkladné spracovanie celej problematiky v priebehu najbližších rokov. V prípade viacerých miest vedecký výskum ich stredovekých a ranonovovekých spoločenských elít doposiaľ ani nezačal.

Stav výskumu mestských elít Banskej Štiavnice nie je v tomto smere výnimkou, čo ovplyvnilo aj náš výskum. Nepočetné stručné texty a niekoľko nesúrodých zmienok o Grueberovcoch v historiografii neposkytovali dostatočný materiál pre naznačenie historického

pozadia vzniku dokumentov zo súkromnej zbierky potomkov rodu, preto je potrebné oceniť veľmi dobrú zachovalosť a rozsah písomného materiálu. Na druhej strane, veľká časť písomností zo 17. storočia je do dnešných dní nespracovaná. (Ide predovšetkým o písomnosti z archívneho fondu Magistrát mesta Banská Štiavnica). Vzhľadom k obrovskej časovej náročnosti nebolo možné vyhľadať a využiť všetky pramene zo skúmaného obdobia. Ako kľúčové sa ukázali byť dokumenty uložené v Slovenskom banskom archíve v Banskej Štiavnici, najmä vo fondoch Hlavný komorskogrófsky úrad v Banskej Štiavnici⁷ a Banský súd v Banskej Štiavnici⁸. Mozaiku využitých prameňov dotvára niekoľko jednotlivín z fondov Banská komora Banská Bystrica⁹, Magistrát mesta Banská Štiavnica¹⁰ a Zbierka cirkevných matrík¹¹. Nadalej preto existuje potenciál pre ďalšie doplnenie a rozšírenie výsledkov výskumu dejín rodu Grueber v skúmanom období.

S prihliadnutím na skutočnosť, že rodinný archív Grueberovcov, vzhľadom k svojmu umiestneniu, nie je bežne prístupný pre vedecký výskum, bolo cieľom tohto výskumu zhodnotenie a ďalšie sprostredkovanie informácií z tejto „nehmotnej akvizície“. Prvotnými cieľmi bolo zistenie bližších informácií o tom, aká je súvislosť rodiny Grueberovcov s baníctvom, resp. zistenie ďalších poznatkov o pôvode rodu a počiatkoch ich pôsobenia v Banskej Štiavnici. Ukázalo sa, že osobitnú pozornosť je potrebné venovať osobe Albrechta Gruebera, pretože práve jemu bola udelená staršia z dvoch vyššie uvedených erbových listín. Vychádzajúc z predpokladu, že udelenie šľachtického titulu a zároveň aj erbu bolo prelomovým momentom

4 Tamtiež, s. 42.

5 Jeden z priamych potomkov tohto rodu kontaktoval v roku 2022 Slovenské banské múzeum vo veci výsledkov vlastného genealogického výskumu. Prostredníctvom ďalšej e-mailovej komunikácie múzeum získalo digitálne snímky nielen dvoch vyššie spomenutých erbových listín, ale aj celého rodinného archívu rodu Grueber.

6 FEDERMAYER, Frederik. Wappenbuch R. J. Helmersa – prameň k heraldickému výskumu ranonovovekých spoločenských elít stredoslovenských banských miest. In: LACKO, Miroslav (zost.). *Montána História 10*, 2017 – 2018. Bratislava : Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2019, s. 10 – 13.

7 Slovenský národný archív – špecializované pracovisko Slovenský banský archív v Banskej Štiavnici (ďalej ako SNA – SBA), fond Hlavný komorskogrófsky úrad v Banskej Štiavnici (1001) 1524 – 1919 (1924) (ďalej ako fond HKG).

8 SNA – SBA, fond Banský súd v Banskej Štiavnici 1497 – 1788 (ďalej ako fond Banský súd BŠ).

9 SNA – SBA, fond Banská komora Banská Bystrica (ďalej ako fond Banská komora BB).

10 Štátny archív v Banskej Bystrici – pracovisko Archív Banská Štiavnica, fond Magistrát mesta Banská Štiavnica (ďalej ako ŠABB – ABŠ, fond MMBŠ).

11 Štátny archív v Banskej Bystrici, Zbierka cirkevných matrík (ďalej ako ŠABB, ZCM).

v dejinách rodiny, sa dá usudzovať že práve tu existuje lepší predpoklad pre nájdenie odpovedí na stanovené otázky.

Keďže doterajší stav výskumu o rode Grueber bol nedostačujúci, publikované informácie nevytvárali potenciál pre formulovanie podrobnejších cieľov v úvodnej fáze výskumu. Až nové skutočnosti, ktoré sa vynárali postupne v priebehu bádania, umožnili rozšírenie výskumných cieľov. Rozhodujúcim bolo zistenie, že Albrecht Grueber zastával počas svojho života funkciu banského majstra. Problematike funkcie banského majstra sa doposiaľ venovali viacerí autori, no spravidla ide o všeobecnú charakteristiku tejto úradnej funkcie, jeho kompetencií a činnosti.¹² Na príklade Albrechta Gruebera je preto možné ukázať život konkrétneho banského majstra, naznačiť vývoj jeho kariéry, jeho osobné vlastníctvo a spoločenské postavenie v banskom meste v ranom novoveku. Skúmané obdobie charakterizovali nielen procesy rekatolizácie, ale aj zápas štátu a mesta o ovládanie tohto dôležitého úradného postu, pričom tieto aspekty danej doby sa premietli aj do života a kariéry Albrechta Gruebera.

Pôvod rodu

Osoba Albrechta Gruebera zaujme nielen erbovou listinou. Podľa zostaveného rodokmeňa rodu Grueber, ktorý už bol publikovaný vo štvrtom zväzku encyklopedického diela *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*¹³, je Albrecht Grueber najstarším zisteným členom rodu. Nosným prameňom pre encyklopedické heslo o rodine Grueber však bola práve erbová listina Albrechta Gruebera z roku 1674, ktorej úryvok poskytli István Bachó a A. Ipolyi.¹⁴ Odpis

12 VOZÁR, Jozef. *Kódex mestského a banského práva Banskej Štiavnice*. Košice : Banská agentúra, 2002, s. 18; RATKOŠ, Peter. *Príspevok k dejinám banského práva a baníctva na Slovensku*. Bratislava : Slovenská akadémia vied a umení, 1951, s. 13 – 17; CHALUPECKÝ, Ivan. Postavenie banského majstra vo východoslovenských banských mestách v 15. – 16. storočí. In: MARSINA, Richard (zost.). *Banské mestá na Slovensku*. Martin : Osveta, 1990, s. 139 – 145.

13 NAGY, Iván. *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal, Negyedik kötet*. Pest : Kiadja Ráth Mór, 1858, s. 453.

14 „Bachó István és Ipolyi A. urak szerint az oklevél szavai ezek: „Nos etc. consideratis fidelitate et fidelibus servitiis fidelis nostri Adalberti

je skutočne do značnej miery zhodný s textom originálneho dokumentu, no v diele Ivána Nagya došlo k zámene mena Albert (nem. Albrecht, slov. Albert, maď. Albert) za meno Adalbert (nem. Adalbert, slov. Vojtech, maď. Béla). Rodokmeň zároveň znázorňuje ôsmich synov Albrechta Gruebera, ako aj jeho manželku Máriu Saringer, čo sú opäť informácie uvedené v samotnej erbovej listine. Rodokmeň pokračuje až do čias prípravy štvrtého zväzku, pričom pokladáme za vysoko pravdepodobné, že Bachó a Ipolyi boli v kontakte s členmi rodu. Toto tvrdenie podporuje skutočnosť, že najmladší uvedený člen rodu, Artúr Grueber, sa narodil v roku 1857, teda jeden rok pred vydaním štvrtého zväzku.¹⁵ V diele Ivána Nagya však rodokmene ani zďaleka nie sú pravidlom, ale skôr zriedkavosťou. Je preto vysoko pravdepodobné, že rodokmeňom disponovali už samotní Grueberovci.

Motivácia pre zostavenie rodokmeňa mohla byť rôzna: či už túžba poznať svojich predkov alebo snaha o zvýšenie prestíže rodu. Nevieme ale, za akých okolností rodokmeň vznikol. Rodokmeň mohol vzniknúť naraz, krátko pred jeho publikovaním, no rovnako je možné, že vznikol postupne a Grueberovci ho dopĺňali priebežne. Kým druhá možnosť by si vyžadovala neustále dopĺňanie aktuálnych informácií, pri prvej by bol potrebný genealogický výskum. Ten by v prostredí Banskej Štiavnice bol možný, keďže najstaršie dochované matričné záznamy z tohto mesta sa datujú do roku 1593, hoci do dnešných dní sa dochovala len časť matrik zo 17. storočia. Zároveň však vyvstáva otázka, prečo by rodokmeň začínal až rokom 1674? Opäť sa naskytujú rôzne vysvetlenia. Prvým je potvrdenie možnosti o priebežnej tvorbe rodokmeňa. Iným vysvetlením by bolo, že Albrecht Grueber je skutočne najstarším členom rodu, ktorého je možné vystopovať v matrikách. A tu nastáva problém. Albrecht Grueber totiž nie je najstarším doloženým obyvateľom Banskej Štiavnice s týmto priezviskom.

Gruber Liberae ac Regiae montanae Civitatis nrae Schemniczian. Senatoris, qua ipse tum in auri et argenti fodinis nostris omni industria et syceritate pro emolumento provenuum nostrorum, tum vero in diversis munitis, ipsiusque etiam Religionis Catholicae promotione etc. etc.” Tamtiež, s. 452.

15 Tamtiež, s. 452 – 453; Súkromná zbierka, rodový archív rodu Grueber, erbová listina z roku 1674.

Neistou stopou na rodinu Grueberovcov je ruko-pisná kniha ustanovení saského práva a ich výkladu používanom v Lipsku a Wittenbergu, ktorý by mal byť rovnaký. Kniha pochádza z knižnice Jakuba Gruebera z Kremasu. Za nezistených okolností sa tento manuskript z roku 1583 dostal do Banskej Štiavnice, kde je uchovávaný v Archíve Banská Štiavnica (praco-visko Štátneho archívu v Banskej Bystrici).¹⁶

Na prelome 16. a 17. storočia bol hlavným odľučovačom zlata v Banskej Štiavnici Andreas Grueber. Günther von Probszt jeho pôsobenie ohraničil rokmi 1596 – 1602,¹⁷ no už z roku 1595 existuje zmienka o tom, že Andreas Grueber kúpil záhradu pri Belianskej bráne.¹⁸ Andreas Grueber sa taktiež viackrát spomína v najstaršej banskoštiavnickej matrike ako krstný otec (1597¹⁹, 1601²⁰, 1604²¹, 1605²²).

Mestská rada vo Viedni vydala v roku 1615 rodný list (tzv. Geburtsbrief) pre Martina, syna Wolfgan-ga Gruebera. Odpis tohto listu sa nám dochoval do dnešných dní v archívnom fonde Magistrát mesta Banská Štiavnica.²³ Nie je síce známe, odkedy presne Martin Grueber pôsobil v Banskej Štiavnici, keďže mestské právo mohol získať aj s väčším časovým odstupom, no isté indicie nám ponúka matrika.

Z matričných záznamov vieme o krste siedmich detí, ktoré mal spolu so svojou manželkou Annou. Meno-vite to boli Anna (*1626), Bartolomej (*1628), Žofia (*1630), Mária (*1632), Matej (*1634), Regina (*1636) a Jakub (*1640).²⁴ O Martinovi Grueberovi taktiež vieme, že sa živil ako zlatník a vlastnil menší súbor kníh.²⁵ V súpise jeho pozostalosti zo 4. marca 1653 sa okrem desiatich knižných zväzkov spomína, že bol zlatníkom a členom mestskej rady Banskej Štiavnice.²⁶ Dňa 28. augusta 1654 bola spísaná pozostalosť Mar-tinovej manželky Anny, v ktorej sa spomína šesť knižných titulov.²⁷ Zaujímavou pripomienkou na pôso-benie Martina Gruebera v mestskej rade je pozlátené strieborné banické kladívko z Banskej Štiavnice z roku 1650, ktoré v súčasnosti uchováva Maďarské národné múzeum v Budapešti. Na kladívku je vyrytý mestský erb a menoslov desiatich predstaviteľov mes-ta vrátane Martina Gruebera.²⁸

Logicky preto vyvstáva otázka, či je Jakub, Andreas alebo Martin priamym predkom Albrechta Gruebera. Priamu zmienku, ktorá by potvrdzovala niektorú z týchto možností, sa nepodarilo nájsť. No napriek tomu bolo možné sa k odpovedi aspoň priblížiť, a to aj vďaka heraldickým prameňom. Dňa 20. augusta 1598 bola vydaná erbová listina pre Šimona Gruebera z Kremasu, pričom hlavným heraldickým znamením v jeho erbe bol trup orla.²⁹ Okrem manuskriptu z knižnice Jakuba Gruebera z Kremasu v súčasnosti

16 „*Liber continens casus eos, de quibus Lipsenses et Wittenbergenses iure consulti non uno modo pronunciarunt. Iam autem sublata dis-sensione uno modo, de his consulunt. Ex libris Jacobi Grueberi Crem-sensis Austris. Scriptus Leoberge. Anno M.D.LXXXIII*“. ŠABB – ABŠ, fond MMBS, inv. č. 159 (stará sign. MMBS – 16K155).

17 PROBSZT, Günther Frh. von. *Das deutsche Element im Personal der niederungarischen Bergstädte*. München : Oldenbourg, 1958, s. 57.

18 ŠABB – ABŠ, fond MMBS, inv. č. 105 (stará sign. MMBS – 16K101), fol. 80v.

19 Dňa 25. októbra 1597 bol krstným otcom Kataríny Gebler. ŠABB, ZCM, inv. č. 136, Matrika krstených a sobášených ev. cirkvi a. v., pag. 7v.

20 Pri zápise o krste Martina Reinharda do dňa 18. decembra 1600 je v medzi krstnými rodičmi uvedený Andreas Grueber; avšak jeho meno je prečiarknuté. ŠABB, ZCM, inv. č. 136, Matrika krstených a sobášených ev. cirkvi a. v., pag. 17r.

21 Dňa 9. februára 1604 bol krstným otcom Michala Buchfuhera. ŠABB, ZCM, inv. č. 136, Matrika krstených a sobášených ev. cirkvi a. v., pag. 23r.

22 Dňa 25. februára 1605 bol krstným otcom Juraja Brennera. ŠABB, ZCM, inv. č. 136, Matrika krstených a sobášených ev. cirkvi a. v., pag. 23v.

23 ŠABB – ABŠ, fond MMBS, inv. č. 315 (stará sign. MMBS – 17K157), 2. časť, pag. 1r.

24 ŠABB, ZCM, inv. č. 136, Matrika krstených a sobášených ev. cirkvi a. v., pag. 14lv, 157v, 170v, 183v, 205r, 229v, 263r.

25 HERČKO, Ivan. *Osobnosti Banskej Štiavnice a okolia*. Banská Štiavnica : Slovenské banské múzeum, 1995, s. 78.

26 „*Herrn Martini Grubers gewesten des Innern Rathes v(nd) Goldschmiden allhier seel(iger) Hinterlaßenen Wittib Vvndt Eines Ehrsamem Rathes dieser Königl(ichen) Freyen Bergstadt Schembnitz*“. ČÍČAJ, Viliam – KEVEHÁZI, Katalin – MONOK, István – VISKOLCZ, Noémi. *A bányavárosok olvasmányai (Besztercebánya, Körmöcbánya, Selmecbánya) 1533 – 1750*. Budapest – Szeged : OSZK – Scriptum Rt., 2003, s. 392 – 393.

27 Tamtiež, s. 393 – 394.

28 SZEMÁN, Attila. *Dísz bányászkalapácsok és -ékek a Magyar Nemzeti Múzeum Gyűjteményében*. In: *Folia Historica XXI*, 1998–1999, s. 123 – 126.

29 SIEBMACHER, Johann. *Bürgerliches Wappenbuch oder des Gros-sen u. allgemeinen Wappenbuchs. Fünfter Band, Theil IV*. Nürnberg : Verlag v. Bauer & Raspe, 1901, s. 71.

nie sú známe iné spojitosti tejto rodiny s Banskou Štiavnicou, preto sa nedá vylúčiť možnosť, že manuskript bol importom.

Rovnako aj Andreas Grueber získal erb, konkrétne 30. októbra 1604, pričom jeho hlavným heraldickým znamením sa stala mužská postava držiaca motyku. V texte erbovej listiny sa zároveň spomína jeho otec Thomas Grueber a taktiež brat Hans Grueber pôsobiaci v tom čase v Kremnici.³⁰ Zmienky o Andreasovi sa z prostredia Banskej Štiavnice v nasledujúcich rokoch vytrácajú a jeho ďalší osud nie je známy. Hans Grueber opustil Kremnicu v roku 1622, v súvislosti s povstaním Gabriela Betlena. Ako uvádza Probszt, životný štandard Hansa Gruebera na sklonku jeho pôsobenia v Kremnici bol veľmi biedny, bol zadlžený a mal mnoho nezaopatrených detí.³¹

Zásadné rozdiely erbov Jakuba Gruebera z Kremesu, Andreasa Gruebera a napokon aj Albrechta Gruebera vylučujú možnosť, že by v týchto prípadoch došlo k postupnému vylepšovaniu erbů. Dá sa preto bezpečne vylúčiť možnosť ich vzájomného príbuzenstva.

Existoval teda nejaký vzťah medzi Albrechtom Grueberom a Martinom Grueberom? Obidvaja boli počas svojho života členmi mestskej rady Banskej Štiavnice. Mestská elita bola nezriedka uzavretá spoločnosť, možnosť angažovania sa v mestskej politike sa jednotlivé meštianske rody snažili udržať, a to v záujme zachovania vplyvu a prestíže. Bežnou praxou bolo, že na kariéru otca v mestskej politike nadväzoval najstarší syn. Martin Grueber ako prisťahovelec zrejme nedosiahol členstvo v mestskej rade bezprostredne po prisťahovaní sa do mesta. Medzi vydaním jeho rodného listu a prvých (nám známych) zmienok o ňom ako o prisťahovacom uplynulo až 35 rokov.

Ako bolo uvedené vyššie, v banskoštiavnickej matrike sú v období rokov 1626 – 1640 zapísané aj krsty siedmich Martinových detí, medzi nimi aj troch synov, konkrétne Bartolomeja (*1628), Mateja (*1634) a Jakuba (*1640). Albrecht Grueber sa narodil v rovnakom časovom období (pravdepodobne

v roku 1635)³², avšak zápis o jeho narodení sa v banskoštiavnickej matrike nenachádza. Absencia zápisu o narodení Albrechta Gruebera môže mať viaceré vysvetlenia. Jedným z nich pochopiteľne je, že Albrecht Grueber nebol štiavnickým rodom a zároveň že nebol ani synom Martina Gruebera. Túto možnosť podporuje fakt, že Albrecht sa nespomína ani v súpise a rozdelení pozostalosti Martina Gruebera zo 4. marca 1653. Avšak, v súpise Martinovej pozostalosti sa spomínajú len štyri zo siedmich jeho detí, o ktorých vieme vďaka matrike, menovite Anna, Žofia, Regina, a Matej.³³ Nevieme, prečo by sa ďalšie Martinove deti (Bartolomej, Mária a Jakub) v dokumente nespomínali, no najpravdepodobnejšie je, že zomreli ešte v detskom veku.

Dôležitou stopou pri pátraní po pôvode Albrechta Gruebera je napokon aj jeho vlastná pozostalosť z roku 1693. V nej sa okrem iného spomínajú aj rôzne dokumenty ktoré Albrecht Grueber uchovával, vrátane rodného listu.³⁴ Pokiaľ by bol potomkom Martina Gruebera, teda aj banskoštiavnickým rodom, rodný list by pre neho nebol nevyhnutnosťou. Je preto pravdepodobné, že Albrecht Grueber nielen že nebol potomkom Martina Gruebera, ale ani nepochádzal z Banskej Štiavnice. Samotný rodný list sa do dnešných dní bohužiaľ nedochoval, preto nevieme, z ktorého mesta Albrecht Grueber pochádzal.

Napriek tomu, že Albrecht nie je synom Martina Gruebera, zhodnosť priezvisk a pôsobenie v mestskej rade v rovnakom meste zostávajú zaujímavou okolnosťou. Pochopiteľne, je potrebné prihliadať na skutočnosť, že priezvisko Grueber/Gruber je v nemeckom jazykovom prostredí pomerne časté, no môžeme pripustiť možnosť určitého príbuzenstva. Pokiaľ by Albrecht (zhodou okolností) pochádzal z Viedne, rovnako ako Martin, dala by sa zvažovať možnosť, že Albrecht by mohol byť napríklad Martinov synovec. Napriek všetkému sa však na základe preskúmaných prameňov nepodarilo zistiť,

30 ÁLDÁSY, Antal. *A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának Czimjegyzéke. II. Czimereslevelek*. Budapest : Kiadja a Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtára, 1904. s. 377 – 378.

31 PROBSZT, Das deutsche Element im Personal der niederungarischen Bergstädte, s. 57.

32 Rok narodenia je možné vypočítať z matričného záznamu jeho smrti. ŠABB, ZCM, inv. č. 124, Matrika zomrelých r. kat. cirkvi, s. 118.

33 ŠABB – ABŠ, fond MMBŠ, zbierka testamentov, fasc. 38, č. 127, pag. 7 – 8.

34 ŠABB – ABŠ, fond MMBŠ, zbierka testamentov, fasc. 38, č. 38, pag. 4.

kto boli predkovia Albrechta Gruebera. Táto otázka tak naďalej zostáva otvorená.

Život a kariéra Albrechta Gruebera

Základným kameňom výskumu o osobe Albrechta Gruebera bola jeho erbová listina z 28. júla 1674. Tento dokument bol vydaný vo Viedni kráľom Leopoldom I., pričom z jeho textu sa dozvedáme o zásluhách Albrechta Gruebera, prisazného z Banskej Štiavnice, ktorý svojou podporou a pracovitosťou zvýšil príjmy zo zlatých a strieborných baní, podporoval katolícku vieru a stál na strane panovníka v politických záležitostiach i v otázkach podnikania. Vzhľadom k tomu panovník povýšil do šľachtického stavu jeho, ako aj jeho manželku Máriu Schäringer (Saringer) a ich deti Jána Michala, Jakuba, Alberta, Juraja, Andreja, Theobalda a Ignáca.³⁵ Na erbovú listinu nadväzuje list, ktorý vydal Juraj Dulo, župný notár Hontianskej stolice. Z listu sa dozvedáme, že na generálnom zhromaždení Hontianskej stolice v Krupine bol na základe vydanej erbovej listiny Albrecht prijatý medzi šľachtu.³⁶

Podrobnosti o tom, ako Albrecht Grueber zvýšil príjmy z banského podnikania, ako pomáhal panovníkovi, aká bola jeho podpora Rímskokatolíckej cirkvi, sa z erbovej listiny nedozvedáme. Pre konkrétnejšiu odpoveď na otázku, ako si Albrecht Grueber zaslúžil erb, je potrebné pozrieť sa na jeho život. Počas nášho výskumu sme síce našli viaceré zmienky, ktoré nám život Albrechta Gruebera osvetľujú, no len malá časť z nich sa vzťahuje na obdobie pred udelením erbu. Cisár Leopold I. v dokumente z 13. mája 1668 uznal, že Albrecht Grueber, mešťan, obchodník a ťažiar

35 „Alberti Grueber, liberae ac regiae montanae civitatis nostrae Schemnitz senatoris, quae ipse tum in auri et argenti fodinis nostris omni industria et sinceritate pro emolumento proventuum nostrorum, tum vero in diversis muniis, ipsiusque etiam religionis catholicae promotione, non sine solatio nostro, ac etiam politicis rebus et negotiis publicum bonum promovendum concernentibus“ Súkromná zbierka, rodový archív rodu Grueber, erbová listina z roku 1674.

36 „Praesentes benignae suae maiestatis sacrissimae domini, domini nostri clementissimi, super nobilitate introsriptarum personarum clementer emanatae literae priuilegiales armales sub generali congregatione annotati comitatus Honthensis, die decima nona mensis Decembris, anni suprascripti celebrati sunt ritu solenni publicatae, personaeque introscriptae in caetum regni et comitatus hujus nobilium annumeratae et acceptatae.“ Súkromná zbierka, rodový archív rodu Grueber, list z 19. decembra 1674.

Obr. 1: Erb Albrechta Gruebera, erbová listina z roku 1674

Obr. 2: tzv. Grueberov dom (Námestie sv. Trojice 5)
(Foto Lubomír Lužina)

z Banskej Štiavnice, poskytol na boj proti Osmanom pôžičku 1000 toliarov.³⁷ O tri roky neskôr, 5. júna 1671 kúpil Albrecht Grueber dom na námestí v Banskej Štiavnici od Johanna Augusta Ehrenreuttera von Hofreit auf Günzing a od Michaela Schallmana.³⁸ Napokon, 14. júla 1672 úradník štiavnického Hlavného komorskogrófskeho úradu informoval správcu bystrickej Banskej komory o tom, že svoj list pre rentmajstra v Bojniciach poslal po Albrechtovi Grueberovi a pánovi Oberaignerovi, ktorí išli do Bojníc kvôli obilii.³⁹ Hoci máme k dispozícii len kusé správy, ukazuje sa, že Albrecht Grueber bol predovšetkým bohatý mešťan, čo odzrkadľuje schopnosť poskytnutia pôžičky, ale aj kúpy domu v najlukratívnejšej a najprestížnejšej časti mesta. Cestu do Bojníc je možné interpretovať ako obchodnú záležitosť, najmä keď si uvedomíme odkázanosť Banskej Štiavnice, či skôr banských miest vo všeobecnosti, na dovoz potravín. Vyššie spomenuté informácie však nepostačujú k tomu, aby objasnili súvislosť Albrechta Gruebera s baníctvom. Domnievame sa však, že zmienka o zvýšení príjmov zo zlatých a strieborných baní odkazuje na jeho aktivity v banskom podnikaní, pretože z obdobia po roku 1674 máme viaceré doklady o tom, že vlastnil podiely v ťažiarstvách, čo je možné doložiť konkrétnymi príkladmi. Albrecht Grueber bol držiteľom podielov dedičnej štólne Kornberg⁴⁰, Trojkráľovej štólne⁴¹, štólne Michal⁴², štólne Leopold⁴³, štólne

Nájdenia sv. Kríža⁴⁴, novej Svätotrojickej štólne⁴⁵ a podielov na Vindišlajtni⁴⁶.

Súvislosť Albrechta Gruebera s banským podnikaním je pozorovateľná už pred získaním erbu, no v nadschádzajúcom období sa jeho vplyv v baníctve zvýraznil. Dňa 15. júla 1675 vymenoval cisár Leopold I. štyroch príseďiacich na banský súd v Banskej Štiavnici. Zo strany komory to boli Hans Heinrich a Georg Ernst Fischer. Príseďiacimi vyvolenými spomedzi mestskej rady sa stali Albrecht Grueber a Johann Georg Ernst,⁴⁷ pričom o zvolení ich informoval administrátor Hlavného komorskogrófskeho úradu.⁴⁸ Ako príseďiaci Banského súdu sa Albrecht Grueber spomína ešte 26. februára 1677.⁴⁹ Zo spisu zo dňa 3. mája 1677 sa však dozvedáme o možnom novom usporiadaní Banského súdu, pričom novým príseďiacim by sa mal stať Ján Schöpfer. Ako kandidát na post banského majstra je v dokumente uvádzaný Albrecht Grueber.⁵⁰ Presný dátum vymenovania na post banského majstra síce nepoznáme, no v spise zo dňa 16. augusta 1677 sa už Albrecht spomína v tejto funkcii.⁵¹ Jeho pôsobenie na banskom súde bolo prerušené v rokoch 1682 – 1683, kedy bol nútený utiecť z Banskej Štiavnice v súvislosti s povstaním Imricha Thökölyho.⁵² Banským majstrom bol následne až do svojej smrti, zomrel dňa 19. júna 1693 ako 58-ročný.⁵³

37 „*Literae ferri pro Alberto Grueber ciue et urburario Schemnicensis ... Alberti Grueber, civis et mercatoris urburarisque ... per disturbia Turcica ... debitam ad aliquos talleros millia*“ Magyar nemzeti levéltár, Országos levéltár, A 57, Királyi Könyvek – 14.73, s. 144 – 146.

38 ŠABB – ABS, fond MMBŠ, inv. č. 318 (stará sign. MMBŠ – 17K160), kar. č. 63, fol. 207 – 209.

39 SNA – SBA, fond HKG, Ordinaria, spis z 14.7.1672.

40 V spise o prepôžičke dedičnej štólne Kornberg zo 4. mája 1675 mal Albrecht Grueber 1/64 podiel. SNA – SBA, fond Banský súd BŠ, inv. č. 376, spis z 4.5.1675.

41 V spise o prepôžičke Trojkráľovej štólne zo 4. mája 1675 mal Albrecht Grueber 1/64 podiel. SNA – SBA, fond Banský súd BŠ, inv. č. 376, spis z 4.5.1675.

42 Albrecht Grueber sa spomína ako držiteľ 1/16 podielu zo štólne Michal pri Belianskej bráne v spisoch zo dňa 9. mája 1676 a zo dňa 12. mája 1677. SNA – SBA, fond Banský súd BŠ, inv. č. 377, spis z 9.5.1676; inv. č. 378, spis z 12.5.1677.

43 Albrecht Grueber sa v spise zo dňa 23. mája 1676 spomína ako držiteľ 1/64 podielu zo štólne Leopold. SNA – SBA, fond Banský súd BŠ, inv. č. 377, spis z 23.5.1676.

44 Dňa 9. septembra 1676 Albrecht Grueber daroval polovicu zo svojo 1/32 podielu zo štólne Nájdenia sv. Kríža Anne Justine von Schulz. SNA – SBA, fond Banský súd BŠ, inv. č. 377, spis z 9.9.1676.

45 V zápise zo dňa 25. apríla 1693 sa Albrecht Grueber spomína ako držiteľ 1/32 podielu v novej Svätotrojickej štólne. SNA – SBA, fond Banský súd BŠ, inv. č. 142, s. 195.

46 Dňa 27. augusta 1689 predal Albrecht Grueber svoje podiely na Vindišlajtni pani Zwitteringerovej. Zo zápisu zo dňa 25. apríla 1693 vieme o Albrechtovej držbe 1/32 podielu na Vindišlajtni. SNA – SBA, fond HKG, Ordinaria, spis z 27.8.1689; SNA – SBA, fond Banský súd BŠ, inv. č. 142, s. 202 – 203.

47 SCHMIDT, Franz Anton (ed.). *Chronologisch systematische Sammlung der Berggesetze der österreichischen Monarchie. Fünfter Band. Vom Jahre 1656 bis 1708.* Wien : Sollinger, 1835, s. 234 – 235.

48 SNA – SBA, fond HKG, Ordinaria, spis z 22.8.1675.

49 SNA – SBA, fond HKG, Resolutiones, spis z 26.2.1677.

50 SNA – SBA, fond HKG, Resolutiones, spis z 3.5.1677.

51 SNA – SBA, fond HKG, Resolutiones, spis z 16.8.1677.

52 FALLENBÜCHL, Zoltán. *Állami (Királyi és császári) tisztségyviselők a 17. századi Magyarországon.* Budapest : Osiris kiadó, 2002, s. 115.

53 ŠABB, ZCM, inv. č. 124, Matrika zomrelých r. kat. cirkvi, s. 118.

Banský majster bol v banských mestách najdôležitejším funkcionárom v oblasti baníctva. Mal právomoc vydávať kutacie povolenia, vytyčovať banské polia, dohliadal na vyberanie urbury, ale riešil aj rôznorodé spory. Prvé doklady o funkcii banskoštiavnického banského majstra sú datované už do prvej polovice 13. storočia. Banského majstra menoval richtár, neskôr richtár a mestská rada. Banský majster pôsobil pri mestskej rade, no nebol jej členom.⁵⁴

Vplyv banského majstra na baníctvo bol nepochybne kľúčový, čo odzrkadľujú aj snahy panovníka o získanie kontroly nad týmto postom. Po presadení Maximiliánovho banského poriadku v roku 1571 získal panovník vplyv na jeho voľbu, pretože novozvolený banský sudca bol pri nástupe povinný zložiť prisahu aj panovníkovmu zástupcovi, ktorým bol v prípade Banskej Štiavnice spravidla hlavný komorský gróf. Banský sudca však zostal aj naďalej predovšetkým predstaviteľ mesta. Po zániku Brennerovej spoločnosti v roku 1640 sa držiteľom väčšiny baní v okolí Banskej Štiavnice stal erár, čo výrazne posilnilo vplyv štátu na tunajšie banské podnikanie. Už z roku 1647 je známy prvý prípad, kedy banského majstra dosadil erár. Aj vyššie spomenuté vymenovanie štyroch prisediacich banského súdu v roku 1675 (dvoch zo strany komory a dvoch zo strany mesta) je možné chápať ako snahu o posilnenie štátneho vplyvu na tento post. Štát získal rozhodujúci vplyv na osobu banského majstra oficiálne v roku 1747, pretože v tom roku panovníčka Mária Terézia nariadila, aby mal banskoštiavnický banský súd osem prisediacich, z ktorých piati zastupovali komoru, dvaja mesto a jeden súkromných ťažiarov.⁵⁵

Súboj mesta a štátu o kontrolu banského majstra sa naplno odzrkadľujú na kariére Albrechta Gruebera. Albrecht Grueber bol na post prisediaceho zvolený spomedzi mestskej elity, z čoho je jasné, že patril medzi vážených mešťanov. Zároveň však bol administrátorom hlavného komorskogrófskeho úradu

vyzvaný k zloženiu prisahy pri nástupe do funkcie.⁵⁶ To naznačuje skutočnosť, že prisediaci vyvolení spomedzi mešťanov musel byť prijateľný nielen pre mesto, ale aj pre komoru. Každá strana pritom presadzovala vlastné záujmy, pričom zo strany štátu išlo okrem iného aj o náboženstvo. Druhú polovicu 17. storočia charakterizuje aj proces rekatolizácie, ktorý neobišiel ani Banskú Štiavicu. Z roku 1665 sa zachoval spis, v ktorom administrátor banských komôr požaduje, aby sa banským majstrom v Banskej Štiavnici stal katolík.⁵⁷ O štyri roky neskôr, v roku 1669, jezuiti zabrali banskoštiavnickým evanjelikom nemecký kostol (dnešný kostol Nanebovzatia Panny Márie).⁵⁸ Albrecht Grueber nepochybne tejto požiadavke vyhovoval, nakoľko už v erbovej listine z roku 1674 je medzi jeho zásluhami uvedená aj „podpora katolíckej cirkvi“.⁵⁹

Albrecht Grueber bol držiteľom podielov v ťažiarstvách aj počas svojho pôsobenia na Banskom súde, čo by sa mohlo javiť ako konflikt záujmov. Dokladom toho je urovnávanie sporu medzi ťažiarstvami štólne Pachen a Svätotrojickej štólne v roku 1676. V týchto ťažiarstvách boli osobne zainteresovaní dvaja prisediaci Banského súdu v Banskej Štiavnici – Hans Heinrich a Albrecht Grueber. Kvôli objektívnosti v riešení sporu sa pochádzky oboch banských diel zúčastnili aj zástupcovia banských súdov z Kremnice a Banskej Bystrice. Kremnický súd zastupoval banský majster Ján Jakub Nestlbacher a šafár zásobovacieho skladu Messerschmied a za banskobystričský súd sa zúčastnili Filip Jakub Haasaesus a Michal Fischer.⁶⁰

Albrechtovo pôsobenie na banskom súde malo rôznorodý záber. Dňa 30. novembra 1676 informoval administrátora Hlavného komorskogrófskeho úradu o vzbure tesárov, opravárov vozíkov, behačov, vrátkarov

54 CHALUPECKÝ, Postavenie banského majstra vo východoslovenských banských mestách v 15. – 16. storočí, s. 142 – 143; VOZÁR, Jozef. *Banský súd v Banskej Štiavnici 1497 – 1788, Dištriktuálny banský súd v Banskej Štiavnici 1788 – 1854, Inventár*. Bratislava : Slovenská archívna správa, 1965, s. 5.

55 VOZÁR, Banský súd v Banskej Štiavnici 1497 – 1788, dištriktuálny banský súd v Banskej Štiavnici 1788 – 1854, inventár, s. 6 – 8.

56 SNA – SBA, fond HKG, Ordinaria, spis z 22.8.1675.

57 SNA – SBA, fond Banská komora BB, inv. č. 483, spis z 7.3.1665.

58 SNA – SBA, fond Banská komora BB, inv. č. 486, spis z 23.5.1669; JANKOVIČ, Vendelin. *Dejiny Jezuitov v Banskej Štiavnici : príspevok k náboženským dejinám mesta od XVI do konca XVIII storočia*. Bratislava : Filozofická fakulta, 1941, s. 64 – 72.

59 „*ipsiusque etiam religionis catholicae promotio*“ Súkromná zbierka, rodový archív rodu Grueber, erbová listina z roku 1674.

60 SNA – SBA, fond HKG, Ordinaria, spis z 18.3.1676.

a narážachov v závode Hornej Bieberovej štólne, pretože odmietli nastúpiť do práce.⁶¹ Albrecht Grueber v roku 1676 riešil problém dlžoby 2000 zlatých po zosnulom banskom správcovi Hornej Bieberovej štólne, ktorým bol jeho svokor Andreas Schäringer.⁶² Záležitosť bola uzatvorená po niekoľkých mesiacoch s tým, že polovica dlhu mu mala byť odpustená a druhú polovicu mal na splátky zaplatiť Albrecht Grueber. Ročná splátka bola stanovená na 250 zlatých.⁶³ V roku 1692 žiadal o posúdenie prenájmu hradného panstva Revište.⁶⁴ V apríli 1693 vytýčil a opatril meračskými znakmi banské polia v susedstve štólne Ján-Jakub v Hodruši⁶⁵ a na Vrchnom Kerlingu.⁶⁶ Ako banský majster riešil aj problémy prevádzky banských diel po smrti ich dovtedajších držiteľov, čo môžeme podložiť príkladom z 15. septembra 1691. Z toho dňa pochádza záznam spísaný v mene Albrechta Gruebera, z ktorého sa dozvedáme, že po smrti pána Burmestra, držiteľa podielu na Michalštólne, musel jeho podiel 11 týždňov dotovať pán Haasaesus. Banský sudca preto nariadil kontaktovať v tejto veci vdovu po pánovi Burmestrovi a problém ďalej riešiť spolu s ňou.⁶⁷ Albrecht Grueber ako banský majster taktiež riešil viaceré záležitosti súvisiace so zásobovaním, o čom vypovedajú viaceré dokumenty z jeho administratívnej činnosti, v ktorých riešil zásielku vína do Banskej Bystrice (1687),⁶⁸ kúpu 40 centov loja (1689)⁶⁹ či krádež striebra (1689).⁷⁰

Viaceré dokumenty z oficiálnej produkcie Albrechta Gruebera sú opečatené. Počas nášho výskumu sme pozorovali odtlačky troch rôznych pečatidiel či pečatných prsteňov, pričom všetky nájdené odtlačky pochádzajú z obdobia po udelení erbovej listiny. Na

61 SNA – SBA, fond HKG, Ordinaria, spis z 30.11.1676, kat. č. 4935.

62 SNA – SBA, fond HKG, Resoluciones, spis z 26.2.1677; SNA – SBA, fond HKG, Berichte, spis z 12.3.1677.

63 SNA – SBA, fond HKG, Resoluciones, spis z 16.8.1677.

64 SNA – SBA, fond HKG, Resoluciones, spis z 13.3.1692; SNA – SBA, fond HKG, Berichte, spisy z 1.4.1692 a 6.5.1692.

65 SNA – SBA, fond Banský súd BŠ, inv. č. 394, spis z 5.4.1693.

66 SNA – SBA, fond Banský súd BŠ, inv. č. 394, spis z 25.4.1693.

67 SNA – SBA, fond Banský súd BŠ, inv. č. 142, s. 65.

68 SNA – SBA, fond HKG, Ordinaria, spis z 29.5.1687.

69 SNA – SBA, fond HKG, Ordinaria, spis z 16.10.1689.

70 SNA – SBA, fond HKG, Ordinaria, spis z 3.11.1689.

základe veľkosti jednotlivých odtlačkov usudzujeme, že počas svojho života Albrecht Grueber využíval dva pečatné prstene a jedno pečatidlo. Existenciu jedného pečatného prsteňa Albrechta Gruebera máme doloženú v roku 1693, v súpise jeho pozostalosti.⁷¹

V období, kedy Albrecht Grueber pôsobil na banskom súde ako prisediaci, využíval pečatný prsteň s osemuholníkovým pečatným polom s rozmermi 1,0 x 0,9 cm. Erb v tomto pečatidle však nie je zhodný s erbovou listinou,⁷² pretože hlavným motívom erbu je grif a ako klenot je znázornená mužská postava s kosou.⁷³ V čase, kedy Albrecht zastával post banského majstra, používal pečatný prsteň s osemuholníkovým pečatným polom s rozmermi 1,3 x 1,0 cm.⁷⁴ Albrecht Grueber však zároveň využíval aj pečatidlo, ktorého odtlačky sa objavujú počas celého obdobia pôsobenia na banskom súde. Pečatné pole tohto pečatidla má oválny tvar s rozmermi 1,5 x 1,7 cm a jeho odtlačky sa objavujú výhradne s clonou.⁷⁵ Príslušnosť pečatných prsteňov a pečatidla k osobe Albrechta Gruebera však nedokladajú iba znázornené erby, ale aj písomné označenia. Kým na osemuholníkových pečatiach nachádzame len iniciály A. G. po stranách okolo klenotu, na oválnej pečati je v kruhopise v hornej časti pečatného poľa celé meno ALBERTVS GRUEBER.

Je evidentné, že Albrecht Grueber bol nielen vplyvný, ale aj bohatý človek. Cenným náhľadom do rozsahu jeho osobného vlastníctva je jeho pozostalosť,

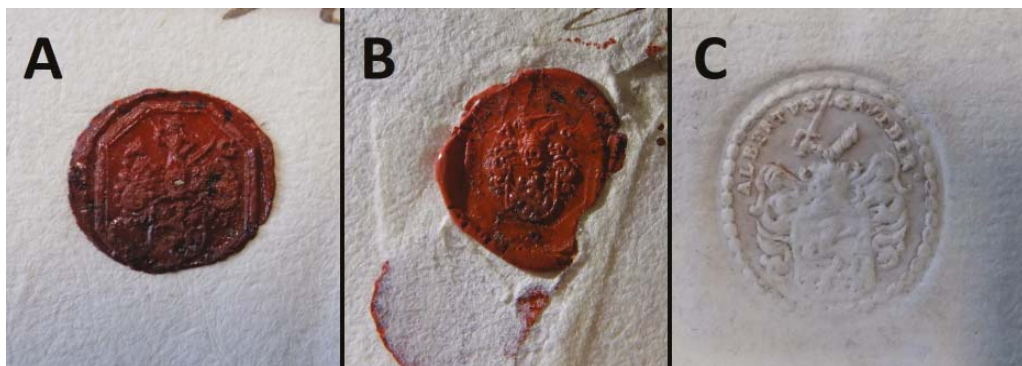
71 ŠABB – ABŠ, fond MMBŠ, zbierka testamentov, fasc. 38, č. 38, pag. 3.

72 Vzhľadom k značným rozdielom je na mieste uvažovať o možnosti, že na týchto pečatiach vidíme meštiansky erb Albrechta Gruebera. Nahráva tomu aj skutočnosť, že na pečati nie je znázornená koruna, pretože samotný štít je prekrytý len prilbou s točenicami, nad ktorými sa nachádza klenot. Momentálne však nepoznáme žiadne odtlačky tejto pečate z obdobia pred nobilitáciou Albrechta Gruebera, preto nemôžeme túto hypotézu spofahlivo potvrdiť. FEDERMAYER, Frederik. Meštianska heraldika na Slovensku. In: HAUTOVÁ, Júlia – VRTEL, Ladislav (eds.). *Občianska heraldika / Civil heraldry*. Martin: Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť, 2002, s. 16 – 20.

73 SNA – SBA, fond Banský súd BŠ, inv. č. 377, spisy z 9.9.1676, 16.12.1676.

74 SNA – SBA, fond HKG, Ordinaria, spisy z 29.5.1687, 27.8.1689, 4.9.1689 (z tohto dátumu sa dochoval len fragment pečate), 16.10.1689 a 3.11.1689.

75 SNA – SBA, fond Banský súd BŠ, inv. č. 378, spisy z 29.5.1677 (2x), 5.6.1677, 18.6.1677; inv. č. 394, spisy z 3.5.1693, 15.5.1693.

Obr. 3: Pečate Albrechta Gruebera
 Pečaf A - SNA – SBA, fond Banský súd BŠ, inv. č. 377, spis z 9.9.1676
 Pečaf B - SNA – SBA, fond HKG, Ordinaria, spis z 29.5.1687
 Pečaf C - SNA – SBA, fond Banský súd BŠ, inv. č. 378, spis z 5.6.1677

ktorá sa zachovala ako samostatný spis a aj ako koncept. Z rozsiahlejšieho spisu sa dozvedáme najmä o predmetoch každodennej potreby, podieloch v ťažiarstvach, ale aj o rôznych dlhoch, pri ktorých Albrecht Grueber vystupoval ako dlžník, ale aj ako veriteľ.⁷⁶ Druhá písomnosť, teda koncept, je neporovnateľne stručnejšia a zaznamenáva najmä nehnuteľný majetok, zásoby vína, hospodárskych surovín a počty chovaných zvierat.⁷⁷

Pri spísaní pozostalosti boli prítomní doktor Ján von Hellenbach, richtár Ján Scheider, Ján Krištof Zweig, Ján Juraj Ernst, František Anton Meisner a komorský sekretár Ján Pirolt. Samotný Albrecht Grueber je označený ako banský majster a ako arendátor a správca hradného panstva Revište. Albrecht Grueber vlastnil v čase svojej smrti niekoľko nehnuteľností v Banskej Štiavnici, konkrétne dom na dnešnom Trojičnom námestí za 4000 zlatých, majer na Dolnej ulici za 2000, murovanú stodolu pri Dolnej bráne za 300, maštal na Vindšachte a lúku pod Scharffenbergom. V jeho majetku bolo 62 gáplových koní za 2325 zlatých, 15 ťažných koní za 607,50 a jazdecký kôň za 150 zlatých. Ďalšími zvieratami bolo 24 volov, 22

kráv, 3 telatá, 7 prasiat, 2 ovce, 2 jahňatá a cap. Medzi surovinami sa spomínajú seno, ovos, pšenica, jačmeň a napokon mladé a staré víno. Albrecht Grueber však mal ďalšie majetky aj mimo Banskej Štiavnice, predovšetkým vo Svätom Jure. Tam vlastnil Richterov dom a ďalšie dva pusté domy, majer, dve vinice, dve lúky. Okrem toho vlastnil taktiež podiely domu v Bratislave a podiel ďalšieho domu vo Svätom Jure.

Vo vybavení jeho banskoštiavnického domu sú v hlavnom spise vymenované ako nábytok a veci každodennej potreby, tak aj rôzne luxusnejšie výrobky, teda zdobený riad, umelecké diela, šperky a iné. Medzi striebornými predmetmi sa spomínajú lyžice s erbom Grueberovcov, pokále, kalichy, krucifixy či šincojg. V pozostalosti sa spomína mnoho zlatých prsteňov, viaceré vykladané drahými kameňmi, zlatý pečatný prsteň, ozdobné stuhy, perlový náhrdelník, hodiny či množstvo náramkov. Súpis uvádza aj zoznam oblečenia, posteľného prádla, obrusov a iných textílií, finančnú hotovosť v rôznych druhoch mincí a taktiež zbrane. V niektorých miestach domu Albrecht Grueber uchovával predmety, ktoré súviseli len s jeho prácou a postavením. Vhodným príkladom je vybavenie hnedej truhlice na hornom poschodí, v ktorej boli uložené vzorky minerálov, mešec mincí, rôzne banské spisy, písacie potreby, zápis o kúpe

⁷⁶ ŠABB – ABŠ, fond MMBŠ, zbierka testamentov, fasc. 38, č. 38.

⁷⁷ SNA – SBA, fond Banský súd BŠ, inv. č. 394, spis z roku 1693 (deň a mesiac neuvedené).

domu, „rodný list“ a erbová listina.⁷⁸ Bezpochyb ide práve o erbovú listinu, ktorú v súčasnosti uchováva priamy potomok Albrechta Gruebera.

Potomstvo Albrechta Gruebera

Kým pôvod Albrechta Gruebera zostáva nejasný, informácií o jeho potomkoch je podstatne viac. Údaje dotýkajúce sa Albrechta Gruebera a jeho detí sú zapísané v katolíckych matrikách. Albrecht Grueber bol prvýkrát ženatý s Máriou Schäringer, dcérou Andreasa Schäringera, banského správcu z Hornej Bieberovej štólne. Mária Schäringer sa narodila, rovnako ako jej manžel, okolo roku 1635, keďže z matričných záznamov vieme, že zomrela v roku 1680 ako 45-ročná.⁷⁹ Na základe nášho výskumu vieme o ich deviatich deťoch, ktorými sú Ján Michal,⁸⁰ Jakub, Albert, Juraj, Andrej, Theobald, Ignác,⁸¹ František a Anna Mária, pričom posledni dvaja zomreli ešte za života ich otca. František zomrel 21. mája 1678 vo veku pol roka⁸² a Anna Mária 18. septembra 1679 ako 12-ročná.⁸³

Albrecht Grueber bol ženatý dvakrát, keďže v spise o jeho pozostalosti z roku 1693 sa spomína vdova. Jej meno však nie je známe.⁸⁴

Po smrti Albrechta Gruebera v roku 1693 prevzal žezlo rodinnej politiky v mestskej rade jeho syn Ignác. Dozvedáme sa to z matričného záznamu zo dňa 20. augusta 1702, kedy vo veku 1 rok a 7 týždňov zomrela Mária Alžbeta, dcéra prisažného Ignáca Gruebera a jeho manželky Alžbety.⁸⁵ Ďalšie z Ignácových detí, Karol, zomrel 24. augusta 1716 vo veku 9 rokov a bol

78 ŠABB – ABŠ, fond MMBŠ, zbierka testamentov, fasc. 38, č. 38; SNA – SBA, fond Banský súd BŠ, inv. č. 394, spis z roku 1693 (deň a mesiac neuvedené).

79 ŠABB, ZCM, inv. č. 124, Matrika zomrelých r. kat. cirkvi, s. 51.

80 Ján Michal je v starších prácach chybné uvádzaný ako dvaja synovia Ján a Michal. NAGY, *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal* IV, s. 453; ŠABB, ZCM, inv. č. 124, Matrika zomrelých r. kat. cirkvi, s. 118.

81 Súkromná zbierka, rodový archív rodu Grueber, erbová listina z roku 1674.

82 ŠABB, ZCM, inv. č. 124, Matrika zomrelých r. kat. cirkvi, s. 23.

83 Tamtiež, s. 41.

84 ŠABB – ABŠ, fond MMBŠ, zbierka testamentov, fasc. 38, č. 38, pag. 5.

85 ŠABB, ZCM, inv. č. 124, Matrika zomrelých r. kat. cirkvi, s. 151.

pochovaný v Kostole sv. Kataríny.⁸⁶ V Banskej Štiavnici však zostali žiť aj ďalší synovia Albrechta Gruebera, čo môžeme dokumentovať príkladom Jána Michala.⁸⁷

Z generácie Albrechtových detí si nepochybne zasluhuje pozornosť taktiež Juraj Andrej Filip Grueber. Práve na jeho osobu sa vzťahuje druhá erbová listina, ktorú v súčasnosti uchováva priamy potomok rodu. Juraj Andrej Filip Grueber absolvoval štúdium na Filozofickej fakulte Viedenskej univerzity vo Viedni, kde bol postupne promován ako bakalár, magister a napokon v roku 1689 ako doktor filozofie. Filozofická fakulta vo Viedni disponovala tzv. malou komitívou, ktorá umožňovala spolu s udelením doktorátu aj povýšenie absolventa do šľachtického stavu a udelenie erb. Pôvodný erb Albrechta Gruebera tak bol zásluhou Juraja Andreja Filipa Gruebera vylepšený, pričom najvýraznejšou zmenou bolo pridanie stredného štítka s čiernou orlicou.⁸⁸

Záver

V priebehu 17. storočia žilo v Banskej Štiavnici viacero nositeľov priezviska Grueber, no o počiatku meštianskeho rodu, ktorý sa zaradil medzi mestskú elitu, môžeme bezpečne hovoriť od pristahovania Albrechta Gruebera v druhej polovici 17. storočia. Už z najstarších zistených zmienok je jasné, že veľmi skoro patrili medzi spoločenskú a majetkovú elitu mesta, preto sa dá predpokladať, že bol bohatý už v čase svojho pristahovania do Banskej Štiavnice. O pomerne rýchlym preniknutí do mestskej elity vypovedá kúpa domu na námestí aj členstvo v mestskej rade. Albrecht Grueber sa mohol dokázateľne tešiť priazni panovníka, čo sa odzrkadlilo aj na udelení erbovej listiny v roku 1674. Existujú silné indície, že jeho kariéernemu rastu výrazne dopomohlo vierovyznanie. Bolo totiž v záujme štátu, aby boli dôležité úradné funkcie obsadené spoľahlivými ľuďmi, pričom jedným z hlavných kritérií bola príslušnosť ku katolíckej cirkvi. Navyše,

86 Tamtiež, s. 214.

87 Dňa 27. mája 1693 v Banskej Štiavnici zomrel vo veku 5 rokov Ferdinand Ignác, syn Jána Michala Gruebera. Tamtiež, s. 118.

88 Súkromná zbierka, rodový archív rodu Grueber, erbová listina z roku 1689; MÜLLER, *Tri nové uherské armáley v Opavě*, s. 41 – 42.

v druhej polovici 17. storočia sa stupňovala rekatolizácia, pričom máme priame doklady o záujme komory na tom, aby sa banskoštiavnickým banským majstrom stal katolík. Náboženská príslušnosť, vernosť panovníkovi, a nepochybne aj bohatstvo, na jednej strane dopomohli Albrechtovi Grueberovi k postu príseďiaceho na banskom súde, a napokon aj k funkcii banského majstra. Na druhej strane, z rovnakých dôvodov bol nútený z Banskej Štiavnice ujsť pred stavovským povstaním Imricha Thököliho. Bohatstvo Albrechta Gruebera zaistovalo hneď niekoľko zdrojov príjmov, ale dominovali medzi nimi dva. Prvým z nich bolo banské podnikanie, keďže vieme nielen o držbe podielov vo viacerých ťažiarstvách, ale aj o vlastníctve niekoľkých desiatok gáplových a ťažných koní. Ďalšie rozsiahle príjmy pochádzali z výroby vína a jeho predaja, pričom miestom jeho produkcie bol Svätý Jur. V čase svojej smrti vlastnil rozsiahle majetky v Banskej Štiavnici a taktiež v Bratislavskej stolici. Hlavou rodu po jeho smrti sa stal jeho syn Ignác. Pozoruhodný je však aj ďalší z Albrechtových synov, Juraj Andrej Filip, ktorý vďaka vzdelaniu získal ďalšiu erbóvu listinu, ktorou bol pôvodný erb Grueberovcov vylepšený.

Hoci sa náš výskum obmedzil len na 17. storočie, zdá sa, že Grueberovci patrili medzi najvplyvnejšie banskoštiavnické rody aj v nasledujúcich obdobiach, čo dokladá nielen trináste zastavenie kalvárie. Dom, ktorý v roku 1671 kúpil Albrecht Grueber, je jedným z dvoch domov, ktoré sú dodnes označované pomenovaním „Grueberov dom“.⁸⁹ Označenia domov v Banskej Štiavnici podľa vlastníkov sú odvodené z historickej pozemkovej knihy Banskej Štiavnice, v ktorej sú zaznamenaní vlastníci jednotlivých domov v meste v rokoch 1751 – 1752.⁹⁰ Znamená to, že rodina Grueberovcov si v prvej polovici 18. storočia vplyv

Obr 4: Erb Juraja Andreja Filipa Gruebera, erbóva listina z roku 1689

a bohatstvo nielen udržala, ale ďalej prosperovala. To je však už materiál pre ďalší výskum. Predkladaný príspevok predstavuje základný výskum o pôsobení tohto rodu v Banskej Štiavnici a snáď pomôže aj ďalším bádateľom, ktorí sa budú zaoberať dejinami rodu Grueber, či inými predstaviteľmi banskoštiavnickej mestskej elity.

89 Ide o dom na Námestí sv. Trojice, č. 5, trojpodlažný štvorkrídlový dom pôvodne neskorogotický z 15. storočia, rozšírený a nadstavený v 16. – 17. storočí. *Spravodaj Krajského strediska štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Banskej Bystrici 12*. Banská Bystrica: 1969, s. 51; DÚRBÁK, Milan. *Odkazy minulosti II. Banské technické a kultúrne pamiatky lokality UNESCO Banská Štiavnica a Štiavnické Bane*. Banská Štiavnica : Banskoštiavnicko-hodrušský banický spolok Banská Štiavnica, 2019, s. 57, 104.

90 ŠABB – ABS, fond MMBŠ, Pozemková kniha (Grundbuch) 1751 – 1752, sign. B-1045.

Pramene:

- Magyar nemzeti levéltár, Országos levéltár, A 57, Királyi Könyvek.
- Slovenský národný archív – špecializované pracovisko Slovenský banký archív v Banskej Štiavnici, fond Banská komora Banská Bystrica (SNA – SBA, fond Banská komora BB).
- Slovenský národný archív – špecializované pracovisko Slovenský banký archív v Banskej Štiavnici, fond Banský súd v Banskej Štiavnici 1497 – 1788 (SNA – SBA, fond Banský súd BŠ)
- Slovenský národný archív – špecializované pracovisko Slovenský banký archív v Banskej Štiavnici, fond Hlavný komorskogrófsky úrad v Banskej Štiavnici (1001) 1524 – 1919 (1924) (SNA – SBA, fond HKG).
- Súkromná zbierka, rodový archív rodu Grueber.
- Štátny archív v Banskej Bystrici – pracovisko Archív Banská Štiavnica, fond Magistrát mesta Banská Štiavnica (ŠABB – ABŠ, fond MMBŠ).
- Štátny archív v Banskej Bystrici, Zbierka cirkevných matrik (ŠABB, ZCM).
- Literatúra:**
- ÁLDÁSY, Antal. *A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának Czimjegyzéke. II. Czimereslevelek*. Budapest : Kiadja a Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtára, 1904. 494 s.
- BENOVIC, Karol – ČELKO, Mikuláš – GOGA, Štefan – IVANIČ, Ján – LABUDA, Jozef – LONGAUER, Jozef. *Banskoštiavnická kalvária 1751 – 2001*. Banská Štiavnica : Rímskokatolícka cirkev Banská Štiavnica, 2001, 80 s. ISBN 80-968620-0-6.
- ČIČAJ, Viliam – KEVEHÁZI, Katalin – MONOK, István – VISKOLCZ, Noémi. *A bányavárosok olvasmányai (Besztercebánya, Körmöcbánya, Selmecbánya) 1533 – 1750*. Budapest – Szeged : OSZK – Scriptum Rt., 2003, 570 s. ISBN 963-200-468-X.
- DURBÁK, Milan. *Odkazy minulosti II. Banské technické a kultúrne pamiatky lokality UNESCO Banská Štiavnica a Štiavnické Bane*. Banská Štiavnica : Banskoštiavnicko-hodrušský banický spolok Banská Štiavnica, 2019, 191 s. ISBN 978-80-973265-1-7.
- FALLENBÜCHL, Zoltán. *Állami (Királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon*. Budapest : Osiris kiadó, 2002, 377 s. ISBN 963-200-458-2.
- FEDERMAYER, Frederik. Meštianska heraldika na Slovensku. In: HAUTOVÁ, Júlia – VRTEL, Ladislav (eds.). *Občianska heraldika / Civil heraldry*. Martin : Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť, 2002, s. 13 – 47. ISBN 80-968717-2-2.
- FEDERMAYER, Frederik. Wappenbuch R. J. Helmersa – prameň k heraldickému výskumu ranonovovekých spoločenských elit stredoslovenských bankých miest. In: LACKO, Miroslav (zost.). *Montánna História 10, 2017 – 2018*. Bratislava : Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2019, s. 10 – 33. ISBN 978-80-970973-7-0.
- HERČKO, Ivan. *Osobnosti Banskej Štiavnice a okolia*. Banská Štiavnica : Slovenské banké múzeum, 1995, 294 s. ISBN 80-85579-13-8.
- HIDVÉGHY, Árpád. *A Selmeczi kálvária*. Selmeczbánya : Nyomatott Joerges Ágost özv. és fia Könyvnyomóján, 1900, 222 s.
- CHALUPECKÝ, Ivan. Postavenie bankého majstra vo východoslovenských bankých mestách v 15. – 16. storočí. In: MARSINA, Richard (zost.). *Banské mestá na Slovensku*. Martin : Osveta, 1990, s. 139 – 145. ISBN 80-217-0191-9.

- JANKOVIČ, Vendelín. *Dejiny Jezuitov v Banskej Štiavnici : príspevok k náboženským dejinám mesta od XVI do konca XVIII storočia*. Bratislava : Filozofická fakulta, 1941, 127 s.
- MÜLLER, Karel. Tři nové uherské armálesy v Opavě. In: *Genealogicko-heraldický hlas*, 2003, roč. 13, č. 1, s. 41 – 45. ISSN 1335-0137.
- NAGY, Iván. *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal, Hatodik kötet*. Pest : Kiadja Ráth Mór, 1860, 568 s.
- NAGY, Iván. *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal, Negyedik kötet*. Pest : Kiadja Ráth Mór, 1858, 504 s.
- PROBSZT, Günther Frh. von. *Das deutsche Element im Personal der niederungarischen Bergstädte*. München : Oldenbourg, 1958. 176 s.
- RATKOŠ, Peter. *Príspevok k dejinám banského práva a baníctva na Slovensku*. Bratislava : Slovenská akadémia vied a umení, 1951, 174 s.
- SCHMIDT, Franz Anton (ed.). *Chronologisch systematische Sammlung der Berggesetze der österreichischen Monarchie. Fünfter Band. Vom Jahre 1656 bis 1708*. Wien : Sollinger, 1835, 817 s.
- SIEBMACHER, Johann. *Bürgerliches Wappenbuch oder des Grossen u. allgemeinen Wappenbuches. Fünfter Band, Theil IV*. Nürnberg : Verlag v. Bauer & Raspe, 1901, 105 s.
- Spravodaj Krajského strediska štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Banskej Bystrici 12*. Banská Bystrica: 1969, 79 s.
- SZEMÁN, Attila. Dísz bányászkalapácsok és -ékek a Magyar Nemzeti Múzeum Gyűjteményében. In: *Folia Historica XXI*, 1998–1999, s. 117 – 163. ISSN 0133-6622.
- VOZÁR, Jozef. *Banský súd v Banskej Štiavnici 1497 – 1788, Dištriktuálny banský súd v Banskej Štiavnici 1788 – 1854, Inventár*. Bratislava : Slovenská archívna správa, 1965, 175 s.
- VOZÁR, Jozef. *Kódex mestského a banského práva Banskej Štiavnice*. Košice : Banská agentúra, 2002, 69 s. ISBN 80-968621-2-X.

Mgr. Tomáš Pastucha, PhD. (1994) – Je absolventom katedry histórie Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku (2015 bc., 2017 Mgr., 2022 Ph.D.), v rokoch 2017 – 2018 pracoval v Liptovskom múzeu v Ružomberku. Od roku 2022 je členom Vedeckovýskumného tímu Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici ako kurátor fondu banská technika. Špecializuje sa na obdobia neskorého stredoveku a raného novoveku. Je autorom niekoľkých štúdií a taktiež pramennej edície najstaršej mestskej knihy Ružomberka.

Mgr. Tomáš Pastucha, PhD.
 Vedeckovýskumné centrum
 Kammerhofská 2
 969 01 Banská Štiavnica
 pastucha.tomas@muzeumbs.sk
 +421(0)45 694 94 81

MANAŽMENT ŽELEZORUDNÝCH ZÁVODOV KNIEŽACEJ TĚŠÍNSKEJ KOMORY NA SPIŠI V DRUHEJ POLOVICI 19. STOROČIA

Lukáš Patera

The issue of higher or lower officials at mining plants in the Spiš-Gemer mining area has been long overlooked in Slovak historiography. In addition to important businessmen, shareholders, and owners of various mining companies, managers, directors, and officials who managed and kept mining plants in operation, responded to emerging problems, and regularly supplied ironworks and smelters with iron ore are being pushed into the background. In the Spiš-Gemer mining area, one of the oldest plants were the plants of the Archduke's Teschener Kammer - Bindt (founded in 1854) and Mária huta (1881). Over half a century, many men have taken turns at their heads, from lower overseers to plant directors. The presented study will aim to reconstruct the management system of mining plants, the archontology of officials, their life destinies, and various questions that have not been answered so far, based on archival sources. Where did the mining officials come from, what was their education, what positions did they hold within the plant or what was their mobility? The creation and development of mining offices (Schichtamt) and administrative centers will not be left aside. It will be limited in time by the establishment of both mines until 1906 when the assets concentrated in the Teschener Kammer are shared and the Austrian Mining and Metallurgical Company is established as its legal successor.

Kľúčové slová: Bindt, Mária huta, železorzudné baníctvo, banský závod, Těšínska komora, banské úradníctvo, manažment, spišsko-gemerská banská oblasť

Úvod do problematiky

Kniežacia Těšínska komora (nem. *Teschener Kammer*) patrila medzi prvé veľkopodnikateľské subjekty pôsobiace na poli dobývania železných rúd na slovenskom území. Komora spravovala rozsiahly komplex statkov a majetkov těšínskych kniežat (v rokoch 1847 – 1895 to bol arciknieža Albrecht Rakúsko-Těšínsky, po jeho smrti nastúpil arciknieža Friedrich), v ktorom prevládala najmä banská a hutnícka výroba. V prvej polovici 19. storočia Těšínska komora založila alebo modernizovala viacero železiarní a hámrov na Těšínsku. Významným medzníkom vo vývoji komory bolo založenie Třineckých železiarní v roku 1839, ktoré sa po dokončení Košicko-bohumínskej železnice na prelome 60. a 70. rokov 19. storočia stali najvýznamnejšími komorskými železiarňami. Pre tieto ale aj iné arcikniežacie podniky sa v 50. rokoch

19. storočia začala dovážať železná ruda z baní v Hornom Uhorsku, čo vyústilo do prenájmu železiarne v Liptovskom Hrádku spolu s rudnými baňami na Liptove (Boca, Malužiná). V roku 1854 Těšínska komora začala odkupovať aj podiely v baniach v osade Bindt pri Hnilčíku, kde v roku 1856 vybudovala svoj vlastný železorzudný závod. Po dokončení celej trate Košicko-bohumínskej železnice roku 1871 tento závod rozšírila a napojila ho na túto železnicu pomocou montážnej úzkorozchodnej železnice, vybudovala pražiareň a robotnícku kolóniu. V roku 1881 odkúpila komora aj staršiu železiareň Mária huta od rodiny Menesdorfovcov s banskými oprávneniami v Žakarovciach, Perlovej doline a v okolí Gelnice. Banské práce v okolí Mária huty spadali spočiatku administratívne pod bindtský závod, po dostavbe novej pražiarne, ozubnicovej železnice a prevádzkových objektov v okolí Žakaroviec bol závod Mária huta osamostatnený

a onedlho sa stal najväčšou železozorudnou baňou *Těšínskej komory* v Hornom Uhorsku.

Výstavbu a prevádzku týchto banských prevádzok riadili úradníci – manažéri *Těšínskej komory*. Práve úloha, význam a životné osudy banských a hutníckych podnikateľov – manažérov sú v slovenskej historiografii dlhodobo na okraji záujmu a okrem niekoľkých odborných prác¹ chýba akékoľvek bližšie spracovanie tejto problematiky. Podobná situácia je aj v samotnej dejinnej role podnikateľov a kapitalistov, ich podnikateľských osudoch a motiváciach.

Nemecký historik Fritz Redlich² stanovil definovanie podnikateľa tak, že vytypoval tri sféry podnikateľských aktivít a podľa toho odvodil tri základné funkcie. Prvou bol kapitalista, tzn. osoba dávajúca kapitál a nesúca riziko podnikania (v prípade *Těšínskej komory* to bol arciknieža Albrecht). Druhou bol podnikateľ, čiže osoba činiaca strategické rozhodnutia o cieľoch podniku, pozícii na trhu a vzťahoch k okoliu, a napokon manažér, ktorý konal rozhodnutia skôr taktickej povahy a obmedzoval sa na organizačnú činnosť, nutnú k realizácii strategických rozhodnutí podnikateľa alebo kapitalistu. Rakúsky historik Herbert Matis rozširuje túto definíciu manažéra, hovorí, že podnikateľ – manažér je osoba v pozícii toho, kto je poverený vlastníkom delegovaným právom disponovať a teda sa dá označiť za nositeľa podnikateľských funkcií. Manažér ďalej nie je finančným podielnikom podniku, je „podnikateľom bez kapitálu“, ale má ďalekosiahlejšie dispozičné práva a kompetencie.³

Práve do tejto kategórie podnikateľov – manažérov spadali úradníci v banských podnikoch *Těšínskej komory* na hornouhorskom území. Aby sme lepšie

pochopili rolu a kompetencie týchto manažérov, je dôležité spomenúť, že všetky banské majetky komory spravovalo centrálné Komorské riaditeľstvo (*Camerale Direction*) so sídlom v Těšíne. To riadilo výrobu nielen v železiarňach v Těšínskom Sliezsku, ale korigovalo a určovalo aj množstvo vyťaženej rudy v Hornom Uhorsku, riadilo export rudy, schvalovalo stavebné práve a rozširovanie baní nákupmi ďalších banských polí alebo oprávnení. Pod riaditeľstvo spadali banský a hutný úrad (*Berg- und Hüttenamt*) na Liptove zriadený roku 1854, spravujúci banské práce v čerstvo zakúpených liptovských baniach a tiež prevádzku železiarne v Liptovskom Hrádku s jej pobočnými prevádzkami a hámrami. Vedúcim úradu sa stal „*Schichtmeister*“ Josef Schnapka, jeho adjunktom bol jeho syn Alois Schnapka. Od roku 1856 sa uvádza aj meno pokladníka Josefa Strobla.⁴

Banský úrad v Liptovskom Hrádku spravoval aj budovanie závodu a banské práce v spišskom Bindte. Roku 1857 bol riaditeľom úradu banský a hutný majster Josef Schnapka, jeho syn Alois vykonával funkciu dočasného vedúceho banského úradu pri baniach v Malužinej a zároveň riadil aj banské práce v Bindte. Úrad mal ďalej pokladníka Josefa Strobla, dvoch dozorcov, štyroch pomocníkov a pod úrad spadalo 45 hutných a 120 banských robotníkov. Lekármi boli Josef Gere pri baniach v Malužinej a Leopold Kern pri železiarni v Liptovskom Hrádku.⁵ V roku 1863 sa Alois Schnapka uvádza ako merač a v úrade figurujú ako skladníci Ferdinand Novotný v Liptovskom Hrádku a Johann Buchčik pri hámroch v Lubochni, kde pôsobil aj vrchný majster Andreas Heider.⁶

Na prelome 60. rokov a 70. rokov 19. storočia sa výroba v železiarni v Liptovskom Hrádku obmedzovala,

1 Problematikou banského úradníctva po roku 1867 sa zaoberal napr. historik Štefan Gaučík, viď: GAUČÍK, Štefan. *Podnik v ostldach státu. Podnikateľské elity na príklade Rimamuránsko-salgótarjárskej železiarskej spoločnosti*. Bratislava 2020.

2 REDLICH, Fritz. *Der Unternehmer* in Theorie und Wirklichkeit. In REDLICH, F. *Der Unternehmer*. Göttingen 1964; tiež pozri MÝŠKA, Milan. *Problémy a metódy hospodárskych dejín. Metodické problémy studia dejín sekundárneho sektoru*. Ostrava 2010, s. 189.

3 MATIS, Herbert. Die „visible hand“ – Der Unternehmer als Agens der Entwicklung und die Managerial Revolution. In *Unternehmer und Unternehmen*. Festschrift für Alois Brusatti. Wien 1998; tiež pozri MÝŠKA, Milan. *Problémy a metódy...*, s. 187.

4 KRAUS, Johann Baptist Karl. *Handbuch für das Berg-, Münz- und Forstwesen im Kaiserthume Österreich für 1854*. Wien 1854, s. 185; KRAUS, Johann Baptist Karl. *Handbuch für das Berg-, Münz- und Forstwesen im Kaiserthume Österreich für 1856*. Wien 1856, s. 133. Josef Strobl (Štröbl) bol otcom známeho uhorského sochára slovenského pôvodu Alojza Štröbla, mimo iného aj staviteľa Štröblovej vily pri Kráľovej Lehote, ktorá sa nachádza v blízkosti areálu bývalej železiarne v Liptovskom Hrádku.

5 *Montanhandbuch des österreichischen Kaiserthums für 1857*. Wien 1857, s. 243.

6 KRAUS, Johann Baptist Karl. *Montanhandbuch des österreichischen Kaiserthums für 1863*. Wien 1863, s. 198–199.

čo súviselo hlavne s rýchlym zastavením ťažby vo vyčerpaných liptovských baniach. Pozornosť sa upriamila na perspektívnu baňu v Bindte, kde sa našli nové ložiská a stavali sa nové prevádzkové objekty. Po dokončení Košicko-bohumínskej železnice sa z Liptova na Spiš presunul aj arcikniežací banský úrad. Ten spravoval bindtský banský revír a tiež kutacie a banské práce v okolí Gelnice. Pre nové sídlo úradu sa v roku 1872 zakúpil v Spišskej Novej Vsi mestský dom čp. 53 (*Stadhaus No. 53*) s prilahlými hospodárskymi budovami. Poschodový dom s pivnicou bol postavený z kameňa a tehál, pričom spodné podlažie domu bolo klenuté a horné malo rovný strop. Strecha bola pokrytá tehlovými škridlami. Zastavaná plocha domu činila 175 m² a po úpravách sa v budove zriadila kancelária a archív, pričom na poschodí boli umiestnené byty. K budove úradu náležala aj murovaná príručná stavba (95 m²) s drevenou prednou stenou, rovným stropom a šindľovou strechou a taktiež stodola s murovanou prednou a bočnými drevenými stenami (80 m²).⁷

Umiestnenie banského úradu v Spišskej Novej Vsi, ktorý riadil prevádzku baní v Bindte a v revíre Gelnica, však po pár rokoch činnosti už nebolo naďalej efektívne, a preto sa v roku 1877 začali hľadať nové priestory priamo v Bindte, kam by sa tento úrad presunul. Z logických dôvodov sa pre sídlo nového úradu zvolilo miesto na plošine medzi štôľňami Albrecht a Jozef, kde v tej dobe stáli staršie budovy kancelárií a obydlia popredných úradníkov bane. Tu stojaci dom vrchného štajgra sa prestaval, zväčšil a zriadilo sa v ňom obydlie banského majstra (*Schichtmeisterwohnung Haus*). Tento dom čp. 1 bol zrubovej konštrukcie a po prestavbe obsahoval tri izby a pitvor. Ďalej sa v prestavanom bývalom dome špeditéra zriadila pokladničná kancelária (*Cassakanzlei*) s bytom pokladníka (predtým to bol byt vrchného haviara (*Oberheuer*)). Tehlová stavba obsahovala tri izby a zvláštnosťou bola vstupná časť vybudovaná z masívneho kameňa. Tretou budovou bolo samotné sídlo banského úradu s meračskou kanceláriou. Pre tieto inštitúcie poslúžilo poschodie budovy doterajšej meračskej kancelárie, ktoré bolo

počas prestavby doplnené o predsieň. Stavba bola z tehál, pričom rovný strop v priestoroch banského úradu bol zdobený štukatúrou. V týchto priestoroch sa sídlo banského úradu nachádzalo až do zániku závodu v roku 1939.⁸

Manažment banského závodu Bindt

Riadením bane Bindt bol spočiatku poverený vrchný štajger, ktorý býval v Bindte. Ten podliehal vedeniu v Liptovskom Hrádku, ktoré organizovalo presun rudy a korigovalo množstvo ťažby. Prvým známym štajgrom riadiacim in situ v Bindte banskú ťažbu bol **Leopold Adamowsky**.⁹ S postupným rozvojom závodu (hlavne v 70. rokoch 19. storočia) bolo riaditeľstvo bane presunuté do Spišskej Novej Vsi a potom v roku 1877 do Bindtu. V tom čase už v Bindte sídlilo početné osadenstvo úradníkov, ktorých viedol banský majster (*Schichtmeister*), neskôr riaditeľ. Prvým známym vedúcim bane Bindt bol **Alois Schnapka**, ten v roku 1856 vystupuje ešte vo funkcii adjunkta a sídlil v Malužinej. Od roku 1857 zastával funkciu banského merača. Po ňom nastúpil do funkcie **Paul Rakus**, prvý závodný riaditeľ bývajúcí a pôsobiaci priamo v Bindte, ktorý v roku 1892 zo závodu odišiel a na jeho miesto nastúpil Karl Piovarcsy.

Karl Piovarcsy sa narodil vo Vyšnej Boci na Liptove 10. marca 1849, kde navštevoval šesťtriednu ľudovú školu. Jeho otec Georg Piovarcsy v roku 1856 pracoval vo funkcii nižšieho štajgra v Bindte, čo spojilo budúci osud Karla Piovarcsyho so spišskými baňami. Medzitým však vychodil štyri triedy reálneho gymnázia v Spišskej Novej Vsi a od 1. októbra 1869 nastúpil do bane Bindt ako pomocný úradník. Podľa sčítania obyvateľov z roku 1869 býval Piovarcsy v dome čp. 114 v Bindte spolu s úradníkom Franzom Petrom a vdovou Katarínou Leškovou s jej dvoma synmi. V rokoch 1870–1871 si odsľúžil vojenskú službu a po jej skončení začal roku 1872 študovať Banskú akadémiu v Banskej

7 Spracované podľa Zemský archív v Opave (ďalej len ZA0), fond Knižecí komora těšínska 1439–1922 (ďalej len KKT), inv. č. 1363, 1467.

8 ZAO, KKT, inv. č. 1363.

9 KRAUS, Johann Baptist Karl. *Montanhandbuch des österreichischen Kaiserthums für 1864*. Wien 1864, s. 169.

Štiavnicí, ktorú roku 1875 úspešne dokončil. Zaradil sa medzi úradníctvo bane Bindt a v rokoch 1882 až 1886 bol dočasne preložený do Máriahuty, kde pomáhal budovať a rozvíjať novú železozorudnú baňu *Těšínskej komory*. Ako skúsený pracovník nakoniec roku 1892 vystriedal Paula Rakusa vo funkcii banského riaditeľa bane Bindt, v ktorej pôsobil až do 1. januára 1914, kedy ho nahradil Ludwig Ertl (Ludovít Ertl). Piovarczy zomrel 21. mája 1929 v Spišskej Novej Vsi.¹⁰

Po založení bane Bindt v roku 1856 sa medzi úradníctvom uvádzajú traja muži: nižší štajger **Georg Piovarcsy** a vrchní haviari Leopold Adamowsky a Georg Hecksco. Na výkon svojej práce mali v Bindte zriadenú kanceláriu. V roku 1857 pribudol do zboru vrchný haviar **Karl Kiczmer**, ktorý závod opustil v roku 1862. Roku 1861 bol Piovarcsy povýšený na štajgra III. triedy a v roku 1863 na štajgra.¹¹ **Georg Hecksco** pochádzal zo sliezskej Bystřice (narodený 1812) a v roku 1864 bol povýšený na nižšieho štajgra. Podľa sčítania ľudu v roku 1869 býval v dome čp. 111 a v tom čase mal zrejme na starosti expedíciu a váženie rudy („*Erzwäger*“). Počet mužov vo vedení Bindtu roku 1866 sa ustálil na troch, pričom Alois Schnapka bol meračom a vedúcim bane, a Leopold Adamowsky s Georgom Heckscom boli štajgrami.

V sčítacích hárkoch z roku 1869 sa uvádza aj meno ťažiara **Karla Guru**, ktorý sa narodil v roku 1838 vo Vondrišli (dnes Nálepko) a býval v Bindte v dome čp. 93. V tom čase šlo o úradníka ťažiarstva *Bindt Caroli* (v roku 1869 pracoval ako banský dozorca), ktoré bolo snáď najväčším fungujúcim súkromným ťažiarstvom v priestore Bindtu. Gura síce nebol zamestnancom Těšínskej komory, no neskôr sa stal výraznou postavou a vedúcou osobou niektorých ďalších ťažiarstiev pôsobiacich v Bindte a v Hnilčíku. Jeho syn **Johann Gura** (*1867) sa stal neskôr úradníkom závodu Bindt.¹²

Zrekonštruovať celú schému hierarchie úradníkov a manažérov závodu Bindt z doposiaľ spracovaných

prameňov nie je možné, pretože táto sa veľmi často menila. Veľká časť prameňov navyše ani nespomína celkové personálne a hodnotné zloženie úradníctva, ale venuje sa len niektorým osobám. Podrobnejšie údaje k zloženiu manažmentu bane Bindt podáva Gustáv Liszkay, podľa ktorého bol v roku 1876 vo vedení celého závodu banský vedúci sídliači v Spišskej Novej Vsi, ktorý bol priamo podriadený arcikniežiacemu riaditeľstvu v Těšine. V Bindte bol priamym nadriadeným in situ vrchný štajger s tromi nižšími štajgrami. Ďalším nižším úradníkom bol aj vedúci pražiarne, ktorý mal na starosti aj evidenciu praženej rudy. V Spišskej Novej Vsi ďalej sídlila aj účtárňa, ktorú viedol účtovník s dvomi vrchnými haviarmi ako pomocníkmi. Vrchný štajger mal ročný plat 960 zlatých a pridelený bezplatný byt so záhradou, 47,25 m³ deputátneho dreva, výmer na udržiavanie koňa a cestovné náklady vo výške 120 zl. na dopravu vo vlastnom obvode. Mimo vlastného obvodu si mohol nárokovat náklady vo výške 2 zl. 40 grajciarov za deň. O rozsahu kompetencií a podrobnejšej podobe náplne práce úradníkov v komorských závodoch v Hornom Uhorsku žiaľ nemáme bližšie informácie.

Nižší štajgri pôsobiaci v Bindte boli rozdelení do dvoch platových tried. Prvá trieda mala ročný plat 504 zl., druhá trieda plat 456 zl. a obe triedy mali ďalej nárok na bezplatný byt, 28,4 m³ deputátneho dreva a výmer na cestovné vo výške 60 zl. vo vlastnom obvode, mimo neho sumu 1 zl. 80 gr. denne. Vrchní haviari boli tiež delení do dvoch platových tried, prvá trieda mala mesačný plat 28 zl. a druhá 24 zl. Každý z vrchných haviarov mal nárok na bezplatný byt s 19 m³ dreva a výmer na cestovné vo vlastnom obvode vo výške 30 zl. Vedúci pražiarne mal plat 1 zl. denne a bezplatný byt.¹³

Bližší pohľad na personálne zloženie bindtského úradníctva máme až z roku 1881, kedy arcikniežací banský úrad v Bindte pozostával zo šichtmajstra a splnomocnenca Paula Rakusa, pokladníka **Andreasa Dordu**, jedného vrchného štajgra, štyroch

10 Archív OKD, Ostrava, fond Báňská a hutní spoločnosť – osobní karty, kart. 65, inv. č. 1571.

11 ZAO, KKT, inv. č. 1450–1457.

12 Štátny archív v Prešove (ďalej len ŠAPO), pracovisko Spišský archív v Levoči (ďalej len SpA-L), fond Župa spišská 1860–1922 (ďalej len ŽS), inv. č. 2885, sign. 2764, kart. 2758–2804.

13 LISZKAY, Gusztáv. *Utí-jegyzetek. Bányaszati és kohászati lapok* (ďalej len BKL), roč. X, 1877, s. 43.

štajgrov, nižšieho štajgra a učňa.¹⁴ V roku 1883 okrem vyššie menovaných mužov tvorili osadenstvo aj vrchný štajger Leopold Adamowsky a štajgri Andreas Rakus a Franz Peter. Vrchnými haviarmi boli Josef Twardzik, **Jeno Zenowicz** a Jakob Csisko. Medzi úradníkov boli rátani aj závodný učiteľ, hájnik (**Franz Groh**) a učni či praktikanti (**Anton Mělč**). Koncom roku 1884 na miesto štajgra pribudol istý **Rólik**.¹⁵ O tom, kto boli títo ľudia, odkiaľ pochádzali a aké boli ich životné osudy bohužiaľ neboli známe žiadne informácie. Až nedávny objav vzácneho dokumentu, spísaného v septembri 1884 Paulom Rakusom v Bindte, ktorý je venovaný opisom a hodnoteniu momentálne úradujúcich vyšších a nižších úradníkom, nám podáva pozoruhodný obraz o „mužoch Bindtu“.¹⁶

Úradníkom najvyššej šarže, ktorý sa uvádza v zozname, je **Leopold Adamowsky**, ktorý sa narodil roku 1836 v sliezskom Grodzieci. Absolvoval reálku v Těšine a v roku 1853 nastúpil ako sedemnásťročný do služieb *Těšínskej komory*. V roku 1856 už zastával funkciu vrchného haviara v bani Bindt, od roku 1857 bol nižším štajgrom II. triedy. V roku 1863 bol povýšený na štajgra. Počas sčítania ľudu roku 1869 figuroval ako hlava rodiny obývajúcej dom čp. 113 v Bindte, kde býval so svojou matkou a sestrou. V tom čase mal hodnosť „*Oberhuttmann*“ a priamo riadil banskú ťažbu závodu, administratívne však podliehal banskému a hutnému úradu v Liptovskom Hrádku. Od januára 1874 zastával post vrchného štajgra v Bindte. Podľa hodnotenia z roku 1884 bol Adamowsky spôsobilým úradníkom, avšak nemohol pracovať v podzemí, preto mal na starosti praženie rúd. V tom čase bol už ženatý.¹⁷

Ďalší muž, **Franz Peter**, pochádzal z Rakúskeho Sliezka a narodil sa v roku 1850 v Hornom Žukove¹⁸ (dnes časť Českého Těšína). Vychodil nižšiu

reálku, dňa 1. apríla 1867 nastúpil do služieb *Těšínskej komory* a v roku 1869 prišiel do Bindtu ako pomocný úradník. Od 1. januára 1883 pracoval vo funkcii štajgra a v Bindte sa zrejme aj oženil. Mal povest' usilovného a schopného zamestnanca, ktorý vykonával službu aj v podzemí a bol zdatný v účtovníctve.

Andreas Rakus, zrejme brat Paula Rakusa, sa narodil roku 1852 v Neborách západne od Trínca, vzdelanie získal na nižšej reálke v Těšine. Od 1. decembra 1868 je evidovaný ako zamestnanec *Těšínskej komory* a od 1. januára 1882 nastúpil ako štajger v závode Bindt, kde bol o dva roky neskôr hodnotený ako slobodný a pre kancelárske služby vyhovujúci pracovník.

Johann Rozložník pochádzal ako jeden z mála bindtských úradníkov z územia Slovenska. Narodil sa roku 1844 v Dobšinej, vyštudoval Banskú akadémiu v Banskej Štiavnici a 16. septembra 1868 nastúpil do služieb *Těšínskej komory*. Od 1. januára 1882 vzal miesto štajgra v bani Bindt, kde žil aj so svojou manželkou. V práci bol usilovný a vhodný aj pre prácu v podzemí.

Franz Protzner bol zas jediným úradníkom pochádzajúcim z Haliče. Narodil sa v Lipniku v roku 1858 a vzdelanie nadobudol na nižšej reálke, odkiaľ prešiel na Banskú akadémiu v Leobene. Od 15. júna 1875 je evidovaný ako zamestnanec *Těšínskej komory* a 1. januára 1883 prijal miesto nižšieho štajgra II. triedy v Bindte. V roku 1884 bol hodnotený ako usilovný zamestnanec, ktorý veľmi dobre pracoval v službe v podzemí. Jeho pozitívne hodnotenie prispelo k tomu, že požiadal o povýšenie na nižšieho štajgra I. triedy.¹⁹

Z dnešného Poľska pochádzal aj **Josef Twardzik**, ktorý sa narodil roku 1861 v meste Skoczów. Vychodil štyri triedy reálky a 1. októbra 1879 ho prijala *Těšínska komora*, pričom po pár rokoch služby odišiel do Bindtu, kde figuroval od 1. januára 1883 ako vrchný haviar I. triedy. Ako slobodný muž sa naplno venoval práci, v ktorej bol veľmi usilovný a šikovný. Aj napriek svojmu handicapu (bol nedoslýchavý) sa ukázal byť zdatným účtovníkom a kresličom, preto požiadal roku 1884 o povýšenie na nižšieho štajgra II. triedy.

Z neďalekého Bielska zas pochádzal **Moritz Adlof**, kde sa narodil v roku 1852 a kde zároveň vychodil dve

14 GUTTMANN, Oscar. *Ungarisches Montan-Handbuch*, Wien 1881, s. 48.

15 DÉRY, Karl. *Ungarisches Montan-Handbuch*, Wien 1888, s. 53.

16 Slovenský národný archív – Slovenský bankský archív v Banskej Štiavnici (ďalej len SNA-SBA), fond Banská a hutnícka spoločnosť, banská správa Máriahuta (ďalej len BMH), inv. č. 249.

17 SNA-SBA, fond BMH, inv. č. 249.

18 Sčítanie ľudu z roku 1869 uvádza miesto jeho narodenia Hnojník v Rakúskom Sliezsku, pozn. autora.

19 SNA-SBA, fond BMH, inv. č. 249.

triedy tamojšej reálky. Od 1. augusta 1881 nastúpil do práce pre *Těšínsku komoru* ako špeditér v Margecanoch a pridelenú prácu vykonával usilovne a zodpovedne.

Jakob Csisko pochádzal podobne ako Rozložník tiež z Dobšinej; tu sa narodil roku 1858 a následne vychodil banícku školu. Dňa 15. januára 1883 prijal miesto vrchného haviara I. triedy v Bindte, v práci bol považovaný za usilovného a pre banskú službu vhodného pracovníka. Roku 1884 požiadal o povýšenie na nižšieho štajgra II. triedy a neskôr bol preložený do Máriahuty.

Josef Peter sa podobne ako jeho starší brat Franz Peter narodil v Hornom Žukove roku 1864. Vyštudoval za učiteľa, no 15. novembra 1882 nastúpil do služby v *Těšínskej komore*, ktorá ho presunula do Bindtu, kde od 1. januára 1884 zastával miesto vrchného haviara II. triedy. Krátko nato však Peter nastúpil na trojročnú vojenskú službu a zo závodu odišiel.

Karl Leber mal pôvod ako jediný bindtský úradník v Dolnom Rakúsku, narodil sa roku 1855 vo Wiesmathe a vychodil štvortriednu reálku. Dňa 1. júna 1883 prevzal v Bindte miesto dozorcú v pražiarni. V práci bol hodnotený ako síce dobrý zamestnanec, ale málo energický a tiež potrebné skúsenosti v pražiacom procese sa učil len ťažko. **Franz Szep** pochádzal z banského mesta Kremnica, kde prišiel na svet roku 1850. Absolvoval Banskú akadémiu v Banskej Štiavnici a od 1. januára 1884 nastúpil na uvoľnený post vrchného haviara I. triedy v Bindte po predošlom vrchnom haviarovi Jenovi Zenowiczovi. Na tejto pozícii sa ukázal byť pilným a dobrým zamestnancom plným energie.

Eduard Figna bol síce roku 1884 zamestnancom Bindtu, avšak pravdepodobne sa v tom čase podieľal na stavbe jednej železnice. V zoznamoch zamestnancov však figuruje ako vyššie postavený úradník, zrejme účtovník. Jeho podpis sa objavuje v hmotných knihách vedľa podpisu riaditeľa Piovarcsoho počas celých 80. a 90. rokov 19. storočia.

Posledne uvedený pracovník **Josef Olesch** sa narodil v Gerstetz v Slezsku roku 1863. Vychodil dva ročníky učiteľského ústavu a od 13. januára 1884 nastúpil ako chovanec (učeň) do Bindtu. V hodnotení je

uvádzaný ako zodpovedný, dobrý a tichý človek, no nebol nijak zvlášť mimoriadny a schopný. Aj napriek tejto kritike sa časom dokázal vypracovať na banského štajgra.²⁰

Ako vidieť z uvedených krátkych životopisov, mnoho úradníkov pochádzalo z územia Slezska a začínalo svoju profesijnú kariéru v službách *Těšínskej komory* na Těšínsku, teda nepochybne aj v Trineckých železiarňach či iných hutníckych podnikoch. Odtiaľ boli do Bindtu odoslaní až po niekoľkých rokoch služby. Možnosť podieľať sa na spravovaní a rozvoji jednej z mála železorudných baní *Těšínskej komory* mnohí vítali ako možnosť prejaviti svoje schopnosti v menšej konkurencii, o čom svedčí ich dlhodobá služba v Bindte i žiadosti o povýšenie. Niektorí z nich však neboli s miestom na Spiši spokojní a odišli buď k vojsku alebo požiadali o prevelenie.

Osadenstvo v roku 1888 tvoril „*Schichtmeister*“ Paul Rakus, banský merač Karl Piovarcso, revident **Anton Preiss**, banský adjunkt (pomocný úradník) **Hugo Drolz**,²¹ pokladník **Emil Mayer** a závodný lekáreň **Ludwig Fábry**. Mená nižších úradníkov sa neuvádzajú, preto nevieme, aká bola v tom čase osobná migrácia úradníctva. Podľa knihy *Statistischen Notizen der Kammer Teschen* zamestnával toho roku Bindt ešte dvoch vrchných štajgrov, jedného štajgra a nižšieho štajgra, dvoch vrchných haviarov, hájníka a učiteľa.²² Podľa súpisu z roku 1892 bol riaditeľom bane Bindt Karl Piovarcso, banským praktikantom **Emerich Kovatsik** a závodným doktorom Dr. Ludwig Fábry. Ostatní úradníci sa neuvádzali.²³

Podrobný menoslov úradníctva je dostupný až z roku 1895. V registri pre vyplácanie príspevkov pre nemocenskú pokladnicu úradníkov sú uvádzaní celkom štrnásti nižší úradníci. Na mieste vrchného

20 SNA-SBA, BMH, inv. č. 249; ŠAPO, SpA-L, ŽS, inv. č. 2885, sign. 2764, kart. 2758–2804; ZAO, KKT, inv. č. 1450.

21 Hugo Drolz sa stal neskôr riaditeľom bane Máriahuta, pozn. autora.

22 DÉRY, Karl. *Ungarisches Montan-Handbuch*, Wien 1888, s. 53; *Statistischen Notizen der Kammer Teschen. Domänen Sr. kaiserl. und königl. Hoheit des Erzherzogs Albrecht. Verwaltungs-Gebiet der Kammer Teschen in österr. Schlesien, Teschen 1888*, s. 139.

23 DÉRY, Karl. *Ungarisches Montan-Handbuch*, Wien 1892, s. 60

štajgra bol ešte stále 59 ročný Leopold Adamowsky. Eduard Figna zastával post vrchného šafára (*Oberschaffner*) a jediným štajgrom bol Josef Olesch. Nižšími štajgrami sú uvádzaní **Josef Foczko** a Johann Gura, syn bindtského ťažiara Karla Guru. **Paul Przybila** prišiel do Bindtu 1. augusta 1895 zo štúdia na Banskej akadémii v Leobene a pracoval ako vrchný haviar II. triedy. Avšak už 1. októbra odišiel na dvojmesačnú službu k vojsku. **Gustav Klimosch** bol od 1. septembra 1895 preložený do Bindtu, kde pracoval ako nižší šafár II. triedy. Miesta majstrov v kováčskej dielni obsadili **Karl Schmidt** a **Rudolf Filla**, špeditérom bol **Georg Kravjanszky**. Dozor nad arcikniežacimi lesmi a pozemkami mal hájnik **Johann Greisinger** a učiteľom v závodnej škole bol Josef Szedélyi. **Karl Rozlosnik** (zrejme syn predošlého štajgra Johanna Rozložníka) a **Johann Oravec** (ten od 1. mája 1895) boli učňami.²⁴

Josef Foczko sa v roku 1896 stal štajgrom a 1. apríla 1896 prišiel z Máriahtuty do Bindtu **Anton Adrianyi** (1842–1902, absolvent banskoštiavnickej akadémie), ktorý vzal miesto vrchného haviara I. triedy. Učeň Johann Oravec odišiel 1. septembra 1896 na štúdia na Banskú akadémiu v Banskej Štiavnici. Paul Przybila zrejme odišiel zas na štúdia do Leobenu a 1. augusta 1896 sa opäť vrátil na svoje predošlé miesto.²⁵ Roku 1897 boli povýšení dvaja úradníci: Johann Gura na štajgra a Anton Adrianyi na nižšieho štajgra II. triedy. Adrianyi však tento post zastával len do 30. apríla 1897, kedy zo závodu odišiel. Učeň Oravec sa počas letných prázdnin dočasne (od 1. júna do 30. septembra) vrátil na svoje miesto do Bindtu.²⁶ Nižší šafár Gustav Klimosch bol 1. októbra 1898 z práce prepustený. Učeň Oravec sa 1. júla 1898 vrátil z akadémie v Banskej Štiavnici a vrchný haviar Karl Rozlosnik zas 1. októbra 1898 narukoval k vojsku.²⁷ V roku 1899 bolo tiež vedených 14 úradníkov, no došlo k početnejším personálnym a hodnostným zmenám. Eduard Figna je uvádzaný ako „*Officiant*“, čo zrejme bol len iný názov pre šafára a o rok neskôr je uve-

dený ako účtovník. Josef Foczko bol 1. júla povýšený zo štajgra II. triedy na štajgra I. triedy a spolu s nim bol povýšený na nižšieho štajgra II. triedy aj Paul Przybila. Przybila dňa 1. apríla 1900 odišiel pracovať do Máriahtuty. Vrchný haviar Karl Rozlosnik od 1. septembra 1899 odišiel študovať na Banskú akadémiu v Banskej Štiavnici (počas leta 1900 sa dočasne vrátil do Bindtu) a vrchný haviar Johann Oravec 1. októbra 1899 narukoval na trojročnú službu k vojsku. Z hájnika Greisingera sa stal vrchný horár a 1. októbra do závodu dočasne (do 23. decembra) nastúpil ako manipulant **Mathias Szentgirnner**. Na jeho miesto nastúpil začiatkom roku 1900 **Franz Christoph** a v novembri toho istého roku k nemu pribudol aj manipulant **Guido Christian**.²⁸ Josef Olesch bol v roku 1901 povýšený na vrchného štajgra a zaradil sa tak po bok Leopolda Adamowského. Vtedy na miesto štajgra nastúpil aj **Josef Reményi** a ďalším kováčskym majstrom sa stal **Samuel Nauritz**. Manipulant Guido Christian dňa 16. januára 1901 bol preložený na šachtu Gabriela (*Gabrielenzeche*) v ostravsko-karvinskom revíri a v ten deň prišiel z tejto šachty do Bindtu na jeho miesto **Gottlieb Příkryl**. Karl Rozlosnik sa vrátil z banskoštiavnickej akadémie 1. júla 1901 a vrchný haviar Johann Oravec 16. septembra 1902 narukoval k vojsku.²⁹

Táto kapitola mala za cieľ v prvej časti ukázať spektrum úradníkov závodu Bindt podľa krátkych životopisoch jeho predstaviteľov a v druhej časti pohyb úradníctva za obdobie 1895–1902, ktorý ukazuje, že mnoho úradníkov a učňov absolvovalo banské akadémie a narukovali k vojsku. Po skončení týchto „výjazdov“ sa zvyčajne úradníci vracali naspäť do Bindtu a umožnilo im to kariérny posun na vyššie priečky v hierarchii úradníckeho zboru.

Manažment banského závodu Máriahtuta

Zrekonštruovať personálne zloženie a mobilitu úradníkov banského závodu Máriahtuta v Žakarovciach je zložitejšie, pretože archívne pramene nám poskytujú

24 ZAO, KKT, inv. č. 1343.

25 ZAO, KKT, inv. č. 1344.

26 ZAO, KKT, inv. č. 1345.

27 ZAO, KKT, inv. č. 1346.

28 ZAO, KKT, inv. č. 1347, 1348.

29 ZAO, KKT, inv. č. 1349, 1350.

podrobné údaje iba pre obdobie rokov 1896 až 1902. V počiatočných dobývania železných rúd *Těšínskou komorou* v Žakarovciach a okolí spadali tieto práce pod dohľad banského úradu v Bindte. Mária huta sa ako organizačne-správna jednotka osamostatnila až v roku 1885, toto rozdelenie bolo teda umožnené až po dostavbe a rozbehnutí závodu Mária huta, kedy tu bola zriadená nová administratíva s vlastnou agendou a úradníctvom. Podrobná štruktúra úradníckeho zboru však nie je známa, predpokladáme, že mohla byť veľmi podobná bindtskej.

V roku 1888 bol riaditeľom závodu **Paul Rakus**³⁰, okrem neho na liste úradníkov figuroval aj pokladník **Anton Preisz**, technický adjunkt **Hugo Drolz** a pokladničný adjunkt **Emil Mayer**. Nižšie úradníctvo tvoril štajger, dvaja nižší štajgri, dvaja vrchní haviari, jeden diurnista, majster; učeň a v závode pracovalo 401 robotníkov. Závodným lekárom bol **Dr. Löwenbein** v Gelnici.³¹ Paul Rakus bol uvádzaný na poste závodného riaditeľa aj v roku 1892, na mieste pokladníka bol **Hans Michnik** a banským adjunktom bol Hugo Drolz. Okrem nich tvorili manažment závodu štyria štajgri, štyria dozorcovia a dvaja učni.³²

Zápisy z registra pre vyplácanie príspevkov pre nemocenskú pokladnicu úradníkov z roku 1895 ďalej uvádzajú vyšších a nižších úradníkov pôsobiacich v závode Mária huta. Ich mobilita a presúvanie medzi závodmi bola natoľko častá, že len tento rok bolo v závode uvedených sedemnást mužov, z nich však len jedenást tu pôsobilo po celý rok a mohli sa radit medzi stálych zamestnancov. Z nich bol úradníkom najvyššej šarže zo zoznamu uvedený **Johann Rozložník**, vrchný štajger I. triedy, ktorý sem prišiel z bane Bindt. Ďalej to bol vrchný štajger II. triedy **Jakob Csisko**, vrchný šafár II. triedy **Emil Turek**, štajger I. triedy **Jeno Zenovics**, šafár I. triedy **Josef Farkas**, štajger

II. triedy **Josef Peter**, nižší štajger I. triedy **Julius Rakus**, zámočnícky majster **Rudolf Szymansky**, majster **Johann Motznik**, diurnista **Julius Skazel** a banský učeň **Emil Turek** (menovec vyššie uvedeného vrchného šafára). Ostatní uvedení úradníci v priebehu roka dali výpoveď alebo boli presunutí na iné pôsobisko. Jedným z nich bol nižší šafár I. triedy **Josef Cinciala**, ktorý v apríli zo závodu odišiel a tiež **Gustav Klimosch**, nižší šafár II. triedy, preložený v auguste do závodu Bindt. Okrem nich v roku 1895 do práce v Mária hute nastúpili vrchný haviar **Anton Adrianý** a merač uhlia (*Kohlmesser*) I. triedy **Heinrich Russek** (obaja v auguste); tiež merač uhlia II. triedy **Alois Binder** a banský učeň **Stefan Zsaremba**, ktorý bol neskôr povýšený na vrchného haviara II. triedy (obaja prišli v septembri).³³

Roku 1896 sa už ako závodný riaditeľ uvádza Hugo Drolz. Pod sebou mal približne pätnásť úradníkov, dozorcov a učňov. *Ungarisches Montan-Handbuch* uvádza ešte mená troch úradníkov: technického asistenta **Leopolda Eckera**, pokladníka Johanna Michnika a praktikanta **Friedricha Elsnera**. Daný rok došlo k rozsiahlejšej mobilite úradníctva; napríklad vrchný haviar I. triedy Anton Adrianý bol 1. apríla 1896 presunutý do závodu Bindt a nižší šafár II. triedy Julius Skazel dňa 15. septembra odišiel zo závodu Mária huta. Dňa 3. februára 1896 bol z Mária huty do Petřvaldu (*Peterswald*) preložený vrchný haviar II. triedy Stefan Zsaremba, ten sa však po vykonaní služby vrátil 15. septembra naspäť do Mária huty. V roku 1896 podali výpoveď aj obaja merači uhlia: Heinrich Russek odišiel 15. februára a Alois Binder 1. októbra 1896 (ten sa však ďalší rok vrátil). V októbri tohto roku pribudli v závode aj vrchný šafár III. triedy **Johann Gaiditza** a banský učeň **Gottlieb Příkryl**, ktorý nahradil dovtedajšieho učňa **Emila Tureka**.³⁴

V roku 1897 bol Jeno Zenovics povýšený na vrchného štajgra II. triedy a Julius Rakus na štajgra II. triedy. Výpoveď z Mária huty podali Johann Gaiditza (15. septembra odišiel do Těšína) a vrchný haviar II. triedy Gottlieb Příkryl, ten 30. septembra odišiel

30 Nie je však jasné, či v tomto období Rakus riadil obe železorzudné závody, alebo na istý čas vzal miesto riaditeľa Mária huty a v Bindte pôsobil iný riaditeľ.

31 *Statistischen Notizen der Kammer Teschen. Domänen Sr. kaiserl. und königl. Hoheit des Erzherzogs Albrecht. Verwaltungs-Gebiet der Kammer Teschen in österr. Schlesien, Teschen 1888*, s. 139 – 142; DÉRY, Karl. *Ungarisches Montan-Handbuch*, Wien 1888, s. 60.

32 DÉRY, Karl. *Ungarisches Montan-Handbuch*, Wien 1892, s. 68.

33 ZAO, KKT, inv. č. 2646.

34 ZAO, KKT, inv. č. 2647.

pracovať do Karvinej. Do práce bol v apríli prijatý vrchný štajger II. triedy **Paul Rakus**, v októbri nižší šafár II. triedy **Rudolf Stiasny** a v októbri tiež diurnista **Johann Sikora**. Ako posledný novo prijatý úradník bol vedený **Ignatz Blümel**, ktorý zastával pozíciu mechanika v kováčskej dielni. Do práce nastúpil v novembri a dňa 1. februára 1898 bol prepustený. Roku 1898 je zaznamenaný aj prvý prípad úmrtia v službe – dňa 15. júla zomrel šafár Josef Farkas. To bol jediný prípad poklesu počtu úradníctva, pretože daný rok sa manažérsky zbor rozrástol o merača uhlia II. triedy **Leopolda Brücka**, majstra v rudnej úpravni (*Waschmeister*) **Georga Schuberta** (obaja nastúpili do práce v novembri) a učňa **Paula Petera** (v službe od 1. augusta). Spomenúť treba aj vrchného haviara Stefana Zsarembu, ktorý od 1. januára 1898 až do konca júla študoval na Banskej akadémii v Leobene a do Máriahuty sa vrátil 1. augusta. Zsaremba natrvalo opustil žakarovský závod až 15. júna 1899.³⁵

K výraznejším zmenám medzi úradníctvom došlo až v priebehu roku 1899, kedy sa medzi manažérske funkcie zaradil aj oficiant (*Offiziant*) a manipulant. Oficiantmi sa stali vrchný šafár Emil Turek a vrchný štajger Paul Rakus, ďalej manipulantmi IV. triedy boli menovaní Alois Binder, Johann Sikora a **Carl Christoph**, ktorý prišiel do závodu 1. marca 1899. Spolu s ním daný rok prišiel aj **Josef Hoffmeister**, aby od júla vzal pozíciu vrchného haviara II. triedy.³⁶

Zloženie úradníctva banského závodu Máriahuta v roku 1900 môžeme zrekonštruovať len sčasti. Miesto závodného riaditeľa zastával Hugo Drolz, avšak mená vyšších úradníkov a pokladníka známe nie sú. Medzi nižším úradníctvom figuruje sedemnást mužov, z nich v uvedenom roku dva z práce odišli a dvaja noví prišli. Zloženie bolo nasledovné: oficiant II. triedy Emil Turek, oficiant III. triedy Paul Rakus, vrchný štajger II. triedy Jacob Csisko, vrchní štajgri III. triedy Jenó Zenovics³⁷ a Josef Peter, štajger I. triedy Julius Rakus, manipulant I. triedy Alois Binder, Carl Christoph

35 ZAO, KKT, inv. č. 2648–2650.

36 ZAO, KKT, inv. č. 2650.

37 Zenovicsovi bola daného roku zrejme znížená hodnosť o jeden stupeň, nakoľko ešte v roku 1899 zastával pozíciu vrchného štajgra II. triedy.

a Johann Sikora, vrchný haviar II. triedy Josef Hoffmeister, zámočnícky majster Rudolf Szymansky, majster v pražiarni Johann Motznik, majster v rudnej úpravni Georg Schubert (1. apríla odišiel z práce) a banský učeň Paul Peter. Ďalej to bol vrchný haviar III. triedy **Michal Hentsár**, ktorý síce dňa 1. marca 1900 odišiel zo zamestnania, avšak nevieme, kedy bol do závodu prijatý, nakoľko minulý rok sa vo výkazoch nespomína. Novo prijatými úradníkmi bol nižší štajger **Paul Przybilla** (pôvodne úradník v Bindte, do práce nastúpil v apríli) a učeň **Emil Broda** (nastúpil v septembri).³⁸

Prvý rok 20. storočia sa pre úradníkov Máriahuty nezačal práve najšťastnejšie, pretože v apríli 1901 umrel jeden z najvyšších manažérov závodu – oficiant II. triedy Emil Turek a jeho miesto ostalo neobsadené. O jednu platovú triedu si polepšil oficiant Paul Rakus. O jednu platovú triedu si postúpili aj manipulant I. triedy Alois Binder a Johann Sikora (tí boli povýšení aj nasledujúci rok) ako aj vrchný haviar Josef Hoffmeister. Ako nový pracovník sa v závode roku 1901 uvádza aj vrchný haviar II. triedy **Johann Pocsabay**, o ňom však nevieme, kedy nastúpil do služby. Dňa 1. augusta 1901 spoločne nastúpili do práce aj vrchní haviari I. triedy **Adalbert Bochacz** a **Gustav Longauer**; do konca roka nastúpili ešte ďalší dvaja manipulant I. triedy: dňa 1. novembra to bol **Rudolf Dostal** a 1. decembra zas **Ludwig Elischer**. Krátkodobú epizódu v závode mal manipulant IV. triedy **Paul Danel**, od jeho nastúpenia do práce v júni neuplynuli ani dva mesiace a 1. augusta už odišiel pracovať do Těšína.³⁹ V roku 1902 bol učeň Paul Peter povýšený na manipulanta V. platovej triedy a ako manipulant IV. triedy sa uvádza aj **Johann Adolf**, avšak opäť bez dátumu nástupu do zamestnania. Okrem nich do Máriahuty prišiel v septembri aj banský učeň **Andreas Martinko**.⁴⁰

Posledné zachované údaje o zložení úradníctva Máriahuty z čias *Těšínskej komory* sa viažu k roku 1905, kedy miesto riaditeľa zastával Leopold Ecker a v závodnej kancelárii mal k dispozícii aj inžiniera

38 ZAO, KKT, inv. č. 2651.

39 ZAO, KKT, inv. č. 2652.

40 ZAO, KKT, inv. č. 2653.

Antona Hendricha, adjunkta **Eugena Piovarcsyho** a pokladníka **Johanna Michnika**. Závodným lekárom bol Dr. Samuel Lövenbein v Gelnici. O personálnom zložení nižšieho úradníctva informácie chýbajú.⁴¹

Záver

Cieľom štúdie je podať prehľad úradníctva hornouhorských banských závodov Kniežacej *Těšínskej komory* na základe zachovaných a dodnes málo preskúmaných archívnych prameňov z pozostalosti komory uschovaných v českých a slovenských archívoch, ako tiež vydaných prameňov a dobovej literatúry. Túto úlohu do veľkej miery komplikuje povaha archiválií, nakoľko torzovitost' mnohých archívnych dokumentov nám neumožňuje komplexný pohľad na stav, štruktúru a zloženie banského manažmentu, ich životné osudy ani profesijnú mobilitu za celé sledované obdobie, ale iba za krátke časové úseky. Napriek tomu sa podarilo zrekonštruovať časovo kratší vývoj osadenstva oboch závodov a zistiť mená a údaje k niekoľkým desiatkam úradníkov. Zo zachovaných prameňov vyplýva, že veľká časť úradníkov pochádzala buď z okolia samotného závodu, alebo z oblasti Rakúskeho Sliezska, kde pracovala v podnikoch *Těšínskej komory* a do Bindtu prichádzali až po niekoľkých rokoch služby. Vyšší baníski úradníci absolvovali štúdiá na Banskej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici, ktoré sa zároveň stávali aj jedným z najčastejších dôvodov krátkodobého prerušenia pôsobenia v Bindte a v Máriaľute (spolu s vojenskou službou). Štúdiá tvoria odrazový mostík do problematiky banského úradníctva železozrudných závodov v Hornom Uhorsku v 19. storočí a po rozšírení výskumu aj o obdobie po roku 1906 (až po zánik oboch závodov v rokoch druhej svetovej vojny) bude ďalším cieľom vypracovať rozsiahlu archontológiu úradníctva *Těšínskej komory*, resp. jej nasledovníkov *Rakúskej banskej a hutnej spoločnosti* a nostrifikovanej *Banskej a hutnej spoločnosti*.

Archívne pramene

Archív OKD, Ostrava, fond Báňská a hutní společnost – osobní karty, kart. 65, inv. č. 1571.

SNA-SBA, fond Banská a hutnícka společnost, banská správa Máriaľuta (BMH), inv. č. 249.

Štátny archív v Prešove (ŠAPO), pracovisko Spišský archív v Levoči (SpA-L), fond Župa spišská 1860–1922 (ŽS), inv. č. 2885, sign. 2764, kart. 2758–2804.

Zemský archív v Opave (ZAO), fond Knižecí komora těšínska 1439–1922 (KKT), inv. č. 1343–1350, 1363, 1450–1457, 1467, 2646–2653.

ZAO, fond Báňská a hutní společnost – Generální ředitelství (BH-GŘ), inv. č. 2286, kart. 414.

Tlačené pramene

GUTTMANN, Oscar. Magyar bánya-kalauz – Ungarisches Montan-Handbuch, roč. 1, Wien 1881.

DÉRY, Károly. Magyar bánya-kalauz – Ungarisches Montan-Handbuch, roč. 2, Wien 1888.

DÉRY, K.: Magyar bánya-kalauz – Ungarisches Montan-Handbuch, roč. 3, Wien 1892.

DÉRY, K.: Magyar bánya-kalauz – Ungarisches Montan-Handbuch, roč. 4, Wien 1896.

DÉRY, K.: Magyar bánya-kalauz – Ungarisches Montan-Handbuch, roč. 5, Wien 1900.

DÉRY, K.: Magyar bánya-kalauz – Ungarisches Montan-Handbuch, roč. 6, Wien 1905.

LISZKAY, Gusztáv. Uti-jegyzetek. Bányaszati és kohászati lapok (BKL), roč. X, 1877, s. 43.

41 DÉRY, Karl. *Ungarisches Montan-Handbuch*, Wien 1905, s. 106.

Montanhandbuch des österreichischen Kaiserthums für 1857. Wien 1857.

KRAUS, Johann Baptist Karl. Handbuch für das Berg-, Münz- und Forstwesen im Kaiserthume Österreich für 1854. Wien 1854.

KRAUS, Johann Baptist Karl. Handbuch für das Berg-, Münz- und Forstwesen im Kaiserthume Österreich für 1856. Wien 1856.

KRAUS, Johann Baptist Karl. Montanhandbuch des österreichischen Kaiserthums für 1863. Wien 1863.

KRAUS, Johann Baptist Karl. Montanhandbuch des österreichischen Kaiserthums für 1864. Wien 1864.

Statistischen Notizen der Kammer Teschen. Domänen Sr. kaiserl. und königl. Hoheit des Erzherzogs Albrecht. Verwaltungs-Gebiet der Kammer Teschen in österr. Schlesien, Teschen 1888.

Literatúra

GAUČÍK, Štefan. Podnik v osídlach štátu. Podnikateľské elity na príklade Rimamuránsko-šalgótarjánskej železiarskej spoločnosti. Bratislava 2020.

MATIS, Herbert. Die „visible hand“ – Der Unternehmer als Agens der Entwicklung und die Managerial Revolution. In Unternehmer und Unternehmen. Festschrift für Alois Brusatti. Wien 1998.

MYŠKA, Milan. Problémy a metody hospodárskych dejín. Metodické problémy studia dejín sekundárneho sektoru. Ostrava 2010.

REDLICH, Fritz. Der Unternehmer in Theorie und Wirklichkeit. In REDLICH, F.: Der Unternehmer. Göttingen 1964.

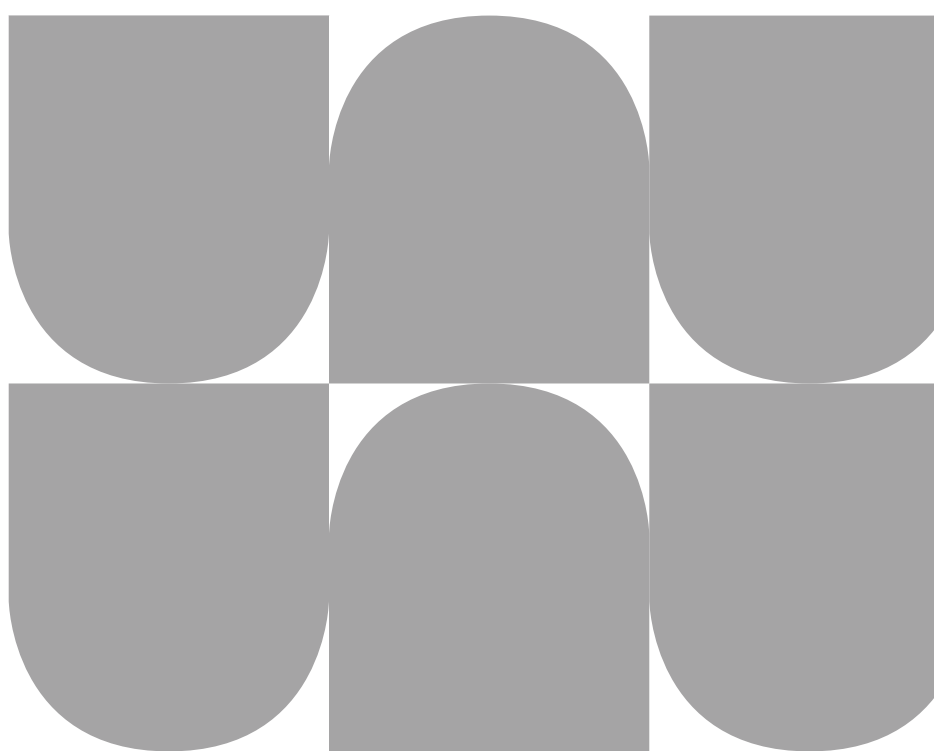
Mgr. Lukáš Patera (1995) - je interným doktorandom na Filozofickej fakulte Ostravskej univerzity v Ostrave so špecializáciou na hospodárske a sociálne dejiny novoveku. Zaoberá sa dejinami baníctva a železiarstva v Uhorsku v období 1848 - 1945, hospodárskymi dejinami strednej Európy, dejinami priemyslu, dopravy, technickými pamiatkami a históriou kúpeľníctva. Je autorom viac než 40 odborných článkov a štúdií, ako aj autorom a spoluautorom viacerých monografií. Od roku 2020 zároveň pôsobí v združení Čierne diery, ktoré sa venuje mapovaniu a záchrane industriálneho dedičstva na Slovensku.

Mgr. Lukáš Patera

Slovenská 2564/52
05 201 Spišská Nová Ves
lukas.patera24@gmail.com

doktorant
Katedra histórie
Filozofická fakulta
Ostravská univerzita

RECENZIE A ANOTÁCIE

VZDĚLÁNÍ – SPOLEČNOST – HOSPODÁŘSTVÍ

Miroslav Lacko

KADLEC, Petr. *Vzdělání – společnost – hospodářství*. Utváření profesně vzdělávací infrastruktury v Předlitavsku od poloviny 19. století do roku 1914 na příkladu rakouského Slezska. Ostrava; Červený Kostelec : Ostravská univerzita; Nakladatelství Pavel Mervart, 2020, 671 s. ISBN 978-80-7599-228-4.

Rozsiahla monografia historika Petra Kadleca, ktorý sa špecializuje na dejiny školstva a modernizácie v „dlhom“ 19. storočí a pôsobí na Filozofickej fakulte Ostravskej univerzity v Ostrave, pojednáva o vzniku inštitúcií odborného školstva od polovice 19. storočia až do obdobia prvej svetovej vojny v rakúskych krajinách Habsburskej monarchie s dôrazom na územie rakúskeho Slezska. Monografiu tvorí päť hlavných častí členených na viaceré kapitoly a podkapitoly. Prvú časť (s. 19 – 61) tvorí pohľad do bádateľských problémov a metodológie výskumu, ako aj zhodnotenie pramennej základne a stavu bádania. V predmetnej úvodnej časti autor predstavuje svoj bádateľský záujem, ktorý v rámci tejto práce koncentroval na štátnu vzdelávaciu politiku, zmeny vo vnímaní odborného vzdelávania, vplyv politických a ekonomických aktérov na formovanie profesného školstva, zámery štátnych i neštátnych orgánov pri zriaďovaní odborných škôl, zmeny organizácie a obsahov vzdelávania v skúmanom období, ako aj skladbu žiactva a kvalifikačný profil absolventov odborných škôl. Dôležitosť takto koncipovaného výskumu autor tiež vysvetľuje v úvode a pripomína, že pod vplyvom industrializácie sa ukázali tradičné formy vzdelávania a profesnej prípravy v rodinách, či remeselníckych dielňach ako nepostačujúce a museli byť postupne nahradené odborným školstvom. V procese výskumu autor kombinoval makro-perspektívu, ktorú využil najmä pri skúmaní štátnej politiky v tejto sfére, s mikrohistorickou analýzou, ktorá mu zas umožnila nahliadnuť do činnosti jednotlivých škôl v Slezsku. Pod odborným vzdelávaním P. Kadlec rozumie špecifický segment vtedajšieho školstva, ktorého

cieľom bola odborná príprava kádrov pre priemyselné, obchodné i poľnohospodárske podniky. Zároveň zosťavil aj podrobnú kategorizáciu týchto škôl v sledovanom období.

Druhá časť monografie (s. 62 – 109) je venovaná súdobým diskurzom o odbornom vzdelávaní v kontexte hospodárskeho života rakúskej spoločnosti v 19. storočí, pričom zásadnú úlohu v tomto diskurze hrala špecializácia robotníckych i remeselníckych povolání v procese vtedajšej industrializácie. V popredí autorovo záujmu stoja tzv. stredné technické kádre, ktoré predstavovali nový element personálneho obsadenia v priemyselných podnikoch. V tejto súvislosti by som dal do pozornosti skutočnosť, že v niektorých priemyslových odvetviach, ktoré už v období 18. storočia možno označiť ako ranoindustriálne, a to najmä baniectvo a hutníctvo, sa sformovala široká vrstva stredných technických kádrov. Títo technici boli vo svojej špecializácii aj odborne vzdelávaní, a sice rôznymi inštitúciami. Uvedený fenomén sa však v priebehu 19. storočia dotkol už všetkých výrobných odvetví. Detailne v tejto časti analyzuje autor štátnu hospodársku politiku v druhej polovici 19. storočia a jej dopady na oblasť odborného vzdelávania.

V tretej časti pod názvom „*Rozvoj soustavy profesního vzdělávání v Rakousku do první světové války*“ (s. 111 – 351) autor skúma systém odborného vzdelávania už od jeho počiatkov, tak prvé odborné školy v Habsburskej monarchii, ako aj iné formy šírenia profesného vzdelania a osvetu. Pritom nevynecháva ani celoštátny kontext predmetnej témy, ale neraz prináša i komparáciu s inými európskymi štátmi. Podrobne analyzuje jednotlivé kategórie škôl (pre

priemysel a živnosti, poľnohospodárske školy, obchodné školy, rôzne typy štátnych škôl, či odborovo profilované školy, dievčenské školy a pod.), obsah nimi ponúkaného vzdelávania, ako aj formy výuky na takýchto školách. Na spomínaný obširný výklad o formovaní systému odborných škôl v tretej časti priamo nadväzuje aj štvrtá časť monografie s fókusom na premenu odborného vzdelávania v Sliezske od polovice 19. storočia do roku 1914 (s. 353 – 575). Rozsiahla tretia i štvrtá časť tvoria ťažisko celej monografie, pričom v štvrtej časti autor prezentuje viaceré mikrohistorické sondy do skúmanej problematiky a na nich ilustruje rozličné politické i ekonomicko-sociálne problémy vtedajšieho odborného školstva v Sliezske. Ako príklad možno spomenúť konflikt pri otvorení súkromnej baníckej školy v Doubrave na Karvinsku v roku 1907, na ktorej sa realizovala výuka v poľskom jazyku. O jej zriadenie sa usilovala tamojšia poľská komunita a škola mala vzdelávať banských technikov a dozorcov pre banské revíry nielen vo východnom Sliezske, ale aj v Haliči. Proti jej zriadeniu ale vystúpili banské podniky ostravsko-karvinského revíru na čele s Vítkovickým banským a hutným ťažiarstvom a označili tento zámer za akciu poľských nacionalistov, ktorá nemala opodstatnenie. Argumentovali proti doubravskej škole aj tým, že poľskí adepti mohli študovať na baníckej škole v Moravskej Ostrave a nová škola by si vyžadovala ďalšie – podľa nich zbytočné – náklady. Štátne orgány však zaujali zdržanlivý postoj k argumentom odporcov a škola v Doubrave napokon získala povolenie na prevádzku (s. 444 – 454).

Poslednú – piatu – časť knihy tvorí záverečné zhodnotenie prezentovaných bádateľských výsledkov (s. 577 – 592). Monografiu uzatvára zoznam prameňov a literatúry, zoznam obrazových a mapových príloh, ako aj zhrnutie v anglickom a nemeckom jazyku. Kniha je tiež vybavená mennými a miestnymi registrami. Záverom možno vyzdvihnúť, že Kadlecova monografia svojim širokým analytickým a komparatívnym záberom predstavuje pozoruhodný prínos k poznaniu dejín školstva v krajinách bývalej Habsburskej monarchie, ako aj k problematike modernizačných procesov v tomto regióne. Rozhodne tak presahuje teritoriálne vymedzený rámec rakúskeho Sliezska a je cennou

príručkou pre ďalší výskum „dlhého“ 19. storočia. Navyše, z hľadiska slovenskej historiografie treba pripomenúť, že môže poslúžiť aj ako inšpirácia pre spracovanie uhorských reálií v sledovanom období.

Mgr. Miroslav Lacko, PhD.

historik
Friedrich-Schiller-Universität Jena
Nemecko
mir.lacko@gmail.com

REALITA JE LEN MASKOU DUCHA. NOVÁ MONOGRAFIA EDMUNDA GWERKA V KONCEPCII ZSÓFIE KISS-SZEMÁN

Mária Janušová

KISS-SZEMÁN, Zsófia. *Edmund Gwerk. Realita je len maskou ducha*. Bratislava : Galéria mesta Bratislavy, 2021, 277 s. ISBN 978-80-8228-000-8.

Galéria mesta Bratislavy vydala v roku 2021 dôležitú monografiu štiavnického rodáka Edmunda Gwerka s názvom *Realita je len maskou ducha*.¹ Publikáciu koncipovala historička umenia Zsófia Kiss-Szemán a je výsledkom autorkinho niekoľkoročného výskumu, ktorý realizovala aj v Slovenskom banskom múzeu. Monografia vyšla pri príležitosti výstavy *Edmund Gwerk: Paralely a paradoxy*, ktorá bola predstavená záverom roka 2020 v Bratislave, následne pokračovala do Stredoslovenskej galérie v Banskej Bystrici a Galérie Jozefa Kollára v Banskej Štiavnici.² Jedná sa o pomerne rozsiahlu publikáciu, prinášajúcu nové pohľady na tvorbu a osobnosť Edmunda Gwerka.³ Autorka sa v monografii opiera nielen o umelecké diela, ale aj o maliarove dobové texty o umení či súkromnú korešpondenciu. Vďaka tomu kniha ponúka širokú, objektívnu a kritickú interpretáciu významného predstaviteľa slovenskej moderny.

Publikácia pozostáva z úvodu, jadra s reprodukciami diel a rôznych príloh s množstvom materiálu. Autorka v úvodnej kapitole predstavuje komplikovanú osobnosť maliara – intelektuála a presvedčeného ľavičiara. Jeho tvorbu a umelecký vývin tu prirodzene prepája s maliarovým myslením o umení. V tomto

kontexte nás Kiss-Szemán upozorňuje na dve zásadné teoretické state Edmunda Gwerka: *O umení, umeleckom diele a umeleckej kritike* (1928) a *O proletárskom umení, diletantizme, benátskom bienále a o inom* (1934).⁴

Hlavná časť knihy sa zameriava na Gwerkovu výtvarnú tvorbu. Kiss-Szemán rozdelila umelecký materiál do deviatich tematických skupín. Ako prvej sa venuje téme autoportrétu.⁵ Tvrdí, že Gwerk nevytváral vlastné portréty kvôli určitému sebaspochybňovaniu či sebaanalýze, ale s cieľom potvrdenia svojej identity.⁶ Ako naznačuje autorka, Gwerkovo typické sebaportretovanie na pozadí štiavnických hôr môžeme čítať aj ako istý prejav umelcovej legitímácie – Gwerk tým poukazoval na priestor, kam patrí, teda do prírody a Banskej Štiavnice.⁷ Jeho najstarší autoportrét sa nachádza v našej zbierke.⁸ Kiss-Szemán považuje toto sebazobrazenie umelca na Sitne, využívajúce ostrý farebný kontrast tmavého oblečenia a svetlej oblohy, za prototyp pre neskoršie Gwerkove autoportréty.⁹

Predmetom nasledujúcej kapitoly je pôsobenie Edmunda Gwerka v nagybánskej maliarskej kolónii.¹⁰ Táto

1 KISS-SZEMÁN, Zsófia: *Edmund Gwerk. Realita je len maskou ducha*. Bratislava: Galéria mesta Bratislavy 2021.

2 *Edmund Gwerk: Paralely a paradoxy*, kurátorka Zsófia Kiss-Szemán. Galéria mesta Bratislavy, Bratislava 15.12.2020 – 13.6.2021; Stredoslovenská galéria, Banská Bystrica, 2.7. – 3.10.2021; Galéria Jozefa Kollára, Banská Štiavnica, 23.10.2021 – 13.3.2022.

3 Kniha má 277 strán.

4 Pozri bližšie: Namiesto úvodu. In: KISS-SZEMÁN 2021 (cit. v pozn. 1), s. 7 – 16.

5 Autoportrét ako permanentné sebauvrdenie. In: *Ibidem*, s. 17 – 30.

6 *Ibidem*, s. 19.

7 *Ibidem*.

8 Edmund Gwerk, *Autoportrét*, 1920, olej na plátne, 46 x 59,9 cm, v zbierke SBM s evidenčným číslom UH 2298.

9 KISS-SZEMÁN 2021 (cit. v pozn. 1), s. 20.

10 Nagybánya – „Študent sa musí stať predovšetkým fanatikom

významná uhorská škola nadviazala na francúzsky Barbizon a v stredoeurópskom umení presadila nový prístup ku krajinomalbe. Podľa Kiss-Szemán si Gwerk z nagybánskej školy odniesol najmä využívanie kontrastu svetla a tieňa, zobrazovanie figúr v nenútených pózach či celkové úsilie o prepojenie človeka s prírodou.¹¹ Autorka do tejto časti monografie zaradila aj dva obrazy zo zbierok SBM – *Chata Andreja Kmeťa na Sitne*¹² a *Príprava obeda*¹³.

Ďalšia sekcia sa zaoberá umelcovou portrétnou tvorbou.¹⁴ Kiss-Szemán tu spomína vplyv učiteľa Eduarda Ballóa, vďaka ktorému sa aj Gwerk zaoberal realistickým portrétom s úsilím o vystihnutie charakteru portrétovaného.¹⁵ V portrétoch uplatňoval neutrálne pozadie, pričom sa sústreďoval najmä na tvár či ruky, ktoré zachytával v pohybe alebo komplikovanej polohe. Niekedy nechal vyniknúť aj dekor či textilie, ako to bolo i v prípade diela z našej zbierky s názvom *Priateľka*¹⁶.

Po portrétoch nasleduje téma *Horské symfónie* pojednávajúca o motívoch hôr, vrchov, kopcov či lesa.¹⁷ Kiss-Szemán v súvislosti s touto problematikou pripomína, že Gwera pri stvárňovaní horských motívov významne inšpirovali maľby Antona Jasuscha.¹⁸ Vplyv Jasuscha na Gwerkove krajinomalby si je možné uviesť aj pri diele z našej zbierky *Zrod svetla / Hory a východ Slnka*¹⁹, ktoré využíva bohatú farebnosť, rytmus vlnovitých línií či kontrasty svetla a tieňa.

Samostatná kapitola v knihe prehovára o Gwerkovej

fascinácii vrchom Sitno.²⁰ Práve na Sitne strávil po skončení štúdia niekoľko rokov a vytvoril tu svoje najvýznamnejšie diela. Samota v lone prírody mala na umelca mimoriadny vplyv. Gwerk počas sitnianskeho pobytu intenzívne prenikol do prírody, vďaka čomu si zdokonalil svoj prístup ku krajinomalbe. Autorka tu začlenila aj viacero obrazov zo zbierok SBM: *Nedeľné popoludnie*²¹, *Hodrušské jazero z Tanádu*²², *Rozhľadňa na Sitne*²³ či *Pohľad zo Sitna*²⁴.

Krajinomalba je predmetom i ďalšej časti, ktorá sa zaoberá dielom *Zimný večer*.²⁵ Kiss-Szemán považuje túto maľbu za výnimočnú, veľmi dynamickú a mystickú s výrazným vplyvom El Greca.²⁶ Následne autorka prechádza k umelcovej tvorbe figuratívnych malieb.²⁷ I keď je Gwerk skôr známy najmä ako tvorca krajín alebo portrétov, Kiss-Szemán vyzdvihuje aj jeho figurálne obrazy. Nachádzajú sa tu i dve monumentálne kompozície zo zbierok SBM *V nedeľu popoludní*²⁸ a *Nezamestnaní / Starosti*²⁹, ktoré nám sprostredkujú ťaživú atmosféru finančnej krízy 30. rokov 20. storočia.

Posledné dve tematické skupiny sa zameriavajú na krajinárske zobrazenia. Prvá sa venuje dramatickému motívu víchrice, búrky či vetra, ktorý bol často prítomný v dielach Edmunda Gwera.³⁰ Istý kontrast k týmto napätým a pochmúrnym výjavom predstavuje

prírody". In: *Ibidem*, s. 31 – 46.

11 *Ibidem*, s. 36.

12 Edmund Gwerk, *Chata Andreja Kmeťa na Sitne*, 1921, olej na plátne, 56 x 51 cm, v zbierke SBM s evidenčným číslom UH 3234.

13 Edmund Gwerk, *Príprava obeda*, 1922, olej na lepenke, 44 x 49 cm, v zbierke SBM s evidenčným číslom UH 2299.

14 Portrét. In: *KISS-SZEMÁN 2021* (cit. v pozn. 1), s. 47 – 60.

15 *Ibidem*, s. 49.

16 Edmund Gwerk, *Priateľka*, 1920, olej na plátne, 64 x 74,4 cm, v zbierke SBM s evidenčným číslom UH 3274.

17 Horské symfónie. In: *KISS-SZEMÁN 2021* (cit. v pozn. 1), s. 61 – 86

18 *Ibidem*, s. 63.

19 Edmund Gwerk, *Zrod svetla / Hory a východ slnka*, 1924, olej na plátne, 113 x 138 cm, v zbierke SBM s evidenčným číslom UH 2303.

20 Sitno – romantická idea umelca-génia a ikonické miesto samoty. In: *KISS-SZEMÁN 2021* (cit. v pozn. 1), s. 87 – 108.

21 Edmund Gwerk, *Nedeľné popoludnie*, 1921, olej na lepenke, 39 x 34 cm, v zbierke SBM s evidenčným číslom UH 2301.

22 Edmund Gwerk, *Hodrušské jazero z Tanádu*, zač. 20. rokov 20. st., olej na dreve, 72 x 55 cm, v zbierke SBM s evidenčným číslom 2293.

23 Edmund Gwerk, *Rozhľadňa na Sitne*, zač. 20. rokov 20. st., olej na plátne, 46 x 53 cm, v zbierke SBM s evidenčným číslom UH 2302.

24 Edmund Gwerk, *Pohľad zo Sitna*, 1922, olej na lepenke, 50 x 60 cm, v zbierke SBM s evidenčným číslom UH 3502.

25 *Zimný večer*. In: *KISS-SZEMÁN 2021* (cit. v pozn. 1), s. 109 – 116.

26 *Ibidem*, s. 111.

27 Gwerk figuralista. In: *Ibidem*, s. 117 – 146.

28 Edmund Gwerk, *V nedeľu popoludní*, 1928, olej na plátne, 180 x 190 cm, v zbierke SBM s evidenčným číslom UH 1580.

29 Edmund Gwerk, *Nezamestnaní / Starosti*, 1931, olej na plátne, 189 x 170 cm, v zbierke SBM s evidenčným číslom UH 1581.

30 *Vzduch ako prírodný živý*. In: *KISS-SZEMÁN 2021* (cit. v pozn. 1), s. 147 – 164.

skupina diel znázorňujúca hnedé kopcovité polia s modrou oblohou.³¹ Autorka monografie nám v tomto kontexte prezrádza, že Gwerkove diela s témou ornej pôdy sú výsledkom jeho úsilia o hľadani harmónie.³² Jeho neskorá maľba *Zorané polia*³³ zo zbierok SBM s takmer až abstraktným, existenciálnym zachytením výjavu predstavuje Gwerkove umelecké vyvrcholenie v žánri krajinomaľby.³⁴

Záverečná časť monografie obsahuje podrobný životopis umelca so spracovaním jeho pozostalosti, ktorá sa nachádza v zbierkach SBM. Nesmiernym pozitívom publikácie sú pripojené Gwerkove listy Michalovi Staudtovi a Jenny Gurnesevitsovej, ktoré nám približujú umelcov osobný život či spôsob zmýšľania.

Nová monografia Edmunda Gwerka od Zsófie Kiss-Szemán je nesporným prínosom pre slovenskú kunsthistoriu a kultúrnu komunitu. Sprostredkúva nám nové pohľady a interpretácie maliarovej tvorby v spoločensko-historickom kontexte, ako aj v zrkadle osobného, intímneho príbehu umelca. Kniha navyše disponuje sviežim pastelovým dizajnom, ktorý láka k prečítaniu aj laické publikum.³⁵

Mgr. Mária Janušová

kurátorka

Slovenské banské múzeum

Galéria Jozefa Kollára

Nám. Sv. Trojice 8

969 01 Banská Štiavnica

janusova.maria@muzeumbsk

doktorandka

Katedra teórie a dejín umenia

Vysoká škola výtvarných

umení v Bratislave

Hviezdoslavovo nám. 18

814 37 Bratislava

31 Hnedé krivky, modré pásy. In: *Ibidem*, s. 165 – 182.

32 *Ibidem*, s. 168.

33 Edmund Gwerk, *Zorané polia*, 1939, olej na pleglejke, 120 x 110 cm, v zbierke SBM s evidenčným číslom UH 3691.

34 KISS-SZEMÁN 2021 (cit. v pozn. 1), s. 169 – 170.

35 Grafický dizajn monografie vytvorili Aurélia Garová a Tereza Maco.

DER THURZO-KODEX

Tomáš Pastucha

LACKO, Miroslav – MAYEROVÁ, Erika. *Der Thurzo-Kodex (eine einzigartige Quelle zum europäischen Bergrecht und Münzwesen um 1500*. Innsbruck – Wien : Studien Verlag, 2022, 546 s. ISBN 978-3-7065-6224-9.

Je známou skutočnosťou, že obrovské množstvo prameňov k slovenským dejinám je uchovávaných v zahraničí. V drvivej väčšine prípadov však ide o archívy v Budapešti, Viedni či v Prahe, teda v metropolách niekdajšieho Uhorska, Habsburskej monarchie či Československa. Prípadné deponovanie na iných miestach preto nasvedčuje jedinečným okolnostiam a osudom konkrétneho historického prameňa. Platí to aj o tzv. Thurzovom kódexe, ktorý je uchovávaný v Bavorskej štátnej knižnici v Mníchove.

Thurzovci patria medzi najvplyvnejšie uhorské šľachtické rody neskorého stredoveku a raného novoveku. V historickom povedomí na Slovensku dominuje predovšetkým bytčiansko-oravská vetva rodu, najmä vďaka osobe Juraja VII. Thurza, ktorý bol v rokoch 1609 – 1616 uhorským palatinom. Je však zarážajúce, že ďalšia vetva rodu, ktorá sa zameriavala na obchodné aktivity a ktorá svojim vplyvom prekračovala hranice vtedajšieho Uhorska, bola v slovenskej historiografii doposiaľ spracovaná len veľmi povrchno. Aj preto si zaslúži pozornosť nový knižný titul od Miroslava Lacka a Eriky Mayerovej. Miroslav Lacko je historik hospodárskych a sociálnych dejín, ktorý v súčasnosti pôsobí na Friedrich-Schiller-Universität v nemeckej Jene, a Erika Mayerová dlhoročne pracuje ako germanistka na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Stojí za zmienku, že anotovaná knižná novinka nie je ich prvou spoločnou knihou, keďže v roku 2016 publikovali pramennú edíciu najstaršej mestskej knihy Smolníka.

Ako už nasvedčuje samotný názov, nová publikácia prináša pramennú edíciu tzv. Thurzovho kódexu, ktorého originál tvorí 163 listov papiera zviazaných v knižnej väzbe. Kódex je spísaný po nemecky,

presnejšie v tzv. frühneuhochdeutsche Sprache, teda vo vývojovej fáze, ktorá sa spravidla vymedzuje rokmi 1350 – 1650. Vznik Skúmaného rukopisu autori datujú do rozmedzia rokov 1500 – 1506. Pramenná edícia však ani zďaleka nie je jedinou časťou publikácie.

Autorský úvod je rozčlenený na dve hlavné časti. Prvou je kapitola o dejinách rodu Thurzovcov, zahŕňujúca obdobie približne od polovice 15. storočia do prvej štvrtiny 16. storočia. Hoci tu nájdeme aj text o pôvode rodu a prvých zmienkach o jeho členoch, do témy čitateľa vovádza naznačenie postupných krokov, ktoré zmenili zemiansky rod z Betlanoviec na obchodnícku dynastiu s pôsobením v mnohých mestách strednej Európy. Osobitne je na tomto mieste potrebné vyzdvihnúť nanovo vypracované rodokmene rodu, v ktorých sú korigované staršie nepresnosti. Hlavnou postavou kapitoly je však Ján I. Thurzo (1437 – 1508), ktorého meno sa najvýraznejšie spája s obchodom i podnikaním. Ján I. Thurzo sa narodil v Levoči, no už v roku 1465 bol prijatý za mešťana v Krakove. Bol jedným zo zakladateľov medenej huty v Mogile pri Krakove, ktorá sa zviditeľnila najmä v kontexte zavedenia jednej z metód šplajsovania medi. V neskorších obdobiach podnikal v Kutnej Hore, Sasku, Durínsku, ako aj v banskej oblasti Harz, avšak najviac sa stal známym vďaka podnikateľským aktivitám v Banskej Bystrici. Práve Banská Bystrica sa stala sídlom Fuggerovsko-thurzovskej spoločnosti, na ktorej založení sa v rokoch 1494 až 1495 dohodli Ján I. Thurzo a Jakub Fugger. Na slonku života zastával Ján I. Thurzo post kremnického komorského grófa a práve v tomto období vznikol aj editovaný manuskript, tzv. Turzov kódex.

Druhá kapitola je venovaná obsahu kódexu. Kódex je rozdelený na dva tematické bloky, prvý je zameraný

na banské práva, druhý sa zameriava na mincovné technológie, skúšobníctvo a rafináciu drahých kovov (tzv. cimentáciu). Postupne sú tu rozanalyzované jednotlivé texty z kódexu, teda jihlavské súdne výroky, banské právo Jihlavy, prepožičanie novobanskej dedičnej štólne Reissenchuch, banské právo Gelnice, následne prepočty hodnôt mincí, poučenia pre mincovných majstrov a počty, údaje o obsahu zlata v európskych minciach, taxy za výkup zlata v uhorských mincovniach, taxy za výkup striebra v uhorských mincovniach, prehľad o výbere arcibiskupského pizeta razby kremnických mincí, skúšobníctvo a cimentácia. Samotná edícia, zabierajúca viac ako polovicu rozsahu knihy dodržiava originálne poradie strán, ako aj členenie textu. Nechýbajú edičná poznámka, menný a miestny register a zoznam ilustrácií.

Vydanie knihy možno jedine oceniť. Nielen že autori korigovali viaceré nepresnosti, ktoré boli preberané v slovenskej i zahraničných historiografiách, ale prináša aj mnoho nových, doposiaľ málo reflektovaných, prípadne celkom neznámych skutočností. Bezpečne ju môžeme označiť za jedno z nosných vedeckých diel o rode Thurzovcov, ako aj o Fuggerovsko-thurzovskej spoločnosti. Je však škoda, že kniha vyšla jedine v nemeckom jazyku, neobsahuje dokonca ani slovenské resumé. Dostupnosť knihy, či skôr informácií v nej zaznamenaných sa tak pre slovenských čitateľov značne komplikuje.

Mgr. Tomáš Pastucha, PhD.

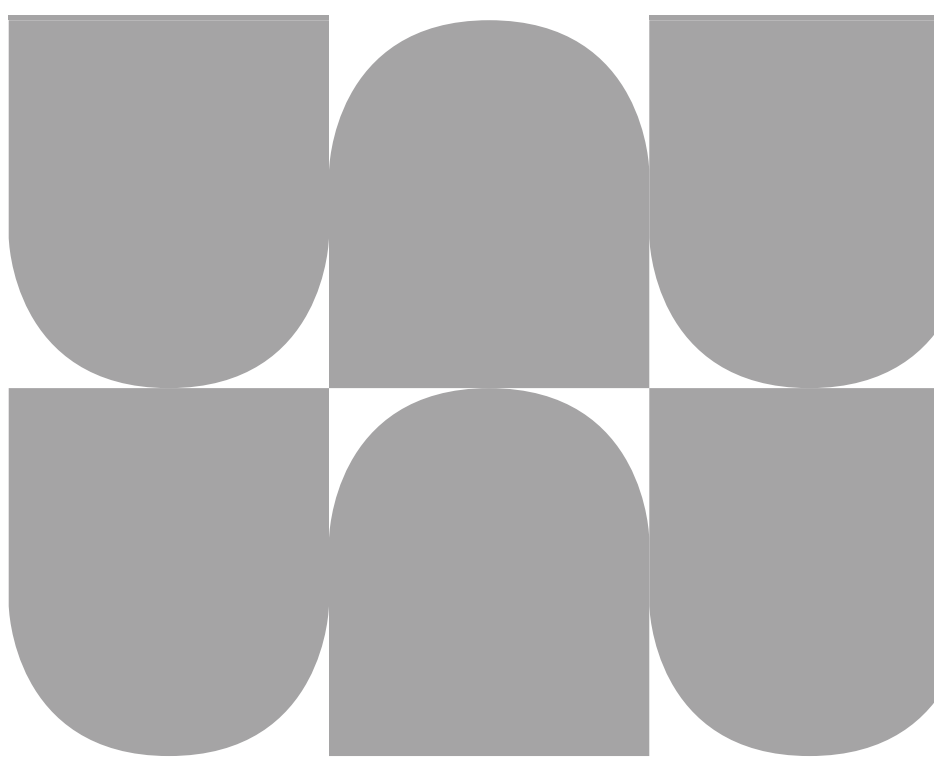
Vedeckovýskumné centrum

Kammerhofská 2

969 01 Banská Štiavnica

pastucha.tomas@muzeumbs.sk

+421(0)45 694 94 81

SPRÁVY

OTÁZNIKY NAD NOVOU DEFINÍCIOU POJMU MÚZEUM

Richard R. Senček

V dňoch 7. a 8. marca 2022 hostilo Technické múzeum v Brne účastníkov muzeologického seminára s názvom: *Nová definície muzea a její klady a zápory*. Téma a motivácia je úzko previazaná so snahou medzinárodného spoločenstva prijať na Generálnej konferencii ICOM v Prahe novú definíciu pojmu múzeum, ako sa uvádza v preambule seminára: *Mezinárodní rada muzeí ICOM se již mnoho let snaží připravit novou definici muzea, jak tomu bylo i před Generální konferencí ICOM v japonském Kjótu. Česko-slovenská muzeologie má velkou tradici a stále dobré jméno doma i v zahraničí, a proto by chtěla také přispět svým dílem k prohloubení diskuse nad tématem definice muzea při zohlednění svých specifických teoretických přístupů i praktických zkušeností. Seminář je koncipován jako diskusní fórum před Generální konferencí ICOM v Praze, kde by mělo dojít k diskusi nad novou definicí.* Pôvodne komorne zameraný seminár oslovil širokú vedeckú verejnosť a tak sa usporiadatelia rozhodli zorganizovať dvojdnový medzinárodný seminár. Ich úmysel sa ukázal ako správny. Záštitu nad seminárom prevzali Ing. Ivo Štěpánek, riaditeľ Technického múzea v Brne a doc. PhDr. Jan Dolák, Ph.D., predseda muzeologickej komisie AMG.

V úvode seminára sa k prednášajúcim a hostom postupne s pozdravnými príhovormi prihovorili Ing. Ivo Štěpánek, riaditeľ Technického múzea v Brne, Mgr. Gina Renotiére, Ph.D., predsedkyňa Českého výboru ICOM, Mgr. Irena Chovančíková, predsedkyňa Asociácie múzeí a galérií ČR a PhDr. Dalibor Mikulík, predseda Slovenského výboru ICOM. Po príhovoroch dostal mikrofón doc. PhDr. Jan Dolák, Ph.D., ktorý predostrel hlavný problém seminára a ponúkol jednoduchú definíciu. Postupne zazneli jednotlivé prednášky, ktoré z rôznych strán

rozoberali nastolenú problematiku. Záujem o jednotlivé vystúpenia bol veľmi veľký a diskusia bola vedená aj emotívne, čo dokladuje, že zúčastnených jednotlivé prednášky zaujali.

Dvojdnová konferencia bola rozdelená do šiestich blokov. Prvé bloky sa venovali podstate definícii a historickému poňatiu múzea. Postupne sa do tejto koncepcie dostávali aj nové, neštandardné a inovatívne pohľady, ktoré otvorili nové pohľady, ale aj rozvírili diskusiu. I keď téma konferencie bola definovaná pomerne úzko a cielene, ukázalo sa, aké široké môže byť ponímanie pojmu múzeum a to aj v rámci odbornej verejnosti. Druhý deň konferencie sa zameľoval práve na tieto nové myšlienky a tiež na príklady z praxe. Poslanie múzea je komplexná záležitosť, ktorú nie je jednoduché definovať. Konferencia potvrdila, že úskalí, ktoré nová definícia prináša je mnoho, ale tiež poukázala na skutočnosť, že spoločnosť sa vyvíja a je potrebné reagovať aj na nové skutočnosti.

Celý seminár pomerne ovplyvnila skutočnosť, že krátko pred jeho konaním ICOM zverejnil 5 užších návrhov na konečnú definíciu pojmu múzeum. Diskusia sa viedla aj okolo neúspešného pokusu prijať novú definíciu v Kjóte. Viacerí rečníci poukázali na skutočnosť, že ani navrhovaná definícia v Kjóte a ani nové definície nespĺňajú podmienky, aby mohli byť definíciami, ide skôr o proklamácie. Nie je možné povedať, že by seminár dosiahol nejakú zhodu, ale to nebolo ani jeho cieľom. V rámci vystúpení zazneli aj názory, že múzeum môže existovať aj bez zbierok. Túto tézu väčšina zúčastnených odmietla, nakoľko prezentované príklady sú skôr výstavnými záležitosťami bez zmyslu uchovávaní kultúrneho dedičstva. Zhoda nebola ani pri predložených nových definíciách. Časť diskutujúcich sa prikláňala k jednej definícii, iná k druhej a nezriedka zazneli aj názory, že by sa súčasná definícia vôbec nemala meniť. Hoci sa jednoznačný konsenzus nedosiahol, seminár

1 Preambula programu : Nová definície muzea aneb její klady a zápory seminář s mezinárodní účastí, tlačovina, 2 s.

poukázal na mnohé problémové okruhy okolo definície pojmu múzeum.

Diskusia však odhalila jednu z podstát problému, ktorým sú financie. Nová definícia, pokiaľ bude akceptovaná aj príslušnými národnými legislatívami zároveň vymedzí, ktoré inštitúcie múzeami sú, a ktoré nie sú. To môže mať vplyv na čerpanie grantov, dotácií a ďalších finančných zdrojov. Predovšetkým sa to dotkne tých inštitúcií, ktoré majú ambíciu čerpať múzejné zdroje, ale múzeami nie sú. Z danej skutočnosti pramení tlak týchto inštitúcií na to, aby definícia ponímala múzeum aj ako nezberkovú inštitúciu. Na Slovensku je situácia odlišná, nakoľko prísna legislatíva skôr inštitúcie odrádza od toho, aby sa ako múzeum definovali a registrovali. Preto tu nie je tento problém až tak viditeľný.

Súčasťou prednášok bolo aj vyhodnotenie elektronického dotazníkového prieskumu, ktorý realizovali národné komitety ICOM ohľadom názorov na novú definíciu, skutočnosti, ktoré v nej nesmú chýbať, alebo naopak skutočnosti, ktoré by sa nemali opakovať. (Výsledky českého prieskumu boli zapracované do programu, výsledky slovenského prieskumu boli zaradené ako vsuvka ku koncu seminára.) Aj z prieskumu bolo vidieť, že pracovníci múzeí a oslovená odborná verejnosť majú konzervatívne názory, čo v danom kontexte nemožno hodnotiť ako negatívum. Pravdepodobne vďaka rozdielnej legislatíve sa prejavili aj rozdielne výsledky medzi Slovenským a Českým výskumom. I tak vnímanie múzea, ako klasickej kultúrnej zbierkotvornej inštitúcie, ktorá uchováva kultúrne dedičstvo krajiny prevážilo. Výsledky však priniesli aj mnoho iných odpovedí, otázok a námetov, ktoré budú pravdepodobne predmetom ďalších analýz a diskusií.

Organizátori pripravujú z prednesených príspevkov zborník, ktorý by mal byť dvojjazyčný buď česky alebo slovensky a anglicky. Zborník chcú pripraviť tak, aby bol k dispozícii zúčastneným reprezentantom na Generálnej konferencii ICOM v Prahe. Ak sa táto snaha organizátorom podarí, dostanú sa myšlienky zo seminára do celého múzejného sveta a to bude veľký prínos pre slovenskú a českú muzeológiu. Problematika novej definície pojmu múzeum je zložitá skutočnosť,

ktorá naráža na mnohé záujmové prelivy a preto je ťažké uplatniť všetky názory, ktoré boli prednesené. Tiež si je potrebné uvedomiť, že v kontexte globálnom je týchto názorových skupín a prúdov ešte viac a že Európa a Česko so Slovenskom v týchto názoroch patria skôr ku konzervatívnym krajinám.

Záverčné hodnotenie predniesol opäť doc. PhDr. Jan Dolák, Ph.D. Poukázal na skutočnosť, že zo seminára nie je možné vyvodit' jednoznačný záver, ale zároveň, vzhľadom na prítomnosť predstaviteľov väčšiny muzeologických elít je možné považovať prednesené názory za akýsi prierez vo vnímaní tohto problému naprieč Českom a Slovenskom. Konferencia priniesla do problematiky množstvo nových myšlienok a tém na ďalšiu diskusiu. Aj keď tvorbu novej definície už ovplyvniť nestihla, i tak ju možno hodnotiť ako konferenciu vecnú, inovatívnu a aktuálnu.

PhDr. RNDr. Richard R. Senček, PhD.

Vedeckovýskumné centrum
Kammerhofská 2
969 01 Banská Štiavnica
sencek.richard@muzeumbs.sk

VERNISÁŽ VÝSTAVY STROJ, KTORÝ ZMENIL SVET (PRÍBEH OHŇOVÉHO STROJA ISAACA POTTERA)

Tomáš Pastucha

Najnovším plodom spoločného úsilia Slovenského banského múzea (ďalej SBM) a Slovenského banského archívu (ďalej SBA) je výstava *Stroj, ktorý zmenil svet (Príbeh ohňového stroja Isaaca Pottera)*, ktorá bola otvorená vernisážou dňa 8. júla 2022 v budove Berggerichtu v Banskej Štiavnici. Výstava bola verejnosti prístupná od 9. júla 2022 do konca januára 2023.

Výstava bola realizovaná pri príležitosti výročia 300 rokov od zostrojenia atmosférického parného stroja v Novej Bani. Stroj, ktorý od roku 1722 slúžil na odčerpávanie vody zo šachty Althandel, postavil anglický konštruktér Isaac Potter. Atmosférické parné stroje sa rozšírili o desaťročie skôr vo Veľkej Británii, avšak novobanský stroj bol vôbec prvým funkčným parným strojom na území kontinentálnej Európy.

Autormi výstavy boli vedúci SBA Mgr. Peter Konečný Ph.D. a jeho kolega Mgr. Milan Palou. Grafickú koncepciu a jej realizáciu zaobstaral Ing. arch. Igor Cziel. Na príprave sa podieľali taktiež Ing. Branislav Meres, Ph.D., Ing. arch. Iveta Chovanová, Mgr. Zuzana Denková, Ph.D., Mgr. Adriana Matejková, Ph.D., Ing. Lubomír Lužina a ďalší pracovníci múzea. Technickú realizáciu v objekte Berggericht zaisťovalo SBM (Správa budov, produkcia výstav a expozícií SBM a Dokumentačné centrum SBM). Sponzormi výstavy boli Nadácia Carmeuse Slovakia, s.r.o., Danucem Slovensko a.s., KSR - Kameňolomy SR, s.r.o., Slovenské združenie výrobcov kameniva, EUROVIA - Kameňolomy, s.r.o., VSK MINERAL s.r.o., Metso Outotec Czech Republic, s.r.o. a OZ Althandel. Mediálnym partnerom boli Štiavnické noviny.

Exponáty na výstavu zapožičali Múzeum mincí a medailí v Kremnici, Stredoslovenské múzeum, Katedra archeológie FF UKF v Nitre a OZ Althandel z Novej Bane.

Vernisáž otvorili svojimi príhovormi riaditeľka SBM Mgr. Zuzana Denková, Ph.D., vedúci SBA Mgr. Peter Konečný, Ph.D. a Ing. arch. Igor Cziel. Komentovanú prehliadku výstavy viedol vedúci SBA. Výstava bola inštalovaná v štyroch miestnostiach na prvom poschodí.

Prvá miestnosť bola tematicky rozčlenená na dve časti. Na začiatku boli inštalované textové tabule s časovou osou udalostí od bitky pri Viedni (1683) do nástupu Márie Terézie (1740). Časový prierez zahrňoval nielen dianie v Uhorsku, ale aj dôležité dátumy viažuce sa k vývoju a zostrojeniu atmosférického parného stroja. Pre návštevníka sa tak vytvárala dobrá možnosť si lepšie predstaviť, do akého prostredia prišiel Isaac Potter a v akej spoločenskej situácii bol zostrojený stroj v Novej Bani. Popri časovej osi boli na okrajoch uvedené stručné profily vybraných osobností danej doby. Druhá časť miestnosti bola venovaná problematike odčerpávania vody z banských diel. Čitateľ tu mal možnosť dozvedieť sa o ekonomickej a personálnej náročnosti odčerpávania vody pomocou ľudskej a konskej sily, o čom do značnej miery vypovedajú zmienky o celkovej nerentabilnosti ťažby drahých kovov v stredoslovenskej banskej oblasti, čo spôsobovalo riziko úplného zatvorenia tunajších baní.

Dominantou druhej miestnosti bola reprodukcia časti vahadla atmosférického parného stroja vyrobená z kovovej konštrukcie a drevených trámov. Jej umiestnenie v druhej miestnosti nebolo náhodné, pretože práve tu boli inštalované texty o teoretickom aj praktickom využití vodnej pary od antiky až po rok 1722. Hlavná časť textu dokumentovala problematiku patentu na výstavbu čerpacích zariadení pomocou pary, ktorým od roku 1689 disponoval Thomas Savery. Výstavba prvého stroja tohto druhu Thoma-

som Newcomenom bola možná až po dohode medzi konštruktérom a držiteľom patentu.

Tretia miestnosť načrtávala život a kariéru Isaaca Pottera, konštruktéra novobanského stroja. Narodil sa v roku 1690 v strednom Anglicku ako syn Humphreya Pottera st., ktorý bol v kontakte s Thomasom Newcomenom. Do stredoslovenskej banskej oblasti prišiel v roku 1720 a po zoznámení sa s tunajšími bankými dielami a zariadeniami na odčerpávanie vody ponúkol skonštruovanie parného stroja. S ponukou uspel práve v Novej Bani, kde vybudoval stroj na šachte Althandel. Isaac Potter zostal pôsobiť v stredoslovenskej banskej oblasti až do svojej smrti v roku 1735, pričom s jeho menom sa spájajú nielen ťažiarске a konštruktérске aktivity, ale aj viaceré spory. Na sklonku života sa podieľal na výstavbe ďalších parných strojov na Vindšachte (dnes Štiavnické Bane), ale aj na presťahovaní novobanského stroja do Hodruše. Osobitné textové odstavce v tejto výstavnej miestnosti sa týkali problematiky výroby súčiastok novobanského stroja, jeho testovania a napokon vylepšenia stroja Josephom Emanuelom Fischerom von Erlach.

Štvrtá miestnosť primárne mapovala situáciu po Isaacovi Potterovi. Určitým premostením bol text o aktivitách Josepha Emanuela Fischera von Erlach, ktorý skonštruoval niekoľko ďalších atmosférických strojov, prvé ešte spoločne s Isaacom Potterom. Využitie atmosférických strojov v stredoslovenskej banskej oblasti skončilo už v 18. storočí, pretože bola nájdená lacnejšia alternatíva, pri ktorej bol využívaný prúd vody zachytávanej v tajchoch (umelých vodných nádržiach). Vhodným doplnením v štvrtej miestnosti boli texty o problematike spotreby dreva a iných palív, personálneho zabezpečenia a výkonnosti jednotlivých atmosférických parných strojov, najmä z priestoru obce Štiavnické Bane.

Hoci nosným prvkom výstavy boli texty, vhodne ju oživilí vystavené predmety, pochádzajúce zo zbierok SBM, ale aj z výskumov katedry archeológie Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, zbierkových fondov Múzea minci a medailí v Kremnici, Stredoslovenského múzea v Banskej Bystrici, ale taktiež snímky písomností a máp z fondov Slovenského bankého archívu.

Po demontáži v objekte Berggericht bola výstava presunutá do Pohronského múzea v Novej Bani. Na novom mieste bola prístupná od 13. mája 2023 do 8. októbra 2023.

Mgr. Tomáš Pastucha, PhD.

Vedeckovýskumné centrum

Kammerhofská 2

969 01 Banská Štiavnica

pastucha.tomas@muzeumbs.sk

+421(0)45 694 94 81

EKOLOGIZÁCIA PREVÁDZKY V MÚZEU. PRVÉ POZOROVANIA A SKÚSENOSTI SLOVENSKEHO BANSKÉHO MÚZEA

Emília Švecová, Silvia Herianová

Správa z prezentácie na konferencii Heritage and Development, 6th Heritage Forum of Central Europe, konanej 16.-18. júna 2021 v Krakowe

Heritage and Development, 6th Heritage Forum of Central Europe (Dedičstvo a rozvoj, 6. fórum dedičstva strednej Európy) je medzinárodná konferencia zameraná na diskusiu a analýzu väzieb a vzájomných závislostí medzi dedičstvom a rozvojom. Cieľom fóra bolo poukázať na dôležitosť vnímania úlohy dedičstva v trvalo udržateľnom rozvoji, nielen materiálnom, ale aj sociálno-kultúrnom, poukázať na nové prístupy a výzvy. Konferencia sa konala 16. - 18. júna 2021 v Krakowe online formou. Slovenské banské múzeum sa konferencie zúčastnilo 17. júna 2021 s príspevkom *Ekologizácia prevádzky v múzeu, Prvé pozorovania a skúsenosti Slovenského banského múzea*, ktorý prezentovala Mgr. Silvia Herianová v panelovom bloku Klimatická katastrofa.

V príspevku boli predstavené prvé pozorovania a skúsenosti Slovenského banského múzea s implementáciou environmentálnych opatrení, ktoré majú slúžiť na zmiernenie negatívnych dopadov činnosti na životné prostredie. Bol prezentovaný koncept Zeleného múzea, jeho ciele, ktoré si múzeum stanovilo na úrovni prevádzky, vo výchovno-vzdelávacej i odbornej činnosti, boli analyzované postoje zamestnancov k zavádzaným environmentálnym opatreniam. Predstavila sa aplikovateľnosť týchto opatrení ako dobrovoľných nástrojov štátnej environmentálnej politiky, ktorých využívanie vlády ukladajú a navrhujú štátnym verejným inštitúciám. V závere príspevku boli vyhodnotené predbežné zistenia a poznatky s výchovno-vzdelávacím vplyvom a komunikáciou smerom k širokej a početnej skupine návštevníkov.

Slovenské banské múzeum je správcom rozsiahleho a špecifického zbierkového fondu, ktorý prezen-

tuje v historických objektoch – dominantách banického mesta UNESCO. V jeho správe je viac ako 100 000 zbierkových predmetov dokumentujúcich históriu Banskej Štiavnice, históriu baníctva, geológiu, montánnu archeológiu, etnológiu a umeleckú históriu. Prevádzku múzea zabezpečovalo v roku 2020 66 zamestnancov, návštevnosť dosiahla v tom istom roku 99 000 návštevníkov (v roku 2019 153 000 návštevníkov).

Ambícia múzea implementovať koncept Zeleného múzea vychádza nielen z jeho postavenia v správe Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky (ďalej MŽP), ale aj z pozície múzea ako verejnej inštitúcie prispievajúcej a reagujúcej na témy súvisiace s klimatickou krízou, zo zodpovednosti múzea za významný vplyv na širokú a početnú cieľovú skupinu návštevníkov a nastavovanie obrazu vo výchovno-vzdelávacej činnosti. Ide o trvalý zámer múzea s postupným aplikovaním krokov v krátkodobých až dlhodobých horizontoch plnenia. V kontexte iniciatív volajúcich po zmiernení dopadov klimatickej krízy si múzeum uvedomuje silu zmeny myslenia a správania spoločnosti ako nástroja na dosiahnutie zásadných zmien v starostlivosti o životné prostredie. Týmto zámerom múzeum nadväzuje a chce naďalej rozširovať a skvalitňovať environmentálne aktivity a pokračovať vo viac ako 20 ročnej tradícii environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetly.

V roku 2021 si múzeum dalo za cieľ zamerať sa prioritne na prevádzkovú činnosť a zodpovedné konanie a spoluprácu so samotnými zamestnancami inštitúcie. Nastavilo také environmentálne opatrenia, ktoré budú sledovať znižovanie negatívnych dopadov na životné prostredie, budú sledovať spotrebu

materiálov, výdavkov, energií a predstavovať úsporu finančných prostriedkov v kooperácii s tímovým úsilím zamestnancov, zmenou návykov a posilňovaním ich environmentálneho povedomia. Opatrenia vychádzajú z princípov environmentálneho manažérstva ako súboru dobrovoľných nástrojov environmentálnej politiky, metodík Národného akčného plánu pre Zelené verejné obstarávanie, ktoré sú povinné pre orgány štátnej správy a vyplývajú zo Stratégie environmentálnej politiky – Envirostratégie 2030.

V rámci prvotných opatrení bol vypracovaný interný audit z pohľadu vplyvov prevádzkovej činnosti múzea na životné prostredie, s poukázaním na činnosti, ktoré vyžadujú systémové zmeny, návrhy environmentálnych riešení a zlepšení. Z auditu vyplynulo postupné aplikovanie opatrení s rôznym časovým harmonogramom plnenia.

Múzeum zostavilo „zelený“ tím, ktorého členovia majú odborné vzdelanie, osobné presvedčenie a odhodlanie. Navzájom sa podporujú a inšpirujú, sú kolegiálni a majú odhodlanie aplikovať environmentálne opatrenia. Úlohou tímu je koordinovať opatrenia a komunikáciu so zamestnancami múzea s cieľom dosiahnuť pozitívne zmeny a výsledky.

Zámery a ciele konceptu boli komunikované z dôvodu pandemickej situácie v roku 2021 formou online prezentácie a mailovej komunikácie. Aplikovali sa opatrenia ako napr. interné smernice so zameraním na environmentálne aspekty minimalizácie spotreby materiálov, minimalizáciu tvorby odpadu a nakladanie s odpadom, metodiku zeleného verejného obstarávania pri obstarávaní tovarov a služieb, riadenie a minimalizáciu spotreby energií a vody a tiež environmentálne opatrenia v odborných činnostiach, ako je ochrana zbierkových fondov i opatrenia v kultúrno-výchovnej, edukačnej a propagačnej činnosti múzea. Smernice majú formu usmernení a odporúčaní a vychádzajú z dobrovoľných environmentálnych nástrojov ako aj zásad environmentálneho manažérstva. Sú dostupné a určené pre všetkých zamestnancov múzea. Vzdelávanie a informovanie zamestnancov prebieha formou prezentácií mailom (krátke jednoduché prezentácie na jednotlivé témy napr. plasty, papier, ekologické čistiace prostriedky a pod.).

Múzeum zaviedlo konkrétne opatrenia: napr. minimalizovanie tvorby zmiešaného odpadu odstránením košov na tento druh odpadu z kancelárií, zlepšenie odpadovej infraštruktúry a komunikácie so spracovateľmi odpadu, osadenie termostatických regulátorov v expozíciách a depozitoch múzea, umiestnenie sudov na zber dažďovej vody ako aj kompostérov, nákup pohybových svetelných senzorov, nákup niektorých materiálov (papier, čistiace a hygienické prostriedky) s environmentálnym označením a pod. Múzeum spolupracuje s rezortnými inštitúciami. Inštitút environmentálnej politiky MŽP z poskytnutých vstupných dát o spotrebe energie, pohonných hmôt, využívaní leteckej dopravy a možnostiach obnovy budov vypracoval múzeu analýzu – uhlíkovú redukciu. Prostredníctvom navrhnutých opatrení môže múzeum každoročne znižovať svoju uhlíkovú stopu. Múzeum reaguje aj na iniciatívy na zvyšovanie environmentálneho povedomia a aktivity apelujúce na klimatickú krízu - stalo sa členom medzinárodnej siete Museums for Future, realizuje aktivity na Deň Zeme, Svetový deň vody, Svetový deň životného prostredia a pod.

Počas verejných podujatí uplatňuje zodpovedné triedenie odpadu, šíri osvetu, prezentuje činnosti podporujúce recykláciu, zhodnotenie materiálov, použitie prírodných materiálov v tradičných technikách. Nielen prevádzka objektov múzea, ale aj oblasti odbornej činnosti múzea vyžadujú neustály apel na dôsledky globálneho spôsobu života, poukazovanie na problémy životného prostredia, dôsledky banskej činnosti na krajinu a zdravie obyvateľov.

V oblasti výchovno-vzdelávacej činnosti je snahou múzea skvalitnenie a zefektívnenie existujúcich programov environmentálnej výchovy a zabezpečenie odbornej garancie programov zameraných na hlavné vedecké oblasti činnosti múzea. Pri podujatiach organizovaných múzeom s účasťou širokej verejnosti sa kladie dôraz na ich výchovný, vzdelávací a environmentálny aspekt.

Pandemická situácia v roku 2021 neumožnila získať objektívne údaje o spotrebe energií, materiálov, množstve vyprodukovaného odpadu a pod. z dôvodu uzavretia expozícií, eliminovania

prevádzkovej činnosti na nevyhnutné minimum (prevažná väčšina zamestnancov pracovala formou home office), avšak múzeum sa snažilo pripraviť pripraviť na aplikovanie environmentálnych opatrení koncepcne. V snahe posilniť koncept zeleného múzea sa zapojilo do projektových výziev v rámci programu SK-Klíma (finančný mechanizmus Európskeho hospodárskeho priestoru a Nórskeho finančného mechanizmu). Uvedomuje si svoj vplyv na početné a široké spektrum návštevníkov a preto sa organizáciou verejných podujatí, výberom výstavných projektov v Galérii Jozefa Kollára (Tiché správy Zeme, Piesky mikrosveta, Ľubomír Slovinský: Miznúce podzemie, Jozef Pilát: Per aspera ad astra,...) i angažovanosťou v medzinárodných sieťach (členstvo v Museums for Future, ambasádorstvo v Európskom klimatickom pakte) snaží apelovať na dopady klimatických zmien. Spomenuté kroky a prístupy, prednesené aj na konferencii Heritage and Development, sú prvými výsledkami systematickej snahy Slovenského banského múzea pri jeho profilácii ako environmentálne zameranej inštitúcie.

Mgr. Emília Švecová

Centrum marketingu, komunikácie
a zelených inovácií
Kammerhofská 2
969 01 Banská Štiavnica
svecova.emilia@muzeumbs.sk
+421 (0)45 694 94 51

Mgr. Silvia Herianová

Projektová koordinátorka Galéria Jozefa Kollára
Nám. Sv. Trojice 8
969 01 Banská Štiavnica
galeria@muzeumbs.sk
+421 (0)45 691 34 31

SPOMIENKA NA DOC. ING. IVANA HERČKA CSC., VÝZNAMNÚ OSOBNOSŤ SLOVENSKEJ MUZEOLÓGIE, PRI PRÍLEŽITOSTI JEHO NEDOŽITÝCH 80. NARODENÍN.

Elena Hegyi

Ivan Herčko sa narodil 12. júla 1943 v Ploskom, okres Revúca. Stredoškolské vzdelanie získal na Strednej priemyselnej škole baníckej v Banskej Štiavnici, ktorú ukončil maturitnou skúškou v roku 1961. Následne pokračoval vysokoškolským štúdiom na Baníckej fakulte Vysokej školy technickej v Košiciach so špecializáciou na banské meračstvo. V rokoch 1969 až 1971 absolvoval postgraduálne štúdium na Filozofickej fakulte Jana Evangelistu Purkyně v Brne a v roku 1981 obhájil vedeckú aspirantskú prácu na tému *História geologických výskumov v banskoštiavnickom rudnom revíri do roku 1918*, za ktorú získal titul kandidáta historických vied. V roku 2001 sa habilitoval na docenta v odbore *Banská geológia a geologický prieskum*. Od roku 1966 do roku 1998, s prestávkou v období rokov 1992 – 1995, pôsobil v Slovenskom banskom múzeu v Banskej Štiavnici, kde prešiel viacerými funkciami až po riaditeľa múzea. V rokoch 1995 – 1996 bol poverený aj vedením Múzea vo Svätom Antone. V roku 1998 vedecky pôsobil na Katedre ekomuzeológie Fakulty prírodných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici (ďalej UMB), v rokoch 2001 – 2005 bol súčasne vedeckým tajomníkom Ústavu teórie a dejín vied UMB, detašovaného pracoviska v Banskej Štiavnici. Od 1. októbra 2002 do septembra 2005 bol vedúcim Katedry ekomuzeológie tejto univerzity. Od 1. mája 2005 pracoval na Ústave vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, do konca roku 2007 ako vedúci Oddelenia regionálnych výskumov. Od 1. januára 2008 bol vedeckovýskumným pracovníkom Inštitútu výskumu krajiny a regiónov Ústavu vedy a výskumu UMB a externým vyučujúcim na Katedre environmentálneho manažérstva Fakulty prírodných vied UMB.¹

Ivan Herčko a jeho pôsobenie v Slovenskom banskom múzeu v Banskej Štiavnici a v Múzeu vo Svätom Antone

V roku 1966 nastúpil Ivan Herčko do Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici, do funkcie odborného pracovníka – geológa. O štyri roky neskôr sa stal zástupcom riaditeľa múzea a v roku 1990 riaditeľom Slovenského banského múzea. V rokoch 1995 – 1996 bol docent Ivan Herčko poverený aj vedením Múzea vo Svätom Antone. Tieto dve kumulované funkcie zvládol na vysokej odbornej úrovni, napriek časovej náročnosti. Manažovanie oboch inštitúcií však nepokladal za záťaž, ale práca ho obohacovala, ako uviedol pri našich vzájomných rozhovoroch. Zaslúžil sa o zriadenie konzervátorskej dielne v kaštieli, ktorá funguje do súčasnosti. Múzeum sa snažil viesť k systematickej, odbornej činnosti, publikovaniu, organizovaniu odborných seminárov, výstav, prednášok a iných kultúrnych a vedeckých podujatí. Pri našom spoločnom rozhovore v roku 2017 uviedol, ako spomínal na túto časť svojho života: „*Sklbiť tieto dve funkcie bolo dosť náročné nielen na manažovanie týchto dvoch inštitúcií, ale aj rozvrhnúť si čas, na kvalitné vypracovanie koncepcie rozvoja tohto múzea. Ako prvú úlohu som si dal zriadiť v tomto múzeu konzervátorskú dielňu. Zo Slovenského banského múzea som do Antolského múzea presunul 3 konzervátorky, ktoré tam vykonávali prax. Ďalšou mojou prioritou v tomto múzeu, bolo skvalitnenie evidencie dokumentácie a celkového spracovania zbierkového fondu. Zmenil sa aj systém ochrany*

1 DURBÁK, Milan. *Doc. Ing. Ivan Herčko, CSc. Personálna bibliografia*. Banská Bystrica: UMB, 2003, s. 4.

Obr. 1: doc. Ivan Herčko pri prezentácii knihy *Banická a lesnícká akadémia slovom a obrazom*. November 2008. Foto: Lubomír Lužina.

objektu, čím sa zlepšila aj ochrana zbierkových predmetov pred od cudzením. Jeden rok som 3 dni v týždni pracoval v Slovenskom banskom múzeu a 2 dni v Antolskom múzeu. Cez vikendy som sa zúčastňoval na rozličných akciách, ktoré sme organizovali, alebo na ktoré som bol pozvaný. Bol to veľmi hektický rok, ale mám nezabudnuteľné spomienky na prácu, ktorú som miloval“²

Publikačná činnosť a ocenenia

Ivan Herčko, ako plodný autor publikoval priebežne od roku 1968 do roku 2017, čo je skoro 50 rokov. Napísal 15 monografií, okolo 150 štúdií a stovky odborných a popularizačných prác publikovaných doma i v zahraničí, sedem študijných textov z muzeológie a tiež bol spoluautorom viacerých knižných diel.

Za publikačnú činnosť získal množstvo ocenení, medzi najvýznamnejšie patrila publikácia *Minerály Slovenska* (1984), ktorá bola Slovenským literárnym fondom ocenená Prémiou ako najlepšia publikácia v rámci technickej a prírodovednej literatúry za rok 1984 a Európska federácia pre mineralógiu a paleontológiu v Bologni ju ocenila Zlatým diplomom. Prestížne ocenenie získalo aj dielo *Banická a lesnícká akadémia slovom a obrazom* (2008), bola mu udelená cena Literárneho fondu Slovenskej republiky v kategórii spoločenských vied.

Ako spoluautor sa podieľal spolu s kolegom z UMB Ottom Tomečkom na publikácii *Chémia a mineralógia na Banickej akadémii v Banskej Štiavnici* (2001), v roku 2002 získali Prémium za vedeckú a odbornú literatúru za rok 2001 v kategórii prírodných a technických vied. V septembri 2011 udelil Ivanovi Herčkovi minister hospodárstva Slovenskej republiky Juraj Miškov čestný odznak *Za udržiavanie tradícií* za jeho publikačnú činnosť zameranú na históriu baníctva a geológie a osobitne Banickej a lesníckej akadémie.³

Po smrti bol Ivan Herčko ocenený in memoriam

2 HERČKO, Ivan. Ústna informácia, poskytnutá dňa 29. augusta 2017 v Banskej Štiavnici.

3 HRONČEK, Peter – WEIS, Karol. Významné životné jubileum vedca, univerzitného pedagóga a propagátora vedy doc. Ing. Ivana Herčka, CSc., s. 256 – 262.

za dlhodobu kvalitnú pracovnú výsledky počas pôsobenia v Slovenskom banskom múzeu, za jeho prínos k rozvoju slovenskej muzeológie a propagáciu montanistiky. Pamätnú medailu prevzal jeho syn Adrián Herčko z rúk predsedníčky Zväzu múzeí na Slovensku na 28. valnom zhromaždení, ktoré sa uskutočnilo dňa 3. mája 2018 vo Veľkej sále Múzea Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici.

Ivan Herčko bol zakladajúcim členom Bankoštiavnicko-hodrušského banického spolku, neskôr aj členom jeho riadiaceho výboru a zároveň dlhoročným predsedom publikačnej sekcie spolku. Ako sa vyjadril predseda Banskostiavnického-hodrušského spolku Richard Kaňa, bol Ivan Herčko neoceniteľnou súčasťou tohto spolku. „*Ivan Herčko pre náš spolok organizoval rôzne konferencie, semináre, tematické posedenia, prednášky s banickým zameraním. Jeho vedecký rozhľad bol pre náš spolok nenahraditeľný a táto významná osobnosť nám bude chýbať.*“⁴

Ivana Herčka môžeme právom zaradiť medzi najvýznamnejších slovenských odborníkov v oblasti geológie, muzeológie, montanistiky, dejín vedy a techniky s dôrazom na vývoj banskej vedy, techniky a meračstva, dejín banického školstva predovšetkým na Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici.

V roku 2010 Ivan Herčko ochorel, utrpel mozgovú príhodu a 25. decembra 2017 zomrel vo svojom byte v Banskej Štiavnici. Česť jeho pamiatke.

„ZDAR BOH!“

Použitá literatúra:

DURBÁK, Milan. *Doc. Ing. Ivan Herčko, CSc. Personálna bibliografia*. Banská Bystrica: UMB, 2003, 43 s.

HRONČEK, Peter – WEIS, Karol. Významné životné jubileum vedca, univerzitného pedagóga a propagátora vedy doc. Ing. Ivana Herčka, CSc. In *Quaestiones rerum naturalium, Vol. 1, No. 1*. Banská Bystrica: Fakulta prírodných vied UMB, 2014, s. 253 – 266. ISSN 1339-7907.

KAŇA, Richard. *Už na baňu klopajú*. Banská Štiavnica: Banskostiavnicko-hodrušský banický spolok, 2012, 102 s. ISBN 978-80-9708-511-7.

PhDr. Elena Hegyi, PhD.

Slovenský národný archív,
špecializované pracovisko
Slovenský banický archív v Banskej Štiavnici
Radničné námestie 16
969 01 Banská Štiavnica
elena.hegyi@minv.sk

⁴ KAŇA, Richard. Predseda Banskostiavnicko-hodrušského banického spolku. Ústna informácia, poskytnutá dňa 6. novembra 2018.

PRVÁ ÚSPEŠNÁ CROWDFUNDINGOVÁ KAMPAŇ MÚZEA - CHVÁLA ZBERATEĽSTVU: KLENOTY MÚZEA V BANSKEJ ŠTIAVNICI (SLOVENSKÁ PLATFORMA STARTLAB)

Adriana Matejková

Koncom decembra 2021 vydalo Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici reprezentatívnu publikáciu Chvála zberateľstvu: Klenoty Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici/ In Praise of Collecting: Gems of the Slovak Mining Museum in Banská Štiavnica v slovensko-anglickej jazykovej mutácii. Z dôvodu klesajúcich príjmov a obmedzených finančných možností sa múzeum rozhodlo realizovať crowdfundingovú kampaň cez známu slovenskú neziskovú platformu StartLab (Nadácia Centra pre filantropiu). Múzeum svoju kampaň zameralo na vydanie a tlač publikácie. Cieľom múzea bolo vydanie publikácie v decembri 2021. Múzeum si zvolilo krátkodobú 30-dňovú kampaň, ktorá prebiehala v dňoch 22.10.-21.11.2022. Kampaň bola úspešná na 136%. Cieľová suma 6000,- € bola prekročená. Samotnú kampaň, vydanie publikácie podporilo 147 podporovateľov, pomocou ktorých bolo celkovo vyzbieraných 8135,- €. Vyzbieraná suma spolu s finančnými prostriedkami SBM a tiež s finančnou podporou Ing. Romana Fečika (Roman Fecik Gallery, Bratislava) bola použitá na vydanie a tlač publikácie, ktorá bola vytlačená v náklade 1000 ks v tlačiarni Róbert Jurových – Nikara v Krupine v decembri 2022.

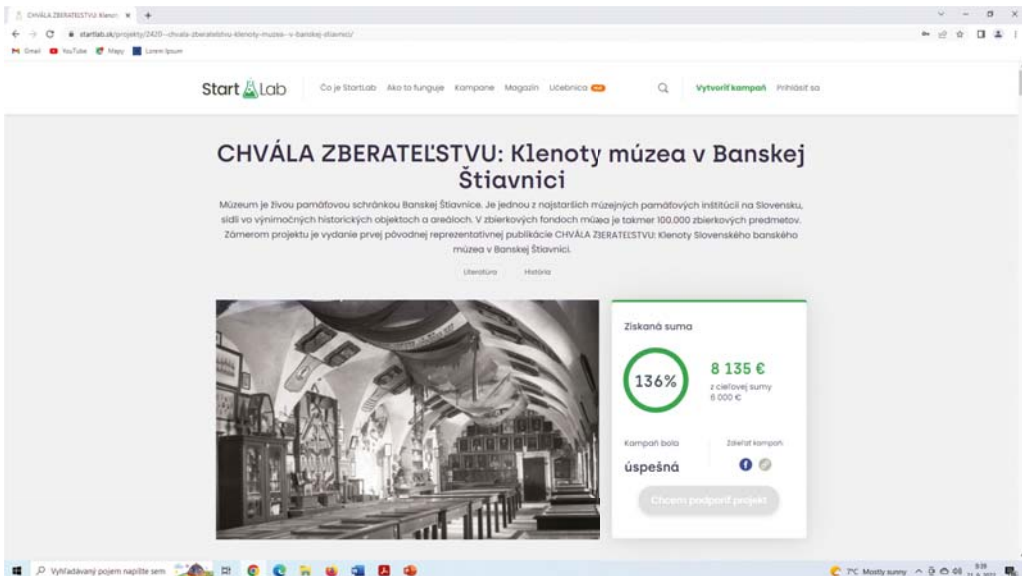
Koncom decembra 2021 vydalo Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici reprezentatívnu publikáciu Chvála zberateľstvu: Klenoty Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici/ In Praise of Collecting: Gems of the Slovak Mining Museum in Banská Štiavnica v slovensko-anglickej jazykovej mutácii a to pri príležitosti 120. výročia založenia svojho predchodcu – Mestského múzea, prvého banskoštiavnického múzea (1900) a tiež pri príležitosti 180. výročia narodenia Andreja Kmeťa (18.11.1841-16.2.1908), významného slovenského archeológa, botanika, etnografa a predsedu Muzeálnej slovenskej spoločnosti, ktorý sa aktívne podieľal na archeologických, botanických, etnografických výskumoch a zberateľských aktivitách v banskoštiavnickom regióne a na formovaní múzejníctva v Banskej Štiavnici, kde sú predmety z jeho výskumov prezentované aj v súčasnosti.

Cieľom publikácie bolo prvýkrát v dejinách múzea ucelene propagovať múzejníctvo v Banskej Štiavnici cez unikátny zbierkový fond múzea a to slovenskej i zahraničnej verejnosti, podporiť vzdelávanie v oblas-

ti regionálnej kultúry, rozvíjanie historického povedomia a prispieť tak k formovaniu regionálnej a európskej identity, prehĺbiť záujem verejnosti o ochranu kultúrneho a industriálneho dedičstva v 21. storočí.

Publikácia približuje čitateľom stručnú históriu zberateľstva a múzejníctva v Banskej Štiavnici s bohatou obrazovou dokumentáciou. Pútavo prezentuje vzácny zbierkový fond múzea, budovaný a formovaný predchodcami Slovenského banského múzea, kurátormi múzeí od roku 1900 až do súčasnosti (Mestské múzeum, Štátne banské múzeum Dionýza Štúra).

Kniha je rozdelená do 10 kapitol (História zberateľstva a vývoj múzejníctva v Banskej Štiavnici; Archeologický zbierkový fond; Zbierkový fond staršia história; Zbierkový fond Umelecká história; Pramene k výskumu montánneho industriálneho a kultúrneho dedičstva – knižnica a archív múzea; Zbierkový fond Novšia história; Zbierkový fond Banská technika, najvýznamnejšie etapy jeho formovania; Zbierka mincí a medailí v zbierkovom fonde Numizmatika; Zbierka minerálov, hornín, nerastných surovín

Obr. 1: Úvodná stránka crowdfundingovej kampane Chvála zberateľstvu: Klenoty múzea v Banskej Štiavnici (slovenská platforma StartLab)

a fosílií v zbierkovom fonde Geológia; Etnologický zbierkový fond od roku 1900 do súčasnosti), v ktorých sú prezentované vzácne archeologické, mineralogické, historické, etnografické, umelecko-historické, numizmatické, archívne, knižničné, fotografické a technické pamiatky s provenienčným vzťahom nielen k Banskej Štiavnici, ale aj iným lokalitám na Slovensku. V knihe je tiež publikovaná Výberová bibliografia prameňov, použitej a odporúčanej literatúry k dejinám múzejníctva v Banskej Štiavnici.

Autori publikácie (Zuzana Denková, Daniel Haas Kianička, Daniel Harvan, Iveta Chovanová, Peter Jancsy, Jozef Labuda, Adriana Matejková, Magdalena Sombathyová, preklad do anglického jazyka – Silvia Herianová, autori fotografií: Beata Babiaková ml., Lubomir Lužina) sa venovali viac ako rok príprave jednotlivých kapitol knihy, výberu unikátnych zbierkových predmetov, ich fotodokumentácii a zberu ďalších informácií a dát.

Múzeum plánovalo zrealizovať už v roku 2020 pri príležitosti 120. výročia založenia Mestského múzea

v Banskej Štiavnici viacero významných podujatí. V spolupráci s dlhoročnými partnermi – zahraničnými múzeami (Hornické museum v Příbrami, Lesnícke múzeum v Šoproni, Archív a knižnica Univerzity Miskolc, Múzeum Krakovskej župy – Wieliczka) bol pripravený projekt *Fenomény múzea: Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici – múzejníctvo v meste UNESCO*, ktorého výstupmi mali byť viaceré aktivity a to: medzinárodné kolokvium, medzinárodná výstava *Klenoty Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici* a tiež vydanie publikácie *Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici a jeho zbierkové klenoty* v slovensko-anglickej jazykovej mutácii. Žiadosť k danému projektu bola vypracovaná a podaná v januári 2020 na International Visegrad Fund, avšak nebola schválená. V danom období boli prezentačné aktivity samotného múzea výrazne ovplyvnené a obmedzené protipandemickými opatreniami v súvislosti so šírením ochorenia COVID-19. Z dôvodu klesajúcich príjmov múzea a obmedzených finančných možností bola v roku 2020 zrealizovaná

Obr. 2: Vydaná slovensko-anglická publikácia Chvála zberateľstvu: Klenoty Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici/ In Praise of Collecting: Gems of the Slovak Mining Museum in Banská Štiavnica . (Foto: Beata Babiaková ml.)

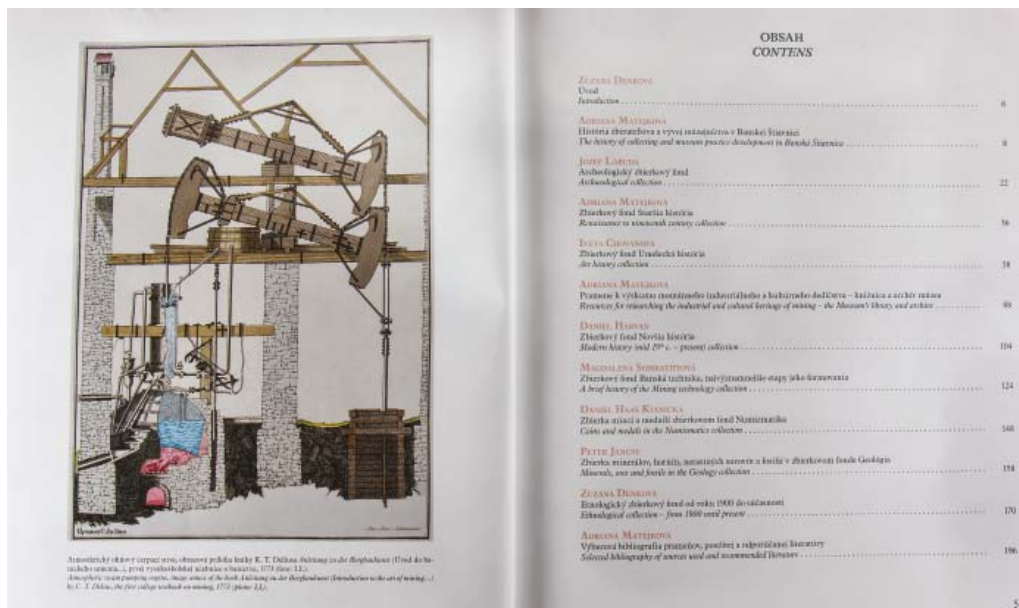
výstava *Z najnovších akvizícií múzea*, ktorá bola súčasťou výstavy *Ecce terra ... (Hľa krajina ...)* v Berggerichte. Výstava trvala od 1.7.2020 do 20.9.2020 a boli na nej prezentované viaceré cenné zbierkové predmety, ktoré boli získané do múzea počas rokov 2010-2019. Veľká časť najnovších zbierkových predmetov SBM bola prezentovaná aj v stálych expozíciách múzea: Banské múzeum v prírode, Berggericht, Galéria Jozefa Kollára, Kammerhof, Starý a Nový zámok, Expozícia hnedouhoľného baníctva na Slovensku v Handlovej.

Snahou vedenia múzea a tiež zainteresovaných odborných pracovníkov bolo dokončiť vydanie pripravovanej publikácie a to v roku 2021. Zároveň sa hľadali možnosti zabezpečiť finančné prostriedky na vydanie a tlač publikácie. V spolupráci s Občianskym združením Iniciatíva za živé mesto bola v rámci výziev na rok 2021 podaná žiadosť o podporu projektu na Fond na podporu umenia, avšak žiadosť nebola schválená.

V ťažkej finančnej situácii, v akej sa ocitlo SBM a obdobne aj iné múzeá na Slovensku, z dôvodu pretrvávajúcej pandémie bolo potrebné získať finančné prostriedky z iných alternatívnych finančných zdrojov a to prostredníctvom aktívneho fundraisingu a realizáciou crowdfundingovej kampane.

SBM nemalo do roku 2021 žiadne skúsenosti s prípravou, vedením a realizovaním obdobných kampaní. V rámci crowdfundingových portálov pôsobiacich na Slovensku sa múzeum rozhodlo realizovať svoju kampaň cez známu slovenskú neziskovú platformu StartLab (Nadácia Centra pre filantropiu), ktorá sa zameriava predovšetkým na verejnoprospešné projekty rôzneho zamerania, od kultúry cez ľudské práva, vzdelávanie až po ekológiu či lokálny rozvoj. Zároveň na webovej stránke platformy sú prehľadne zverejnené všetky potrebné podklady na prípravu kampane ako napr. návody, tipy, inšpirácie, možnosť štatistických ukazovateľov a rôznych analytických nástrojov počas vedenia kampane a podobne, ktoré múzeu pomohli pripraviť kampaň. Dôležitým bol aj osobný prístup, cenné rady a možnosť konzultovať prípravu samotnej kampane so skúsenými odborníkmi.

SBM svoju kampaň zameralo na vydanie prvej pôvodnej reprezentatívnej publikácie. Zámerom

Obr. 3 Obsah publikácie. (Foto: Beata Babiaková ml.)

slovensko-anglickej publikácie *Chvála zberateľstvu: Klenoty Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici / In Praise of Collecting: Gems of the Slovak Mining Museum in Banská Štiavnica* bolo ponúknuť čitateľom pútavé texty o vzácnom múzejnom zbierkovom fonde spolu s bohatou obrazovou dokumentáciou a zároveň ucelene predstaviť fascinujúci „príbeh“ múzejníctva v Banskej Štiavnici, zbierkotvornú činnosť, plasticky prezentovať unikátny zbierkový fond múzea, vyše 100 000 zbierkových predmetov, ktoré reprezentujú rozmanité spektrum hodnôt lokality UNESCO a mnohých významných banských lokalít na Slovensku.

Príprava kampane prebiehala v mesiacoch september a október 2021, počas ktorej bolo potrebné si zdefinovať presné ciele a správnu výšku cieľovej finančnej sumy, ktorá sa odvíjala od finančných nákladov spojených s vydaním a tlačou publikácie. Bolo potrebné venovať dostatok času príprave textov, fotografických príloh, voľbe vizuálu a tiež samotných odmien pre podporovateľov kampane. Podľa

výšky jednotlivých príspevkov boli pripravené pre podporovateľov rôzne odmeny ako napr. samotná publikácia, zážitkové odmeny - jednorázové alebo celoročné rodinné vstupné do atraktívnych expozícií múzea, reprodukcie kolorovaných návrhov slávobrán zhotovených pri príležitosti návštevy cisára Františka Štefana Lotrinského v Banskej Štiavnici v roku 1751, reprodukcie grafik - vedút Banskej Štiavnice a streleckých terčov, 25-40 % zľava z pultovej ceny samotnej knihy a tiež uhradenie poštovného pri zasielaní odmien.

Cieľom múzea bolo vydanie publikácie v decembri 2021. Tomuto dátumu múzeum prispôbilo aj termín spustenie kampane. Zvolili sme si krátkodobú 30-dňovú kampaň, ktorá prebiehala v dňoch 22.10.-21.11.2022. Počas celého obdobia jej trvania bolo potrebné oslovovať potencionálnych podporovateľov a to formou každodenných osobných stretnutí, telefonických rozhovorov, korešpondencie a emailov, v ktorých bolo potrebné informovať o kampani, jej ciele a rôznych aktivitách múzea. Dôležitým

komunikačným prostriedkom boli sociálne siete, predovšetkým Facebook, reklama a tiež rozposielanie emailov a newsletterov. Správy boli rozposielané mnohým pamäťovým a fondovým inštitúciám a tiež základným, stredným a vysokým školám, s cieľom spropagovať kultúrne dedičstvo a aktivity múzea.

Popri vedení kampane a oslovovaní potencionálnych podporovateľov prebiehala grafická úprava publikácie, na ktorej sa podieľal Jiří Goralski zo Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši. Autormi grafického návrhu obálky bol Šimon Chovan a Iveta Chovanová.

Kampaň bola úspešná na 136%. Cieľová suma 6000,- € bola prekročená. Samotnú kampaň, vydanie publikácie podporilo 147 podporovateľov, pomocou ktorých bolo celkovo vyzbieraných 8135,- €. Vyzbieraná suma spolu s finančnými prostriedkami SBM a tiež s finančnou podporou Ing. Romana Fečíka (Roman Fecik Gallery, Bratislava) bola použitá na vydanie a tlač publikácie, ktorá bola vytlačená v náklade 1000 ks v tlačiarni Róbert Jurových – Nikara v Krupine v decembri 2022. Cieľ múzea bol splnený a v predvianočnom období bola kniha 21.12.2022 dovezená do múzea a následne bola spolu s ďalšími odmenami rozposlaná jednotlivým podporovateľom.

Prínosom úspešnej crowdfundingovej kampane bolo nielen získanie potrebných finančných prostriedkov na vydanie a tlač publikácie, ale aj získanie nových osobných priateľstiev a kontaktov, priaznivcov múzea z celej krajiny, zvýšenie záujmu verejnosti o činnosť a aktivity múzea a tiež získanie obrovských skúseností s rôznymi možnosťami financovania projektov formou fundraisingu a samotnou realizáciou crowdfundingovej kampane.

Autorka kampane:

Mgr. Adriana Matejková, PhD.

vedúca Dokumentačného centra

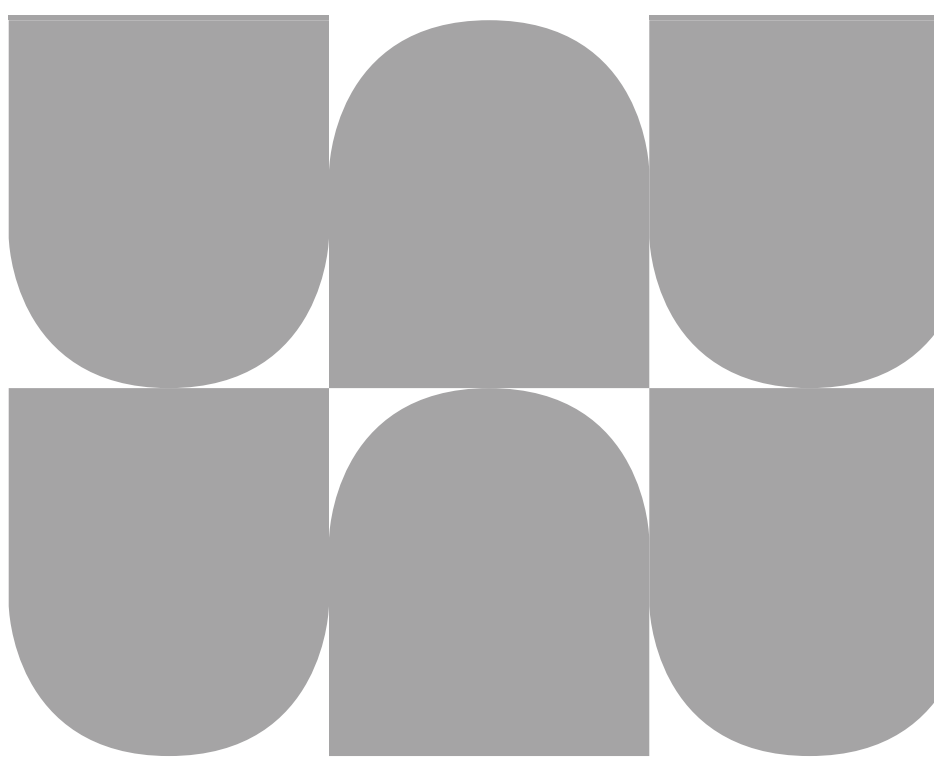
Slovenské banské múzeum

Kammerhofská 2

969 01 Banská Štiavnica

matejkova.adriana@muzeumbs.sk

+421 (0)45 694 94 30

**TEMATICKÁ
BIBLIOGRAFIA
2013-2021**

- 14th International ERBE symposium postponed to June 4th to June 9th 2018: *The cultural Heritage in the Geosciences, Mining and Metallurgy+ Libraries – Archive – Museums*. Ravne na Koroškem: Društvo Slovenska pot kulture železa, 2018, 234 s. ISBN 9789612884932.
- 15th Internacional ERBE symposium postponed to June 13th to June 19th 2021: *Cultur Heritage in Geosciences, Mining and Metallurgy; Libraries – Archive – Collection*. Eggenburg: Krashuletz – Museum. 2021, 176 s.
- XIX. *Kolokvium slovenských, moravských a českých bibliografov, 9.-11.10.2016* Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici: *zborník z konferencie*. Banská Bystrica: Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, 2016, 31 s.
- ADAMOVIÁ, Mária. *Podrečany v zrkadle dejín 1393-2018*. Podrečany: Obec Podrečany, 2018, 228 s. ISBN 9788057000389.
- ASCHENBRIEROVÁ, Veronika – OCELOVÁ, Jarmila. *Hutníctvo a železiarstvo na Horehroní I*. In: *Montanrevue*, 2021, roč. 14, č. 4, s. 16-18. ISSN 1337-9682.
- ASPAAS, Per Pippin – KONTLER, László. *Maximilian Hell (1720-92) and the Ends of Jesuit Science in Enlightenment Europe*. Leiden: Brill, 2019, 490 s. ISBN 9789004361355.
- AUGUSTÍN, Milan. *Neznáma história zeme baníkov a pôvodu striebra rádu templárov*. Bratislava: Forum Sapientiae, 2014, 317 s. ISBN 9788097061074.
- BAKOŠ, František – CHOVAN, Martin – ŽITŇAN, Peter. *Zlato na Slovensku: sprievodca zlatou históriou a náleziskami na našom území*. Bratislava: Lúč, 2017, 429 s. ISBN 9788081790973.
- BAKOŠ, František – PAUDITŠ, Peter. *Analýza povrchových prejavov starej banskej činnosti po ťažbe drahých kovov v Pukanci*. In: LABUDA, Jozef – HARVAN, Daniel (eds). *Argenti fodina 2017: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2018, s. 19-25. ISBN 9788085579550.
- BALÁŽOVÁ, Barbara. *Mundus subterraneus, terrestris et aeternis. Eine Meditation über die mittelslowakischen/niederungarischen Bergbaustädte*. In: Ingenhaeff-Berenkamp, Wolfgang - BAIR, Johann (eds.) *Bergbau und sein Erbe – Tagungsband zum 14. Montanhistorischen Kongress 2015 in Schwaz, Hall in Tirol und Sterzing*. Watten: Berenkamp, 2016, s. 40-60. ISBN 9783850933605.
- BALÁŽOVÁ, Barbara. *Topografia industriálnej, urbánnej a sakrálnnej krajiny stredoslovenských banských miest raného novoveku*. In: HRUBÁ, Michaela – OTTOVÁ, Michaela – ROYT, Jan (eds.). *Ars Montana: umělecký a kulturní transfer v otevřeném prostoru česko-saského Krušnohoří na prahu raného novověku*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2016, s. 335-348. ISBN 9788090667303.
- BALÁŽOVÁ, Barbara. *Handštajn pre Jozefa II. - na stol zmenšená industriálna krajina stredoslovenských banských miest*. In: *Zprávy památkové péče*, 2017, roč. 77, č. 1-2, s. 26-35. ISSN 1210-5538.
- BALÁŽOVÁ, Barbara. *Od "Naturalia" k "Theatrum machinarum": barokové handštajny zo stredoslovenských banských miest*. In: *Opuscula historiae artium* 66, 2017. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 20-43. ISBN 9771211739003.
- BALOGH, Attila - BEREZKY, Zoltán. *Rožňava a Míškovec priemyselné dedičstvo*. Rožňava: Občianske združenie MEDZA, 2018, 96 s. ISBN 9788057006275.
- BAUER, Viliam. *Baníctvo: lomárstvo: tunelárstvo*. Košice: Technická univerzita, 2014, 132 s. ISBN 9788055316383.

- BAUER, Viliam. *Banské technológie*. Košice: Technická univerzita, Fakulta BERG, 2014, 180 s. ISBN 9788055316161.
- BAUER, Viliam. *Mining: Quarrying: Tunneling*. Košice: Technická univerzita, 2014, 135 s. ISBN 9788055316390.
- BAUER, Viliam. *História ťažby surovín*. Košice: Equilibria, 2015, 186 s. ISBN 9788081431609.
- BEDNÁROVÁ, Silvia – BEDNÁR, Radovan – ONDRUS, Peter. *Svet ukrytý v podzemí*. Bratislava: Spolok pre montážny výskum, 2014, 199 s. ISBN 9788097128814.
- BEŇADIKOVÁ, Danuša – MICHNA, Ondrej. Ťažné stroje a zariadenia v zbierkach Slovenského banského múzea. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 75-84. ISBN 9788085579505.
- BERÁNEK, Mikuláš (ed.). *Nová surovinová politika a progresívne technológie v baníctve, geológii a životnom prostredí: zborník prednášok z medzinárodnej konferencier Demänovská dolina, 10.-11. október 2013*. Banská Bystrica: Slovenská banícka spoločnosť, 2013, 188 s. ISBN 9788097052133.
- BERÁNEK, Mikuláš (ed.). *Nová surovinová politika a progresívne technológie v baníctve, geológii a životnom prostredí: zborník prednášok z medzinárodnej konferencier Demänovská dolina, 13.-14. október 2014*. Banská Bystrica: Slovenská banícka spoločnosť, 2014, 164 s. ISBN 9788097052140.
- BERÁNEK, Mikuláš (ed.). *Súčasnosť a budúcnosť baníctva a geológie: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Súčasnosť a budúcnosť baníctva a geológie, Demänovská dolina, 7.-9. október 2015*. Banská Bystrica: Slovenská banícka spoločnosť, 2015, 185 s. ISBN 9788097052157.
- BERÁNEK, Mikuláš (ed.). *Súčasnosť a budúcnosť baníctva a geológie: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Súčasnosť a budúcnosť baníctva a geológie, Demänovská dolina, 6.-7. október 2016*. Banská Bystrica: Slovenská banícka spoločnosť, 2016, 220 s. ISBN 9788097052164.
- BERÁNEK, Mikuláš (ed.). *Súčasnosť a budúcnosť baníctva a geológie: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie, Demänovská dolina, 4.-5. október 2018*. Banská Bystrica: Slovenská banícka spoločnosť, 2018, 178 s. ISBN 9788089883059.
- BERÁNEK, Mikuláš (ed.). *Slovenská banícka spoločnosť 1990-2020*. Zvolen: TOP IT, 2021, 83 s. ISBN 9788057026792.
- BIELICHOVÁ, Zora – LABUDA, Jozef. Nálezky zvieracích kostí z výskumu Glanzenbergu, „Starého mesta“ v Banskej Štiavnici. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 25*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2017, s. 30-69. ISBN 9788085579543.
- BLIŠŤAN, Miroslav – KAVICKÝ, Cyril – ŠARÍK, Anton. *Banícka obec Rudňany*. Spišská Nová Ves: Miroslav Števík - Scepusium Rudňany: Obec Rudňany, 2017, 125 s. ISBN 9788097181444.
- BLIŠŤAN, Miroslav – KACVINSKÝ, Cyril – ŠARÍK, Anton. *Banícky cech Rudňany 1999-2019*. Rudňany: Obecný úrad [Spišská Nová Ves]; Miroslav Števík – SCEPUSIUM, 2019, 32 s. ISBN 9788097332716.
- BOBKOVÁ, Marianna. Východoslovenské železiarne a migrácia obyvateľstva v Košiciach v období socialistickej industrializácie. In: KARPÍŠEK, Jaromír - STURZ, Zbyněk - BLÁHOVÁ, Marie.(eds.). *České, slovenské a československé dějiny 20. století XI. Hradec Králové: Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017, s. 123-132. ISBN 9788074356728.*

- BOROŇ, Piotr – ROZMUS, Darius. Early medieval conflicts over natural resources and their traces near the present Silesia and Lesser Poland border. In: LABUDA, Jozef - MATEJKOVÁ, Adriana (eds). *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 91-98. ISBN 9788085579499.
- BOROŠKA, Ján – TOMETZ, Ladislav. *Pamätnica skokov cez kožu 1952-2017*. Košice: Technická univerzita v Košiciach, 2017, 112 s. ISBN 9788055328850
- CENGEL, Peter – BALÁŽFY, Karol. *Železiarsky hámor v Štefultove Banská Štiavnica*. Košice: Typopress, 2019, 86 s. ISBN 9788081291036.
- ČELKO, Mikuláš (ed.). *Banská Belá v premenách času*. Žiar nad Hronom: Aprint s.r.o. Banská Belá: Obec Banská Belá, 2018, 208 s. ISBN 9788089415229.
- ČELKOVÁ, Mária. Stavebno-historický vývoj objektu Krecsmáry-Eramb, spätého so začiatkami výučby na Baníckej akadémii v Banskej Štiavnici (história, architektúra, nástenné maľby). In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.). *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 157-171. ISBN 9788085579482.
- ČELKOVÁ, Mária. Banícke motívy v insitnej tvorbe Jozefa Lackoviča v Banskej Štiavnici. In: HARVAN, Daniel (ed.). *13. medzinárodné Erbe sympózium: kultúrne dedičstvo v geológii, baníctve a hutníctve: knižnice – archívy – múzea*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 65-71. ISBN 9788089304172.
- ČELKOVÁ, Mária – ČELKO, Mikuláš. Vzájomné vzťahy medzi Tirolskom a Banskou Štiavnicou v 2. polovici 18. storočia na príklade pôsobenia Jozefa Pirker (Pirker, Pircher). In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 120-141. ISBN 9788085579505.
- ČILÍK, Ivan et al. *Špania Dolina: klenot Slovenska*. Špania Dolina: Obec Špania Dolina, 2013, 99 s. ISBN 9788089415120.
- DANIEL, Jozef (ed.). *Technické pamiatky spojené s banskou a hutníckou činnosťou na Spiši: 4. časť: Slovinky, Krompachy, Kluknava*. Spišská Nová Ves: Lucian Cmorej – ABC studio, 2017, 228 s. ISBN 9788097234331.
- DANIEL, Jozef – JANČURA, Marián. Slovenské banské mestá a obce: Kluknava. In: *Montanrevue*. 2020, roč. 13, č. 3, s. 11-16. ISSN 1337-9682.
- DÁVID, Ján. *Baníckym chodníkom v Rožňavskom Bystrom*. Rožňavské Bystre: Ján Dávid, 2016, 115 s. ISBN 9788097249441.
- DENKOVÁ, Zuzana (ed.). *Banícke symboly: história a ikonografia: zborník z konferencie konanej pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, 65 s. ISBN 9788085579482.
- DENKOVÁ, Zuzana. Ikonografia baníckych fokošov. In: DENKOVÁ, Zuzana (ed.). *Banícke symboly: história a ikonografia: zborník z konferencie konanej pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 42-52. ISBN 9788085579482.
- DENKOVÁ, Zuzana – CHOVANOVÁ, IVETA. */Ne/ zabudnutí aušusníci*. Banská Štiavnica: Iniciatíva za živé mesto; Slovenské banské múzeum, 2013, 80 s.

- DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, 223 s. ISBN 9788085579482.
- DENKOVÁ, Zuzana. Aušusníci na prahu 21. storočia (premeny významného fenoménu baníckej kultúry). In: HARVAN, Daniel (ed.). *13. medzinárodné Erbe sympózium: kultúrne dedičstvo v geológii, baníctve a hutníctve: knižnice – archívy – múzea*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 146-155. ISBN 9788089304172.
- DENKOVÁ, Zuzana. Čo baník, to úderník? In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 161-174. ISBN 9788085579505.
- DENKOVÁ, Zuzana. Kultúrne potreby a voľný čas zamestnancov národného podniku Rudné bane, Banská Štiavnica (s akceptom na aktivity koordinované zamestnávateľom). In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 8-9, 2015-2016: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2017, s. 258-380. ISBN 9788074649387.
- DENKOVÁ, Zuzana. „Lepšie bolo čítať kovbojky“ – banícka propaganda v československých periodikách v 50. a 60. rokoch 20. storočia. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 25*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2017, s. 201-219. ISBN 9788085579543.
- DENKOVÁ, Zuzana. K uniforme baníka v zbierke Slovenského banského múzea. Banícke saká podľa legislatívnych úprav z rokov 1919, 1953, 1983, 2004 a 2009. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*. 2018, roč. 6, č. 1, s. 105-126. ISSN 1339-2204.
- DENKOVÁ, Zuzana. Kolekcia sák banských úradníkov a členov baníckych hudieb v zbierke Slovenského banského múzea: Úradné predpisy verzus realita. In: LABUDA, Jozef – HARVAN, Daniel (eds.). *Argenti fodina 2017: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2018, s. 137-150. ISBN 9788085579550.
- DENKOVÁ, Zuzana. Banícke čiapy v zbierke Slovenského banského múzea. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 26*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2019, s. 157-177. ISBN 9788085579574.
- DENKOVÁ, Zuzana. Ludové umenie baníkov v zbierke Slovenského banského múzea. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*. 2019, roč. 7, č. 2, s. 137-151. ISSN 1339-2204.
- DENKOVÁ, Zuzana. Spôsob bývania baníkov a ich rodín na sídliskách v Banskej Štiavnici. In: *Acta historica neosoliensia*. 2019, roč. 21, č. 2, s. 46-70.
- DENKOVÁ, Zuzana. „To vám tam bolo volačo krásnuo“. Ludové umenie baníkov. In: *Historická revue*. 2019, roč. 30, č. 9, s. 64-69, ISSN 1335-6550.
- DENKOVÁ, Zuzana. *Banícke uniformy*. Banská Štiavnica: Iniciatíva za živé mesto, 2020, 279 s. ISBN 9788097382506.
- DENKOVÁ, Zuzana. Ošliadre v zbierke Slovenského banského múzea. In: HARVAN, Daniel – LABUDA, Jozef (eds.). *Argenti fodina: zborník prednášok 2020*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2021, s. 173-186. ISBN 9788085579598.
- DUNAJOVÁ, Helena – OLAJCOVÁ, Katarína. Gašpar Weindl. Pušný prach v baníctve – vo svetle archívnych dokumentov Slovenského banského archívu. In: *Historická revue*. 2019, roč. 30, č. 9, s. 44-49. ISSN 1335-6550.

- DUNAJOVÁ, Helena – OLAJCOVÁ, Katarína. Osoba Gašpara Weindla v archívnych dokumentoch Slovenského banského archívu. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 26*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2019, s. 37-50. ISBN 9788085579574.
- DURBÁK, Milan (ed.). *Štiavnickô nárečie: banické, hutnícke a iné výrazy*. Banská Štiavnica: Banskoštiavnicko-hodrušský banický spolok Banská Štiavnica, 2018, 58 s. ISBN 9788097326500.
- DURBÁK, Milan. 140. výročie ukončenia razenia Dedičnej štôlne cisára Jozefa II. (Voznícká dedičná štôlna). In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 26*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2019, s. 269-276. ISBN 9788085579574.
- DURBÁK, Milan – KAŇA, Richard. *Odkazy minulosti II: banské technické a kultúrne pamiatky lokality UNESCO - Banská Štiavnica a Štiavnické Bane*. Banská Štiavnica: Banskoštiavnicko-hodrušský banický spolok, 2019, 191 s. ISBN 9788097326517.
- ĎURIANČIK, Jozef. *Korene medeného mesta*. Banská Bystrica: Dali-BB, 2014, 111 s. ISBN 9788081410680.
- ĎURČO, Michal. K dejinám železnorudného baníctva v Hronci do polovice 18. storočia. In: MÁRZA, Eva – SYRNÝ, Marek. *Baníctvo na Slovensku v 15. až 18. storočí*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2018, s. 128-139. ISBN 9788089514526.
- ĎUROVOVÁ, Bibiána. *Baníctvo v okrese Veľký Krtíš*. Veľký Krtíš: Hontiansko-novohradská knižnica A. H. Škultétyho, 2018, 33 s. ISBN 9788085577488.
- DVOŘÁKOVÁ, Daniela. Stredoslovenské banské mestá ako venné majetky uhorskej kráľovnej Barbory Celjskej. In: HRUBÁ, Michaela – OTTOVÁ, Michaela – ROYT, Jan (eds.). *Ars Montana: umělecký a kulturní transfer v otevřeném prostoru českého Krušnohoří na prahu raného novověku*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2016, s. 367-376. ISBN 9788090667303.
- FEDERMAYER, Frederik. Wappensiegel und heraldische Symbolik der Waldbürger und der Einwohner der unterungarischen Bergstädte in der Frühen Neuzeit. In: INGENHAEFF-BERENKAMP, Wolfgang - BAIR, Johann (eds.). *Bergbau und Persönlichkeiten - 13. Internationaler Montanhistorischer Kongress Hall in Tirol - Sterzing - Schwaz 2014*. Wattens: Berenkamp, 2014, s. 69-85. ISBN 9783850933438.
- FEDERMAYER, Frederik. Wappenbuch R. J. Helmersa – prameň k heraldickému výskumu ranonovovekých spoločenských elit stredoslovenských banských miest. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 10, 2017-2018: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2019, s. 10-33. ISBN 9788097097370.
- FERENC, Štefan – HRONČEK, Pavel – SENČEK, Richard – VLASÁČ, Jozef. *Hnedouholné baníctvo pri Badíne a v okolí Banskej Bystrice*. Banská Bystrica: Amtheon s.r.o., 2018, 179 s. ISBN 9788089880010.
- FURMANIK, Martin. Krompašská vzbura v slovenskej historiografii. In: KREMPASKÁ, Zuzana (ed.). *Spiš: vlastivedný zborník 10, 2020*. Spišská Nová Ves: Múzeum Spiša v Spišskej Novej Vsi, 2020, s. 99-112. ISBN 9788085173369.
- GARBACZ-KLEMPKA, Aldona – RZADKOCZ, Stanislaw. Metallurgy in Middle age. Raw materials, tools and facilities in source materials and metallographic research. In: LABUDA, Jozef - MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 99-107. ISBN 9788085579499.

- GAŠPAROVIČ, Peter. *Posledné Zdar Boh! Veľký Krtíš*. Baňa Dolina, 2015, 78 s. ISBN 9788097210892.
- GAUČÍK, Štefan. Problematika slovenských záujmových podnikov Rimamuránsko-šalgótarjánskej železiarskej účastinnej spoločnosti a nové obchodno-politické stratégie (1918 – 1924). In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 5-6, 2012 –2013: ročenka k dejinám baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2013, s. 162-211. ISBN 9788097097332.
- GAUČÍK, Štefan. Krise und Reintegration: Lage der Rimamurány-Salgótarjánér Eisenwerke nach dem Ersten Weltkrieg (1918-1924). In: KÖVÉR, György – POGÁNY, Ágnes – WEISZ, Boglárka. *Válság – Kereskedelem: Magyar Gazdaságtörténeti Évkönyv 2016*. Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2016, s. 217-234. ISBN 2050000053610.
- GAUČÍK, Štefan. Výnimočná dohoda. Záujmové podniky Rimy na Slovensku v rokoch 1919 – 1924. In: *História: revue o dejinách spoločnosti*. 2020, roč. 19, č. 1, s. 32-41. ISSN 1335-8316.
- GLÓWKA, Jan. Mining Academy in Kielce – History and Tradition. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 151-156. ISBN 9788085579482.
- GRUSS, Leopold. *Pôvodné listinné údaje k dejinám spišských banských miest*. Gelnica: G-ATELIÉR; Spolok Leopolda Grussa, 2014, 147 s. ISBN 9788089739004.
- HAAS KIANIČKA, Daniel (ed.). *Baníctvo a mincovníctvo v dejinách Slovenska*. Kremnica: NBS – Múzeum mincí a medailí Kremnica, 2013, 152 s. ISBN 978-80-8043-193-8.
- HAAS KIANIČKA, Daniel. Freiseisenovci z Kremnice ako predmet výskumu. In: *Kultúrne dejiny*. 2013, roč. 4, č. 1, s. 20-34. ISSN 1338-2209.
- HAAS KIANIČKA, Daniel. Medaily Uhorského banského a hutníckeho spolku (1892 – 1918). In: HUNKA, Ján (ed.). *Slovenská numizmatika 20*. Nitra: Spoločnosť Antona Točíka; Archeologický ústav SAV; Národný numizmatický komitét, 2015, s. 33-54. ISBN 9788089315949.
- HAAS KIANIČKA, Daniel – KAMHALOVÁ, Magdaléna. Geschichte des Museums der Münzen und Medaillen in Kremnitz/Kremnica. In: KAMHALOVÁ, Magdaléna (ed.). *Múzeum mincí a medailí Kremnica: 1890 – 2015*. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2015, s. 8-19. ISBN 9788080432072.
- HAAS KIANIČKA, Daniel. Kremnické zberateľstvo v 16. storočí. In: KIANIČKA, Daniel Haas (ed.). *Museion: zborník kremnického múzea 1*, 2016. Kremnica: Národná banka Slovenska – Múzeum mincí a medailí, 2016, s. 65-91. ISBN 9788080432195.
- HAAS KIANIČKA, Daniel. Zbierka medailí Jána Belházyho (1823–1901) z Kremnice. In: *Folia numismatica: Supplementum ad Acta Musei Moraviae 31, č. 2, 2017*. Praha: Moravské zemské muzeum, 2017, s. 297-322. ISSN 0862-1195.
- HAAS KIANIČKA, Daniel. Die Selbstverwöatung der Stadt Kremnitz (Kremnica) im 16. Jahrhundert. In: KENYERES, István (ed.). *URBS: magyar várostörténeti évkönyv 12*, 2017. Budapest: b.v., 2018, s. 75-105. ISSN 1787-67.
- HAAS KIANIČKA, Daniel. Kremnické baníctvo v 15.-18. storočí. In: MÁRZA, Eva – SYRNÝ, Marek. *Baníctvo na Slovensku a v Rumunsku v 15. až 18. storočí*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2018, s. 19-45. ISBN 9788089514526.

- HAAS KIANIČKA, Daniel – MARZA, Daniel – SYRNÝ, Marek. Baníctvo v dejinách Slovenska a Rumunska. In: MĀRZA, Eva – SYRNÝ, Marek (eds.). *Baníctvo na Slovensku a v Rumunsku v 15. až 18. storočí*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2018, s. 5-9. ISBN 9788089514526.
- HAAS KIANIČKA, Daniel. Zlaté mesto. Kremnické baníctvo v stredoveku a ranom novoveku (13. – 18. storočie). In: *Historická revue*. 2019, roč. 30, č. 9, s. 26-33. ISSN 1335-6550.
- HAAS KIANIČKA, Daniel. *Kremnica v ranom novoveku: štúdie k dejinám kultúry a každodenného života v 16.-18. storočí*. Budmerice: Vydavateľstvo RAK, 2020, 536 s. ISBN 9788085501742.
- HAAS KIANIČKA, Daniel. Grófi banskej a mincovej komory v Kremnici a komorský gróf Konrád Rolner (1440 – 1446). In: *Historický časopis*. 2021, roč. 69, č. 3, s. 417 – 438. ISSN 0018-2575.
- HARVAN, Daniel (ed.). *13. medzinárodné Erbe sympóziu: kultúrne dedičstvo v geológii, baníctve a hutníctve: knižnice – archívy – múzéd*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, 241 s. ISBN 9788089304172.
- HARVAN, Daniel. Lekárnictvo v Banskej Štiavnici v rokoch 1918-1948 (1950). In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 175-193. ISBN 9788085579505.
- HARVAN, Daniel. Rozpojovanie hornín pomocou ohňa – experimenty profesora Bohuslava Stočesa v Hodruši v prvej tretine 20. storočia. In: HARVAN, Daniel (ed.). *13. medzinárodné Erbe sympóziu: kultúrne dedičstvo v geológii, baníctve a hutníctve: knižnice – archívy – múzéd*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 169-187. ISBN 9788089304172.
- HARVAN, Daniel. Banícke dni v rokoch 1934 – 1936. Východiská – organizácia – priebeh. In: LABUDA, Jozef – HARVAN, Daniel (eds.). *Argenti fodina 2017: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2018, s. 120-136. ISBN 9788085579550.
- HARVAN, Daniel – LABUDA, Jozef (eds.). *Argenti fodina: zborník prednášok 2020*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2021, 186 s. ISBN 9788085579598.
- HAVLÍČKOVÁ, Anna. Handstein z Banskej Bystrice v Ausburgu. In: *Motnanrevue*. 2019, roč. 12, č. 2, s. 14-16. ISSN 1337-9682.
- HAVLÍČKOVÁ, Anna. Dedičná stôlna Ferdinand v Polkanovej (Potkanová, Podkanová, Ratzengrund, Ferdinandtal). In: *Bystrický Permon*. 2020, roč. 18, č. 4, s. 2-3. ISSN 2585-9420.
- HERČKO, Ivan – AMBROŠ, Pavol. Dejiny petrografických a mineralogických výskumov v regióne Banskej Štiavnici v druhej polovici 19. storočia. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 24-45. ISBN 9788085579505.
- HOMOLA, Vladimír – TOMEČEK, Oto. *Hrad Lupča: klenot Pohronia vo svetle vekov*. Podbrezová: Železiarne Podbrezová, a.s., 2017, s. 367. ISBN 9788097280154.
- HOSA, Viliam – Novotný, Ján. 50 rokov po ukončení ťažby mangánových rúd. In: *Montanrevue*. 2021, roč. 14, č. 4, s. 19-21. ISSN 1337-9682.
- HRITZOVÁ, Gertrúda. Počiatky banského mesta Gelnica v 13. a 14. storočí (Náčrt problematiky). In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 5-6, 2012 –2013: ročenka k dejinám baníctva a hutníctva*. Limbach : Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2013, s. 12-47. ISBN 9788097097332.

- HROMULÁKOVÁ, Katarína. Metodologické východiská Business History: výskumný príklad zlievarní Poledniak v Košiciach (1898 – 1950). In: HROMULÁKOVÁ, Katarína (ed.). *Ako sa píše dejiny? Metódy – prístupy – pramene: stretnutie mladých historikov 9: zborník príspevkov z 9. vedeckej konferencie mladých historikov, ktorú zorganizovala Katedra histórie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach v dňoch 16-17. októbra 2019*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2020, s. 70-83. ISBN 9788081528484.
- HRONČEK, Pavel – SENČEK, Richard. *Podzemie Banskej Bystrice a okolia*. Banská Bystrica: Amtheon s.r.o., 2016, 344 s. ISBN 9788097142339.
- HRONČEK, Pavel – BUDAJ, Martin. Technika dobývania a počiatky ťažby zlata a striebra v doline Štiavničky v Nízkych Tatrách. In: *Historický časopis*. 2017, roč. 65, č. 1, s. 25-46. ISSN 0018-2575.
- HRONČEK, Pavel (ed.). *Dejiny ťažby nerastných surovín v lomoch a ich použitie na území Slovenska od prvopočiatkov do polovice 20. storočia*. Košice: Slovenské združenie výrobcov kameniva, 2018, 191 s. ISBN 9788097281717.
- HRONČEK, Pavel – BUDAJ, Martin. Breznianske baníctvo v doline Štiavničky v Nízkych Tatrách v 17. storočí. In: MÁRZA, Eva – SYRNÝ, Marek (eds.). *Baníctvo na Slovensku a v Rumunsku v 15. až 18. storočí*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2018, s. 108-117. ISBN 9788089514526.
- HRONČEK, Pavel – GREGOROVÁ, Bohuslava. *Montánna krajina povodia Hutnej v okolí Lubietovej*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, FVP, Katedra geografie a geológie, 2021, 71 s. ISBN 9788057033837.
- HRONČEK, Pavel – GREGOROVÁ, Bohuslava – HERČKO IVAN. *Hnedouhoľné baníctvo v okolí Veľkého Krtíša*. Banská Bystrica: Občianske združenie Novohradský historický spolok, 2021, 550 s. ISBN 9788097394004.
- HRONČEKOVÁ, Estera. Technická fyzika na Banickej a lesnickej akadémii v Banskej Štiavnici od polovice 19. storočia po jej odsťahovanie. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Banickej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 60-71. ISBN 9788085579482.
- HRTYAN, Ildikó. Torzo pozostalosti Antona Pécha v Slovenskom banskom archíve v Banskej Štiavnici. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 26*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2019, s. 242-251. ISBN 9788085579574.
- HRUBÝ, Petr. Archeologie na stredoveké hornické lokalitě Jihlava – Staré Hory začala již v roce 1944. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 108-116. ISBN 9788085579499.
- HUNKA, Ján. Nález výnimočných robotných znakov z hradu Slovenská Lupča. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 146-151. ISBN 9788085579499.
- HUNKA, Ján. Poklad mincí z 15. – 16. storočia z obce Špania Dolina. In: LABUDA, Jozef – HARVAN, Daniel (eds.). *Argenti fodina 2017: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2018, s. 101-106. ISBN 9788085579550.
- HURTÍK, Štefan – BALÁŽFY, Karol. Šachta Ján Krstiteľ na Štefultove. In: *Montanrevue*. 2020, roč. 8, č. 3, s. 7-11. ISSN 1337-9682.

- HVIZDÁK, Ladislav. *Zem a zemské zdroje: nerastné suroviny*. Košice: Technická univerzita v Košiciach, Fakulta baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií, 2019, 101 s. ISBN 9788055334844.
- CHEBEN, Ivan – CHEBEN, Michal. Doklady spracovávania medenej rudy na sídlisku lengvelskej kultúry v Čiernych Kľačanoch. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds). *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 24-32. ISBN 9788085579499.
- CHEBEN, Ivan – CHEBEN, Michal – NEMERGUT, Adrián. Nové ťažobné pole na rádiolarit a jeho zázemie v Sedmerovci. In: LABUDA, Jozef – HARVAN, Daniel (eds). *Argenti fodina 2017: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2018, s. 32-37. ISBN 9788085579550.
- CHOVANOVÁ, Iveta – LABUDA, Jozef – SOMBATHYOVÁ, Magdaléna. Slovenské banské múzeum – ochrana a prezentácia kultúrneho dedičstva lokality UNESCO. In: HARVAN, Daniel (ed.). *13. medzinárodné Erbe sympóziu: kultúrne dedičstvo v geológii, baníctve a hutníctve: knižnice – archívy – múzeá*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 10-16. ISBN 9788089304172.
- CHOVANOVÁ, Iveta. Zbierkový fond umeleckej histórie Slovenského banského múzea – ikonografický zdroj výskumu pamiatkových hodnôt lokality UNESCO. In: LABUDA, Jozef – HARVAN, Daniel (eds). *Argenti fodina 2017: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2018, s. 167-173. ISBN 9788085579550.
- INGENHAEFF-BERENKAMP, Wolfgang. *Bergbau und Maximilian I: Tagungsband 18. Internotianaler Montanhistorischer Kongress 2019*. Wattens: Berenkamp Verlag, 2020, 348 s. ISBN 9783850934121.
- IVANIČ, Jozef. *História Piargu: Štiavnické Bane, Siglislberg, Vindšachta*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2016, 245 s. ISBN 9788055710969.
- IZSÓ, István. O počiatkoch baníctva Banskej Štiavnice. In: *Montanrevue*. 2020, roč. 8, č. 2, s. 3-7. ISSN 1337-9682.
- JÁCHIM, Lukáš. Páni z Jakloviec v 13. a 14. storočí. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 7, 2014: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2015, s. 88-119. ISBN 9788097097349.
- JAKAB, Zoltán. Banská Štiavnica v rokoch prvej svetovej vojny na príklade dobročinných akcií a osudov študentov Baníckej a lesníckej vysokej školy. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 202-214. ISBN 9788085579505.
- JANÁČ, Miloslav. Banský skanzen v Gelnici Pochwerk pri dedičnej stólňi Jozef. In: *Montanrevue*. 2019, roč. 12, č. 3, s. 22-23. ISSN 1337-9682.
- JANCSY, Peter. O Jánovi Pettkovi a jeho činnosti. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.). *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 78-83. ISBN 9788085579482.
- JANCSY, Peter. Špania Dolina, jej minerály a ich zaštnúpenie v zbierkach SBM. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds). *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 33-38. ISBN 9788085579499.

- JANCSY, Peter. Zo života a diela Jána Pettku. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 46-51. ISBN 9788085579505.
- JANCSY, Peter. Zo života a diela Benjamína von Winklera. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 25*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2017, s. 248-253. ISBN 9788085579543.
- JANCSY, Peter. Miestny stavebný kameň v historickom jadre mesta Banská Štiavnica. In: LABUDA, Jozef – HARVAN, Daniel (eds). *Argenti fodina 2017: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2018, s. 26-31. ISBN 9788085579550.
- JANCSY, Peter. Bohatstvo naše Zeme. Pozoruhodné minerály siedmich stredoslovenských bankských miest. In: *Historická revue*. 2019, roč. 30, č. 9, s. 34-37. ISSN 1335-6550.
- JANCSY, Peter. Minerály žil alpského typu v zbierkovom fonde Slovenského banského múzea. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 26*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2019, s. 28-36. ISBN 9788085579574.
- JANČURA, Marián. Súkromné podnikanie v baníctve na Spiši v 18. a 19. storočí. In: *Spiš: vlastivedný zborník 8*, 2016. Spišská Nová Ves: Múzeum Spiša v Spišskej Novej Vsi, 2016, s. 38-71. ISBN 9788085173277.
- JANČURA, Marián – PATERA, Lukáš. *Dejiny baníctva obce Slovinky*. Spišská Nová Ves: ABC studio, 2017, 311 s. ISBN 9788097234317.
- JANČURA, Marián. Historický vklad spišskonovoveských bankských podnikateľov do hospodárskeho vývoja mesta Spišská Nová Ves do konca 19. storočia. In: KREPASKÁ, Zuzana – ŠTEVÍK, Miroslav (eds.). *Spiš: vlastivedný zborník 9*. Spišská Nová Ves: Múzeum Spiša v Spišskej Novej Vsi, 2018, s. 194-241. ISBN 9788085173291.
- JANČURA, Marián. *Hnilčík: sprievodca tajomstvami podzemia: 2. diel*. Spišská Nová Ves: ABC studio, 2019, 470 s. ISBN 9788097234324.
- JANČURA, Marián. Hospodársky prínos súkromného podnikania v medenorudnom baníctve na Spiši v 18. a 19. storočí. In: LACKO, Miroslav (ed). *Montánna história 10, 2017-2018: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2019, s. 118-175. ISBN 9788097097370.
- JANČURA, Marián – DANIEL, Jozef. Slovenské banské mestá a obce: Švedlár a Stará Voda. In: *Montanrevue*. 2020, roč. 13, č. 4, s. 12-17. ISSN 1337-9682.
- JANOVSKÁ, Magdaléna – OLEJNÍK, Vladimír. Rímskokatolícky kostol Nanebovzatia Panny Márie v Gelnici: Najnovšie výsledky architektonicko-historického výskumu kostola zamerané na súvislosti s rozvojom baníctva. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 7, 2014: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2015, s. 48-87. ISBN 9788097097349.
- JESENSKÝ, Miloš – HRONČEK, Pavel. *Muzeológia a montánny turizmus*. Košice: Technická univerzita v Košiciach, Fakulta baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií, 2019, 93 s. ISBN 9788055333205.
- JONTES, Lieselotte. Der Schacht, bergmännisches Brauchtum in Schemnitz und Leoben. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Banickej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 112-119. ISBN 9788085579482

- KAMENICKÝ, Miroslav. Súhrnná správa o Baníckej akadémii v Banskej Štiavnici z roku 1817. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banké múzeum, 2013, s. 23-32. ISBN 9788085579482.
- KAMENICKÝ, Miroslav. Založenie a počiatky Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici. Súčasný stav výskumu dejín akadémie. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banké múzeum, 2013, s. 12-21. ISBN 9788085579482.
- KAMENICKÝ, Miroslav. Príspevok k dejinám návštevy následníka trónu Jozefa a princa Leopolda v stredoslovenských bankých mestách v roku 1764. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.) *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banké múzeum, 2015, s. 152-161. ISBN 9788085579499.
- KAMENICKÝ, Miroslav. Príspevok k problematike cestopisov o stredoslovenskej banskej oblasti. Cestopis Jeana Baptistu Morina. In: HARVAN, Daniel (ed.). *13. medzinárodné Erbe sympózium: kultúrne dedičstvo v geológii, baníctve a hutníctve: knižnice – archívy – múzéd*. Banská Štiavnica: Slovenské banké múzeum, 2015, s. 133-140. ISBN 9788089304172.
- KAMENICKÝ, Miroslav. Banská odborná literatúra v priestore česko-saského Krušnohoria a stredoslovenskej banskej oblasti na prahu raného novoveku. In: HRUBÁ, Michaela – OTTOVÁ, Michaela – ROYT, Jan (eds.). *Ars Montana: umělecký a kulturní transfer v otevřeném prostoru česko-saského Krušnohoří na prahu raného novověku*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2016, s. 351-365. ISBN 9788090667303.
- KAMENICKÝ, Miroslav. Kontakty v oblasti baníctva a hutníctva medzi sedmohradskými bankými oblasťami a stredoslovenskou bankou oblasťou v novoveku. In: MÁRZA, Eva – SYRNÝ, Marek (eds.). *Baníctvo na Slovensku a v Rumunsku v 15. až 18. storočí*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2018, s. 56-66. ISBN 9788089514526.
- KAMENICKÝ, Miroslav. Príspevok o cestopisnej literatúre z 18. storočia informujúcej o stredoslovenskej banskej oblasti. In: HARVAN, Daniel – LABUDA, Jozef (eds.). *Argenti fodina: zborník prednášok 2020*. Banská Štiavnica: Slovenské banké múzeum, 2021, s. 116-128. ISBN 9788085579598.
- KAMHALOVÁ, Magdaléna. Vývoj a zloženie numizmatického zbierkového fondu kremnického múzea. In: HAAS KIANIČKA, Daniel (ed.). *Museion: zborník kremnického múzea 1*, 2016. Kremnica: Národná banka Slovenska – Múzeum mincí a medailí, 2016, s. 181-199. ISBN 9788080432195.
- KAŇA, Richard. *Hodrušské hlbiny: podzemný svet baníkov*. Banská Štiavnica: BANSKOŠTIAVNICKO-HODRUŠSKÝ BANICKÝ SPOLOK, 2013, 189 s. ISBN 9788097085148.
- KAŇA, Richard. Obdobie železka a kladivka v hodrušskom baníctve – výsledky pozorovania vybraných bankých podzemných a povrchových objektov v oblasti Hodrušskej doliny. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.) *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banké múzeum, 2015, s. 165-174. ISBN 9788085579499.
- KAŇA, Richard. *Odkazy minulosti: banké technické a kultúrne pamiatky lokality UNESCO Hodruša-*

- Hámre. Banská Štiavnica: Banskoštiavnicko-hodrušský banický spolok, 2016, 190 s. ISBN 9788097085179.
- KAŇA, Richard. Mineralogická a ložiskovo-geologická expozícia na bani Starovšechsvätých v Banskej Hodruši. In: LABUDA, Jozef – HARVAN, Daniel (eds.). *Argentí fodína 2017: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2018, s. 151-157. ISBN 9788085579550.
- KAŇA, Richard. Návšteva najvýznamnejšieho ložiska striebra na svete Potosí v Bolívii. In: *Motnanrevue*. 2019, roč. 12, č. 1, s. 18-22. ISSN 1337-9682.
- KAŇA, Richard. Vybrané banské a súvisiace objekty v trase Hodrušského potoka, ich aktuálny technický stav. In: *Montanrevue*. 2020, roč. 13, č. 4, s. 18-20. ISSN 1337-9682.
- KARSTEN, Ivan. Stupy. In: *Motnanrevue*. 2019, roč. 12, č. 2, s. 10-12. ISSN 1337-9682.
- KARSTEN, Ivan. Hodrušská klopačka 500 ročná (1521-2021). In: *Montanrevue*. 2021, roč. 14, č. 3, s. 8-10. ISSN 1337-9682.
- KARSTEN, Ivan. Tajchy v Štiavnických vrchoch – mechanizmy, zákonitosti ich vzniku v historických súvislostiach trochu inak. In: *Montanrevue*. 2021, roč. 14, č. 4, s. 6-9. ISSN 1337-9682.
- KAŠIAROVÁ, Elena – JAKAB, Zoltán. Jubilejné oslavy Banskoštiavnickej akadémie. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 177-195. ISBN 9788085579482.
- KAŠIAROVÁ, Elena. Vzácná návšteva z cisárskeho dvora. Arcivojvoda Anton a Rainer Habsburský na prehliadke troch stredoslovenských banských miest v roku 1802. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 99-119. ISBN 9788085579505.
- KAŠIAROVÁ, Elena. Preňčov - obec na okraji banskoštiavnickej banskej oblasti. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 25*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2017, s. 70-105. ISBN 9788085579543.
- KILÍK, Ján. Dedičné štólne a s nimi súvisiaca banská činnosť v rudnom rajóne Rožňava-Turecká. In: *Motnanrevue*. 2019, roč. 12, č. 3, s. 10-15. ISSN 1337-9682.
- KILÍK, Ján – ORAVEC, Dušan – TOMÁNY, Karol. *Pamätnica k 20. výročiu vzniku Gemerského baníckeho spolku Bratstvo Rožňava: 1999-2019*. Rožňava: Gemerský banický spolok Rožňava, 2019, 39 s. ISBN 9788097334826.
- KILÍK, Ján – KRAVEC, Jozef. *Technické pamiatky spojené s banskou a hutníckou činnosťou na Gemi: 1. časť*. Rožňava: Gemerský banický spolok Bratstvo, 2019, 141 s. ISBN 9788097334802.
- KILÍK, Ján – KRAVEC, Jozef. *Technické pamiatky spojené s banskou a hutníckou činnosťou na Gemi: 2. časť*. Rožňava: Gemerský banický spolok Bratstvo, 2020, 169 s. ISBN 9788097334819.
- KLADIVÍK, Eugen. Mangánorudná baňa vo Švábovciach vo vlastníctve Banskej a hutnej spoločnosti v rokoch 1922 – 1945. (Vývoj banskej techniky). In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 5-6, 2012 –2013: ročenka k dejinám baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2013, s. 282-309. ISBN 9788097097332.

- KLADIVÍK, Eugen. Prínos Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici pre riešenie odvodňovacích problémov. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 72-77. ISBN 9788085579482.
- KLADIVÍK, Eugen. Štátne banské riaditeľstvo v Rožňave 1919 – 1938. (Vývoj banskej techniky). In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 5-6, 2012-2013: ročenka k dejinám baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2013, s. 212-253. ISBN 9788097097332.
- KLADIVÍK, Eugen. Baňa v Nandraži vo vlastníctve súkromných spoločností v prvej polovici 20. storočia. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 7, 2014: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2015, s. 342-351. ISBN 9788097097349.
- KLADIVÍK, Eugen. Mangánorudná baňa v Kišovciach v 1. polovici 20. storočia 1908 – 1945. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 52-74. ISBN 9788085579505.
- KLADIVÍK, Eugen. Pyrit, sirokýzové, železo- a medenorudné bane v Smolníku: Vývoj banskej techniky v rokoch 1924 - 1945. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 7, 2014: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2015, s. 282-313. ISBN 9788097097349.
- KLADIVÍK, Eugen. Snahy o záchranu banských pamiatok na Slovensku v prvej polovici 20. storočia. In: HARVAN, Daniel (ed.). *13. medzinárodné Erbe sympóziium: kultúrne dedičstvo v geológii, baníctve a hutníctve: knižnice – archívy – múzeá*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 17-26. ISBN 9788089304172.
- KLADIVÍK, Eugen. Baníctvo v Helcmanovciach v 20. storočí s dôrazom na používanú banskú techniku. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 25*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2017, s. 106-131. ISBN 9788085579543.
- KLADIVÍK, Eugen. Vývoj banskej techniky v antimónových baniach v Poproči v rokoch 1937 až 1965. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 8-9, 2015-2016: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2017, s. 314-357. ISBN 9788074649387.
- KLADIVÍK, Eugen. Baníctvo v banskoštiavnickej časti banskoštiavnicko-hodrušského rudného revíru v prvej polovici 20. storočia s dôrazom na vývoj banskej techniky. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 10, 2017-2018: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2019, s. 308-409. ISBN 9788097097370.
- KLADIVÍK, Eugen. Počiatky budovania dúbavského antimónového závodu s dôrazom na vývoj banskej techniky (30. – začiatok 50. rokov 20. storočia). In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 26*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2019, s. 85-116. ISBN 9788085579574.
- KLEIN, Ursula. *Technoscience in History: Prusia, 1750-1850*. Cambridge, Ma: The MIT Press, 2020, 326 s. ISBN 9780262539296.
- KOLB, Jans. „Schlägel und Eisen“ auf Briefmarken. In: DENKOVÁ, Zuzana (ed.). *Banícke symboly: história a ikonografia: zborník z konferencie konanej pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 10-14. ISBN 9788085579482.

- KOLNÍKOVÁ, Eva. Baníctvo a mincovníctvo v dejinách Slovenska. In: HAAS KIANIČKA, Daniel (ed.). *Zborník príspevkov z medzinárodného seminára*. Kremnica: Národná banka Slovenska – Múzeum mincí a medailí, 2013, 152 s. ISBN 9788080431938.
- KOLTONOVÁ, Jana. Minulosť a súčasnosť paličkovanej čipky zo Starých Hôr a Španej Doliny. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 26*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2019, s. 178-202. ISBN 9788085579574.
- KONEČNÁ, Katarína. Záchrana cenných rukopisov z oblasti baníckej histórie a tradícií v Novej Bani. In: *Motnanrevue*. 2019, roč. 12, č. 1, s. 10-12. ISSN 1337-9682.
- KONEČNÝ, Peter. Die montanistische Ausbildung in der Habsburgermonarchie, 1763-1848. In: SCHLEIFF, Hartmut – KONEČNÝ, Peter. *Staat, Bergbau und Bergakademie. Montanexperten im 18. und frühen 19. Jahrhundert*. Stuttgart: Steiner, 2013, s. 95-124. ISBN 978-3515103640.
- KONEČNÝ, Peter. Sites of Chemistry in the Schemnitz Mining Academy and the Eighteenth-Century Habsburg Mining Administration. In: PERKINS, John (ed.). *Ambix, volume 60, - Issue 2: Sites of Chemistry in the Eighteenth Century Guest*, 2013. Abingdon: Taylor & Francis on behalf of Society for the History of Alchemy and Chemistry, 2013 s. 160-178. ISSN 0002-6980.
- KONEČNÝ, Peter. Cestopisy európskych odborníkov ako forma komunikácie poznania o baníctve a hutníctve v Uhorsku, 1651 - 1759. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 7, 2014: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2015, s. 200-239. ISBN 9788097097349.
- KONEČNÝ, Peter. Der Herrscher im Bergwerk. Visitationsreisen der Habsburger-Lothringer in die ungarischen (slowakischen) Bergreviere am Beispiel einer Reise von 1764. In: TELESKO, Werner (ed.). *Die Repräsentation der Habsburg-Lothringischen Dynastie in Musik, visuellen Medien und Architektur 1618-1918*. Wien Köln Weimar: Böhlau Verlag, 2017, s. 346-366. ISBN 9783205205074.
- KONEČNÝ, Peter. Kameralisten, Bildungsreformer und aufstrebende Bergbeamte: Johann Thaddäus Anton Peithner aund sein Vorschlag zur Gründung einer Bergakademie im Habsburgerreich. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 8-9, 2015-2016: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2017, s. 66-89. ISBN 9788074649387.
- KONEČNÝ, Peter. Montanistické apodemiky 17. a 18. storočia. In: KUŠNIRÁKOVÁ, Ingrid (ed.). *Historické štúdie 52: ročenka Historického ústavu Slovenskej akadémie vied, 2018*. Bratislava: Veda, 2019, s. 99-110. ISBN 9788022417280.
- KONEČNÝ, Peter (ed.). *Spravodaj Slovenského banského archívu 1/2020: obnovenie vydávania Spravodaja SBA*. Banská Štiavnica: Ministerstvo vnútra SR, Slovenský národný archív, špecializované pracovisko Slovenský banský archív v Banskej Štiavnici, 2020, 12 s.
- KONEČNÝ, Peter (ed.). *Spravodaj Slovenského banského archívu 2/2020: SBA v časoch epidémie*. Banská Štiavnica: Ministerstvo vnútra SR, Slovenský národný archív, špecializované pracovisko Slovenský banský archív v Banskej Štiavnici, 2020, 12 s.
- KONEČNÝ, Peter (ed.). *Spravodaj Slovenského banského archívu 1-2/2021: rok zmien a výziev*. Banská Štiavnica: Ministerstvo vnútra SR, Slovenský národný archív, špecializované pracovisko Slovenský banský archív v Banskej Štiavnici, 2021, 20 s.
- KOPERNICKÝ, Peter. *Atmosférečný stroj Isaaca Pottera*. Nová Baňa: Mesto Nová Baňa, 2017, 59 s. ISBN 9788097283551.

- KÓNYA, Peter. Uhorské a sedmohradské bane v správe vrcholných hospodárskych úradov Františka II. Rákócziho. In: MÁRZA, Eva – SYRNÝ, Marek (eds.). *Baníctvo na Slovensku a v Rumunsku v 15. až 18. storočí*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2018, s. 67-79. ISBN 9788089514526.
- KÓMIVES, Tibor. Združenia na akadémii v Banskej Štiavnici v druhej polovici 19. storočia. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.). *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 104-111. ISBN 9788085579482.
- KÓMIVES, Tibor. Štiavnické študentské tradície ako súčasť nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO. In: HARVAN, Daniel (ed.). *13. medzinárodné Erbe sympózium: kultúrne dedičstvo v geológii, baníctve a hutníctve: knižnice – archívy – múzea*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 27-35. ISBN 9788089304172.
- KRÁL, Jozef. Sklené Teplice a Ignác von Born. 235 rokov od zavedenia nepriamej amalgamácie a založenia I. medzinárodnej vedeckej spoločnosti v Sklených Tepliciach. In: *Montanrevue*. 2021, roč. 14, č. 3, s. 12-13. ISSN 1337-9682
- KRASCHEWSKI, Hans Joachim. K priebehu výroby v taviacich hutách v Harzi v 17. storočí. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 7, 2014: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2015, s. 132-161. ISBN 9788097097349.
- KRCHNÁKOVÁ, Lucia. Zabudnutí banskí lekári: Michal Hainrich (1761 – 1837). In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 194-201. ISBN 9788085579505.
- KRCHNÁKOVÁ, Lucia. Kremnické banské diela v banskoštiavnickom exemplári Zlatej knihy baníckej z roku 1764. In: HAAS KIANIČKA, Daniel (ed.). *Museion: zborník kremnického múzea 1, 2016*. Kremnica: Národná banka Slovenska – Múzeum mincí a medailí, 2016, s. 115-127. ISBN 9788080432195.
- KRCHNÁKOVÁ, Lucia. Z dejín štólne Hoffer. In: MÁRZA, Eva – SYRNÝ, Marek (eds.). *Baníctvo na Slovensku a v Rumunsku v 15. až 18. storočí*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2018, s. 118-127. ISBN 9788089514526.
- KRŠKO, Ján. História a súčasnosť vývoja výroby zariadení závesnej dopravy na Slovensku so zameraním na závesné lokomotívy. In: *Montanrevue*. 2021, roč. 14, č. 2, s. 8-11. ISSN 1337-9682.
- KÚŠIK, Dušan – BUDAJ, Marek. Numizmatický doklad baníctva v Pukanci v 14. storočí. História baníctva a archívne údaje o rudných žilách. In: BUDAJ, Marek – HUNKA, Ján (eds.). *Denarius 8, 2020*. Bratislava: Slovenské národné múzeum – Historické múzeum, 2020, s. 68-74. ISBN 9788080604837.
- KVIETOK, Martin. Stav a perspektívy montánnej archeológie na hornom Pohroní. In: *Acta rerum naturalium: stribrná Jihlava 2013*. 2014, roč. 16, s.1-17. ISSN 2336-7113.
- KVIETOK, Martin. Prvé výsledky archeologického výskumu mestského hradu v Ľubietovej. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 7, 2014: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2015, s. 34-46. ISBN 9788097097349.
- KVIETOK, Martin. Stav a perspektívy archeologického bádania v priestore Ľubietovej. In: HARVAN, Daniel (ed.). *13. medzinárodné Erbe sympózium: kultúrne dedičstvo v geológii, baníctve a hutníctve: knižnice – archívy – múzea*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 79-95. ISBN 9788089304172

- KVIETOK, Martin. Výsledky menšieho archeologického výskumu na Bernolákovej ulici v Novej Bani. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 13-23. ISBN 9788085579505.
- KVIETOK, Martin – JELEŇ, Stanislav – ŠMEJKAL, Václav – SITÁR, Andrej. Vytíkaná meď v slovenskom praveku. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 39-44. ISBN 9788085579499.
- KVIETOK, Martin – HUNKA, Ján. Špania Dolina – Piesky. Poklad mincí z 15.-16. storočí. Analýza súboru a jeho historické pozadie. In: *Acta rerum naturalium*. 2017, roč. 21, s.73-78. ISSN 1803-5972.
- LABANC, Peter. Kokoš z Lomnice a jeho neúspešné podnikanie v počiatoch Smolníckej komory. In: ŠTEFÁNIK, Martin (ed.). *Stredoveké mesto a jeho obyvatelia*. Bratislava: VEDA vydavateľstvo SAV: Historický ústav SAV, 2017, s. 207-219. ISBN 9788022416092.
- LABOUTKOVÁ, Irena – RASL, Zdeněk – PETRÍK, Josef. *Katalog expozície – Hutníctví*. Praha: Národní technické múzeum Praha, 2014, 263 s. ISBN 9788070372395.
- LABUDA, Jozef. Banické kladivo a železko z pohľadu archeológie a ich využitie. In: DENKOVÁ, Zuzana (ed.). *Banické symboly: história a ikonografia: zborník z konferencie konanej pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 4-7. ISBN 9788085579482.
- LABUDA, Jozef. Die Genese der Stadt Banská Štiavnica/Schemnitz und ihre spätere Kontakte mit Obersachsen. In: HOFFMAN, Yves – RICHTER, Uwe (Eds.). *Die Frühgeschichte Freibergs im überregionalen Vergleich. Städtische Frühgeschichte – Bergbau – früher Hausbau*. Halle: Mitteldeutscher Verlag, 2013, s. 337-344. ISBN 9783954621323.
- LABUDA, Jozef. Sitno a objaviteľ jeho numizmatických pokladov – Ján Truchlík. In: HAAS KIANIČKA, Daniel (ed.). *Baníctvo a mincovníctvo v dejinách Slovenska: zborník príspevkov z medzinárodného numizmatického seminára*. Kremnica: SBS – Múzeum mincí a medailí, 2013, s. 147-152. ISBN 9788080431938.
- LABUDA, Jozef. Slovenské banské múzeum a 250. výročie založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.). *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 6. ISBN 9788085579482.
- LABUDA, Jozef. Výskum hradnej kaplnky v lokalite Staré mesto v Banskej Štiavnici. In: *Archeologia historica 38, 2013*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 455-462. ISBN 9770231582002.
- LABUDA, Jozef – BUDAJ, Marek. Unikátne oboly Karola Róberta z baníckej lokality Glanzenberg v Banskej Štiavnici. In: *Archeologia historica*. 2014, roč. 29, č. 2, s. 649-655. ISSN 0231-5823.
- LABUDA, Jozef - JANCSY, Peter. Žila Špitáler a počiatky baníctva v Banskej Štiavnici. In: *Acta rerum naturalium*. 2014, roč. 16, s. 165-170. ISSN 1803-1587.
- LABUDA, Jozef. Jedinečný nález medeneho kahanca z Banskej Štiavnice. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 117-120. ISBN 9788085579499.

- LABUDA, Jozef. Objav hradbového múru v Štiavnických Baniach. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 7-12. ISBN 9788085579505.
- LABUDA, Jozef – BUDAJ, Marek. Pražské groše Václava II. z Glanzenbergu v Banskej Štiavnici. In: LABUDA, Jozef - MATEJKOVÁ, Adriana (eds). *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 66-73. ISBN 9788085579499.
- LABUDA, Jozef – KUBIŠOVÁ, Lenka – TÚNYI, Igor. Archeomagnetický výskum hradnej kaplnky v Banskej Štiavnici. In: LABUDA, Jozef - MATEJKOVÁ, Adriana (eds). *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 74-78. ISBN 9788085579499.
- LABUDA, Jozef - MATEJKOVÁ, Adriana (eds). *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, 181 s. ISBN 9788085579499.
- LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, 282 s. ISBN 9788085579505.
- LABUDA, Jozef. *Glanzenberg v Banskej Štiavnici: archeologický výskum zaniknutej lokality*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2016, 127 s. ISBN 9788085579529.
- LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 25*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2017, 334 s. ISBN 9788085579543.
- LABUDA, Jozef – HARVAN, Daniel (eds). *Argenti fodina 2017: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2018, 180 s. ISBN 9788085579550.
- LABUDA, Jozef – PAUČULA, Juraj. Náučné chodníky archeologickej lokality Glanzenberg v Banskej Štiavnici. In: LABUDA, Jozef – HARVAN, Daniel (eds). *Argenti fodina 2017: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2018, s. 76-81. ISBN 9788085579550.
- LABUDA, Jozef. Nové poznatky archeologického výskumu v Banskej Štiavnici a register lokalít. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 26*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2019, s. 9-27. ISBN 9788085579574.
- LABUDA, Jozef. Zrod baníctva na Slovensku. Osídľovanie banských regiónov z pohľadu archeológie. In: *Historická revue*. 2019, roč. 30, č. 9, s. 6-11. ISSN 1335-6550.
- LACKO, Miroslav. Die Wasserkünste in Bergbaurevier Schmöllnitz (Smolník) im 18. Jahrhundert. In: INGENHAEFF-BERENKAMP, Wolfgang; BAIR, Johann (eds). *Bergbau und Kunst III. Technische Künste (Wasserkunst, Wetterkunst, Markscheidekunst, Förderkunst, Fahrkunst, Schmelzkunst)*. 11. Internationaler Montanhistorischer Kongress. Schwaz (Hall in Tirol). *Sterzing 2012*, Wattes: Berenkamp Verlag, 2013, s. 73-96. ISBN 978-3-85093-314-8.
- LACKO, Miroslav. Hospodárske problémy habsburskej monarchie a uhorská meď v 40. rokoch 18. storočia. In: ŠUSTEK, Zbyšek (ed.). *Peniaze, hospodárstvo a spoločnosť: zborník súhrnov referátov z medzinárodného numizmatického sympózia Košice 16. - 19. mája 2013*. Košice: Slovenská numizmatická spoločnosť pri SAV, 2013, s. 74.

- LACKO, Miroslav. Malé jubileum Montánnej histórie. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 5-6, 2012 –2013: ročenka k dejinám baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2013, s. 5-11. ISBN 9788097097332.
- LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 5-6, 2012-2013: ročenka k dejinám baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2013, 345 s. ISBN 9788097097332.
- LACKO, Miroslav. Výberová bibliografia k dejinám baníctva a hutníctva na Slovensku za roky 2011 – 2012. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 5-6, 2012 –2013: ročenka k dejinám baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2013, s. 338-343. ISBN 9788097097332.
- LACKO, Miroslav. Vzdelávanie banského úradníctva v spiško-gemerskej banskej oblasti v prvej polovici 18. storočia. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 5-6, 2012 –2013: ročenka k dejinám baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2013, s. 48-69. ISBN 9788097097332.
- LACKO, Miroslav. Zavedenie výkupu zlata a striebra v spiško-gemerskej banskej oblasti v roku 1746. storočia. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 5-6, 2012 –2013: ročenka k dejinám baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2013, s. 90-103. ISBN 9788097097332.
- LACKO, Miroslav. Gewerken und Staat im protoindustriellen Bergbau. Die Gründung der Oberungarischen Waldbürgerschaft im Jahr 1748 in unbekanntenen Zusammenhängen. In: INGEN-HAEFF-BERENKAMP, Wolfgang; BAIR, Johann (eds.). *Bergbau und Persönlichkeiten – 13. Internationaler Montanhistorischer Kongress Hall in Tirol, Sterzing, Schwaz 2014*. Wattens: Berenkamp Verlag, 2014, s. 177-208. ISBN 9783850933438.
- LACKO, Miroslav. Kontakty a transfer inovácií medzi českými banskými revírmi a spiško-gemerskou banskou oblasťou v prvej polovici 18. storočia. In: *Acta rerum naturalium*. 2014, roč. 16, s. 171-182. ISSN 1803-1587.
- LACKO, Miroslav. K transferu inovácií v stredo európskom hutníctve: Bartolomej Ludovít Hechengartner (1702 – 1773) a zhutňovanie medi na Spiši v prvej polovici 18. storočia. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 7, 2014: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2015, s. 162-199. ISBN 9788097097349.
- LACKO, Miroslav. Obchod s uhorskou meďou počas administrácie Palmovcov (1735 – 1743). In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 7, 2014: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2015, s. 240-249. ISBN 9788097097349.
- LACKO, Miroslav. Projekt huty v Bystrom Potoku pri Smolníku z roku 1746 - príklad strategického rozhodovania v kameralistickom podnikaní. In: *Rozprawy Národného technického múzea v Praze: z dejín hutníctví 43*. Praha: Národní technické muzeum, 2015, s. 85-102. ISBN 9788070372487.
- LACKO, Miroslav. Štátne financie habsburskej monarchie a uhorská meď v období vojny o rakúske dedičstvo. Štát kontra súkromní ťažiar. In: *Historický časopis*. 2015, roč. 63, č. 1, s. 3-26. ISSN 0018-2575.
- LACKO, Miroslav. Archontologie der Stadtrichter in Schmöllnitz bis zum Anfang des 18. Jahrhunderts. In: LACKO, Miroslav – MAYEROVÁ, Erika (eds.). *Das älteste Stadtbuch von Schmöllnitz 1410-1735: eine Quelle zu dem mitteleuropäischen wirtschaftlichen Verflechtungen*. Limbach : Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2016, s. 270-275. ISBN 9788097097356.

- LACKO, Miroslav. Baníctvo a hutníctvo na Spiši v rokoch 1526-1918 In: HOMZA, Martin – SROKA, Stanislav A. (eds.). *Historia Scepusii Vol. II*. Bratislava: Katedra slovenských dejín FiF UK Bratislava; Kraków: Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego Kraków, 2016, s. 958-1005. ISBN 9788022342100.
- LACKO, Miroslav. K problematike ochrany bansko-technických pamiatok na Slovensku na príklade industriálneho areálu Rákošská Baňa. In: *Rozprawy Narodního technického muzea v Praze 226: z dějin hornictví 42*, 2016. Praha: Národní technické muzeum v Praze, 2016, s. 78-92. ISBN 9788070372685.
- LACKO, Miroslav. Multz von Walda, Juraj Ernest (1688-1748). In: HOMZA, Martin – SROKA, Stanislav A. (eds.). *Historia Scepusii Vol.II*. Bratislava: Katedra slovenských dejín FiF UK Bratislava, Kraków: Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego Kraków, 2016, s. 381-383. ISBN 9788022342100.
- LACKO, Miroslav. Thorn – Krakau – Leutschau – Schmöllnitz: Wirtschaftliche Entwicklung des Schmöllnitzer Bergbaureviere im Spätmittelalter. In: LACKO, Miroslav – MAYEROVÁ, Erika (eds.). *Das älteste Stadtbuch von Schmöllnitz 1410-1735: eine Quelle zu dem mitteleuropäischen wirtschaftlichen Verflechtungen*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2016, s. 14-49. ISBN 9788097097356.
- LACKO, Miroslav. Uhorské banské mestá v neskorom stredoveku a rannom novoveku v slovenskej historiografii – bilancia a perspektívy bádania. In: HRUBÁ, Michaela – OTTOVÁ, Michaela – ROYT, Jan (eds.). *Ars Montana: umělecký a kulturní transfer v otevřeném prostoru česko-saského Krušnohoří na prahu raného novověku*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2016, s. 323-332. ISBN 9788090667303.
- LACKO, Miroslav – JANČURA, Marián. Kulturelles Erbe des protoindustriellen Berg- und Hüttenwesens am Beispiel der Montanregion Unterzips. In: INGENHAEFF-BERENKAMP, Wolfgang - BAIR, Johann (eds.). *Bergbau und sein Erbe – Tagungsband zum 14. Montanhistorischen Kongress 2015 in Schwaz, Hall in Tirol und Sterzing*. 2016. s. 168-198. ISBN 9783850933605.
- LACKO, Miroslav – MAYEROVÁ, Erika. *Das älteste Stadtbuch von Schmöllnitz 1410-1735. Eine Quelle zur mitteleuropäischen wirtschaftlichen Verflechtungen*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2016, 287 s. ISBN 9788097097356.
- LACKO, Miroslav. Zwischen Regulierung und Liberalisierung: Staatliche Wirtschaftspolitik in der Habsburgermonarchie und das Eisenhüttenwesen in der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 8-9, 2015-2016: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2017, s. 38-65. ISBN 9788074649387.
- LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 8-9, 2015-2016: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2017, 430 s. ISBN 9788074649387.
- LACKO, Miroslav. Význam Levoče ako kapitálového a obchodného centra pre banské podnikanie v spišsko-gemerskej banskej oblasti v 15. a 16. storočí. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 8-9, 2015-2016: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2017, s. 382-395. ISBN 9788074649387.
- LACKO, Miroslav. Bergbau und Staatsfinanzen der Habsburgermonarchie in der Zeit der Staatsreformen 1748-1749. In: *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 125, Band 2, 2017*. Wien: Böhlau Verlag, 2017, s. 362-384. ISBN 9783205795605.
- LACKO, Miroslav. Frühneuzeitlicher Bergbau und Umwelt in Mitteleuropa. Probleme und Perspektiven der Forschung. In: INGENHAEFF-BERENKAMP,

- Wolfgang - BAIR, Johann (eds.). *Bergbau und Umwelt: 15. Internationaler Montanhistorischer Kongress Sterzing, Hall in Tirol, Schwaz 2016*. Wattes: Berenkamp, 2017, s. 191-211. ISBN 9783850933773.
- LACKO, Miroslav – KONEČNÝ, Peter. Obdobie komorskej správy hradu a panstva (1670 – 1848). In: HOMOLA, Vladimír – TOMEČEK, Oto. *Hrad Lupča: klenot Pohronia vo svetle vekov*. Podbrezová: Železiarne Podbrezová, a.s., 2017, s. 92-121. ISBN 9788097280154.
- LACKO, Miroslav. Majster Pavol a Levoča ako kapitálové a obchodné centrum v 15. a 16. storočí. In: NOVOTNÁ, Mária (ed.). *Majster Pavol z Levoče a jeho doba*. Levoča: Slovenské národné múzeum-Spišské múzeum v Levoči, 2018, s. 7-30. ISBN 9788080604387.
- LACKO, Miroslav. Akteure des metallhandels zwischen Oberungarn un Krakau im 16. Jahrhundert. In: *Österreich in Geschichte und Literatur* 63, 2019, Hf. 4. Wien: Institut für Österreichkunde, 2019, s. 374-406. ISSN 0029-8743.
- LACKO, Miroslav. Mária Terézia, Karol Ferdinand Königsegg von Erps a reformy štátnej banskej správy v habsburskej monarchii. In: VÁŘEKA, Marek – ZÁŘICKÝ, Aleš (eds.). *Císařovna Marie Terezie a střední Evropa: 300 let od narození reformátorky*. Hodonín: Mesto Hodonín, 2019, s. 135-173. ISBN 9788087375129.
- LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 10, 2017-2018: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2019, 429 s. ISBN 9788097097370.
- LACKO, Miroslav. Montánno-historický výskum na Slovensku a v strednej Európe. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 10, 2017-2018: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2019, s. 5-8. ISBN 9788097097370.
- LACKO, Miroslav. Protoglobalisierung im oberungarischen Metallhandel: Göllnitzer Bergbaurevier im ‚langen‘ 16. Jahrhundert. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 10, 2017-2018: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2019, s. 34-89. ISBN 9788097097370.
- LACKO, Miroslav. Svetová slovenská meď. Dejiny Banskobystrického mediarskeho podniku. In: *Historická revue*. 2019, roč. 30, č. 9, s. 38-43. ISSN 1335-6550.
- LACKO, Miroslav. Levoča a levočské elity kame-ralistickej hospodárskej politiky (1690 – 1790). In: SOJÁK, Marián – ŽIFČÁK, František. *Z minulosti Spiša: ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči 28, 2020*. Levoča: Spišský dejepisný spolok v Levoči, 2020, s. 95-144, ISBN 9788097155377.
- LEPEŇ, Ivan. *Vyhnianske bane: zabudnutá história*. Banská Bystrica: PRO, s.r.o., 2018, 102 s. ISBN 9788089057740.
- LEPEŇ, Ivan. Slovenské banské mestá a obce: Banská Štiavnica, miestna časť Banky. In: *Montanrevue*. 2021, roč. 14, č. 2, s. 12-17. ISSN 1337-9682.
- LÓRINCZ, Arpád. História dobývania olovenozinkových rúd v Ardove. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 7, 2014: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2015, s. 352-363. ISBN 9788097097349.
- LÓRINCZ, Arpád. Prvé banské nešťastie pri používaní dynamitu na Gemeri. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 8-9, 2015-2016: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2017, s. 404-410. ISBN 9788074649387.
- LÓRINCZ, Arpád. Význam Heinzelmannovcov pre gemerské baníctvo. In: BODOROVÁ, Oľga (ed.). *Zborník Gemersko-malohontského múzea v Rimavskej Sobote 14, 2018*. Rimavská Sobota: Gemersko-malohontské múzeum, 2018, s. 96-105. ISBN 988085134537.

- LOVASOVÁ, Eva. Banické motívy na fajkách Slovenského banského múzea. In: DENKOVÁ, Zuzana (ed.). *Banické symboly: história a ikonografia*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 37-41. ISBN 9788085579482.
- LOVASOVÁ, Eva. Ludovít Cseh v zbierkovom fonde Slovenského banského múzea. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Banickej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 172-176. ISBN 9788085579482.
- LOVASOVÁ, Eva. Banskoštiavnickí fajkári Karol Zachar a Rudolf Móczik (Príspevok o novozískaných údajoch o fajkárskej dielni Karola Zachara v Banskej Štiavnici. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 142-160. ISBN 9788085579505.
- MÁRZA, Eva – SYRNÝ, Marek (eds.). *Baníctvo na Slovensku v 15. až 18. storočí*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2018, 184 s. ISBN 9788089514526.
- MANCA, Stanislav – LACKO, Miroslav. Wege des Kupfers. Auf den Spuren des Kupfers aus dem Schiffswrack Bom Jesus in Namibia. In: INGENFAEFF-BERENKAMP, Wolfgang (ed.). *Bergbau & Maximilian I. 18. Internationaler Montanhistorischer Kongress Schwaz – Hall in Tirol – Sterzing*. Wattens.: Berenkamp Verlag, 2020, s. 274-288. ISBN 9783850934121.
- MATEJKOVÁ, Adriana. Profesor Ján Tadeáš Peithner a jeho osobná knižnica. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Banickej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 84-92. ISBN 9788085579482.
- MATEJKOVÁ, Adriana. Archív Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 215-218. ISBN 9788085579505.
- MATEJKOVÁ, Adriana. Alma mater baníctva celej monarchie. História Banskej a lesnickej akadémie v Banskej Štiavnici. In: *Historická revue*. 2019, roč. 30, č. 9, s. 50-57. ISSN 1335-6550.
- MATEJKOVÁ, Adriana. Z neznámych archívnych prameňov k životu a tvorbe akademického maliara Jaroslava Augusta. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 26*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2019, s. 203-229. ISBN 9788085579574.
- MÁTYÁS RAUSCH, Petra. Pokusy o obnovu baníctva v revíre Szatmár v rokoch 1573 až 1574. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 7, 2014: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2015, s. 120-131. ISBN 9788097097349.
- MÁTYÁS RAUSCH, Petra. *Ércbányászat a Báthoryak korában a szatmári és az erdélyi bányavidék arany, ezüst-és higanybányászata (1571-1613)*. Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, 2017, 320 s. ISBN 9789634160571.
- MÁTYÁS RAUSCH, Petra. Liptauer Edelmetallbergbau in der zweiten Hälfte des 16. Jahrhundert. In: KENYERES, István (ed.). *URBS: magyar várostörténeti évkönyv 12, 2017*. Budapest: Felelős kiadó Kenyeres István, 2018, s. 107-125. ISSN 1787-6753.
- MÍČKOVÁ, Zuzana. *Banická osada Špania Dolina od neskorého stredoveku k ranému novoveku*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2013, 129 s. ISBN 9788055705248.

- MIČKOVÁ, Zuzana. Vplyv protireformácie a rekatolizácie na osadenstvo banskobystriického mediarskeho podniku. In: MÁRZA, Eva – SYRNÝ, Marek (eds.). *Baníctvo na Slovensku a v Rumunsku v 15. až 18. storočí*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2018, s. 94-107. ISBN 9788089514526.
- MIHÁL, František – SOJÁK, Marián. Banské aktivity Galmusu (Slovenské rudohorie). In: LABUDA, Jozef - MATEJKOVÁ, Adriana (eds). *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 121-130. ISBN 9788085579499.
- MICHNA, Ondrej – BEŇADIKOVÁ, Danuša. Ťažné stroje a zariadenia v zbierkach Slovenského banského múzea. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 75-84. ISBN 9788085579505.
- MICHNA, Ondrej. Banské múzeum v prírode a jeho inovácia. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 26*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2019, s. 304-308. ISBN 9788085579574.
- MIKLÓS, László. Vysokoškolské vzdelávanie v Banskej Štiavnici po roku 1989. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 218-223. ISBN 9788085579482.
- MINÁRČIC, Miroslav. Baníctvo na Glanzenbergu v Banskej Štiavnici v 16. storočí. In: LABUDA, Jozef - MATEJKOVÁ, Adriana (eds). *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 79-90. ISBN 9788085579499.
- MOROVICS, Miroslav Tibor. Matematika a deskriptívna geometria na akadémii v Banskej Štiavnici. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 45-59. ISBN 9788085579482.
- MYŠKA, Milan. Bydlení a výstavba kolónií pro horníky uhelných závodů akciové společnosti Severní dráha Ferdinandova v Ostravské pánvi za průmyslové revoluce. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánná história 5-6, 2012 –2013: ročenka k dejinám baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2013, s. 124-161. ISBN 9788097097332.
- NEUBAUEROVÁ, Jaroslava (ed.). *Etnológ a múzeum 21: baníctvo v našich múzeách a jeho prezentácia: zborník príspevkov z odbornej konferencie 19.-21. septembra 2017 v Rožňave*. Banská Bystrica: Zväz múzeí na Slovensku v Rožňave, Banícke múzeum, 2017, 207 s. ISBN 9788097174842.
- NOVÁK, Ján (ed.). *Banskoštiavnický salamander*. Banská Štiavnica: Mesto Banská Štiavnica, 2015, 97 s. ISBN 9788089151400.
- OČENÁS, Daniel – SITÁR, Andrej – SOMBATHY, Erik. Banícka osada Piesky. In: *Motnanrevue*. 2019, roč. 12, č. 1, s. 6-7. ISSN 1337-9682.
- OČENÁS, Daniel – SITÁR, Andrej. Piesky – novodobá história. In: *Motnanrevue*. 2019, roč. 12, č. 2, s. 8-10. ISSN 1337-9682.
- ODER, Karla – KODRIN ČIBRON, Andreja: *Podobe Dela rudarjev in železarjev na Slovenskem*. Ravne na Koroškem: Koroški pookrajinski muzej, 2018, 123 s. ISBN 94564353.

- OLAJCOVÁ, Katarína. Jozef Gindl, CSc. a bansko-historická výskumná skupina pri Ústrednom banskom archíve. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 25*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2017, s. 275-278. ISBN 9788085579543.
- ONDRUS, Peter (ed.). *Podzemie Malých Karpát*. Bratislava: Spolok pre montánný výskum, 2013, 197 s. ISBN 9788097128807.
- Pamätnica k 20. výročiu vzniku Gemerského banického spolku Bratstvo Rožňava: 1999-2019*. Rožňava: Gemerský banický spolok Rožňava, 2019, s. 39. ISBN 9788097334826.
- PATERA, Lukáš. Dejiny unikátnej banskej úzkorozchodnej železnice Bindt – Markušovce. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánná história 7, 2014: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2015, s. 314-341. ISBN 9788097097349.
- PATERA, Lukáš. Derniera jedného závodu: Posledné roky prevádzky železorzudnej bane Bindt pri Hnilčíku (1930 – 1939). In: *Z minulosti Spiša 25*. Levoča: Spišský dejepisný spolok v Levoči, 2017, s. 117-146. ISBN 9788097155346.
- PATERA, Lukáš. Nákladné lanovky v spišsko-gemerskej banskej oblasti. In: LACKO, Miroslav. *Montánná história 8-9, 2015-2016: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2017, s. 218-312. ISBN 9788074649387.
- PATERA, Lukáš. Povrchové mimozávodné dopravné systémy likierskych železiarní a firmy Basberg v Gemerí. In: *Zborník Gemersko-malohontského múzea v Rimavskej Sobote, ročník 13*. Rimavská Sobota: Gemersko-malohontské múzeum v Rimavskej Sobote, 2017, s. 120-132. ISBN 9788085134490.
- PATERA, Lukáš. Prejavy modernizácie banskej do-pravy v slovenskom rudnom baníctve na príklade Spišsko-gemerskej banskej oblasti. In: FÖHL, Carl Axel – BOLLEREY, Franziska (eds.). *Železniční dědictví - od velké minulosti k budoucí využitelnosti*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT v Praze, 2018, s. 61-66. ISBN 9788001064788.
- PATERA, Lukáš. Podnikanie akciových spoločností v baníctve Vondrišiel (1900 – 1939). In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánná história 10, 2017-2018: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2019, s. 274-307. ISBN 9788097097370.
- PATERA, Lukáš. Nerealizovaný projekt železnice Spišská Nová Ves – Vondrišiel a hospodárska situácia na južnom Spiši po prvej svetovej vojne. In: KREMPASKÁ, Zuzana (ed.). *Spiš: vlastivedný zborník 10, 2020*. Spišská Nová Ves: Múzeum Spiša v Spišskej Novej Vsi, 2020, s. 113-133. ISBN 9788085173369.
- PATÚŠ, Martin. Zaniknutá (a takmer zabudnutá) banícka osada Piesky. In: *Bystrický Permon*. 2020, roč. 18, č. 3, s. 11. ISSN 2585-9420.
- PAUDITŠ, Peter. Minerály novobansko-pukaneckej oblasti. In: *Montanrevue*. 2020, roč. 13, č. 2, s. 20-23. ISSN 1337-9682.
- PETRÁŠ, Milan (ed.). *Slovacikální studenti na vysokých školách technických v Čechách v r. 1918-1939*. Bratislava: Slovenská technická škola, 2015, 304 s. ISBN 9788022745017.
- PIVKO, Daniel. Súhrn poznatkov o ťažbe ušľachtitého kameňa v historických kameňolomoch na Slovensku a ich dnešné využitie. In: LABUDA, Jozef – HARVAN, Daniel (eds.). *Argenti fodina 2017: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2018, s. 6-18. ISBN 9788085579550.

- POPELKOVÁ, Katarína – ZAJONC, Juraj. Súčasné sviatky v historickom banickom meste: Symbolické aktivity v etnologickej perspektíve. In: DENKOVÁ, Zuzana (ed.). *Banické symboly: história a ikonografia: zborník z konferencie konanej pri príležitosti 250. výročia založenia Banickej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 53-65. ISBN 9788085579482.
- POVAŽAN, Jozef. Potterov atmosferický stroj alebo ako sen Novobanského banického spolku o postavení jeho repliky nadobúda jasné kontúry. In: *Motnanrevue*. 2019, roč. 12, č. 4, s. 4-8. ISSN 1337-9682.
- PRAMUKA, František – ĐURŠA, Ján. *Baníctvo na Červenom vrchu*. Spišská Nová Ves: František Pramuka a Ján Đurša, 2014, 135 s. ISBN 9788097162412.
- PROKOP, Pavel – ZAPLETAL, Pavel – PROKOPOVÁ, Martina. Stručná historie báňského školství na Slovensku a v Čechách. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Banickej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 136-140. ISBN 9788085579482.
- PŘIBIL, Martin – ŠMEHIL, Karol. *Katalog expozice Hornictví. Rudný a uhelný důl*. Praha: Národní technické muzeum Praha, 2015, 361 s. ISBN 9788070372388.
- REMIŠ, Pavol. *Zdar boh, baníci: 2 diel*. Malinová: Občianske združenie Benedikt, 2014, 290 s. ISBN 9788096981168.
- ROTH, Peter. Málo známe baníctvo na severe Spiša. In: HARVAN, Daniel – LABUDA, Jozef (eds.). *Argenti fodina: zborník prednášok 2020*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2021, s. 24-33. ISBN 9788085579598.
- ROZLOŽNÍK, Mikuláš – ROZLOŽNÍK, Ondrej (eds.). *Banické združenie Dobšiná: Zdar Boh: história banického spolku založeného v roku 1683*. Košice: Tibor Turčan – Banská agentúra, 2013, 111 s. ISBN 9788097000585.
- ROZLOŽNÍK, Ondrej – HUNSDORFER, Emmerich – BACHŇÁK, Marián. *Banské mesto Dobšiná: Zdar Boh: história banského mesta*. Košice: Tibor Turčan – Banská agentúra, 2013, 159 s. ISBN 97897000578.
- ROZLOŽNÍK, Ondrej – ROZLOŽNÍK, Mikuláš – POLGÁRI, Štefan. Banský prieskum na ťažbu uhlia pri osade Dobšinská ľadová jaskyňa. In: *Motnanrevue*. 2019, roč. 12, č. 3, s. 16-17. ISSN 1337-9682.
- ROZLOŽNÍK, Ondrej – ROZLOŽNÍK, Mikuláš – POLGÁRI, Štefan. Banský prieskum na ťažbu uhlia pri osade Dobšinská ľadová jaskyňa. In: *Motnanrevue*. 2019, roč. 12, č. 4, s. 11. ISSN 1337-9682.
- ROZLOŽNÍK, Ondrej. *Banská víla stráži nerastné bohatstvo v baniach okolia mesta Dobšiná*. Dobšiná: Mesto Dobšiná, 2020, 95 s. ISBN 9788057024248.
- RYBÁR, Pavol. *Banský turizmus*. Košice: Technická univerzita, Fakulta BERG, 2016, 99 s. ISBN 9788055330426.
- RYBÁR, Pavol – NEUBAUEROVÁ, Jaroslava. Banský inžinier Eugen Ruffiny (1846 – 1924). In: *Quaestiones rerum naturalium 3 - Supplement, 2016*. Banská Bystrica: Fakulta prírodných vied UMB v Banskej Bystrici, 2016, s. 81-90. ISSN 1339-7907.
- RYBÁR, Pavol – CEHLÁR, Michal. *História banického Vysokého školstva na území Slovenska*. Košice: Technická univerzita, 2017, 197 s. ISBN 9788055331690.
- RYBÁR, Pavol – HVIZDÁK, Ladislav. Digitálne rekonštrukcie historických banských diel v Smolníku. In: MÁRZA, Eva – SYRNÝ, Marek. *Baníctvo na Slovensku a v Rumunsku v 15. až 18. storočí*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2018, s. 140-146. ISBN 9788089514526.

- RYBÁR, Pavol – HVIDZÁK, Ladislav. *História baníctva*. Košice: Technická univerzita v Košiciach, 2019, 93 s. ISBN 9788055333076.
- RUSS, Albert - KAŇA, Richard - JELEŇ, Stanislav – HRDLOVIČ, Luboš. *Kvety baní: minerály stredoslovenskej banskej oblasti*. Banská Štiavnica: Banskoštiavnicko-hodrušský banický spolok, 2020, 287 s. ISBN 978809736524.
- SEMRÁD, Peter. Opálová horúčka vo viedenskej „Malej Kalifornii“ na jeseň v roku 1865. In: LACKO, Miroslav. *Montánna história 8-9, 2015-2016: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2017, s. 396-403. ISBN 9788074649387.
- SEMRÁD, Peter. Raná história drahého opálu a počiatky využívania jeho európskeho ložiska Červenica – Dubník do roku 1790. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 8-9, 2015-2016: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2017, s. 104-140. ISBN 9788074649387.
- SEMRÁD, Peter. Vývin súkromného banského podnikania v lokalite drahých opálov Červenica – Dubník v rokoch 1790 - 1830. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 8-9, 2015-2016: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2017, s. 194-217. ISBN 9788074649387.
- SEMRÁD, Peter. Bansko-technické aspekty dobývania drahoopálovej mineralizácie v lokalite Červenica – Dubník v rokoch 1785 až 1922. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 10, 2017-2018: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2019, s. 178-221. ISBN 9788097097370.
- SEMRÁD, Peter. Genéza nehnuteľného majetku banského závodu na ťažbu drahého opálu v lokalite Červenica – Dubník v priebehu 19. storočia. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 10, 2017-2018: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2019, s. 222-273. ISBN 9788097097370.
- SEMRÁD, Peter. O drahom opále, drahokame Uhorska. In: *Historická revue*. 2019, roč. 30, č. 9, s. 58-62. ISSN 1335-6550.
- SEMRÁD, Peter. Sociálne a kultúrne interakcie v propagácii a marketingu európskeho drahého opálu z lokality Červenica – Dubník v priebehu 19. storočia. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 10, 2017-2018: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2019, s. 90-117. ISBN 9788097097370.
- SITÁR, Andrej – KVIETOK, Martin – JELEŇ, Stanislav. Nové nálezy kamenných mlatov a podložiek na drvenie rudy zo Španej Doliny – Pieskov. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 25*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2017, s. 8-29. ISBN 9788085579543.
- SITÁR, Andrej. Banická osada Piesky 3. In: *Montanrevue*. 2019, roč. 12, č. 4, s. 9-10. ISSN 1337-9682.
- SITÁR, Andrej. Banické insígnie I. In: *Montanrevue*. 2020, roč. 13, č. 3, s. 12-13. ISSN 1337-9682.
- SITÁR, Andrej. Morové stúpy v stredoslovenských banských mestách – Kamenní svedkovia víťazstva nad epidémiami. In: *Montanrevue*. 2021, roč. 14, č. 1, s. 14-15. ISSN 1337-9682.
- SCHILLEROVÁ, Janka. Banská správa na Slovensku po roku 1945 vo svetle archívnych dokumentov obvodných banských úradov. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 85-98. ISBN 9788085579505.

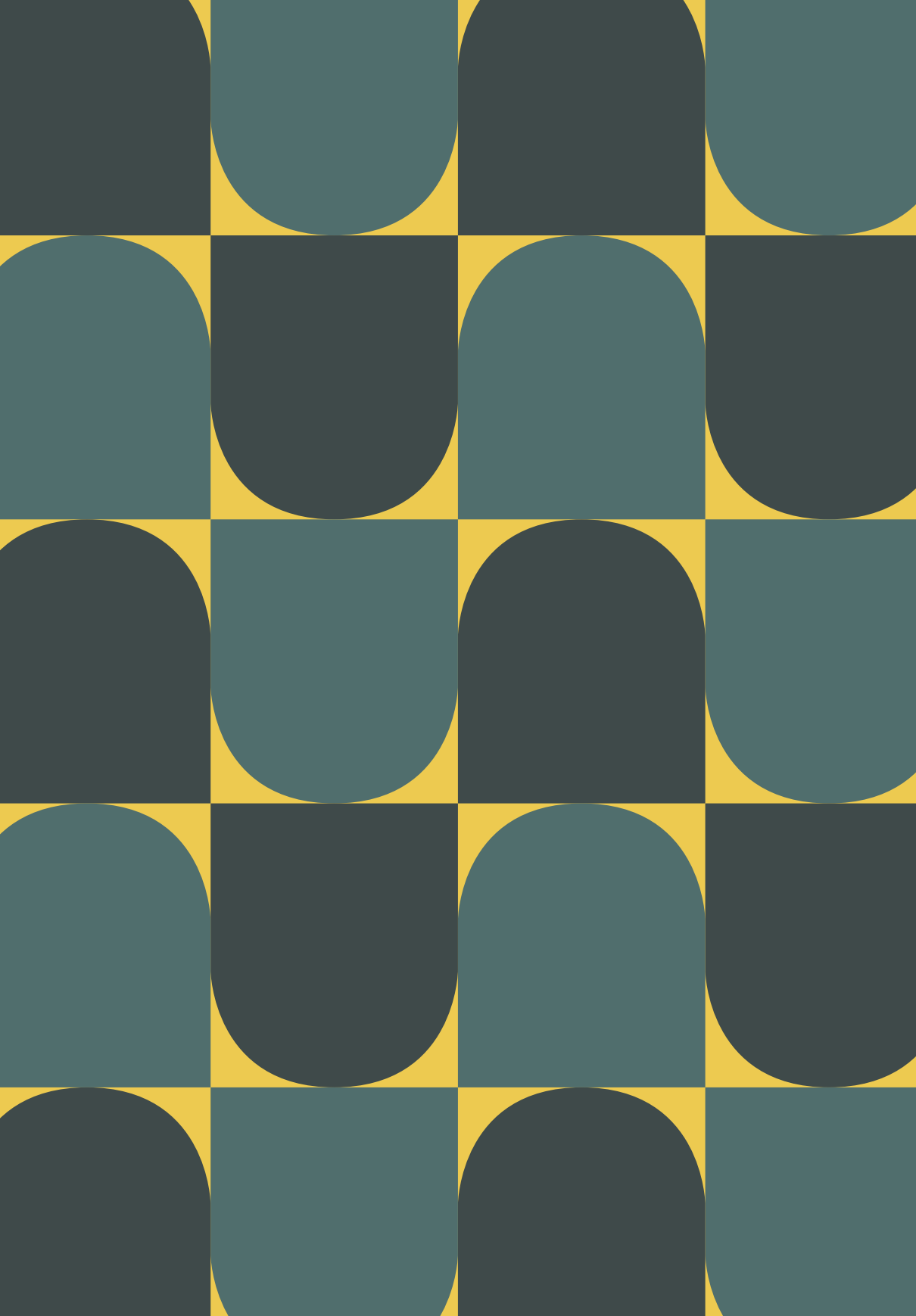
- SCHILLEROVÁ, Janka. Jozef Gindl, CSc. na poste riaditeľa Ústredného banského archívu v Banskej Štiavnici. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea* 25. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2017, s. 270-274. ISBN 9788085579543.
- SCHILLEROVÁ, Janka. Osobný fond Jozefa Gindla, CSc. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea* 26. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2019, s. 230-241. ISBN 9788085579574.
- SCHILLEROVÁ, Janka – NOVÁK, Ján. Matej (Matúš) Zipser – život a dielo, so zameraním na jeho kartografickú tvorbu a archívne dokumenty, ktoré sa zachovali v Slovenskom banskom archíve. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea* 26. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2019, s. 51-66. ISBN 9788085579574.
- SCHLEIFF, Hartmut – KONEČNÝ, Peter. Staat, Bergbau und Bergakademie: Montanexperten im 18. und frühen 19. Jahrhundert – Einleitung. In: SCHLEIFF, Hartmut - KONEČNÝ, Peter (eds.). *Staat, Bergbau und Bergakademie. Montanexperten im 18. und frühen 19. Jahrhundert*. Stuttgart: Steiner, 2013, s. 9-12. ISBN 9783515103640.
- SLAVKOVSKÝ, Jozef. Novodobá medailérska tvorba s väzbou na Banickú akadémiu v Banskej Štiavnici. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Banickej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 196-201. ISBN 9788085579482.
- SMOREKOVÁ WAGNEROVÁ, Michaela. Expozícia uhoľného baníctva na Slovensku v rokoch 2015-2016. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Almanach Slovenského banského múzea* 8. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum Banská Štiavnica, 2017, s. 32-33.
- SMOREKOVÁ WAGNEROVÁ, Michaela. Uplynulo 70 rokov od vzniku Banického učilišťa v Handlovej. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea* 26. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2019, s. 257-268. ISBN 9788085579574.
- SOMBATHY, Ladislav. Významný banský odborník, Ing. Samuel Piltz, spomienky na banského riaditeľa. In: *Motnanrevue*. 2019, roč. 12, č. 3, s. 4-6. ISSN 1337-9682.
- SOMBATHYOVÁ, Magdaléna. Banické odborné školstvo v prvom desaťročí Československej republiky. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Banickej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 141-150. ISBN 9788085579482.
- SOMBATHYOVÁ, Magdaléna. Múzeum uhoľného baníctva v Handlovej. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea* 24. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 219-225. ISBN 9788085579505.
- SOMBATHYOVÁ, Magdaléna. Pamiatky techniky v Slovenskom banskom múzeu. In: ŠULLOVÁ, Zuzana (ed.). *Múzeá vedy a techniky: zbierky z dejín techniky III: unikáty v zbierkach dejín techniky: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie pri príležitosti 70. výročia vzniku Slovenského technického múzea*. Košice: Slovenské technické múzeum, 2017, s. 81-91. ISBN 9788097251338.
- SOMBATHYOVÁ, Magdaléna. Technické pamiatky mesta a okolia. In: ČELKOVÁ, Mária – ČELKO, Mikuláš (eds.). *Banská Štiavnica: mesto svetového dedičstva UNESCO*. Banská Bystrica: Štúdio Harmony, 2017, s. 102-125. ISBN 9788089151486.

- SOMBATHYOVÁ, Magdalena. Výstava Ako sa mapovalo v baníctve. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 25*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2017, s. 220-229. ISBN 9788085579543.
- SOMBATHYOVÁ, Magdalena. Začiatky banského múzea v Banskej Štiavnici, Štátne banské múzeum Dionýza Štúra. In: ŠULLOVÁ, Zuzana (ed.). *Múzea vedy a techniky: zbierky z dejín techniky III: unikáty v zbierkach dejín techniky: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie pri príležitosti 70. výročia vzniku Slovenského technického múzea*. Košice: Slovenské technické múzeum, 2017, s. 32-46. ISBN 9788097251338.
- STEINMEZT, Greg. *Najbohatší muž všetkých čias: život a doba Jakoba Fuggera*. Žilina: Absynt, 2021, 318 s. ISBN 9788082032607.
- STOCKMANN, Viliam. Dramatické, revolučné Schwarzove obdobie na Lesníckom odbore Banskej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici (1848-1866). In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 25*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2017, s. 132-146. ISBN 9788085579543.
- STOCKMANN, Viliam. Rozvojové Wagnerove obdobie s prvým profesorským kolektívom na Lesníckom odbore Banskej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici (1867 – 1872). In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 26*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2019, s. 67-84. ISBN 9788085579574.
- STÖLLNER, Thomas - MODARERESSI-TEHRANI, Diana - GARNER, Jennifer. New Approaches on Mining in the Slovak Ore Mountains. In: LABUDA, Jozef - MATEJKOVÁ, Adriana (eds). *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 45-57. ISBN 9788085579499.
- Súčasnosť a budúcnosť baníctva a geológie: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie, Demänovská dolina, 3. – 4. október 2019*. Banská Bystrica: Slovenská banská spoločnosť, 2019, 172 s. ISBN 9788089883097.
- SZCZEPANSKI, Jerzy. Polish Students at the Mining Academy in Banská Štiavnica (Schemnitz) in the XVIIIth and XIXth centuries. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 93-97. ISBN 9788085579482.
- SZEMÁN, Attila. Gruben - the Uniform of Selmechánya Academics. In: DENKOVÁ, Zuzana (ed.). *Banícke symboly: história a ikonografia*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 32-36. ISBN 9788085579482.
- SZENDI, Atilla. Die Lehren aus den Quellenausgaben der Hauptkatloge der Berf – und Forstakademiker zu Schemnitz. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 33-37. ISBN 9788085579482.
- ŠEVČÍK, Matej. Podzemná ťažba pieskovca v regióne Myjavskej pohorkatiny. In: *Montanrevue*. 2021, roč. 14, č. 1, s. 19-21. ISSN 1337-9682.
- ŠMELKOVÁ, Eva. Smolník – málo známe stredisko banskej činnosti na dolnom Spiši. In: KOWALSKI, Tomáš (ed.). *Monumentorum tutela: ochrana pamiatok 27, 2018*. Bratislava: Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2018, s. 179-186. ISBN 9788089175888.

- ŠTEFÁNIK, Martin. The Role of Italian Busenessmen and Entrepreneur in the Beginnings of Central Slovakian Metal Mining with special regard to the Productivity of Gold in Kremnica in the 1st Half of 14th century. In: ANREITER, Peter - BRANDSTÄTTER, Klaus - GOLDENGERG, Gert - HANKE, Klaus - LEITNER, Walter - NICOLUSSI, Kurt - OEGGL, Klaus - PERNICKA, Ernst - Schaffer, Veronika - STÖLLNER, Thomas - TOMEDI, Gerhard - TROPPER, Peter (eds.). *Mining in European History and Its Impact on Environment and Human Societies: Proceedings for the 2nd Mining in European History Conference of the FZ HiMAT, 7.-10. November 2012, Innsbruck*. Innsbruck: University Press, 2013, s. 157-160. ISBN 9783902936189.
- ŠTEFÁNIK, Martin. Kniha účtov mesta Kremnica z rokov 1423-1424. Hospodárenie mesta Kremnica a jeho vzťah k panovníkovi a komore podľa zachovanej knihy účtov z doby vlády Žigmunda Luxemburského. In: LABUDA, Jozef - MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 131-138. ISBN 9788085579499.
- ŠTEFÁNIK, Martin. Banské mestá na Slovensku do roku 1500. Hospodárske pomery, ťažba a svetový obchod s drahými a farebnými kovmi na sklonku stredoveku. In: NOVOTNÁ, Mária - PIATROVÁ, Alena (eds.). *Majster Pavol z Levoče: ruky a zlato v službe ducha*. Bratislava: SNM - Historické múzeum, 2017, s. 9-25. ISBN 9788080604158.
- ŠTEFÁNIK, Martin. Kríza v baníctve drahých kovov koncom stredoveku v zrkadle prameňov stredoslovenských banských miest. In: FRIMMOVÁ, Eva (ed.) *Prelomové obdobie dejín: politika, spoločnosť, kultúra v roku 1515*. Bratislava: Historický ústav, 2017, s. 117-134. ISBN 9788089867028.
- ŠTEFÁNIK, Martin. „Rame di Pollana“ Spišskogemerská meď vo Flámsku a v Benátkach v prvej tretine 14. storočia. In: *Historický časopis*. 2017, roč. 65, č. 2. s. 193-216. ISSN 0018-2575.
- ŠTEFÁNIK, Martin. Stredoveká Banská Štiavnica a jej obyvatelia do prelomu 15. a 16. storočia. In: VOŠKOVÁ, Katarína (ed.). *Kostol sv. Kataríny v Banskej Štiavnici: klenot neskoréj gotiky na Slovensku*. Banská Štiavnica: Spolok Banskej Štiavnice '91, 2017, s. 17-35. ISBN 9788097021986.
- ŠTEFÁNIK, Martin. Banské a mincové komory na území dnešného Slovenska za Arpádovcov a Anjouovcov. In: LABUDA, Jozef - HARVAN, Daniel (eds.). *Argenti fodina 2017: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2018, s. 88-100. ISBN 9788085579550.
- ŠTEFÁNIK, Martin. Die Steuerpflichten einer Bergstadt: Kremnitz (Kremnica) im Mittelalter. In: KENYERES, István (ed.). *URBS: magyar városörténeti évkönyv 12, 2017*. Budapešť: Felelős kiadó Kenyeres István, 2018, s. 49-63. ISSN 1787-6753.
- ŠTEFÁNIK, Martin. Žigmund a stredoslovenské banské mestá. In: NODL, Martin (ed.). *Středověké město: politické proměny a sociální inovace*. Praha: Filosofia, 2019, s. 147-187. ISBN 9788070075982.
- ŠTOLLMANN, Vladimír. Využívanie dedičstva banskoštiavnickej akadémie pri rozvoji výučby a výskumu v oblasti mechanizačných prostriedkov na Lesníckej fakulte Technickej univerzity vo Zvolene. In: DENKOVÁ, Zuzana - KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Banickej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 212-217. ISBN 9788085579482.

- ŠULLOVÁ, Zuzana (ed.). *Zbierky dejín 5, znaky originality autenticity: zborník príspevkov z odborného programu 5. zasadania Komisie pre zbierky dejín techniky ZMS, Rožňava 2019*. Košice: Slovenské technické múzeum, 2019, 154 s. ISBN 9788097350314 .
- ŠURINOVÁ, Lucia. *Pezinské baníctvo v XX. storočí*. Pezínok: Malokarpatský banícky spolok, 2018, 145 s. ISBN 9788057001409.
- TÓZSA-RIGO, Attila. Die Kupferausbeutung in Neusohl zur Zeit Maximilians. Die erste Phase der Geschichte der Gesellschaft Fugger-Thurzó. In: INGENFAEFF-BERENKAMP, Wolfgang (ed.). *Bergbau & Maximilian I. 18. Internationaler Montanhistorischer Kongress Schwaz – Hall in Tirol – Sterzing*. Wattens: Berenkamp Verlag, 2020, s. 323-334. ISBN 9783850934121.
- TÖRÖK, Enikő. Die Schmnitzer Akademie im Jahre 1862 anhand der Unterlagen des k.k. Finanzministeriums. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 38-44. ISBN 9788085579482.
- TÖRÖK, Enikő. Plány budov v Banskej Štiavnici z 18. storočia v Zbierke máp a plánov Maďarského národného archívu. In: LACKO, Miroslav (ed.). *Montánna história 5-6, 2012 –2013: ročenka k dejinám baníctva a hutníctva*. Limbach: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2013, s. 104-123. ISBN 9788097097332.
- TURČAN, Tibor. *Banícka a hutnícka minulosť Slovenska na starých pohľadniciach*. Košice: Tibor Turčan – Banská agentúra; Zväz hutníctva, ťažobného priemyslu a geológie Slovenskej republiky, 2015, 159 s. ISBN 9788097000592.
- URBAN, Peter. Banícka a lesnícka akadémia v Banskej Štiavnici a jej význam pre modernú biológiu ochrany prírody. In: DENKOVÁ, Zuzana – KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 202-211. ISBN 9788085579482.
- VEDRŮDY, Egon. Bratislavský zlatník a mincmajster Pavol Jozef Vedrůdy, jeho potomkovia a činnosť bratislavskej mincovne začiatkom 18. storočia (Genealogická analýza rody Vedrůdy). In: LACKO, Miroslav. *Montánna história 8-9, 2015-2016: ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2017, s. 142-193. ISBN 9788074649387.
- VOJTEKOVÁ, Jana. *Trendy vývoja banskej krajiny na hornom Ponitří*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2013, 152 s. ISBN 9788055804262.
- VOZÁR, Jozef (ed.). *Denník princa Leopolda z cesty do stredoslovenských banských miest roku 1764*. Banská Štiavnica: Banskoštiavnicko-hodrušský banícky spolok, 2014, 192 s. ISBN 9788097085555.
- WEIS, Karol - HRONČEK, Pavel. Významné životné jubileum – 70 rokov života oslávil vedec, univerzitný pedagóg, historik a propagátor vedy doc. Ing. Ivan Herčko, CSc. In: LABUDA, Jozef – MATEJKOVÁ, Adriana (eds.). *Zborník Slovenského banského múzea 24*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 275-279. ISBN 9788085579505.
- WEIS, Karol – JELEŇ, Stanislav – BEDNÁRIK, Peter. 3D vizualizácie starých banských diel stredoslovenskej oblasti a ich prezentácia na internete. In: HARVAN, Daniel (ed.). *13. medzinárodné Erbe sympóziium: kultúrne dedičstvo v geológii, baníctve a hutníctve: knižnice – archívy – múzeá*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 197-207. ISBN 9788089304172.
- WEIS, Karol. Krištof Traugott Delius - prvý profesor baníctva na Baníckej akadémii v Banskej Štiavnici. In: *Quaestiones rerum naturalium 3 - Supplement*,

2016. Banská Bystrica: Fakulta prírodných vied UMB v Banskej Bystrici, 2016, s. 33-40. ISSN 1339-7907.
- WEISZ, Boglárka. Die Privilegien der niederungarischen Bergbaustädte im Zeitalter Sigismunds. In: KENYERES, István (ed.). *URBS: magyar várostörténeti évkönyv 12, 2017*. Budapest: Felelős kiadó Kenyeres István, 2018, s. 21-48. ISSN 1787-6753.
- WENZEL, Gustáv. *Boje dolnouhorských banských miest s Dóczyovcami z Veľkej Lúče 1491-1548: historická štúdia*. Žarnovica: Združenie na záchranu hradu Revšte, 2017, 103 s. ISBN 9788097252137.
- WÓJCIK, Andrzej J. Life and Work of Jan Mieroszewski (1768-1842) - a Graduate of the Mining Academy in Banská Štiavnica. In: DENKOVÁ, Zuzana - KAMENICKÝ, Miroslav (eds.) *Vivat Akadémia Banská Štiavnica: zborník z konferencie pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 98-103. ISBN 9788085579482.
- ZAUN, Jörg. *Bergakademische Schätze*. Freiberg: Technische universität Bergakademie Freiberg, 2015, 208 s. ISBN: 9783944509273.
- ZELENKA, Jaromír - ŽIVOR, Roman. *Hornické památky České republiky*. Praha: Academia, 2019, 659 s. ISBN 9788020028587.
- ZUBKO, Peter. Patrociniá v baníckych oblastiach Abova, Šariša a Zemplína. In: DENKOVÁ, Zuzana (ed.). *Banické symboly: história a ikonografia: zborník z konferencie konanej pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 24-31. ISBN 9788085579482.
- ZALCEROVÁ, Anna - KOCIOVÁ, Kamila: *Luciabaňa Geschichte und Gegenwart der Bergbausiedlung*. Vyšný Medzev: Obec Vyšný Medzev, 2013, 120 s. ISBN 9788089392650.
- ŽABENSKÝ, Marián. *Výskum baníctva v okolí Nitrianskeho Pravna*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2021, 117 s. ISBN 9788055817156.
- ŽABENSKÝ, Marián. Výskum archetypu historickej krajiny ovplyvnenej baníctvom v okolí Nitrianskeho Pravna. In: HARVAN, Daniel - LABUDA, Jozef. *Argenti fodina 2020: zborník prednášok 2020*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2021, s. 99-110. ISBN 9788085579598.
- ŽIFČÁK, František. Banické symboly v komunálnej heraldike na Spiši. In: DENKOVÁ, Zuzana (ed.). *Banické symboly: história a ikonografia: zborník z konferencie konanej pri príležitosti 250. výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2013, s. 15-23. ISBN 9788085579482.
- ŽIGO, Pavol. Miestny názov Banská Štiavnica a pomenovania terra banensium a argenti fodina z historicko-jazykovedného hľadiska. In: LABUDA, Jozef - MATEJKOVÁ, Adriana (eds.) *Argenti fodina 2014: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2014, ktorá sa konala v dňoch 10.-12. septembra 2014 v Banskej Štiavnici*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 58-65. ISBN 9788085579499.
- ŽIGO, Pavol. Viacjazyčné miestne názvy v oblasti stredoslovenských banských miest z historicko-jazykovedného hľadiska. In: HARVAN, Daniel (ed.). *13. medzinárodné Erbe sympózium: kultúrne dedičstvo v geológii, baníctve a hutníctve: knižnice - archívy - múzea*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2015, s. 73-78. ISBN 9788089304172.
- ŽIGO, Pavol. Vplyv nemeckého jazyka v banských regiónoch na vývin slovenčiny. In: LABUDA, Jozef - HARVAN, Daniel (eds.) *Argenti fodina 2017: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2018, s. 82-87. ISBN 9788085579550.

ISBN 978-80-85579-63-5

9 788085 579635